

VAJDASÁGI MAGYAR KULTURÁLIS STRATÉGIA

2012–2018

Felelős szerkesztő: Lovas Ildikó
Szociológiai kutatás és feldolgozás: Barlai Jenő

Szerzők:

Ágoston Pribilla Valéria	Németh Ferenc
Barlai Jenő	Ninkovné K. Olga
Dévavári Beszédes Valéria	Ózer Ágnes
Fodor István	Papp Árpád
Hajnal Jenő	Penovác Náray Éva
Hulló István	Raffai Judit
Lovas Ildikó	Ricz Péter
Lovász Kajdocsi Gabriella	Siflis Zoltán
Mirnic Gyula	Szűcs Balázs
Molnár Edvárd	Urbán András
	Vanger László

Arculatterv, grafikai szerkesztő: Lackó Lénárd

Felelős kiadó: Magyar Nemzeti Tanács Közigazgatási Hivatala, 2011.

Minden jog fenntartva. A stratégia, vagy annak részlete bármilyen formában – elektronikus, mechanikus úton vagy fénymásolatban – csakis a forrás (Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018) feltüntetése mellett használható fel.

A világhoz nem alkalmazkodni kell, hanem csinálni, nem újraprendezgetni azt, ami már megvan benne, hanem hozzáadni mindig.

(Ottlik Géza)

BEVEZETŐ

A tervezési gyakorlat legátfogóbb egysége a prioritásokat, szakmai célokat, pilléreket és a megvalósítás lehetőségeit egyaránt magába foglaló stratégia.

A stratégia világosan kijelöli azokat az irányelveket, kapcsolódási pontokat, amelyek a közösség kulturális céljainak megvalósításához nélkülözhetetlenek, ugyanakkor értékrendet jelöl és értékrendszert képvisel, ami feltétele a kulturális élet alakítói közötti érdemi kommunikációnak.

A leírt és testületi döntésekkel megerősített kulturális stratégia sokszintű és sokszereplős folyamat, amelyben az intézményi, területi, térségi elveket/érdekeket egyaránt figyelembe kell venni. Ugyanakkor a vajdasági magyar összkulturális élet szereplői és alakítói számára az egyes területeken – közművelődési, közgyűjtőményi és művészeti – is szükséges az a világos irányvonal, amely mentén saját fejlődési irányukat elképzelik.

A vajdasági magyar kultúrafejlesztés, egyenlő esélyek mentén történő értékőrzés- és teremtés területén komoly lemaradásokkal kell megküzdenie a Magyar Nemzeti Tanácsnak, ami csakis a kulturális élet szereplőivel történő konstruktív együttműködés, a közösen meghatározott és mindenki számára kötelezőnek érzett irányvonalak követése által valósulhat meg, és amelynek eredménye a minőségi váltás és a strukturális át-szerveződés, a vajdasági magyar kulturális háló megteremtése, működtetése.

A vajdasági magyar kulturális stratégiának a soft policyn kell alapulnia, vagyis támogatónak és ösztönző jellegűnek kell lennie, a tartalom- és projekt-támogatást a szervezeti támogatás elé helyezve, ezáltal illeszkedve, segítve és kiegészítve a költségvetési szféra kötelező, intézményfenntartó, normatív jellegű támogatási rendjét.

A Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018 megvalósítása az országos költségvetési törvénynek, valamint a tartományi és az önkormányzati költségvetési határozatoknak, a magyarországi pályázati és programszerű támogatásoknak, a sikeres európai uniós pályázatoknak a függvénye. A stratégia megvalósulását célzó programoknak a Magyar Nemzeti Tanács éves költségvetése szerves részét kell képezniük a Tanács éves költségvetésének (mely az országos költségvetési törvénytől, valamint a tartományi és önkormányzati éves költségvetéstől függ) alakulása szerint.

A Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018 megvalósítását célzó programok és lépések a Magyar Nemzeti Tanács által évente elfogadásra kerülő munkaterv részét képezik.

A vajdasági magyar kulturális stratégiát a 2012–2018 közötti időszakban minden év végén felülvizsgálja a Magyar Nemzeti Tanács, programjainak és lépéseinek sikeressége vagy kivitelezhetetlensége tükrében módosíthatja magát a stratégiát, illetve annak elemeit.

A vajdasági magyar kulturális tér a korszerű kihívásoknak akkor tud megfelelni, ha a művészi alkotótevékenység és önkifejeződés támogatása mellett a kultúra különböző területeinek szakembereit, egyetemi végzettségű, tudományos fokozattal és/vagy meghatározó szintű és színvonalú publikációval rendelkező szakembereit azok működési területén szakmailag támogatja és megbecsüli.

A vajdasági magyar kulturális háló működése a stratégia megvalósulása, amelynek eredményeképpen a hivatásos intézmények és az amatőr művelődési élet alakítói az örökségvédelem és értékteremtés minden területén a kulturális tér egyenletes fejlesztését valósítják meg.

VAJDASÁGI MAGYAR KULTÚRA — KÖZÖSSÉGI-NEMZETI ÉS KISEBBSÉGI IDENTITÁS

A stratégia kidolgozásakor figyelembe kell venni két, egyszerre, együttesen ható tényezőt: a vajdasági magyar kultúra egyszerre része az egyetemes magyar, nemzeti kultúrának és egyszerre együttélési kultúra – a többségi kultúrával is folyamatos kapcsolatban áll, kell állnia.

A vajdasági magyar kulturális stratégia a kulturális élet minden területén – beleértve a vallási kultúrát is – az egyetemes magyar kultúrához való szerves tartozást kívánja megvalósítani, ugyanakkor figyelembe veszi a kultúrák közti átjárhatóságot, kölcsönhatást és az abból fakadó ténytet, amely szerint a közösségi kultúra is kezdeményező, kisugárzó, ilyen értelemben pedig a többségi kultúrához viszonyítva szubkultúraként is áthalálással, kölcsönhatással bír a többségi kultúra irányába, ugyanakkor számos szempontból – káderállomány, amatőr tevékenység normatív költségvetési támogatása, projektumtámogatás – kedvezőtlenebb helyzetben van.

Ezen kettős meghatározottság mentén a vajdasági magyar kulturális stratégiának fokozottan figyelembe kell vennie az intézményépítés és tevékenységmeghatározás vonatkozásában a párhuzamosság kiküszöbölését, a tevékenységek ütközését és keveredését.

Ugyanakkor határozott politikai, szakmai és szakmapolitikai érdekérvényesítéssel kívánatos elérni a nemzeti közösségi kulturális tevékenységet érintő hátrányok leküzdését, minimalizálását: a vajdasági magyar kultúra a szerbiai kultúrtér szerves része a kistérségtől a tartományig. Ennek a kulturális együttélésnek az állami – önkormányzattól a tartományig és köztársaságig – anyagi támogatás arányos szintjében is meg kell valósulnia.

I. BEVEZETŐ

**II. VAJDASÁGI MAGYAR KULTÚRA – KÖZÖSSÉGI-NEMZETI
ÉS KISEBBSÉGI IDENTITÁS**

III. HELYZETKÉP –TENDECIÁK

IV. STRATÉGIAI CÉLOK, ÉRTÉKELVEK, PRIORITÁSOK

**V. A STRATÉGIAI CÉLOK ÉS PRIORITÁSOK
MEGVALÓSULÁSÁT SEGITŐ (ÚJ) INTÉZMÉNYEK,
PROGRAMOK**

VI. STRATÉGIAI CÉLOK TERÜLETI FELOSZTÁSA

**VII. STRATÉGIAI CÉLOK INTÉZMÉNYEKHEZ RENDELT
FELOSZTÁSA**

VIII. KULTURÁLIS HÁLÓ – IRÁNYVONAL ÉS CÉLKITŰZÉS

HELYZETKÉP – TENDENCIÁK

A kulturális stratégia kidolgozásához nélkülözhetetlen a jelenlegi állapotokat felmérő és bemutató „feltérképezés”, amelynek eredményeképpen világosan láthatjuk majd, milyen intézményeink káderállománya, az épületek állaga és felszereltsége. Kiderül számunkra, milyen hagyománnyal bírnak rendezvényeink, milyen szereppel, mekkora látogatottsággal és milyen támogatásból kerülnek megrendezésre és mely célközönségnek. Az amatőr művelődési tevékenység szervezettségét, közösségi, térségi és szakmai kommunikációjának, együttműködésének szintjét, ingatlanjainak és ingóságainak állapotát is megismerjük.

A helyzetképből rajzolódnak ki és következnek a jelenleg uralkodó tendenciák, amelyek alakítása a stratégia egyik feladata, mint az az adatlap 54. és 55. kérdésére adott válaszokból: 54. *Kérjük fogalmazza meg tömören, egy mondatban, hogy Ön szerint mi a vajdasági magyar kultúrában legfontosabb stratégiai célkitűzés, tennivaló! Illetve 55. Ön szerint melyek azok a stratégiai célok, kulcsfontosságú tennivalók, melyek a vajdasági magyar kultúra megmaradását és kibontakozását szolgálják vagy szolgálnák. Kérjük fejtsse ki részletesen, legfeljebb tíz mondatban (A mit, ki és hogyan kérdésekre mindenképpen adjon választ!)* egyértelműen kiderült: **kiegyensúlyozottabb, egyenletesebb, a befektetett tehetség és munka látható megbecsülésén alapuló kulturális élet alakítása – a kulturális értéktermelés mechanizmusának kidolgozása és hatásának elemzése – az elvárt és közös cél megvalósítása.**

III.1.

A VAJDASÁGI MAGYAR KULTÚRPOLITIKA TÁRSADALMI FELTÉTELEI

III.1.1. NÉPESSÉG

A 2002-es népszámlálási adatok alapján a vajdasági magyarság akkor közel 300 000 főt számlált. A 2011-es népszámlálás várhatóan újabb tízszázaléknyi csökkenést fog mutatni. Az adatgyűjtés során elsikkadt magyarok ellenére ez a szám így is valamelyest túlbecsüli a magyar népesség jelenlétét, mert nem számol az állandó lakóhelyen bejelentett, ám kétlaki és a tartósan távollevő polgárok egy részével. Ez a jelenség az idősebb korosztálynál kevésbé, inkább a fiatalok, pontosabban az egyetemista korosztály esetében jelent számottevő eltérést a valós és hivatalos állapotok között.

A vajdasági magyarságra érvényesek a térségre jellemző demográfiai tendenciák: a lakosság öregedése, alacsony születési arány, elvándorlási hajlam stb., de ezen túl a századvégi események specifikus demográfiai változásokat is eredményeztek. A tágabb környezetre jellemző, globális tendenciával szemben a vajdasági magyarságról a belső migrációk (Dél-Bánát és Közép-Bánát felől hagyományosan Szabadka és Újvidék felé) ellenére sem mondható el, hogy gyorsulva urbanizálódna.

Következő specifikus jegy, hogy az iskolázottsági szint gyors emelkedése a vajdasági magyarság esetében elmarad, mivel arányosan a diplomás fiatalok hagyják maguk mögött szülőföldjüket a legnagyobb mértékben. Az értelmiségi utánpótlás emiatt nem csak néhány generációra vonatkozóan, hanem tartósan hiányos. Végül folyamatos az urbánus magyarság feloldódása és beolvadása azokon a településeken, ahol a népesség jelentéktelen arányát képezik. Mindhárom folyamat legnagyobb részt a kilencvenes évek migrációs lökésének következményeként erősödött fel. A városi, iskolázott fiatal korosztály képezi a társadalom legmozgékonyabb rétegét, ők „fogynak” tehát leggyorsabban. Ezek a tendenciák bizonyos mértékben magából a kisebbségi léthelyzetből következnek, de a nemzeti feszültségeket hozó zavaros századvég olyannyira felerősítette őket, hogy a vajdasági magyarság társadalmi helyzetét döntően meghatározó jegyekké váltak.

A vajdasági magyarság legnagyobb része Észak-Bácskában és a Tisza mentén él viszonylagos vagy abszolút többségű városokban és kisebb településeken. Vajdaság más vidékein jellemzőbb a szórvány- vagy a döntően kisebb településeken élő szigetmagyarság. A vajdasági magyarság népességszerkezeti szempontból alapvetően négy típusba sorolható.

Tömbben élő magyarság:

Igazi tömbben, részarány szerint döntő többségben, egymással érintkező több tízezres közösségekben.

(Mindennapjaiban, munkahelyén és a közéletben is anyanyelvét gyakorló, önkormányzati döntéshozatallal bíró magyar közösség.)

Viszonylagos tömbben, egymással érintkező több tízezres közösségekben, de részarány szerint relatív többség és abszolút többség között. (Mindennapjaiban anyanyelvét gyakorló, a közéletben ellenben két-nyelvű, az önkormányzati döntéshozatalban befolyással rendelkező, ám nem minden esetben döntőképes magyar közösség.)

Szigetmagyarság:

Részarány szerint a településen többségben, de önkormányzati szinten jelentős kisebbségben, más magyar közösségtől távol. (Mindennapjaiban és részben a közéletben is anyanyelvét gyakorló közösség, az önkormányzati döntéshozatalban csekély, csak a helyi közösség szintjéig döntéshozatali pozícióban lévő magyar közösség.)

Kis szigetek: részarány szerint többségben, de kisszámú, más magyar közösségtől távol eső falvak.

Szórvány:

Relatív (városi) szórvány. Jelentős számú közösségek, ám a többségi népességhez viszonyítva alacsony arányszámban. (Mindennapjaiban részben, a közéletben viszont már nem anyanyelvét gyakorló, önkormányzati döntéshozatalban csekély vagy elenyésző befolyással bíró, nem összefüggő magyar népesség.)

Igazi szórvány. Kisszámú közösségek a többségi népességhez viszonyítva alacsony arányszámban. (Mindennapjaiban esetenként, a közéletben viszont nem anyanyelvét gyakorló, önkormányzati döntéshozatalban befolyás nélküli, kisszámú, nem összefüggő magyar népesség.)

Külföldön élők:

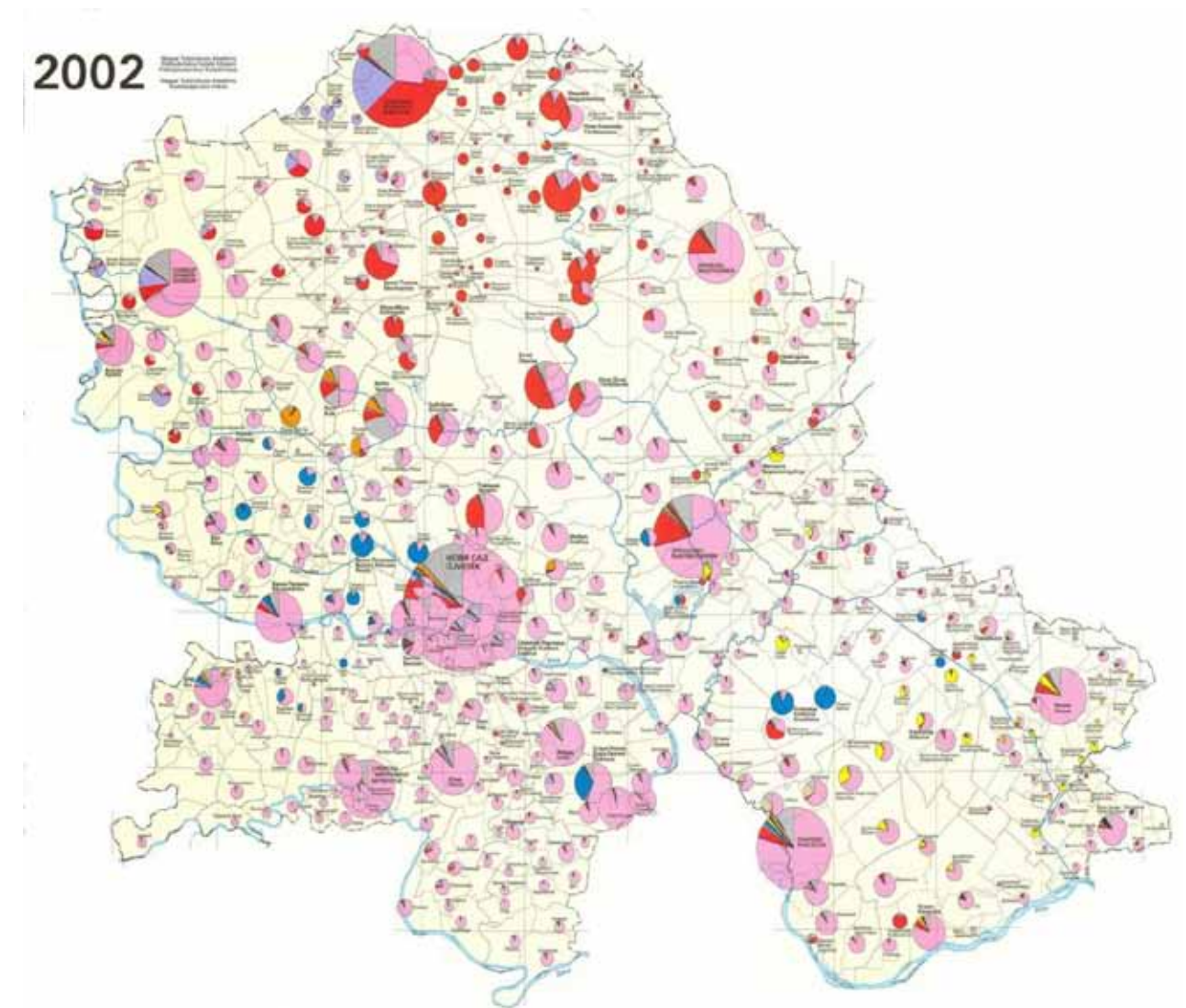
Magyarországon tartózkodó ingázó vajdasági magyarok.

Magyarországon vagy más országban letelepült, olykor hazalátogató, még kötődő vajdasági magyarok.

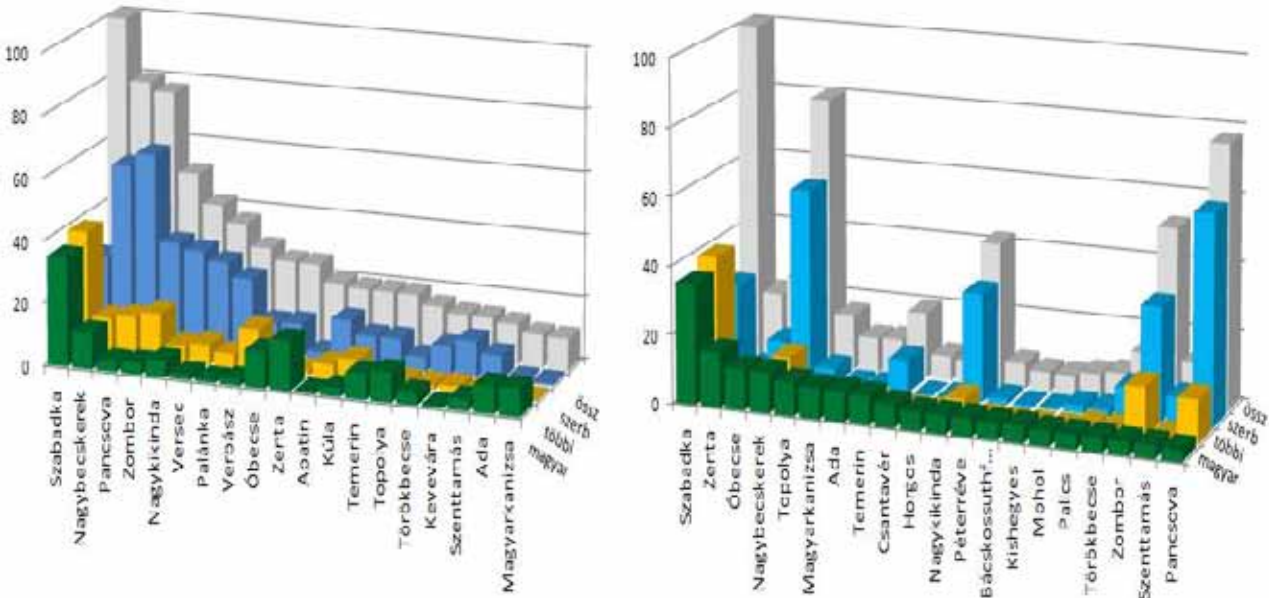
A vajdasági magyar lakosság néhány kivételtől eltekintve jellemzően nem a községi központokban él, hanem a környező kisebb településeken. Zenta a legnagyobb, jelentős többségű magyarlakta város és Szabadkán él a legtöbb magyar, ellenben itt csak sovány relatív többségben a városi lakosság egyharmadát kiteve.

A Magyar Tudományos Akadémia Földrajztudományi Kutatóintézetének (2005) etnikai térképe településekre bontva, pontosan ábrázolja a magyarok (piros színnel jelölt) részarányát Vajdaságban. Pontosabb az ilyen kép, mint a községekre bontott népességszerkezeti térképek. **Kiemel egy a kisebbségpolitika szempontjából fontos jelenséget: néhány kivételtől eltekintve, szabályszerű, hogy nagyobb településeken**

alacsony a magyar lakosság részaránya, így a magyar érdekeltségű kulturális intézmények és a köz-művelődés általában hátrányos helyzetben van.

A következő oszlopos diagrampáros bal oldali képe a magyarlakta településeket nagyság szerinti sorrendben ábrázolja, míg a jobb oldali ugyan azokat a településeket a magyar közösségek nagysága szerint rendezi sorba. Az oszlopok a népességet ezekben kifejezve mutatják, elől zöld színű oszlopok jelölik a magyarok számát, hátul az utolsó sorban látszik a település összlakossága. Mindkettőről hiányzik Újvidék 11 000-es, 6%-os magyar közösségével, mert a város nagysága miatt láthatatlanná tenné a diagram többi elemét. Újvidék a jobb oldali diagram ötödik helyén zárna azoknak a településeknek a sorát, ahol több mint 10 000 magyar lakos van.

Nagybecskerekén 14%-os, Újvidéken pedig 6%-os aránnyal a magyar közösség jelentős lélekszáma ellenére sincs döntéshozatali pozícióban. Hasonló a helyzet Nagyikindán (12%), Zomborban (7%), Verbászon (7%) vagy akár Pancsován (4%). A közművelődési intézmények rendszerint a nagyobb községi központokban vannak, ahol a magyar közösség önkormányzati befolyása nem elég jelentős ahhoz, hogy folyamatosságában megoldja a magyar érdekeltségű intézmények/művelődési egyesületek önkormányzati működtetését, alapszintű fenntartását.

A következő óriástáblázat a Szerbiai Statisztikai Hivatal 2008-as, a lakosság szerkezetével foglalkozó évkönyvéből kiemel minden olyan vajdasági települést, ahol legalább 90 magyar élt a 2002-es népszámlálás idején. A táblázat színes oszlopai a magyarok számát és arányát mutatják, míg az utolsó oszlop a hivatalosan bejegyzett, működő művelődési szervezetek számát jelöli. A táblázat a községek abc szerinti sorrendjét követi úgy, hogy a községen belül a települések nagyságrendi sorrendjét megbontja és a magyar közösségek nagysági sorrendjébe rendezi, az a település van első helyen tehát, amelyikben a legtöbb magyar él.

KÖZSÉG	TELEPÜLÉS	ÖSSZ	TÖBBI	SZERB	MAGYAR	% MAGYAR	EGYESÜLET
Ada község	Ada	10547	697	1106	8744	82.9%	5
Ada község	Mohol	6786	380	2189	4217	62.1%	1
Ada község	Törökfalva	1038	17	9	1012	97.5%	1
Ada község	Völgypart	389	12	14	363	93.3%	
Ada község	Valkaisor	234	6	6	222	94.9%	
Alibunár község	Károlyfalva	5820	381	5336	103	1.8%	
Antalfalva község	Torontálvásárhely	5325	754	1735	2836	53.3%	4
Apatin község	Bácskertes	2356	220	279	1857	78.8%	1
Apatin község	Apatin	19320	4482	13990	848	4.4%	1
Apatin község	Szilágyi	1364	169	403	792	58.1%	1
Apatin község	Szond	4992	3750	975	267	5.3%	
Bács község	Bács	6087	1395	4274	418	6.9%	1
Bács község	Vajszka	3169	1509	1319	341	10.8%	1
Bács község	Palona	1392	640	607	145	10.4%	
Begaszentgyörgy község	Torda	1771	192	46	1533	86.6%	2
Begaszentgyörgy község	Magyarittabé	1315	135	103	1077	81.9%	1
Begaszentgyörgy község	Udvarnok	1263	161	593	509	40.3%	2
Begaszentgyörgy község	Tamásfalva	763	51	306	406	53.2%	1
Begaszentgyörgy község	Szerbittabé	2405	269	1881	255	10.6%	
Belcsény község	Belcsény	8058	3181	4695	182	2.3%	
Csóka község	Csóka	4707	463	1541	2703	57.4%	2
Csóka község	Padé	2882	250	712	1920	66.6%	1
Csóka község	Hódegyháza	978	54	92	832	85.1%	2
Csóka község	Tiszaszentmiklós	2844	493	1597	754	26.5%	1
Csóka község	Egyházaskér	404	21	11	372	92.1%	1
Csóka község	Feketetó	568	66	235	267	47.0%	
Csóka község	Szanád	1314	146	1011	157	11.9%	
Csóka község	Kanizsamonostor	135	1	6	128	94.8%	1
Fehértemplom község	Udvarszállás	226	10	16	200	88.5%	1
Fehértemplom község	Fehértemplom	10675	2273	8222	180	1.7%	
Hódság község	Gombos	2120	679	287	1154	54.4%	1
Hódság község	Hódság	9940	1386	8250	304	3.1%	
Ingyia község	Maradék	2298	352	1394	552	24.0%	1
Ingyia község	Ingyia	26247	3033	22995	219	0.8%	
Ingyia község	Beška	6239	1336	4766	137	2.2%	
Karlóca község	Karlóca	8839	1960	6664	215	2.4%	
Kevevára község	Székyelykeve	2574	201	141	2232	86.7%	2
Kevevára község	Kevevára	14250	1951	11513	786	5.5%	1
Kevevára község	Gálya	3302	563	2619	120	3.6%	
Kishegyes község	Kishegyes	5465	309	389	4767	87.2%	3
Kishegyes község	Bácsfeketehegy	4336	938	726	2672	61.6%	3
Kishegyes község	Szikics	3693	2344	1242	107	2.9%	
Kúla község	Kúla	19301	6940	9623	2738	14.2%	1
Kúla község	Cservenka	10163	2406	7264	493	4.9%	
Kúla község	Szivác	8992	3388	5179	425	4.7%	1
Kúla község	Veprőd	2353	1329	744	280	11.9%	1
Magyarcsernye község	Magyarcsernye	1861	175	112	1574	84.6%	2
Magyarcsernye község	Tóba	691	73	37	581	84.1%	1
Magyarcsernye község	Szerbcsernye	4383	548	3672	163	3.7%	
Magyarkanizsa község	Magyarkanizsa	10200	510	865	8825	86.5%	6
Magyarkanizsa község	Horgos	6325	587	436	5302	83.8%	1
Magyarkanizsa község	Kispiac	1988	38	34	1916	96.4%	1
Magyarkanizsa község	Martonos	2183	131	155	1897	86.9%	1
Magyarkanizsa község	Oromhegyes	1868	46	25	1797	96.2%	2
Magyarkanizsa község	Orom	1561	55	35	1471	94.2%	2
Magyarkanizsa község	Adorján	1128	278	5	845	74.9%	2
Magyarkanizsa község	Tóthfalva	709	2	2	705	99.4%	2
Magyarkanizsa község	Völgyes	516	11	5	500	96.9%	1
Magyarkanizsa község	Zimonić	340	3	152	185	54.4%	
Magyarkanizsa község	Újfalva	211	5	21	185	87.7%	
Magyarkanizsa község	Kishomok	115	0	0	115	100.0%	

KÖZSÉG	TELEPÜLÉS	ÖSSZ	TÖBBI	SZERB	MAGYAR	% MAGYAR	EGYESÜLET
Mitrovica község	Lačarak	10893	887	9858	148	1.4%	
Nagybecskerek község	Nagybecskerek (és IV	79773	11608	56560	11605	14.5%	6
Nagybecskerek község	Szentmihály	1004	23	37	944	94.0%	1
Nagybecskerek község	Nagyerzsébetlak	1477	871	118	488	33.0%	1
Nagybecskerek község	Lukácsfalva	598	116	78	404	67.6%	2
Nagybecskerek község	Écska	4513	1834	2483	196	4.3%	
Nagybecskerek község	Aradác	3461	1717	1650	94	2.7%	
Nagybecskerek község	Elemér	4690	439	4158	93	2.0%	
Nagykikinda község	Nagykikinda	41935	5328	31317	5290	12.6%	2
Nagykikinda község	Szaján	1348	32	121	1195	88.6%	2
Nagykikinda község	Kisorosz	3328	267	1880	1181	35.5%	2
Nagykikinda község	Töröktopolya	1066	62	570	434	40.7%	
Nagykikinda község	Mokrin	5918	688	4940	290	4.9%	
Nagykikinda község	Basahíd	3503	280	3123	100	2.9%	
Óbecse község	Óbecse	25774	2852	11197	11725	45.5%	6
Óbecse község	Péterréve	7318	576	1567	5175	70.7%	4
Óbecse község	Bácsföldvár	5445	509	2417	2519	46.3%	3
Óbecse község	Drea	1118	62	485	571	51.1%	1
Palánka község	Palánka	29449	4425	23864	1160	3.9%	1
Palánka község	Dunacséb	5423	889	4396	138	2.5%	
Pancsova község	Pancsova	77087	12845	60963	3279	4.3%	1
Pancsova község	Sándoregyháza	1131	456	223	452	40.0%	1
Pancsova község	Starčevo	7615	1299	6205	111	1.5%	
Ruma község	Ruma	32229	3835	28032	362	1.1%	1
Ruma község	Herkóca	3428	722	2396	310	9.0%	
Ruma község	Nyékinka	2216	418	1534	264	11.9%	1
Ruma község	Platics	2760	579	2007	174	6.3%	
Sid község	Erdővég	3316	1214	2007	95	2.9%	
Szabadka község	Szabadka	99981	38756	26242	34983	35.0%	14
Szabadka község	Csantavér	7178	492	54	6632	92.4%	3
Szabadka község	Palics	7745	1637	1930	4178	53.9%	2
Szabadka község	Bajmok	8586	3236	2900	2450	28.5%	3
Szabadka község	Hajdújárás	2482	202	89	2191	88.3%	1
Szabadka község	Királyhalom	2039	64	48	1927	94.5%	1
Szabadka község	Kelebia	2168	526	367	1275	58.8%	
Szabadka község	Ludas	1310	125	39	1146	87.5%	1
Szabadka község	Nagyfény	2230	1415	248	567	25.4%	
Szabadka község	Dusanovó	741	39	239	463	62.5%	
Szabadka község	Békova	1824	1144	421	259	14.2%	
Szabadka község	Újzsednik	2848	803	1805	240	8.4%	
Szabadka község	Visnyevác	639	113	302	224	35.1%	
Szabadka község	Mérges	1181	928	91	162	13.7%	
Szabadka község	Györgyén	1746	1138	484	124	7.1%	
Szabadka község	Alsótavankút	2631	2324	190	117	4.4%	
Szécsány község	Nezsény	1371	203	680	488	35.6%	1
Szécsány község	Bóka	1734	258	994	482	27.8%	
Szécsány község	Kanak	996	224	401	371	37.2%	
Szécsány község	Módos	2982	605	2126	251	8.4%	
Szécsány község	Jarkovac	1817	273	1386	158	8.7%	
Szécsány község	Surján	330	45	145	140	42.4%	
Szenttamás község	Szenttamás	13091	1538	7838	3715	28.4%	4
Szenttamás község	Nádálja	2202	245	1794	163	7.4%	
Temerin község	Temerin	19216	1369	9660	8187	42.6%	4
Temerin község	Szőreg	3010	242	2657	111	3.7%	
Titel község	Titel	5894	1132	4180	582	9.9%	1
Titel község	Sajkáslak	1255	151	864	240	19.1%	
Topolya közság	Topolya	16171	1890	4699	9582	59.3%	5
Topolya közság	Bácskossuthfalva	5699	399	505	4795	84.1%	3
Topolya közság	Pacsér	2948	318	864	1766	59.9%	1
Topolya közság	Zentagunaras	2029	233	59	1737	85.6%	1
Topolya közság	Bajsa	2568	484	413	1671	65.1%	2
Topolya közság	Gunaras	1441	22	18	1401	97.2%	2
Topolya közság	Krivaja	986	216	531	239	24.2%	
Topolya közság	Kavilló	233	18	0	215	92.3%	
Topolya közság	Zobnatika	309	43	72	194	62.8%	
Topolya közság	Brazília	204	3	33	168	82.4%	
Topolya közság	Pobeda	342	77	104	161	47.1%	
Topolya közság	Pannónia	798	189	462	147	18.4%	
Topolya közság	Kisbelgrád	524	76	343	105	20.0%	
Topolya közság	Bogaras	94	3	1	90	95.7%	

KÖZSÉG	TELEPÜLÉS	ÖSSZ	TÖBBI	SZERB	MAGYAR	% MAGYAR	EGYESÜLET
Törökbecse község	Törökbecse	14452	1735	8868	3849	26.6%	2
Törökbecse község	Beodra	6763	631	5146	986	14.6%	1
Törökbecse község	Bocsár	1895	159	1521	215	11.3%	
Törökbecse község	Kumán	3814	391	3296	127	3.3%	
Törökkanizsa község	Törökkanizsa	7581	555	4369	2657	35.0%	2
Törökkanizsa község	Oroszlámos	1718	350	912	456	26.5%	1
Törökkanizsa község	Majdány	292	25	16	251	86.0%	
Törökkanizsa község	Szerbkeresztúr	1620	337	1131	152	9.4%	
Törökkanizsa község	Rabé	135	8	4	123	91.1%	1
Törökkanizsa község	Gyála	1004	101	804	99	9.9%	
Újvidék - város	Újvidék	191405	38392	141475	11538	6.0%	12
Újvidék - város	Budiszava	3825	361	2260	1204	31.5%	1
Újvidék - város	Piros	5729	680	4302	747	13.0%	1
Újvidék - város	Veternik	18626	3138	15015	473	2.5%	
Újvidék - város	Káty	11166	616	10094	456	4.1%	1
Újvidék - város	Pétevárad	13973	3869	9708	396	2.8%	
Újvidék - város	Futak	18582	1475	16828	279	1.5%	
Újvidék - város	Kamenica	11205	2143	8806	256	2.3%	
Újvidék - város	Kabol	5599	403	5056	140	2.5%	
Ürög község	Ürög	4848	588	3900	360	7.4%	1
Ürög község	Satrinca	399	61	85	253	63.4%	1
Ürög község	Dobradó	127	28	3	96	75.6%	1
Verbász község	Verbász	25907	13234	10670	2003	7.7%	1
Verbász község	Kucora	4663	2503	1808	352	7.5%	1
Verbász község	Ókér	4361	878	3177	306	7.0%	
Verbász község	Torzsa	3351	1979	1211	161	4.8%	
Versec község	Versec	36623	6451	28372	1800	4.9%	1
Versec község	Fejértelep	376	53	82	241	64.1%	1
Versec község	Temesvajkóc	1178	340	656	182	15.4%	
Versec község	Nagyszered	1340	197	1044	99	7.4%	
Zenta község	Zenta	20302	1787	2655	15860	78.1%	9
Zenta község	Felsőhegy	1889	30	24	1835	97.1%	3
Zenta község	Tornyos	1766	291	23	1452	82.2%	1
Zenta község	Kevi	887	17	10	860	97.0%	1
Zenta község	Bogaras	724	117	27	580	80.1%	
Zichyfalva község	Ürményháza	1033	206	113	714	69.1%	2
Zichyfalva község	Zichyfalva	4270	1488	2539	243	5.7%	
Zichyfalva község	Györgyháza	1374	245	960	169	12.3%	
Zichyfalva község	Istvánvölgy	1375	797	419	159	11.6%	
Zichyfalva község	Óléc	1094	147	791	156	14.3%	
Zichyfalva község	Nagymargita	1047	485	462	100	9.6%	
Zombor község	Zombor	51471	14740	32988	3743	7.3%	2
Zombor község	Bezdán	5263	1024	1256	2983	56.7%	2
Zombor község	Bácsgyulafalva	2084	147	429	1508	72.4%	1
Zombor község	Nemesmiltics	3169	1165	549	1455	45.9%	1
Zombor község	Doroszló	1830	219	659	952	52.0%	1
Zombor község	Csonoplya	4359	598	3093	668	15.3%	1
Zombor község	Órszállás	4808	934	3511	363	7.5%	1
Zombor község	Regőce	2590	208	2165	217	8.4%	
Zombor község	Monostorszeg	3920	3338	371	211	5.4%	
Zombor község	Sári	2172	418	1630	124	5.7%	
Zsablya község	Csúrog	8882	592	8200	90	1.0%	

III.1.2. INTÉZMÉNYEK ÉS SZERVEZETEK

III.1.2.A. Kiemelt jelentőségű kulturális intézmények

A nemzeti tanácsokról szóló törvénynek a kultúrára vonatkozó (3. Hatáskör a kultúra területén), az intézmények irányításában való részvételt meghatározó (17. szakasz) része kimondja, hogy a köztársaság, az autonóm tartomány vagy a helyi önkormányzat által alapított kulturális intézményekben, melyekről a nemzeti tanács megállapítja, hogy a nemzeti kisebbség identitása megőrzése szempontjából kiemelt jelentőségűek, a nemzeti tanács: 1.) kinevezi az intézmény igazgatóbizottságának egy tagját; 2.) véleményezi az intézmény igazgatóbizottságának tagjai személyére tett javaslatot; 3.) véleményt nyilvánít az intézet igazgatójának megválasztása során.

A vajdasági magyar közösség hosszútávú kulturális építkezésének egyik alap pillére kulturális hagyatékának teljes feltérképezése, számbavétele, hatékony megőrzése és közösség általi birtokba vétele. Ennek a folyamatnak része azon kulturális intézmények meghatározása, amelyek a kulturális örökség őrzése szempontjából megkerülhetetlenek. Ezen intézmények irányításában, működésének követésében, fejlesztésében való közvetlen és közvetett részvétel teszi lehetővé azt a folyamatot, melynek eredménye az örökség birtokba vétele, az arról való tudás továbbadása és megismertetése úgy a vajdasági, mint a többi magyar közösséggel illetve a velünk élő többi nemzeti közösséggel és természetesen a többséggel.

A vajdasági magyar közösség hosszútávú kulturális építkezésének másik alap pillére a kulturális értékteremtés teljes feltérképezése, számbavétele, hatékony fejlődésének lehetővé tétele és közön-séghez való közelhozása. Ennek a folyamatnak része azon kulturális intézmények meghatározása is, amelyek a kulturális értékteremtés szempontjából megkerülhetetlenek.

A Magyar Nemzeti Tanács 2010-ben – szeptember 3-i, október 18-i november 5-i és november 29-i ülésén – meghatározta a magyar közösség identitásának őrzése és fejlesztése szempontjából kiemelt jelentőségű kulturális intézményeket Vajdaság területén, ami 37 intézményt érint. A döntést a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény (Szerb Köztársaság Hivatalos lapja 72/2009) 17. szakasza (1.) bekezdése, 18. szakasza 1. pontja, valamint 24. szakasza (1.) és (2.) bekezdése alapján hozta meg.

A vajdasági magyar közösség, amely a vajdasági kulturális tér szerves része, alkotója és örökségének is létrehozója, identitása őrzése és fejlesztése érdekében nem csak a kiemelt jelentőségről hozhat döntést, hanem ennél közvetlenebb módon is részt vállalhat a számára különösen jelentős kulturális intézmények életében, fejlesztésében, működési irányvonala segítésében, mégpedig a (társ) alapítói jogok átvételével.

A Magyar Nemzeti Tanács 2011. május 16-i ülésén 13 kulturális intézmény esetében döntött az alapítói jogok részben (50%) történő átruházásának kezdeményezéséről. Ezen kezdeményezések alapja minden egyes intézmények esetében lehetett és volt az, hogy kiemelt jelentőségű, de egyes intézmények esetében az a tény is erősítette a döntést, hogy az intézménynek alapvető tevékenysége a magyar nemzeti közösség kultúrájának őrzése és fejlesztése.

A kritériumok, amelyek alapján ez a döntés megszületett, a könyvtárak vonatkozásában az volt, hogy a könyvtárműnek több mint fele magyar nyelvű és/vagy tevékenysége pedig legfőképpen vagy meghatározó mértékben a magyar kultúra értékeinek fejlesztéséhez, bemutatásához kötődik. A múzeum esetében a kritérium az volt, hogy a gyűjteményének több mint 60% a magyar közösséghez köthető. Két intézmény vonatkozásában magyar nyelvű és szellemiségű közművelődési és oktatási-művelődési tevékenység végzése volt a kritérium. A színházak esetében az alapvető tevékenység önmagában kielégítő kritérium.

A nemzeti tanácsokról szóló törvény kultúrára vonatkozó részének (3. Hatáskör a kultúra területén) az alapítói jogokra vonatkozó 16. szakaszában az áll, hogy „A nemzeti tanács, a törvénnyel összhangban, kulturális intézményeket alapíthat, a nemzeti kisebbség kulturális sajátosságai és nemzeti identitása megőrzésének, előmozdításának és fejlesztésének érdekében, és alapítói jogokat és kötelességeket gyakorolhat. (...) A köztársaság, az autonóm tartomány és a helyi önkormányzat, jelen szakasz 1. bekezdésében foglalt intézmények alapítójaként, az alapítói jogokat egészében vagy részben a nemzeti tanácsra ruházhatja át.”

Az alapítói jogok átruházása a nemzeti tanácsokról szóló törvény 7. pontja alatt lévő 24. szakaszban fogalmazódik meg: „a nemzeti tanács kezdeményezésére, a Szerb Köztársaság, az autonóm tartomány vagy a helyi önkormányzat egészében vagy részben az alábbi intézmények alaptói jogait ruházza át: (...) 2.) kulturális intézmények, melyek alapvető tevékenységét a nemzeti kisebbség kultúrájának a megőrzése és fejlesztése képezi; (...) A nemzeti tanács kezdeményezésére, a Szerb Köztársaság, az autonóm tartomány vagy a helyi önkormányzat egészében vagy részben az alábbi, a jelen szakasz 1. bekezdésének 1-3. pontjában felölelt intézményeken kívül más intézmények alapítói jogait akkor ruházza át, ha ezek a nemzeti kisebbség szempontjából kiemelt jelentőségűek.

A nemzeti tanácsi döntést követően az alapítónak meg kell erősítenie az alapítói jogok átruházását az alapító által elfogadott döntéssel, (a kiemelt jelentőség esetében az intézmény alapszabályában kell megerősítenie az értesítés kézhezvételétől számított harminc napon belül), majd a nemzeti kisebbségek tanácsairól szóló törvény (Szerb Köztársaság Hivatalos Lapja 79/2009) 24. szakasza rendelkezéseinek értelmében szerződést kell kötnie a Magyar Nemzeti Tanáccsal, amely a felek kölcsönös jogait és kötelességeit tartalmazza, illetve rendezi azt. A szerződéskötést követően a megállapított jogokat és kötelességeket be kell építeni az intézmény alapszabályába, annak hatályba lépését követően pedig be kell jegyeztetni az illetékes bejegyző szervnél (illetékes Gazdasági Bíróság).

KIEMELT JELENTŐSÉGŰ INTÉZMÉNYEK:
SZABADKA
Lifka Sándor Art Mozi Kulturális Intézmény (9/2010-es záradék)
Kosztolányi Dezső Színház (10/2010-es záradék) - évi 4 magyar bemutató, nézőszám: 8400
Gyermekszínház (11/2010-es záradék) - évi 3 magyar bemutató, nézőszám 12.000
Városi Múzeum (12/2010-es záradék) - 40.000 tárgy 2/3 magyar jellegű
Szabadkai Történelmi Levéltár (13/2010-es záradék)
Városi Könyvtár (14/2010-es záradék) - magyar könyvállomány 42.155 (54%)
Népszínház (15/2010-es záradék) - évi 4 magyar bemutató, nézőszám: 11.943
Községközi Műemlékvédelmi Intézet (16/2010-es záradék)
MAGYARKANIZSA
József Attila Könyvtár (23/2010-es záradék) - magyar könyvállomány 40.747 (65%)
Nagy József Regionális Kreatív Műhely (24/2010-es záradék)
Cnesa Oktatási és Művelődési Intézmény (25/2010-es záradék)
TOPOLYA
Népkönyvtár Topolya (32/2010-es záradék) - magyar könyvállomány 83.326 (62,78%)
ZENTA
Történelmi Levéltár (26/2010-es záradék)
Zentai Magyar Kamaraszínház (27/2010-es záradék) – évi 2+2 bemutató, nézőszám: 3000
Thurzó Lajos Közművelődési Központ (28/2010-es záradék) – Városi Könyvtár – magyar könyvállomány 42.155 (54%)
ÓBECSE
Városi Múzeum Óbecse (30/2010-es záradék)
Népkönyvtár Óbecse (31/2010-es záradék) - magyar könyvállomány 39.779 (41,24%)
ÚJVIDÉK
Tartományi Műemlékvédelmi Intézet (Z/41/2010-es záradék)
Újvidék Város Múzeuma (Z/46/2010-es záradék)
Újvidéki Színház (Z/45/2010-es záradék) - évi 5 bemutató, nézőszám: 10.000
Újvidék Város Történelmi Levéltára (Z/44/2010-es záradék)
Vajdasági Levéltár (Z/42/2010-es záradék)
Vajdasági Színháztörténeti Múzeum (Z/43/2010-es záradék)

ADA
Szarvas Gábor Könyvtár (29/2010-es záradék) - magyar könyvállomány 27.853 (55,4%)
NAGYBECSKEREK
Történelmi Levéltár (Z/53/2010-es záradék)
Városi Könyvtár (Z/55/2010-es záradék)
Nagybecskereki Népmúzeum (Z/54/2010-es záradék)
Nagybecskereki Műemlékvédelmi Intézet (Z/52/2010-es záradék)
ZOMBOR
Laza Kostić Kultúr Központ (Z/40/2010-es záradék)
Karlo Bijelički Városi Könyvtár (Z/39/2010-es záradék)
Zombori Levéltár (Z/37/2010-es záradék)
Zombori Városi Múzeum (Z/38/2010-es záradék)
NAGYKIKINDA
Jovan Popović Népkönyvtár (Z/51/2010-es záradék)
Történelmi Levéltár (Z/50/2010-es záradék)
PANCSOVA
Történelmi Levéltár (Z/48/2010-es záradék)
Községközi Műemlékvédelmi Intézet (Z/49/2010-es záradék)
VERSEC
Történelmi Levéltár (Z/47/2010-es záradék)

magyarázat:

kiemelt jelentőségű kulturális intézmények
(társ)alapítói jogok átvételének a kezdeményezése

A 2010. szeptember 1-jén felállt Magyar Nemzeti Tanács kilenc hónap alatt elvégezte a nemzeti tanácsok-ról szóló törvény értelmében a nemzeti közösség kulturális életének minél hatékonyabb és célirányosabb, a szakmai szempontokhoz és a nemzeti önazonosság őrzéséhez és fejlesztéséhez egyaránt kapcsolódó szempontok alapján a vajdasági kiemelt jelentőségű intézmények meghatározását, majd meghatározta azokat is, amelyekben társalapítóként kíván hozzájárulni az intézmény fejlődéséhez, azonban ezeket a döntéseket a tartományi művelődési titkárság semmilyen módon nem vette figyelembe, azok az önkormányzatok, amelyek területén a magyar közösség meghatározó számban van jelen, az önkormányzat irányításában azonban nem vesz részt (Szabadka és Zenta) teljes mértékben ignorálják ezeket az MNT-s döntéseket, a magyar több-

ségű községek, ahol az önkormányzat irányításában a magyar közösség politikai képviselői jelen vannak, a döntéseknek érvényt szereztek (Ada, Magyarkanizsa, Óbecse, Topolya), Zombor város, ahol a magyar közösség számaránya igen alacsony, példaértékű az együttműködés a Magyar Nemzeti Tanáccsal, a többi önkormányzat pedig várakozó állásponton van, írásos utasítást vár a tartományi művelődési titkártól (Újvidék, Nagybecskerek, Versec, Fehértemplom).

Az európai szintéren is példaértékűnek tartott kisebbségi önkormányzati törvény elvben valóban kiváló lehetőséget biztosít a nemzeti közösségek számára, hogy kulturális életük intézményrendszerének alakításában részt vegyenek, azonban ez a gyakorlatban nehézkesen valósul meg. Ennek oka a többségi politika elzárkózó és obstruáló magatartása, ami a kultúráról szóló kerettörvényben nyer formális háttérrel, hiszen a nemzeti tanácsokról szóló törvény és a kultúráról szóló törvény összehangolása nem történt meg.

A vajdasági magyar közösség szempontjából kiemelt jelentőségűvé tett kulturális intézmények történetének, létrejöttének, az ott őrzött anyag magyar vonatkozásának illetve magának az épületnek vizuálisan, vidékünkön még ritkán alkalmazott, panoráma-fotóval is történő bemutatása a Magyar Nemzeti Tanács önálló projektumaként valósult meg 2011 közepén.¹

A www.mntkiemeltkulturalis.com cím alatt található (és majd további adatokkal illetve szerb és angol nyelvére ismertetővel bővülő) oldal célja nem csak a kulturális intézmények rövid történetének bemutatása és a magyar vonatkozású kulturális-történelmi jelenlét ismertetése volt, hanem egy hosszabb távon megvalósítható intézményi-intézményi illetve MNT-intézményi együttműködés elindítása volt.

1 Kiemelt jelentőségű intézmények vajdaságban

A Kovács Szilárd és Orfeas Skutelis (panoráma-fotók szerzői), Ifjú Gábor (a panoráma-fotók computeres posztprodukcója), Palásti Andrea (az állóképek szerzője) és Kollárs István (web-design) összetételű alkotócsoport a Magyar Nemzeti Tanács Közigazgatási Hivatalának megbízásából 2011 januárja és júliusa között elkészítette a vajdasági magyar szempontból kiemelt jelentőségű kulturális intézmények web-prezentációját.

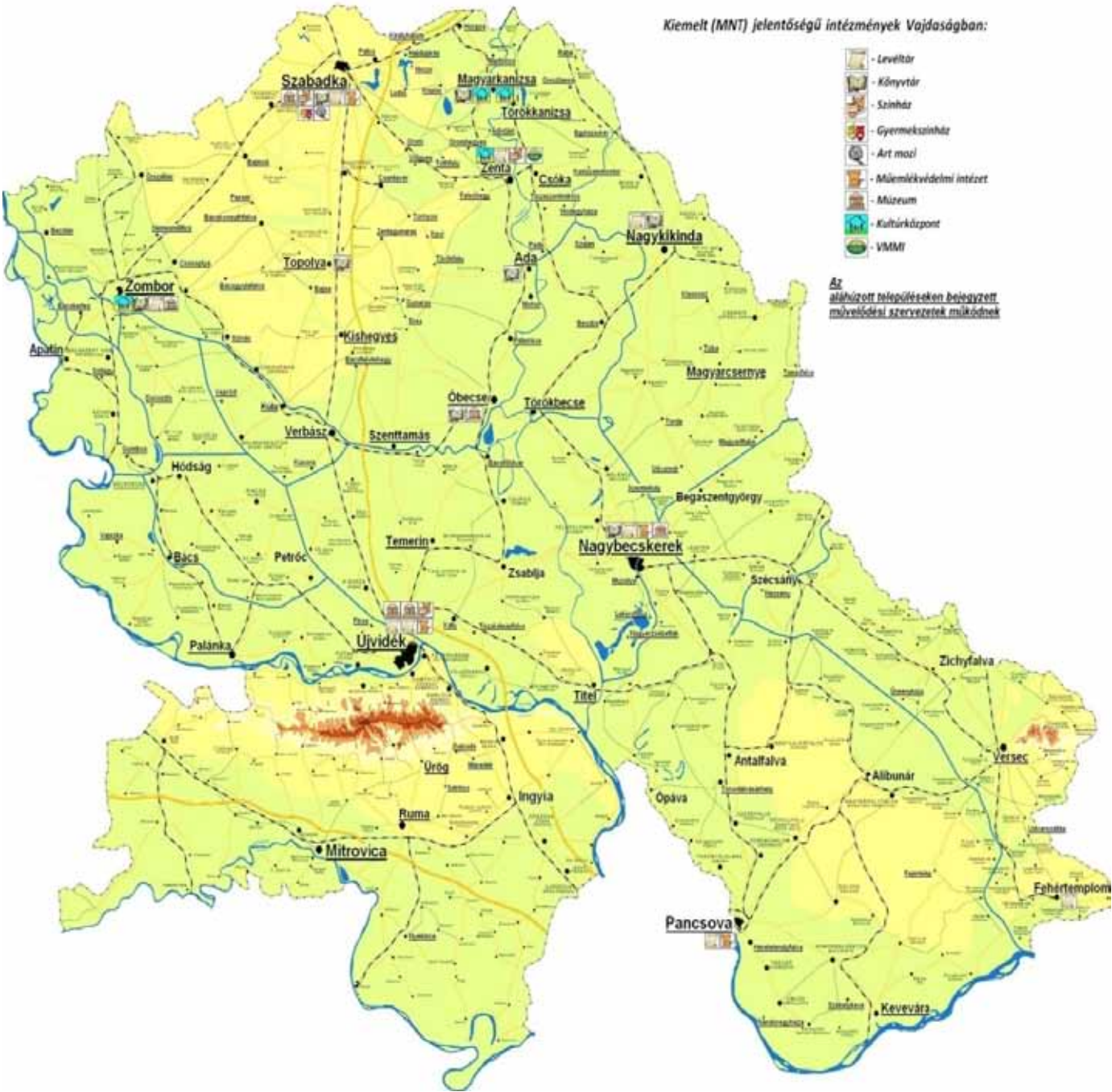
A panoráma fotók 25* egyenkénti interaktív panoráma fotót mutatnak be. A panoráma fényképek az enteriőrt ábrázolják azzal a céllal, hogy a kiemelt jelentőségű intézmények felhasználási lehetőségeit (rendezvények, fogadások, előadások stb.) mutathassák be. A panoráma fotók egyfajta online promóciót is biztosíthatnak a kiemelt jelentőségű intézményeknek.

A panoráma formátum az adott helyszínről lényegesen több elemet volt képes megörökíteni, mint a hagyományos képméret. Az ilyen nagy felbontású, magas minőségű, jogdíjas panoráma felvételek egy újfajta látásmódot és interaktív tapasztalatot biztosít a nézőnek.

Az állóképek az intézményeket külön-külön is bemutatják közeli fotókkal, részletekkel. Az állóképek az enteriőrt és az exteriőrt is ábrázolják, azzal a céllal, hogy egy szélesebb város(képet) alakítsanak a nézőnek. Néhány épületet nem csupán öt-hat, hanem nyolc-tíz fénykép mutat be. Ilyen nagyobb csoportot alkotnak a újvidéki Városi Történelmi levéltár, szabadkai Községi Műemlékvédelmi Intézet, szabadkai Városi Múzeum, zentai Thurzó Lajos Közművelődési Központ (múzeum), zombori Történelmi Levéltár, zombori Bieltzky Károly Városi Könyvtár stb.

A fotókon, a maga helyén, minden részlet érvényesül. A valóság minél pontosabb visszaadásában a korabeli digitális technika fontos szerepet játszott. Az éles rajzú objektívek és nagy felbontású, magas minőségű képek befolyásolták a felvételek esztétikai megjelenését is.

A weboldalas prezentáció (www.mntkiemeltkulturalis.com) egy különleges helyszín, mely virtuális tér formájában feldolgozza a kiemelt jelentőségű intézményeket Vajdaságban -- területileg, épület típusok és felhasználási lehetőségük szerint. Viszont nem csupán statisztikai jellegű bemutatásról van itt szó, hanem a látásmód (a képek!), az építészeti fotó minőségéről is szól. Ezért a weboldalon látható felvételek nemcsak hatásosan mutatják be az intézményeket, hanem magára a képre, mint önálló alkotásra is ráirányítják a figyelmet.

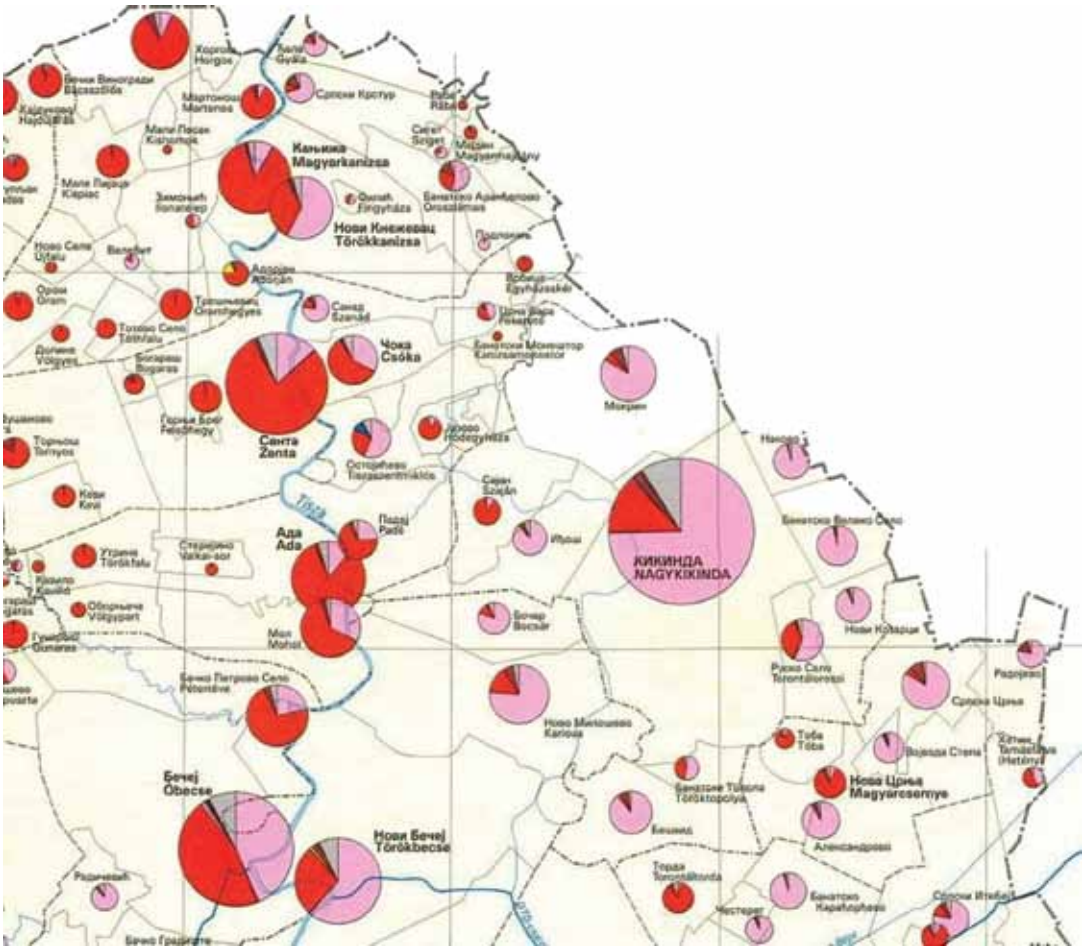
III.1.2.B. Népeség – kiemelt kulturális intézmények – művelődési egyesületek (különböző helyzet, különböző stratégiai megoldások)

A fenti, intézményeket és szervezeteket ábrázoló térkép ikonokkal jelöli a Magyar Nemzeti Tanács által kiemelt jelentőségűnek ítélt intézményeket. A térképen legnagyobb méretű betűvel a körzeti központok emelkednek ki, nagybetűvel a községi székhelyek és nagyságukhoz mérten aránytalanul kiemelve és aláhúzva látszódnak azokat a településeket ahol magyar művelődési egyesületek működnek.

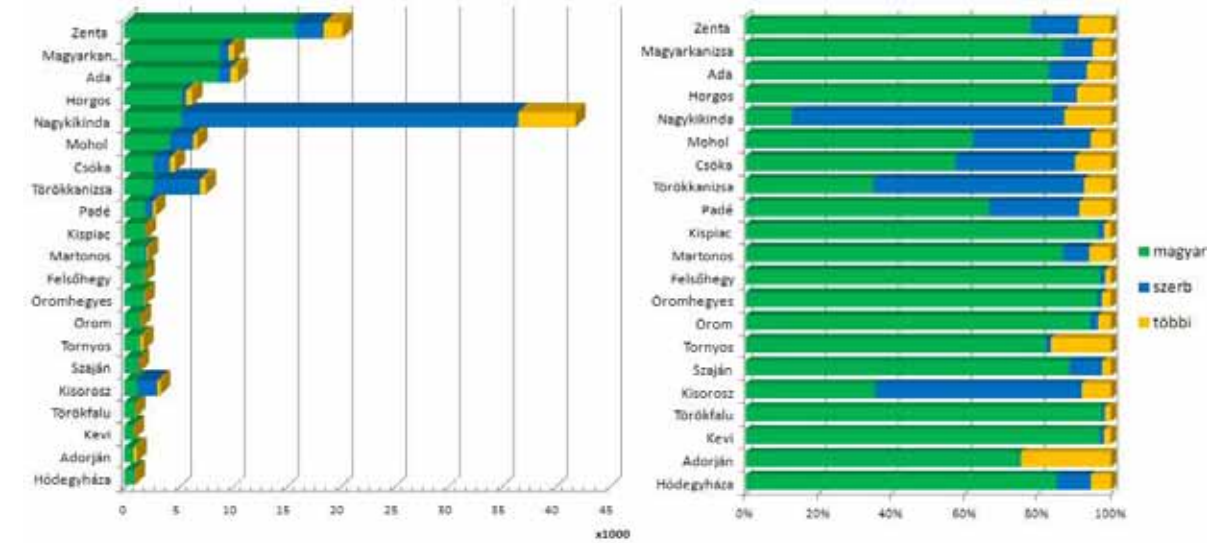
ÉSZAK-BÁNÁTI KÖRZET

Az Észak-bácskai és az Észak-bánati körzet a leginkább magyarlakta térség Vajdaságban. Észak-Bánát körzet bácskai oldala, (tehát Horgos, Magyarkanizsa, Zenta, Ada és Mohol) képezik az igazi tömbmagyarságot, hisz ezeken a településeken a népességben kétharmadosnál nagyobb aránnyal és 5000-nél nagyobb lélekszámú közösséggel részesednek a magyarok. A Tiszától távolodva, a bánáti oldalon, a térségre inkább jellemző a szigetmagyarság állapota.

A magyar lakosság területi eloszlása a körzetben

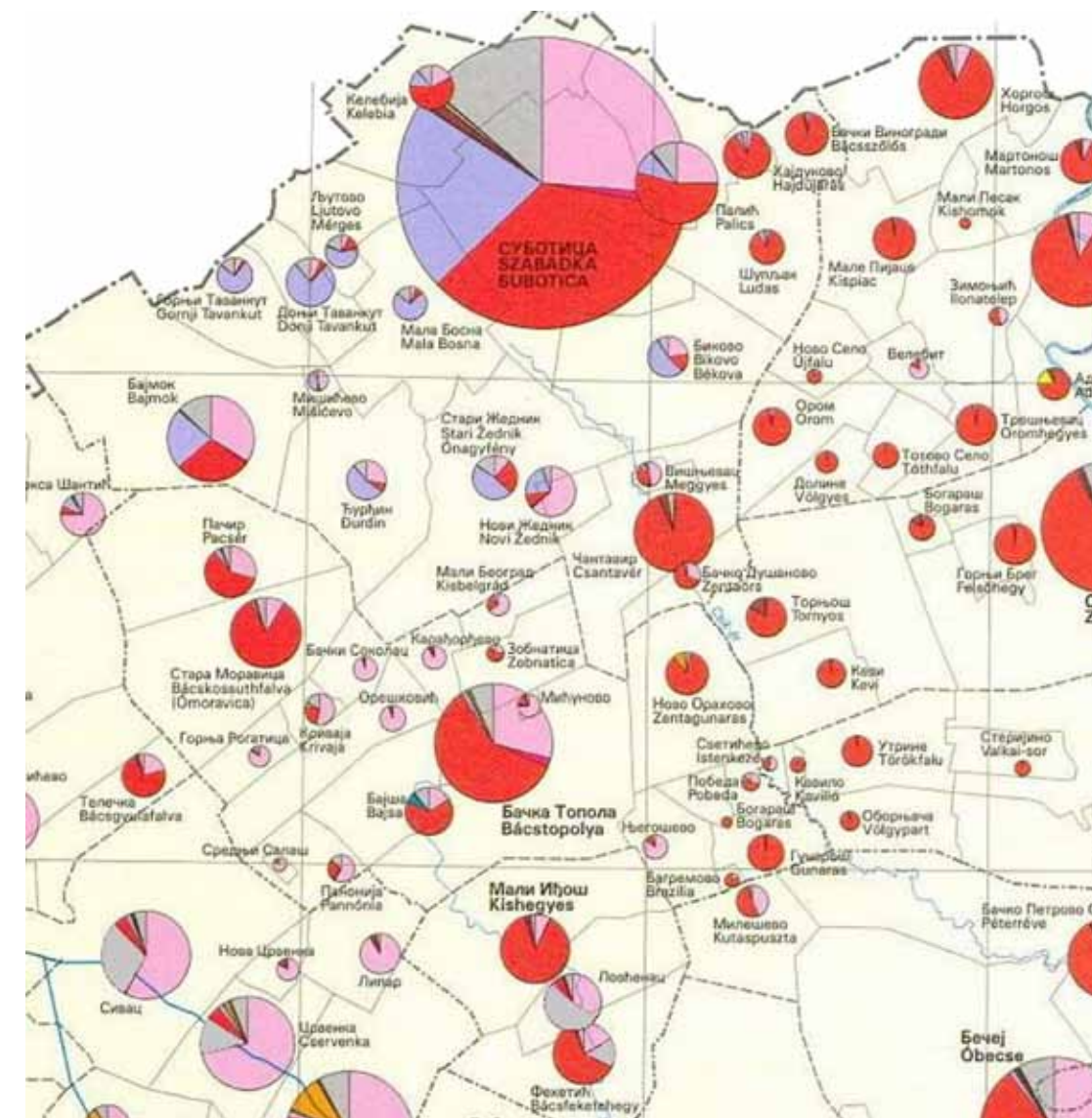
A magyar lakosság eloszlása a körzet településein

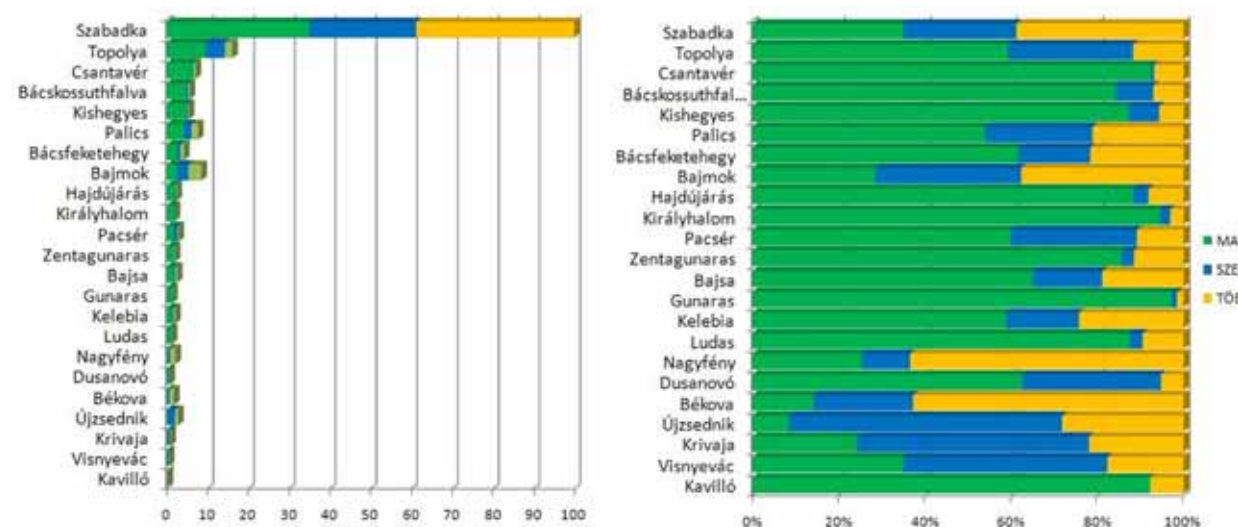
Észak-Bánátban, a Tisza menti (bácskai oldal) magyar művelődési intézményhálózat jelentős. A kiemelt intézmények (a körzetben 9 közül 7 Magyarkanizsán és Zentán van) nem csak dokumentációs, hanem közösség és közösség-szervező tevékenységet is folytatnak. Könyvtár, színház, múzeum, magyar nyelvű művelődési események széles kínálata a magyar közösség számára elérhető közelségben vannak. Az Észak-bánati körzet keleti és déli részén viszont jellemzően szigetmagyarság él, több esetben kis falvakban. Az „Egység Művelődési Egyesület” Nagyikindán és a „Móra Ferenc Művelődési Egyesület” Csókán széleskörű tevékenységükkel hiánypótló szerepet látnak el a vidék művelődési életében. (A nagyikindai egyesület, adat-hiány miatt nem szerepel az alábbi táblázatokban.)

település	színház, színhásterem	mozi, mozi terem	galéria, kiállítás	múzeum	tanács terem	könyvtár	művésztelep	kultúr ház	községi ház	tájház	játszóház	ifjúsági ház	nyugdíjas klub	művész klub	bábertem	teniszterem	e-Magyar pont	Internetes kávézó	diskó, jazz klub	egyéb
Bácsfeketehegy	I	B	J	A	J	G	J	J	J	A	J	J	C	J	*	C	J	B	J	*
Bácskossuthfalva	E	B	A	A	A	C	C	F	F	C	A	F	D	D	D	F	A	D	F	G
Bácskossuthfalva	G	B	G	A	A	E	J	H	A	C	A	A	E	A	B	E	A	A	F	E,
Csantavér	B	B	J	A	J	C	A	J	J	A	A	A	J	A	E	C	C	A	A	*
Királyhalom	*	*	*	*	*	C	*	G	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Ludas	A	A	A	A	G	B	B	G	A	A	A	A	A	B	G	G	A	A	G	*
Pacsér	B	B	I	*	G	C	G	I	I	*	*	F	F	F	F	F	*	*	*	*
Palics	A	B	C	A	C	E	C	A	A	A	A	A	A	A	A	C	C	A	C	*
Topolya	B	F	C	C	C	C	*	F	A	F	A	A	C	A	*	A	A	A	A	*
Topolya	B	G	G	G	A	C	C	G	C	F	C	C	C	H	C	G	A	C	C	*
Topolya	B	I	I	E	I	C	B	I	A	I	A	B	C	A	C	F	C	A	C	*
Topolya	A	A	G	A	G	H	C	E	A	E	H	A	C	A	A	C	A	C	C	*
Topolya	C	C	G	H	A	C	B	C	A	F	A	A	C	A	A	C	A	A	C	*

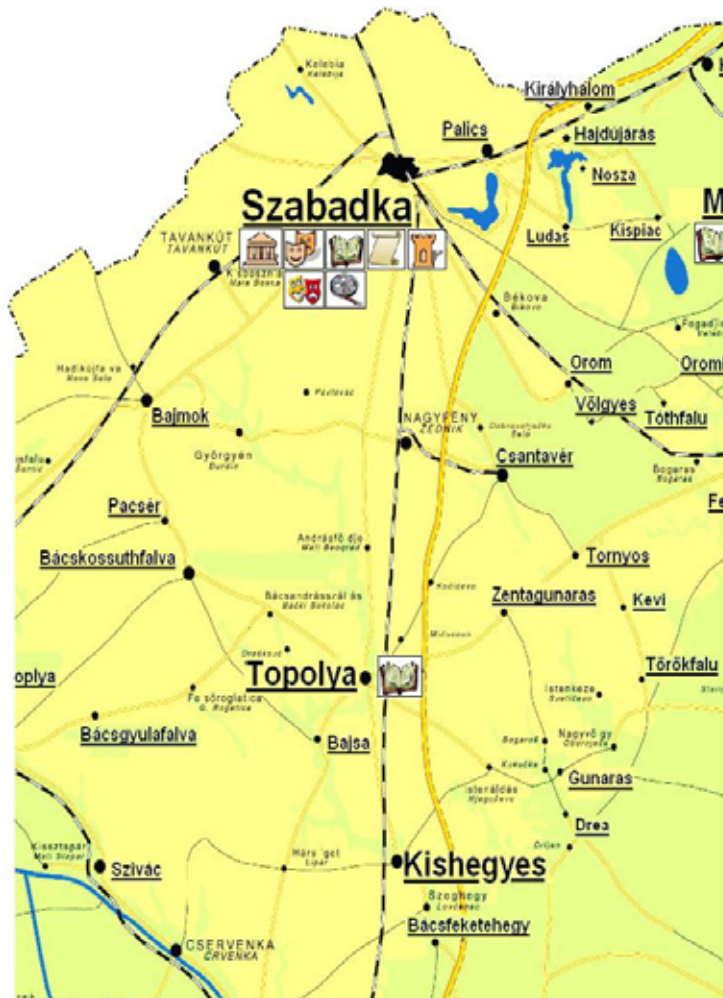
A magyar lakosság területi eloszlása a körzetben

A magyar lakosság eloszlása a körzet településein

Észak-Bácskában az egyesületek 50%-nál a költségvetésében az önkormányzati támogatás első vagy második helyen van. Az egyesületek fele önkormányzati ingatlanban működik, 20% pedig saját tulajdonú ingatlannal rendelkezik.

Kiemelt jelentőségű intézmények Vajdaságban:

- - Levéltár
- - Könyvtár
- - Színház
- - Gyermekszínház
- - Art mozi
- - Műemlékvédelmi intézet
- - Múzeum
- - Kultúrközpont
- - VMMI

Az aláhúzott településeken bejegyzett művelődési szervezetek működnek

Legnagyobb tagsággal rendelkező művelődési egyesületek

Népkör Magyar Művelődési Központ, Szabadka	Szabadka	674	674
Észak-bácskai Magyar Pedagógusok Egyesülete, Szabadka	Szabadka	350	400
Pacsér Művelődési Egyesület, Pacsér	Pacsér	*	336
Kodály Zoltán Magyar Művelődési Központ, Topolya	Topolya	297	297
Feketics Művelődési Egyesület, Bácsfeketehegy	Bácsfeketehegy	250	250
Ady Endre Művelődési Egyesület, Bácskossuthfalva	Bácskossuthfalva	*	250
Bartók Béla Művelődési Egyesület, Csantavér	Csantavér	130	200

Legnagyobb szakcsoportok, szakosztályok, együttesek

Népkör Magyar Művelődési Központ, Szabadka	Néptánc szakosztály (x6) Róna,	200	Brezovszki Roland
Kodály Zoltán Magyar Művelődési Központ - Topolya	Néptánc (Cirkalom, Tátika, Cickom,	165	Kisimre Szerda An
Ady Endre Művelődési Egyesület, Bácskossuthfalva	Bokréta, Cimborák, Vadvirág,	140	Mészáros Csilla,
Észak-bácskai Magyar Pedagógusok Egyesülete - Szabadka	Természettudományi Szakcsoport	120	Szabó Magdolna é
Ady Endre Művelődési Egyesület, Bácskossuthfalva	9+1 Nemzetközi Művésztelep	100	Novák Mihály
Pacsér Művelődési Egyesület - Pacsér	Aranyszál kézimunka csoport(	56	Szeles Eteleka
Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület - Szabadka	Iparosok és vállalkozók klubja	52	Balázs László
Bartók Béla Művelődési Egyesület - Csantavér	Rózsa Néptáncsoport, Korona és Step	50	Szabó Barbara
Észak-bácskai Magyar Pedagógusok Egyesülete - Szabadka	Tanítók Szakcsoportja	50	Kobrehel Lenke
Ady Endre Művelődési Egyesület, Bácskossuthfalva	Táborok szakosztály	50	Masic Dejan
Pacsér Művelődési Egyesület - Pacsér	Pacsirta	50	Hajler Henrietta
Kodály Zoltán Magyar Művelődési Központ - Topolya	Népzenei (Csalóka zenekar, Kaláris	48	Kisimre Szerda An

Szabadka intézményi ellátottságának ellenére a térségben jellemző a szervezetek színházteremmel kapcsolatos gondjai. Topolyán, Kishegyesen és Csantavéren is a színházterem már előadások fogadására nem alkalmas állapotban van. A térségben Kishegyes helyzete olyan, hogy demográfiai (jelentős magyar önkormányzati többség) és földrajzi (egész Bácska szigetmagyarsága számára viszonylag könnyen megközelíthető) lehetővé teszi, hogy amennyiben logisztikai jellegű feladatokat kell megoldani (szállítmányozás, mobil színpad, stb.) innen célszerű. Kishegyes, Csantavér, Bácskossuthfalva és Bácsfeketehegy művelődési központ fejlesztése indokolt, Topolyán az intézményi keretek megvannak de a színházépület rendbehozása sürgető.

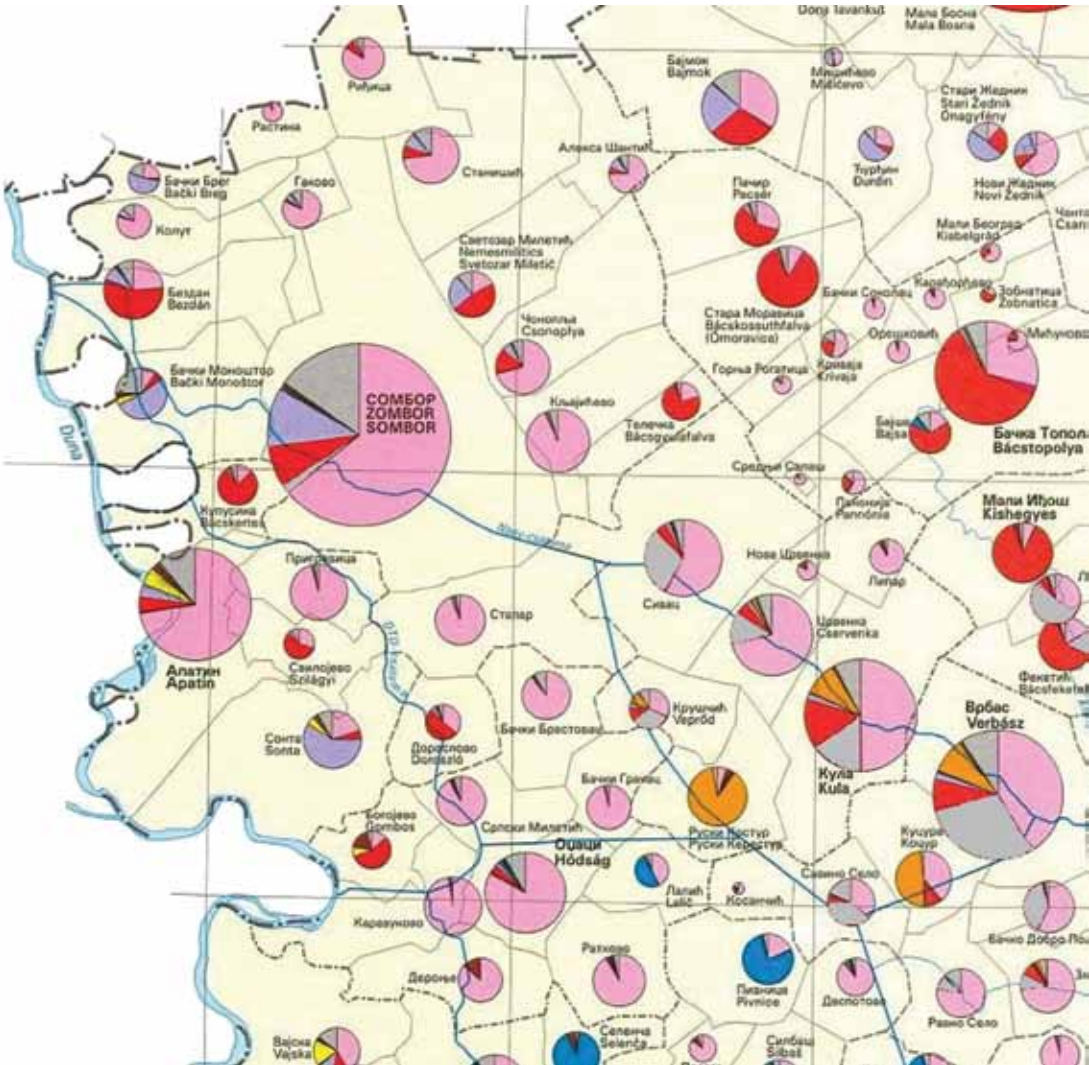
A térségben több, különböző jellegű kiemelt jelentőségű rendezvényt tartanak.

RENDEZVÉNY	KÖRNYET	HÁZIGAZDÁ	TELEPÜLÉS	ÉVE	HO	REN
Dombos fest	Regionális	Dombos Polgárok Egyesülete, Kishegyes	Kishegyes	2001	(07) július	
Szép Szó Műhely	Regionális	Vajdasági Magyar Versmondók Egyesülete, Bácsfeketehegy	Bácsfeketehegy	1994	(08) augusztus	5
Interetno Festival	Regionális	Népkör Magyar Művelődési Központ, Szabadka	Szabadka	2002	(08) augusztus	5
Deskré Villamosa	Regionális	Kosztolányi Dező Színház, Szabadka	Szabadka			
Erőtelenség Egyházi Kórusok Találkozója	Regionális	A Szabadkai Egyházmegye Erőtelenség szervezőbizottsága	Szabadka			
Vajdasági Magyar Kórusok Találkozója	Regionális	Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, Szabadka	Szabadka			
Vajdasági Magyar Önkormányzati Járások	Regionális	Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, Szabadka	Szabadka			
Májusi alkotótábor	Regionális	9+1 Művésztelep - Ady Endre Művelődési Egyesület, Bácskossuthfalva	Bácskossuthfalva			
Csipe Emléknapi	Kistérségi	Kishegyesi Könyvtár, Kishegyes	Kishegyes	1972	(09) szeptember	3
Durán Kálmán Nemzeti Vers- és Prózamondó Találkozó	Kistérségi	Vajdasági Magyar Versmondók Egyesülete, Bácsfeketehegy	Bácsfeketehegy			
Podokirky József Irodalmi Emléknapi	Kistérségi	Feketics Művelődési Egyesület, Bácsfeketehegy	Bácsfeketehegy			
Silbadi	Kistérségi	Vajdasági Magyar Folklor Központ, Szabadka	Szabadka			
Nemzetközi Művésztelepek találkozója	Kistérségi	9+1 Művésztelep - Ady Endre Művelődési Egyesület, Bácskossuthfalva	Bácskossuthfalva			
Duránó és Gyöngyösbokréta	Kiemelt	Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, Szabadka	Szabadka	1963	(06) június	3
Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozója	Kiemelt	Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, Szabadka	Szabadka	1996	(03) március	18
Magyar Filmnapok	Kiemelt	Változó - Cinema Filmműhely, Magyarkanisza (Sifis Zoltán)	Szabadka	1997	(03) március	60
Délvidéki Magyar Színjátszás Napja	Kiemelt	Szabadkai Népszínház	Szabadka	2001	(10) október	6
Vajdasági Magyar Képzőművészek vándorkiállítása	Kiemelt	Szabadkai Képző és Iparművészek Egyesülete (Boros György)	Szabadka	2000	(05) május	360
Deskré Central Station Festival	Kiemelt	Kosztolányi Dező Színház, Szabadka	Szabadka			
Kosztolányi Dező Napok	Kiemelt	Városi Könyvtár, Szabadka	Szabadka			
Batyú tábor	Gy. és	Kodály Zoltán Magyar Művelődési Központ, Topolya	Topolya	1994	(07) július	7

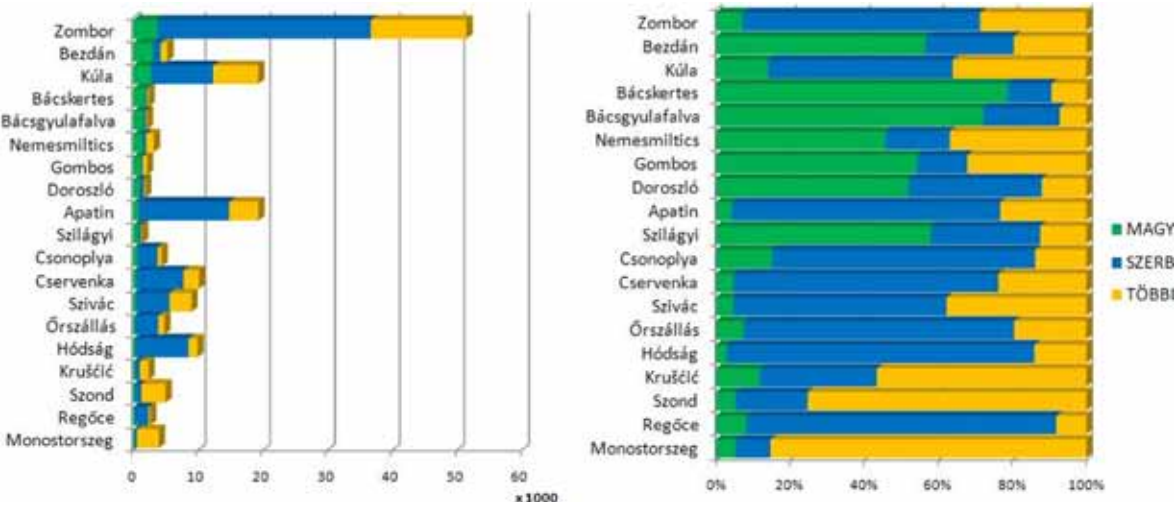
NYUGAT-BÁCSKA KÖRZET

Nyugat-Bácska területén egyik településen sincs 3700-nál (Zombor) népesebb magyar közösség. Bezdán, Bácskertes, Bácsgyulafalva és Gombos azok a szigetek ahol 1000-nél nagyobb, arányában többségi magyar közösség él. Nyugat-Bácska egész területén jellemző a szigetmagyarság.

A magyar lakosság területi eloszlása a körzetben

A magyar lakosság eloszlása a körzet településein

Nyugat-Bácskában a művelődési egyesület közül csak 20% tüntette fel az önkormányzati támogatást, mint a költségvetésükben fontosság szerint első vagy második helyen álló pénzforrást. Az egyesületek 60% nem fizet bérletet, de ennek felét a saját tulajdonban lévő ingatlan teszi ki.

Legnagyobb tagsággal rendelkező művelődési egyesületek

Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, Bácskertes	Bácskertes		200		300
Bezdáni Helyi Művelődési Közösség, Bezdán	Bezdán		200		250
Berta Ferenc Zsebszínház, Zombor	Zombor		151		151

Legnagyobb szakcsoportok, szakosztályok, együttesek

Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Bácskertes (Kupuszina)	Hagyományörző táncsoport		80	Váci Erzsébet
Arany János Magyar Művelődési Egyesület - Gombos	Táncsoport		54	Hajnal Viktor
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Bácskertes (Kupuszina)	Sturcz József amatőr színjátszók		50	Molnár József
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Bácskertes (Kupuszina)	Fúvószenekar		45	Mgr. Dienes László
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Bácskertes (Kupuszina)	Vegyeskórus		30	Koleszár Nándor
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Bácskertes (Kupuszina)	STEP táncsoport		25	Tót Zsalkina
Szenteleky Kornél Magyar Művelődési Egyesület - Szivác	Akácvirág		25	Varagic Gabriella
Petőfi Sándor Magyar Művelődési Egyesület - Bácsgyulafalva	Népzenei csoport		25	Szűcs Éva
Bezdáni Helyi Művelődési Közösség, Bezdán	gyerekcsoport		25	Kővágó Hajnalka
Petőfi Sándor Magyar Művelődési Egyesület - Bácsgyulafalva	Pünkösdi Rózsa - hagyományörző		23	Makó Erzsébet

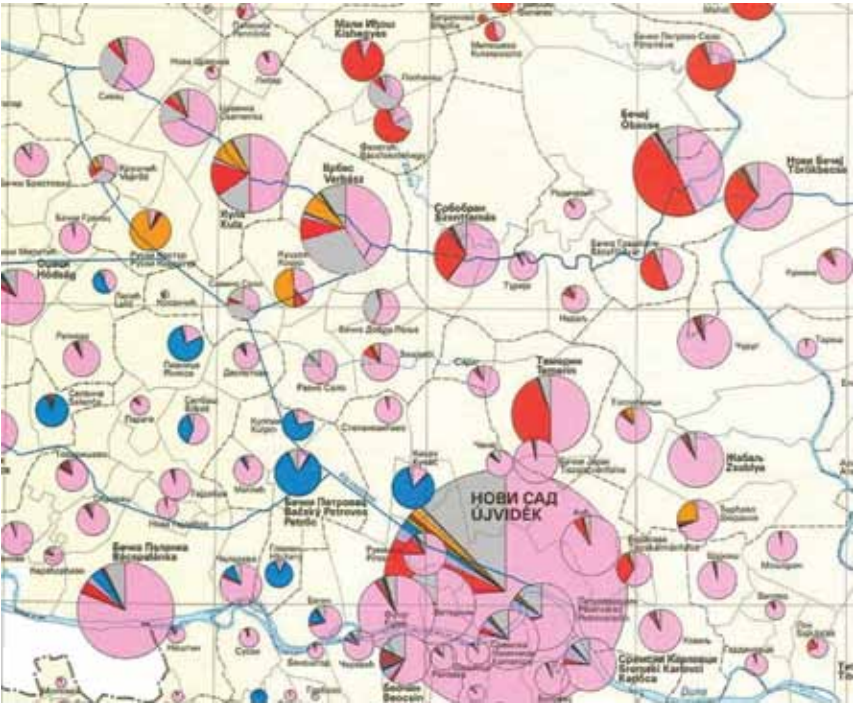
Nyugat-Bácskában a sziget és szórványhelyzet az önkormányzati támogatás elmaradását is jelenti, ezért a bácskertes, bezdáni és zombori művelődési és egyesületi élet erősítésének érdekében lobbizni támogatásra is szükség van.

A térségben a következő kiemelt jelentőségű rendezvényeket szervezik:

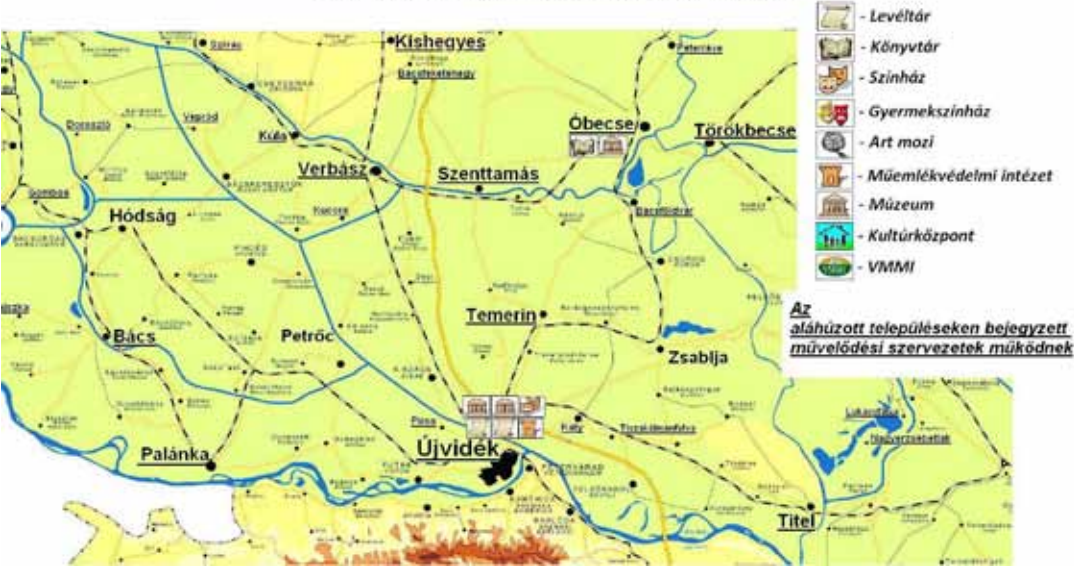
RENDEZVÉNY	KIEMELT	HÁZIGAZDA	TELEPÜLÉS	MIÓTA	IDŐ	NAP
Találkozások	Regionális	Berta Ferenc Zsebszínház, Zombor	Zombor	2001	(07) július	180
Négyesfogat	Kistérségi	Változó - Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, Bácskertes (Kupuszina)	Bácskertes	1968	(01) január	30
Dunatíji Herceg János Napok	Kistérségi	Berta Ferenc Zsebszínház, Zombor	Zombor	2009	(05) május	20
Fehér Ferenc Szavalóverseny	Kistérségi	Móricz Zsigmond Magyar Művelődési Egyesület, Doroszló	Doroszló	2005	(10) október	1
Ötösfogat	Kistérségi	Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, Bezdán	Bezdán			
Szenteleky Napok	Kiemelt	Szenteleky Kornél Magyar Közművelődési Egyesület, Szivác	Szivác			
Bezdáni Színházi Napok	egyéb	Bezdáni Helyi Művelődési Közösség	Bezdán	1987	(09) szeptember	60
Vajdasági Magyar Mozgóképfesztivál	Jelen Nap	Változó - Art Mozi, Szabadka, Magyar Polgári Kaszinó, Zombor (Sifilis)	Zombor	2010	(10) október	3

DÉL-BÁCSKA KÖRZET

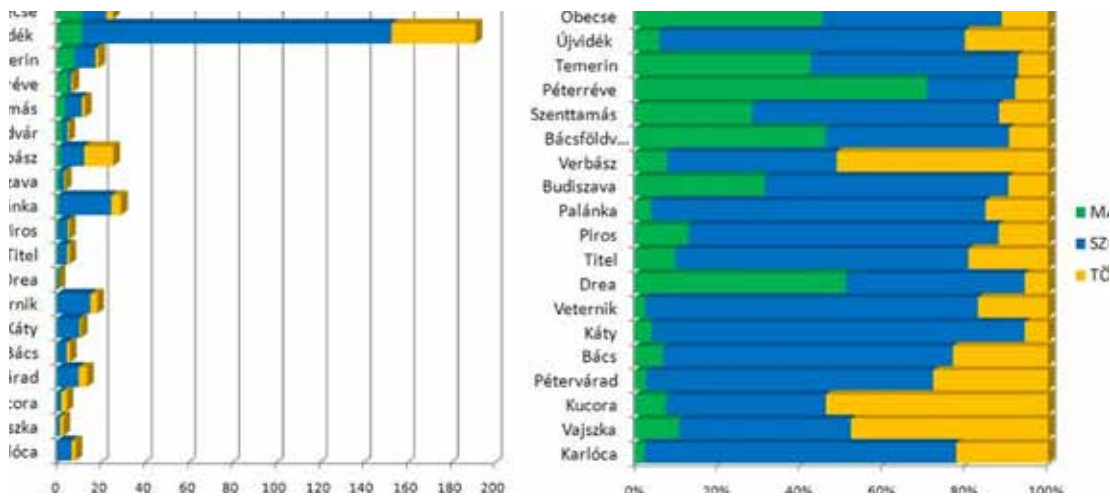
A magyar lakosság területi eloszlása a körzetben

Kiemelt jelentőségű intézmények Vajdaságban:

A magyar lakosság eloszlása a körzet településein

A Dél-bácskai egyesületek közül, kétharmada nyilatkozott úgy, hogy bevételének szerkezetében az önkormányzati támogatás első vagy második helyen van. Az önkormányzati ingatlanhasználat viszont nagyon alacsony alig 20% ebben a térségben. A saját ingatlannal rendelkező egyesületekkel együtt is alig 50%-a az egyesületeknek, akik nem fizetnek bérletet.

Legnagyobb tagsággal rendelkező művelődési egyesületek

Petőfi Sándor Magyar Művelődési Egyesület, Újvidék	Dél-Bácska	Újvidék	Újvidék	500	500
Petőfi Sándor Magyar Kultúrkör, Óbecse	Dél-Bácska	Óbecse	Óbecse	300	350
Szirmai Károly Magyar Művelődési Egyesület, Temerin	Dél-Bácska	Temerin	Temerin	200	250
Tanyaszínház, Újvidék	Dél-Bácska	Újvidék	Újvidék	250	250
Vecsera Sándor Magyar Művelődési Egyesület, Palánka	Dél-Bácska	Palánka	Palánka	180	200
Tisza Mente Közművelődési és Népművészeti Egyesület, Péterréve	Dél-Bácska	Óbecse	Péterréve	120	150
Szirmai Károly Művelődési Egyesület, Verbász	Dél-Bácska	Verbász	Verbász	95	110
Than Fivérek Értelmisségi Kör, Óbecse	Dél-Bácska	Óbecse	Óbecse	73	104
TAKT - Temerini Alkotóműhely és Képzőművészeti Tábor, Temerin	Dél-Bácska	Temerin	Temerin	40	50

Szirmai Károly Magyar Művelődési Egyesület - Temerin	Néptánc csoport	140	Lukács Imre
Petőfi Sándor Magyar Kultúrkör- Óbecse	Társas- és modern táncegyüttes	100	Ricz Róbert
Petőfi Sándor Magyar Kultúrkör- Óbecse	Néptánc szakosztály (jóvadás, alsós,	100	Kisimre Szerda Anna(064/246-
TISZA MENTE Közművelődési és Népművészeti Egyesület-	Aprócskák, Bogárcák és Gyöngyszem	70	Ferencz Katalin,Tarján Timea,
Szirmai Károly Magyar Művelődési Egyesület - Temerin	Kórusok	55	Szabó Gabriella
TISZA MENTE Közművelődési és Népművészeti Egyesület-	Tiszagyöngye, Aprócskák, Bogárcák,	50	Ferencz Katalin
Szirmai Károly Magyar Művelődési Egyesület - Temerin	Formációs klasszikus táncok	45	Pálvai Éva, Sági Mihály
Szirmai Károly Művelődési Egyesület - Verbász	Aranykalász Kézimunka Csoport	45	Paróci Mária
Petőfi Sándor Magyar Kultúrkör- Óbecse	Népzenei szakosztály (Szelenice	40	Kisimre Szerda Anna, Cseszák
TISZA MENTE Közművelődési és Népművészeti Egyesület-	Tisza Néptáncegyüttes	35	Savelin László és Savelin
Vecsera Sándor Magyar Művelődési Egyesület - Palánka	Zenei szakcsoport	30	Mák István
TAKT - Temerini Alkotóműhely és Képzőművészeti Tábor -	Képzőművészeti	30	Utalai Dávid

Dél-Bácskában jelentős számú magyar közösség él, de a magyar közösség Péterréven kívül sehol nincs többségben. Óbecse és Temerin magyar közössége a többségi részarányt csak megközelíti. Újvidéken több mint 10000 magyar él, de területileg nem összefüggő ez a közösség, arányaiban pedig eltölpül (6%). Újvidék földrajzi helyzete miatt természetes központja a szórványmagyarságnak. Egyetemi városként Vajdaság minden térségéből fogadja az egyetemista fiatalokat, az ifjúság kulturális jelenléte és szerepe viszont elmarad a lehetőségek mögött, fontos olyan közösségi színtér fejlesztése, amely mindegyikük számára klubszerű bázist jelentene: Európa Kollégium. Dél-Bácskában Óbecse jelenti a legnépesebb magyar közösséget.

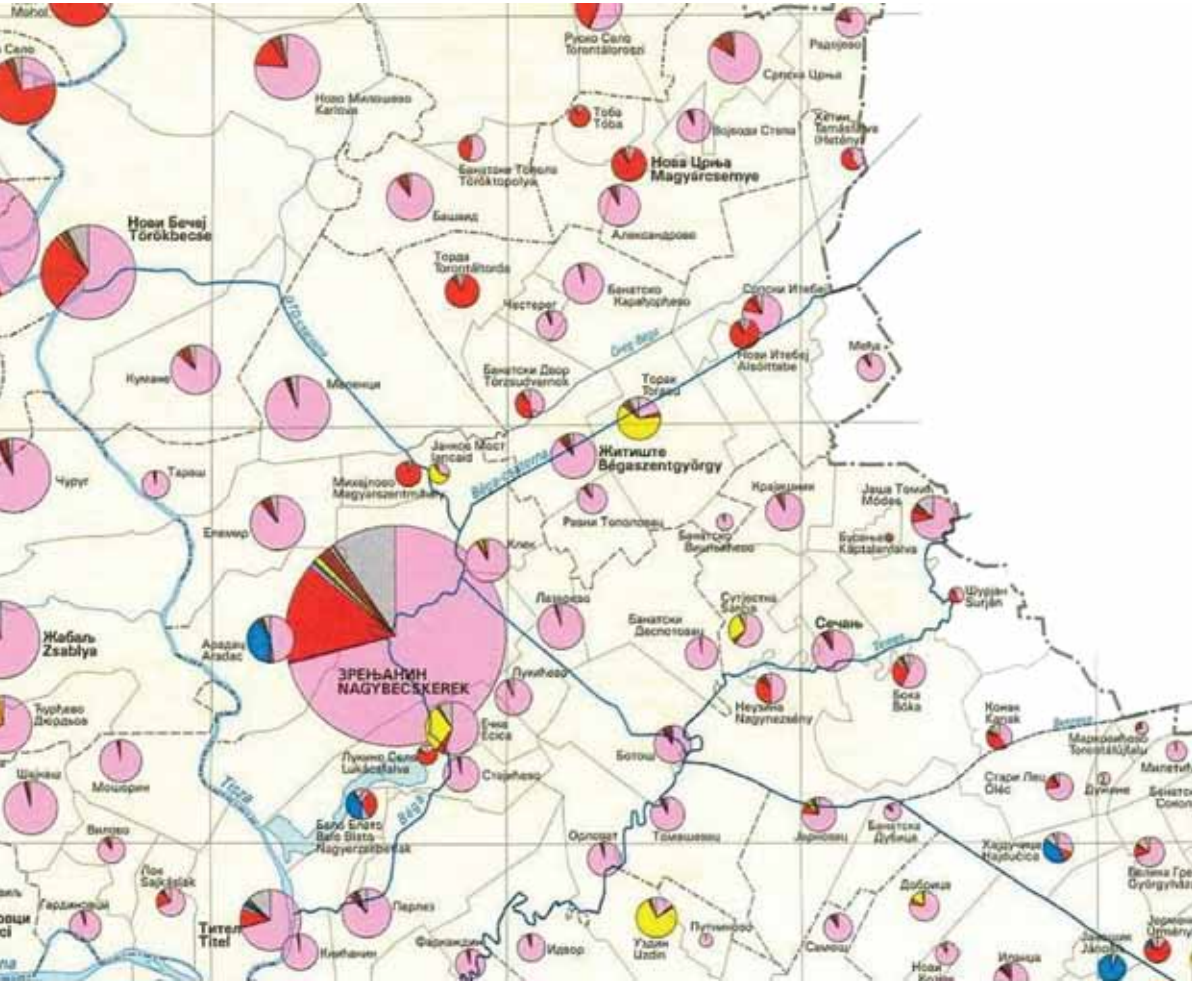
A térségben több, különböző jellegű kiemelt jelentőségű rendezvényt tartanak

RENDEZVÉNY	KIEMELT	HÁZIGAZDJA	TELEPÜLÉS	MÉRTÉK	IDŐ
KMV - Óbecse	Gy. és ifjúsági	KMV - Központosított Művészeti Vezetője, Óbecse	Óbecse		
Táncművészet Világnapja	Jelen Nap	Petőfi Sándor Magyar Kultúrkör, Óbecse	Óbecse		
Magyar Dráma Napja	Jelen Nap	Újvidéki Színház	Újvidék		
Magyar Költészet Napja	Jelen Nap	Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék	Újvidék		
Vajdasági Magyar Könyv és Olvasás Napja	Jelen Nap	Forum Könyvtár Intézet	Újvidék		
Vajdasági Magyar Mozgóképi Napja	Jelen Nap	Változó - Art Mozi, Szabadka, Magyar Polgári Kaszinó, Zombor (Sifilis Zoltán)	Zombor	2010	(10) október
Tanyaszínház	Kiemelt	Tanyaszínház	Újvidék		
Vajdasági Magyar Drámairo Verseny	Kiemelt	Újvidéki Színház	Újvidék		
Aranycitera	Kistérségi	Citerazene Barátok Klubja, Szenttamás	Szenttamás	1995	(05) május
Őseink Zeneje	Regionális	Arany János Magyar Művelődési Egyesület	Szenttamás		
TAKT Művésztelep	Regionális	Temerini Alkotóműhely és Képzőművészeti Tábor - TAKT	Temerin	1976	(07) július
Vajdasági Táncszínház és Kirakodóvásár	Regionális	Vajdasági Magyar Népművészeti és Közművelődési Központ, Újvidék	Újvidék		

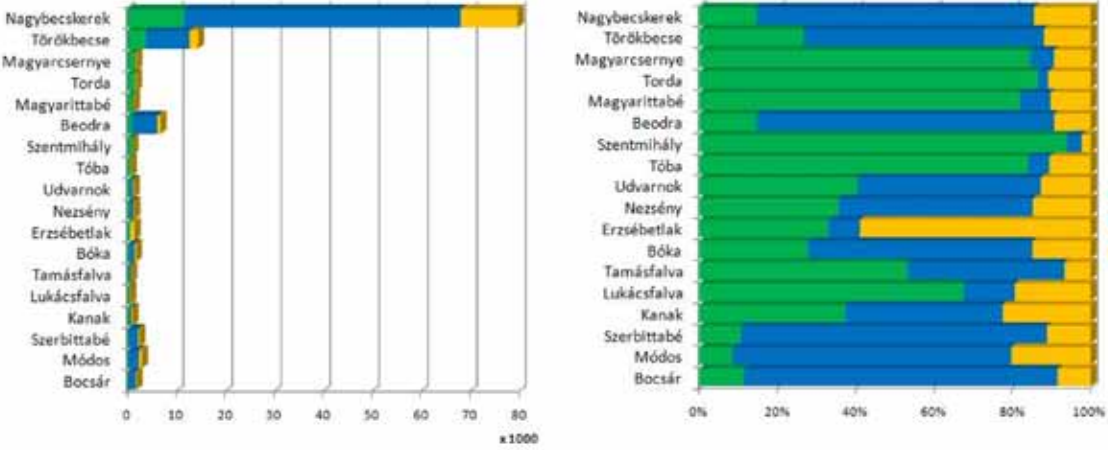
KÖZÉP-BÁNÁT KÖRZET

Közép-Bánát demográfiai képén Nagybecskerek árnyékában jellemzően sziget és szórvány-magyarság él. A népszámlálási adatokban Muzslya külön nem jelenik meg, mivel Nagybecskerek külvárosaként szerepel, együtt számítva tehát, Nagybecskerek és Muzslya magyar közössége jelentős, 11605 fő (mint Magyarkaniszsán). Nagybecskerek a bánáti szórvány és szigetgócok lehetséges központjaként kiemelten fontos, a magyar egyesületeknek lobbizni támogatásra van viszont szüksége az önkormányzat támogatási hajlamának erősítésére.

A magyar lakosság területi eloszlása a körzetben

A magyar lakosság eloszlása a körzet településein

Legnagyobb szakcsoportok, szakosztályok, együttesek

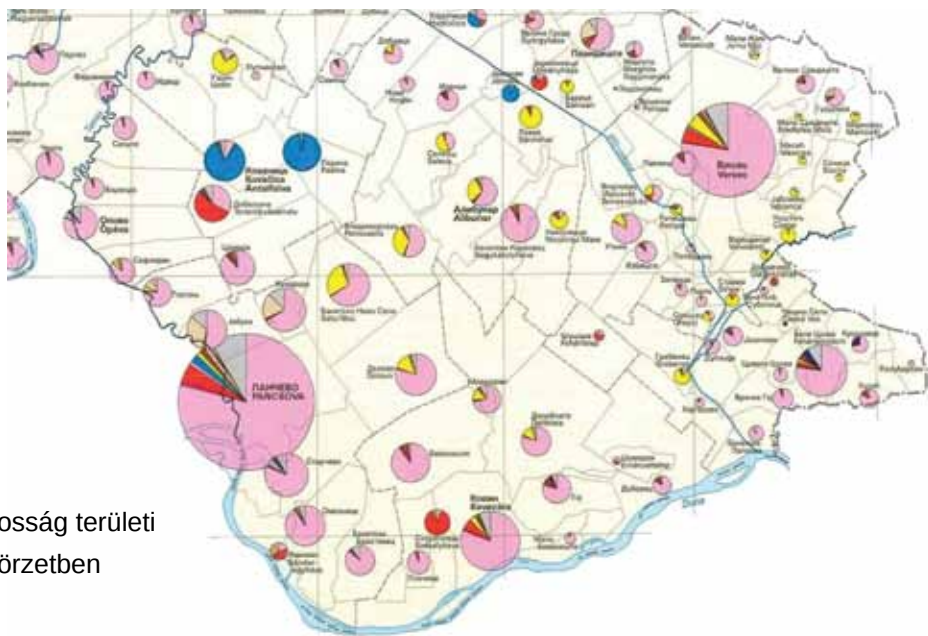
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Torda	Néptánc szakosztály	60	Bugyi Mónika
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Torda	színiátszó kör	25	Bugyi Mónika és Rozsi Adrienn
Petőfi Művelődési Egyesület, Nagybecskerek	Játszóház	24	Petrovity Éva
Petőfi Művelődési Egyesület, Nagybecskerek	Sarkantyú néptáncsoport	22	Fejes Barbara
Petőfi Művelődési Egyesület, Nagybecskerek	Könyvtár	20	Tabacski Edit
Fehér tó - Hagyományápoló és környezetvédő egyesület - Lukácsfalva	Hagyományápoló	18	Ladvánszky István
EMMANUEL kamarakórus - Nagybecskerek	Többszámú kóruszene	15	
Petőfi Művelődési Egyesület, Nagybecskerek	Helytörténeti Kutató Műhely	15	dr. Tóth-Giemba Klára
Petőfi Művelődési Egyesület, Nagybecskerek	Art Klub - képzőművészeti csoport	14	Melegi Zsuzsanna
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Torda	klasszikus táncok	12	Rozsi Adrienn

A térségben egy kiemelt jelentőségű rendezvényt tartanak

RENDEZVÉNY	KIEMELT	HÁZGAZDA	TELEPÜLÉS	MIÓTA	IDŐ	NAP
B. Szabó György Napok	Kistérségi	Petőfi Magyar Művelődési Egyesület, Nagybecskerek	Nagybecskerek			
Vajdasági Magyar Könyv és Olvasás Napja	Jeles Nap	Petőfi Magyar Művelődési Egyesület, Nagybecskerek	Nagybecskerek			

DÉL-BÁNÁT KÖRZET

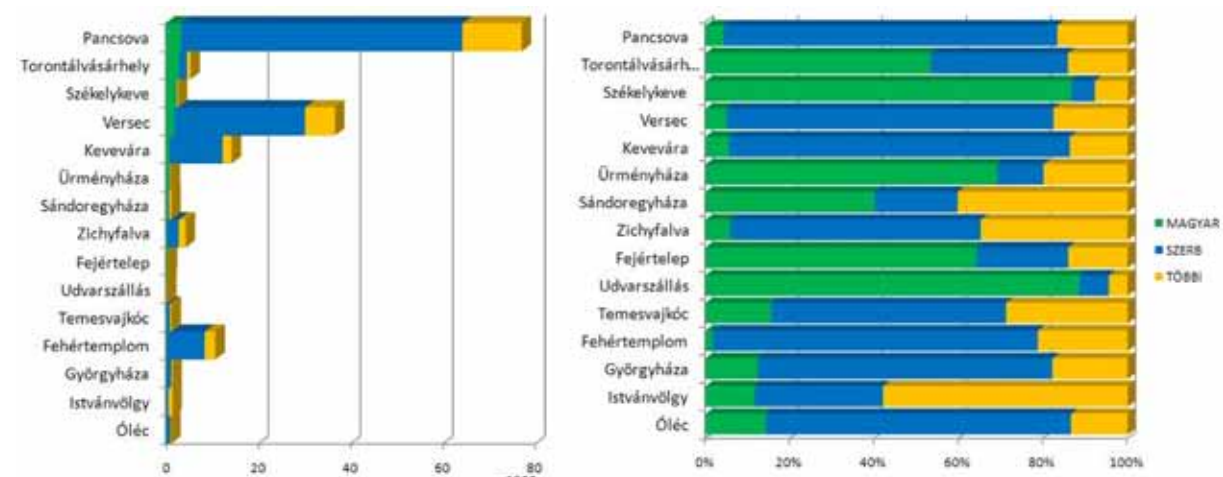
Dél-Bánát magyarsága döntően két szigetből áll, Torontálvásárhely és Székelykeve, valamint Pancsova és Fehértemplom a vajdasági magyarság történelmi hagyatékának jelentős levéltári anyagát őrzi (kiemelt intézmények). Ennek feldolgozása még nem megoldott.

A magyar lakosság területi eloszlása a körzetben

A magyar lakosság eloszlása a körzet településein

A térségben egy kiemelt jelentőségű rendezvényt szerveznek

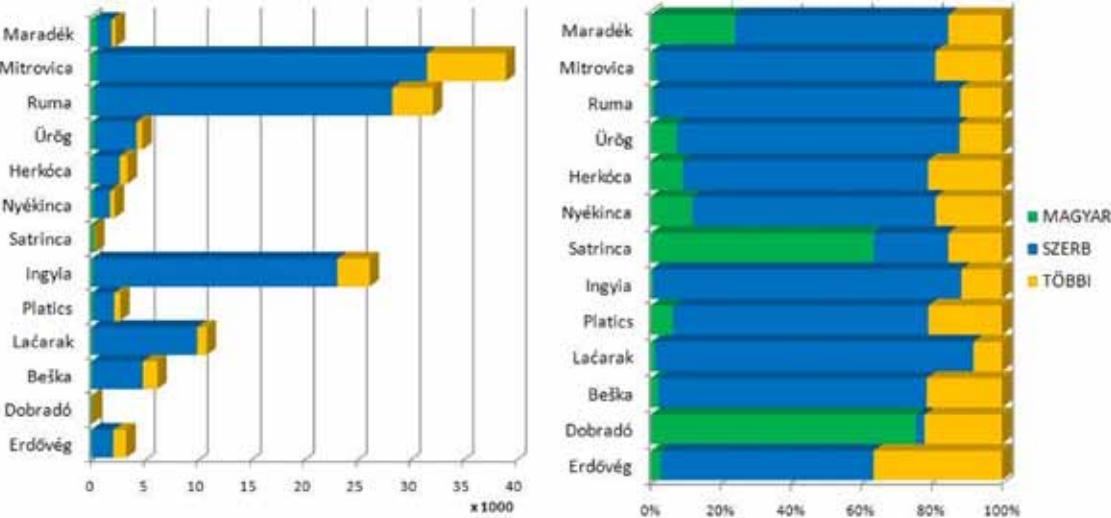
RENDEZVÉNY	KIEMELT	HÁZIGAZDJA	TELEPÜLÉS	NYELV	IDŐ	NAP
VIVE – Magyar Nóták és Csárdások Fesztiválja	Kiemelt	VIVE – Magyar Nóták és Csárdások Fesztiválja, Torontavásárhely	Torontavásárhely	1996	(09) szeptember	13

SZERÉMSÉG KÖRZET

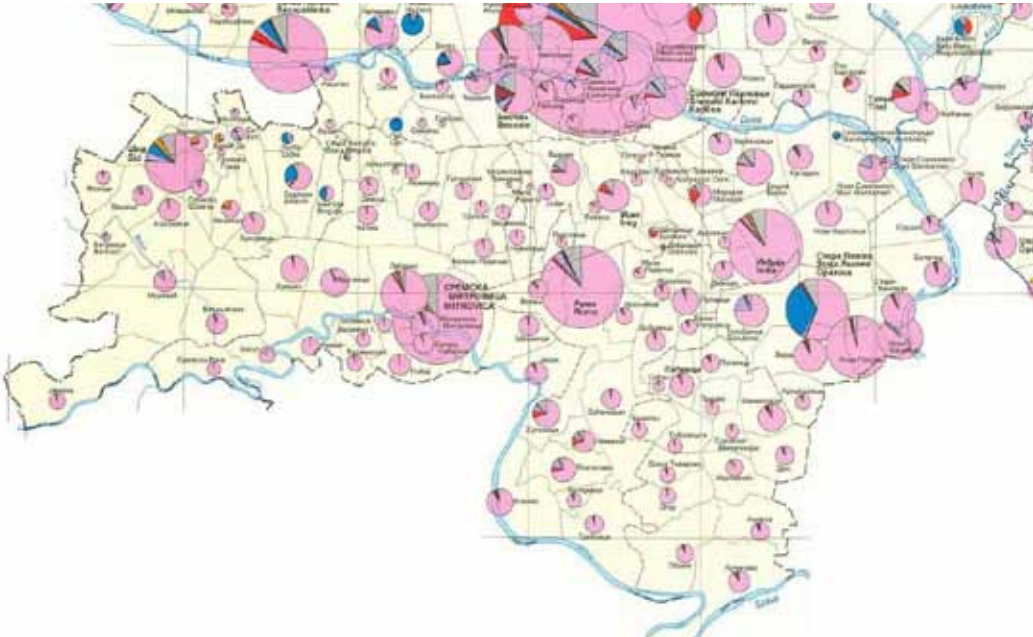
Szerémség körzet magyarsága a szó legszorosabb értelmében szórvány, jellemzően kis falvakban nagyon kis közösségekről van szó. Satrinca és Dobradó piciny, de magyar többségű falvak. A szerémségi magyarok száma összesen alig haladja meg a 3000-et.

KÖZSÉG	TELEPÜLÉS	ÖSSZ	TÖBBI	SZERB	MAGYAR	% MAGYAR
Ingyia község	Maradék	2298	352	1394	552	24.0%
Mitrovica község	Mitrovica	39084	7433	31127	524	1.3%
Ruma község	Ruma	32229	3835	28032	362	1.1%
Űrög község	Űrög	4848	588	3900	360	7.4%
Ruma község	Herkóca	3428	722	2396	310	9.0%
Ruma község	Nyékínca	2216	418	1534	264	11.9%
Űrög község	Satrinca	399	61	85	253	63.4%
Ingyia község	Ingyia	26247	3033	22995	219	0.8%
Ruma község	Platits	2760	579	2007	174	6.3%
Mitrovica község	Lačarak	10893	887	9858	148	1.4%
Ingyia község	Beška	6239	1336	4766	137	2.2%
Űrög község	Dobradó	127	28	3	96	75.6%
Sid község	Erdővég	3316	1214	2007	95	2.9%

A magyar lakosság eloszlása a körzet településein

A magyar lakosság területi eloszlása a körzetben

Kiemelt jelentőségű intézmények Vajdaságban:

A térségben nincs kiemelt jelentőségű rendezvény.

III.1.3.C. Művelődési egyesületek

A Magyar Nemzeti Tanács adatbázisa 228 művelődési szervezetet vett számba, amelyből 22 selejtezésre került, mivel kitöltött adatlappal nem jelentkeztek, szemléken, találkozókön nem vettek részt és sem a világhálón, sem a sajtóban semmilyen megbízható keresztreferencia nem utalt létezésükre. Az adatbázisban így 206 regisztrált szervezet maradt, amelyből további kb. 20%-ra valószínűsíthető, hogy nem aktív. Amennyiben az adatbázis alapegységeit, tehát a szakcsoportokat, együtteseket, társulatokat vesszük alapul, akkor ez a szám 555.

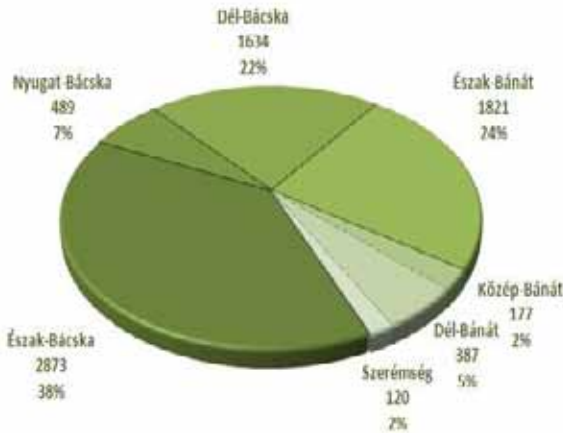
Az adatok a Magyar Nemzeti Tanács adatfelvétele során és kiegészítőlegesen másodlagos adatforrásokból („Privredni registar”, VMMI, VMMSZ, Világháló, Magyar Szó stb.) képződtek. A művelődési szervezetek száma csak megközelítő lehet, hiszen a civil szerveződés esetén a művelődési jelleg nem mindig egyértelmű, más-részről nehéz különbséget tenni a csendes, „lappangó” és a már nem létező vagy fantomszervezetek között.

A Magyar Nemzeti Tanács adatfelvétele során feldolgozott adatlapok tanúsága szerint a művelődési egyesületek tagsága: 8497, a szakcsoportok tagsága: 5968. Amennyiben az adatközlést elmulasztott egyesületek tagságát, közelítő értéként, a számba vettek harmadára becsülhetjük, akkor a legerényebb számítások szerint is tízezres amatőr mozgalomról van szó. A művelődési egyesületek átlagosan 28 éve alakultak (medián: 16). Legtöbb (50%) a kilencvenes években jött létre. Az egyesületalapítási folyamat ennél fogva letisztultnak minősíthető, alapítási hullámra nem kell számítani, a működő szervezetek legnagyobb része bizonyította életképességét, több mint egy évtizeden át működöttük szervezetek legnagyobb része bizonyította életképességét, több mint egy évtizeden át működöttük őket a közösségük tevékeny energiája. A művelődési háló szempontjából jelentős, hogy nem szükséges a működtetés érdekében új rendszert implementálni, hanem a már hagyománnyal bíró egyesületek hálózatára lehet támaszkodni.

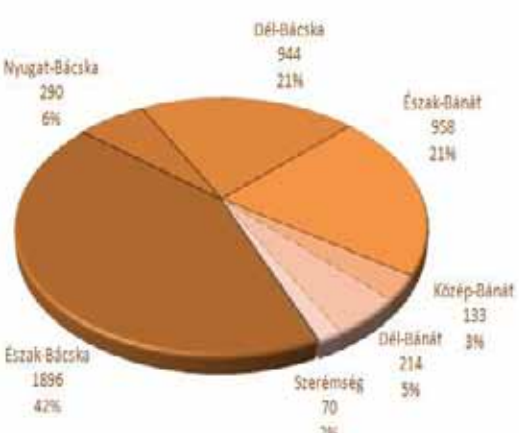
A művelődési egyesületek szakcsoportjai nagyság és tevékenység szerint eltérnek, jellemző viszont, hogy a néptánc csoportok a legnépesebbek. A következő táblázat a nagyobb szakcsoportokból mutat áttekintést.

Népkör Magyar Művelődési Központ, Szabadka	Néptánc szakosztály	200	Brezovszki Roland, Brezovszki
Kodály Zoltán Magyar Művelődési Központ - Topolya	Néptánc	165	Kisimre Szerda Anna, Rind M,
Szirmai Károly Magyar Művelődési Egyesület - Temerin	Néptánc csoport	140	Lukács Imre
Ady Endre Művelődési Egyesület, Bácskossuthfalva	Bokréta, Cimborák, Vadvirág,	140	Mészáros Csilla, Antunovity
Észak-bácskai Magyar Pedagógusok Egyesülete - Szabadka	Természettudományi Szakcsoport	120	Szabó Magdolna és Hajnal
Petőfi Sándor Magyar Kultúrkör- Óbecse	Társas- és modern táncegyüttes	100	Ricz Róbert
Petőfi Sándor Magyar Kultúrkör- Óbecse	Néptánc szakosztály	100	Kisimre Szerda Anna(064/246-46-
Ady Endre Művelődési Egyesület, Bácskossuthfalva	9+1 Nemzetközi Művésztelep	100	Novák Mihály
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Bácskertes (Kupuszina)	Hagyományörző táncscsoport	80	Váci Erzsébet
TISZA MENTE Közművelődési és Népművészeti Egyesület- Péterrév	Aprócskák, Bogárkák és Gyöngyszem	70	Ferencz Katalin,Tarján Timea,
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Torda	Néptánc szakosztály	60	Bugyi Mónika
Pacsér Művelődési Egyesület - Pacsér	Aranyászál kézimunka csoport(	56	Szeles Etelka
Szirmai Károly Magyar Művelődési Egyesület - Temerin	Kórusok	55	Szabó Gabriella
Arany János Magyar Művelődési Egyesület - Gombos	Táncscsoport	54	Hajnal Viktor
Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület - Szabadka	Iparosok és vállalkozók klubja	52	Balázs László
TISZA MENTE Közművelődési és Népművészeti Egyesület- Péterrév	Tiszagyöngye, Aprócskák, Bogárkák,	50	Ferencz Katalin
Szalmaszál Művelődési Egyesület - Székelykeve	Show dance	50	Papp Adrianna
Bartók Béla Művelődési Egyesület - Csantavér	Rózsa Néptáncscsoport, Korona és Step	50	Szabó Barbara
Észak-bácskai Magyar Pedagógusok Egyesülete - Szabadka	Tanítók Szakcsoportja	50	Kobrehel Lenke
Ady Endre Művelődési Egyesület, Bácskossuthfalva	Táborok szakosztály	50	Masic Dejan
Pacsér Művelődési Egyesület - Pacsér	Pacsirta	50	Hajler Henrietta
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Bácskertes (Kupuszina)	Sturcz József amatőr színjátszók	50	Molnár József
Kodály Zoltán Magyar Művelődési Központ - Topolya	Népzenei	48	Kisimre Szerda Anna, Kelemen
Móra Ferenc Művelődési Egyesület - Csóka	Százszorszép kézimukakór	47	Fehér Piroska
Szirmai Károly Magyar Művelődési Egyesület - Temerin	Formációs klasszikus táncok	45	Pávai Éva, Sági Mihály
Szirmai Károly Művelődési Egyesület - Verbász	Aranykalász Kézimunka Csoport	45	Paróci Mária
Népkör Magyar Művelődési Központ, Szabadka	Oláh Sándor Képzőművészeti	45	
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Bácskertes (Kupuszina)	Füvészenekar	45	Mgr. Dienes László
Bartók Béla Magyar Művelődési Egyesület - Horgos	Cibere gyermek táncscsoport	44	Juhász Szécsi Viktória
Palics Művelődési Egyesület	Szederinda népdalkör	43	Brezovszki Eszter
Petőfi Sándor Magyar Kultúrkör- Óbecse	Népzenei szakosztály (Szelenec	40	Kisimre Szerda Anna, Cseszák
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Királyhalom	Rhythmical Dance	40	Varga Zsuzsa
Csáth Géza Művészbarátai Kör - Szabadka	Versmondó műhely	40	Horváth Emma
Fehér Akác Művelődési Egyesület, Tóthfalu	ORCHIDEA KÉZIMUNKA CSOPORT	40	Zsoldos Rózsa
Szerémség Magyar Művelődési Egyesület - Sremska Mitrovica	Néptánc	40	Elor Mátyás, Révész Dária
TISZA MENTE Közművelődési és Népművészeti Egyesület-Péterrév	Tisza Néptáncegyüttes	35	Savelin László és Savelin Zellei
A TEMERINI ELSŐ HELYI KÖZÖSSÉG KÉZIMUNKA-KEDVELŐK KÖRE - Temerin	Kézimunka kedvelők köre	35	
Bartók Béla Művelődési Egyesület - Csantavér	Kézimunka és szalmakép készítő	35	Faragó Kornélia
Aranykapu Művelődési Egyesület - Ada	Apróka néptáncscsoport	35	Sóti Éva, Rácz Szabó Rita
Aranykalász Művelődési Egyesület - Volgyes	Fehér Ferenc könyvtár	35	Dobó Márta
Vecsera Sándor Magyar Művelődési Egyesület - Palánka	Zenei szakcsoport	30	Mák István
TAKT - Temerini Alkotóműhely és Képzőművészeti Tábor - Temerin	Képzőművészeti	30	Utcai Dávid
Vajdasági Magyar Ifjúsági Központ - Újvidék	Székelykevei helyi szervezet	30	Topcsov Milos
Szalmaszál Művelődési Egyesület - Székelykeve	Néptáncscsoport	30	Kiss Zoltán, Messzecsov Melinda
Feketics Művelődési Egyesület - Bácsfeketehegy	Mákvirág Néptáncscsoport	30	Sárközi István
Feketics Művelődési Egyesület - Bácsfeketehegy	Sziporka Néptáncscsoport	30	Tamás Krisztina
Bartók Béla Művelődési Egyesület - Csantavér	Vegyeskórus	30	Hajagos Gizella
Népkör Magyar Művelődési Központ, Szabadka	Fabula Rasa gyermekszínházszó grund	30	Gregus Zalan és Raibovszky Csaba
Ady Endre Művelődési Egyesület, Bácskossuthfalva	Tarka virág	30	Bece Angéla
Pacsér Művelődési Egyesület - Pacsér	Asszonykórus	30	Ónódi Éva
Pacsér Művelődési Egyesület - Pacsér	Kis Pacsirták	30	Hajler Henrietta
Kodály Zoltán Magyar Művelődési Központ - Topolya	Himző és viseletkészítő (Tulipán	30	Ercsi Ilona
Gracsa János Színházszó és Irodalmi Egyesület - Zentagunaras	Gézengúz és Gyöngyvirág	30	Zellei Zsuzsanna és Savelin László
Aranykapu Művelődési Egyesület - Ada	Zeneoivi	30	Sóti Éva
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Oromhegyes	Kézműves csoport	30	Váradi Ilona
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület - Bácskertes (Kupuszina)	Vegyeskórus	30	Koleszár Nándor
Kodály Zoltán Magyar Művelődési Központ - Topolya	Irodalmi (Aurora Beszédművészeti	29	Molnár Gábor Ildikó, Vass Borsdodi
Pacsér Művelődési Egyesület - Pacsér	Hagyományápoló csoport	28	Kovács Ilona
Jókai Mór Művelődési Egyesület - Kispiac	Ördögszekér néptáncscsoport	27	Szécsi Zsolt
Gracsa János Színházszó és Irodalmi Egyesület - Zentagunaras	Csipkerózsa	27	Baranyi Valéria
Pacsér Művelődési Egyesület - Pacsér	Szilágyi Gábor Képzőművészeti csoport	26	Imrics Halász Ilona
Móra Ferenc Művelődési Egyesület - Csóka	Galagonya gyermek néptáncegyüttes	26	Szécsi Karolina
Berta Ferenc Zsebszínház, Zombor	Berta Ferenc Zsebszínház, Zombor	26	Fekete J. József

Művelődési egyesületek tagsága, régiók szerint

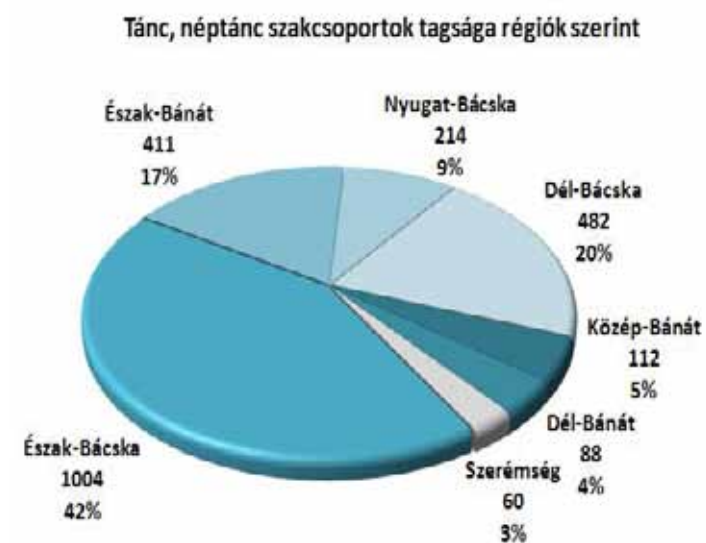
Művelődési egyesületek aktív tagsága, régiók szerint

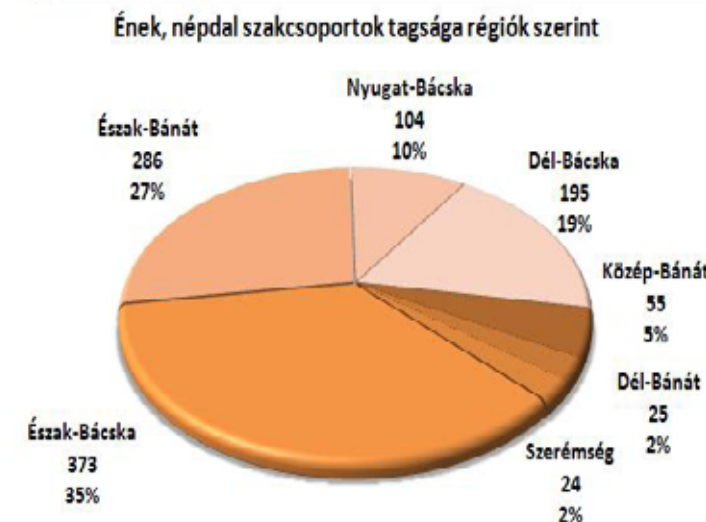
A művelődési egyesületek, szakcsoportjaik tevékenysége szerint, a következő ágazati eloszlást mutatják:

A tortadiagram második legnagyobb szelete a „más tevékenység” mindazokat a tevékenységeket ábrázolja együtt, amelyek egyenként nem érik el az öt százalékot és nem is vonhatóak össze valamilyen gyűjtőfogalommal. Az ágazati eloszlás „győztese” kimagaslóan a néptánc, népdal, népzene hármas. A nem folklór jellegű tánc, ének és zene mindegyik megfelelő szelet töredékét képviselik.

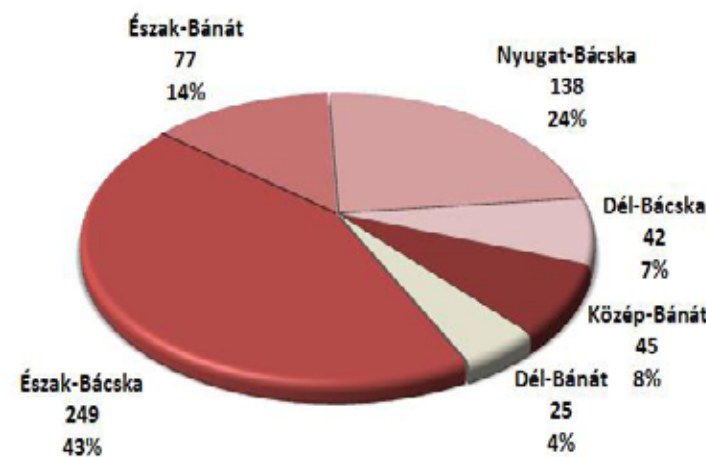

A néptáncos foglalkozások régiók szerinti eloszlása többnyire megfelel a tagság arányainak. Az ének és népdal esetén is a tagság régiók szerinti arányai szabályosan tükröződnek.

Az irodalmi és színháztársaság érdeklődés esetében az eddigi arányosság határozottan felborul, a tagság régiók szerinti arányossága nem ismétlődik. Észak-Bácska enyhe túlreprezentáltsága még esetleg magyarázható az adatközlők szerkezetével, de Nyugat-Bácska 6-7%-ról 24%-ra növekedése tényleges térségi jellegre utal.

Irodalmi, színháztársaság szakcsoportok tagsága régiók szerint

A Nyugat-bácskai térségben hiányzik a hivatásos állandó magyar társulat és színház. A hiányzó intézmények helyére az amatőrök fokozatos „hivatásossá válással” válaszolnak. Ez a folyamat magától, spontán megindul, amennyiben megvan a közösség kritikus tömege. Célzott támogatás nélkül viszont nem valószínű, hogy a színvonalat emelve, tartósan képesek helyettesíteni a hiányzó hivatásos színházat.

Az adatfelvétel 47. kérdésének válaszadói a településeken található kultúrterek meglétéről és használatáról nyilatkoztak. A négyzetekben található betűk sorozata A-tól J-ig a „nincs és nem is volt” választól a „miénk, mi működtetjük” válaszig tartó átmeneteket képviseli az abc szerint. (A-nincs és nem is volt, B-volt, de megszűnt, C-van, de nem használjuk, D-egyszer, E-néhányszor, F-többször használtuk, G-rendszeresen használjuk, megosztva másokkal, H-rendszeresen használjuk, csak mi, I-mi működtetjük, J-mi működtetjük és a miénk.) A táblázat azokat a példákat mutatja, ahol a művelődési szervezetek leginkább intézménypótló szerepet játszanak, működtetői esetenként az egyedüli valamire való, kulturális tartalmakat nyújtó közéleti színtérnek.

szervezet neve	település	színház, színházterem	mozi, moziterem	galéria, kiállítóterem	múzeum	tanács terem	könyvtár	alkotóműhely, művésztelep	kultúrház	közösségi ház	tájház	játszóház	ifjúsági ház	nyugdíjas klub	művész klub	bálszoba	tornaterem	e-Magyar pont	internetes kávézó, art café	diszkó, jazz klub
Feketics Művelődési Egyesület, Bácsfeketehegy	Bácsfeketehegy	I	B	J	A	J	G	J	J	J	A	J	J	C	J	*	C	J	B	J
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, Bácskertes	Bácskertes	J	A	J	H	J	A	A	J	A	J	A	A	C	A	C	C	A	A	C
Ady Endre Művelődési Egyesület, Bácskossuthfalva	Bácskossuthfalva	G	B	G	A	A	E	J	H	A	C	A	A	E	A	B	E	A	A	F
Bezdáni Helyi Művelődési Közösség, Bezdán	Bezdán	I	B	J	A	J	J	A	J	J	A	A	B	C	A	C	C	A	C	C
Bartók Béla Művelődési Egyesület, Csantavér	Csantavér	B	B	J	A	J	C	A	J	J	A	A	A	J	A	E	C	C	A	A
Móra Ferenc Művelődési Egyesület, Csóka	Csóka	F	F	A	J	E	J	F	J	A	J	C	C	A	J	C	C	A	A	C
Arany János Magyar Művelődési Egyesület, Gombos	Gombos	G	B	A	A	A	H	B	G	J	J	A	A	C	A	H	C	A	A	A
Bartók Béla Művelődési Egyesület, Horgos	Horgos	G	*	G	*	G	C	*	G	J	*	*	G	C	*	G	C	*	*	*
Móra István Művelődési Egyesület, Kevi	Kevi	A	B	A	A	A	C	A	J	*	A	A	A	*	E	B	F	A	A	A
Torontál Magyar Oktatási Művelődési és Ifjúsági Központ, Kisorosz	Kisorosz	C	A	A	A	J	A	J	C	A	J	A	A	C	A	C	C	J	J	A
Jókai Mór Művelődési Egyesület, Kispiac	Kispiac	*	*	*	*	*	J	*	J	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Fehér tó - Hagyományápoló és környezetvédő egyesület, Lukácsfalva	Lukácsfalva	E	B	*	*	I	C	I	F	I	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Petőfi Sándor Magyar Kultúrkör, Óbecse	Óbecse	J	B	E	C	J	C	A	F	A	A	C	C	C	C	F	E	J	B	C
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, Orom	Orom	B	B	A	A	A	J	A	*	A	J	A	A	A	A	G	A	A	A	A
Oromhegyesi Faluház Alap	Oromhegyes	I	*	I	*	I	I	*	*	I	*	*	*	G	*	*	G	G	*	G
Pacsér Művelődési Egyesület	Pacsér	B	B	I	*	G	C	G	I	I	*	*	F	F	F	F	F	*	*	*
Takáts Rafael Magyar Kultúrkör, Padé	Padé	B	B	A	C	J	A	J	J	A	A	B	C	A	B	C	A	A	C	C
Vecsera Sándor Magyar Művelődési Egyesület, Palánka	Palánka	B	G	*	*	*	*	*	*	G	*	*	*	*	*	*	*	I	*	*
Citerazene-barátok Klubja, Szenttamás	Szenttamás	B	E	C	A	A	F	J	F	A	A	A	A	C	A	B	C	*	A	A
Szenteleky Kornél Magyar Művelődési Egyesület, Szivác	Szivác	H	A	H	I	H	H	A	I	I	I	A	I	A	A	A	A	A	A	A
Szirmai Károly Magyar Művelődési Egyesület, Temerin	Temerin	*	G	C	C	C	C	C	H	*	F	*	*	*	*	*	*	I	*	*
TAKT - Temerini Alkotóműhely és Képzőművészeti Tábor, Temerin	Temerin	C	F	*	C	C	C	H	A	A	J	A	B	C	A	E	C	C	C	B
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, Torda	Torda	J	A	A	A	A	A	A	J	*	A	A	A	J	A	G	F	A	A	*
Aranykalász Művelődési Egyesület, Völgyes	Völgyes	A	A	A	A	A	J	A	I	A	J	A	I	A	A	I	A	A	A	A

A közművelődési intézmények hiánya, a tömbmagyarság központjain kívül (pontosabban Szabadkán és Zentán kívül) Vajdaság szerte létformája a magyar közösségnek. A művelődési színterek ügye létkérdés a vajdasági magyar kultúréletben. A sziget- és szórványmagyarság, de a tömbmagyarság szélein is, ahol hivatásos intézmény fenntartására nincs mód, a vajdasági közművelődési háló vendégszerepléssel, szakmai jelenléttel, közös projektumokkal besegítve, részben kipótolhatja a hiányt, ha fogadóképes színterek vannak. A művelődési színterek katasztere közeli képben láttatja igazán a lyukas zoknit:

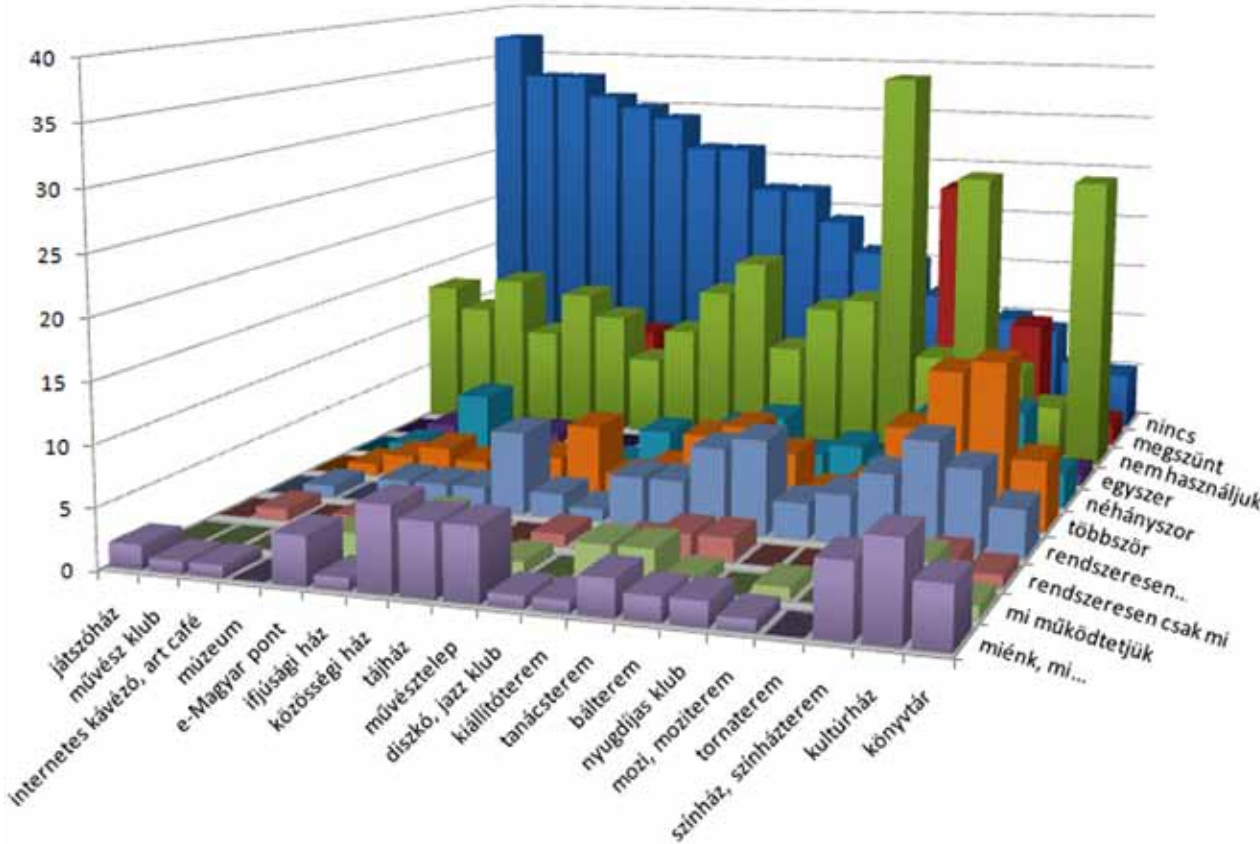
Szemelvények a színterekkel kapcsolatos hiányosságok leírásának első gondolataiból:

telpülés	50. színterekkel kapcsolatos hiányosságok:	48. férőhelyek száma	49. színpad mérete
Ada	A színpadon nincs táncszőnyeg, a színpadon lévő deszka labilis és veszélyes bármikor	400	12x7m
Bács	Hiányzik arendszeres karbantartás	250	10x10 m
Bácsfeketehegy	A felújított kultúrotthonban nincs beszerelve az előlátott multimediális, és biztonsági	300	15x10 m
Bácskertes	Felújításra szorul.	400	12x11 m
Bezdán	A színház nem a mi tulajdonunk, de az volt, felújításra, karbantartásra szorul.	280	8x8 m
Csantavér	Tönkrement, használhatatlan színházterem. Nincs moziterem.	80	5x6 m
Csóka	A téli időszakokban nincs megfelelő fűtés	1207	7x23 m
Gombos	Kulturotthon elavultsága és épület kihasználtsága (állami tulajdon)	250	8x16m
Kevi	A kultúrház tetőszerkezete beázik, a színpad lassan alkalmatlan a fellépésre.	150	8x6 m
Királyhalom	Nincs felszerelés	*	8x7 m
Ludas	kultúrház felújítása: tető, myílászárók, padló, színpad, fűtés felújítása, hangtechnika,	80	4x5 m
Nosza (Hajdújárás)	Nosza településnek nincs kultúrháza. Hajdújárás kultúrháza felújításra szorul.	160	12x30 m
Óbecse	Hangostítás és fénypark hiánya	320	8x8 m
Orom	A könyvtár kicsi, a tájház renoválása még nem fejeződött be pénzhíány miatt.	220	8x5 m
Oromhegyes	A Faluház padlózata hiányzik. Hiányzik a függöny, a megvilágítás és a hangosítási	200	17x7 m
Padé	Kis teremméret	100	7x4 m
Palánka	Mozi - a színpad nem elég nagy, nincs öltöző. Szlovák otthon - nincs öltöző, a nézőtér nem	200	15x6 m
Péterréve	Karbantartás, fűtés, megvilágítás	250	10x11 m

A fogadó színterek rossz állapota mellett a kapcsolatteremtéssel és együttműködéssel sem jeleskedhetnek az egyesületek. Az adatfelvétel során kitűnt, hogy kényszerűségből vagy vállalva, a szemléken való jelenlétükön kívül eléggé elszigeteltek. Az egyesületek jellemzően egy vagy két szervezettel tartanak fenn állandó kapcsolatot. A kölcsönös látogatás, műsoradás és műsorfogadás inkább kivétel, mint szabály. Ez az elszigeteltség az esetek egy részében közlekedésfüggő. Az egyesületek döntő többsége olyan közlekedési eszköz hiányát érzi leginkább, amellyel a társulatokat utaztatni lehetne, vagyis ennek költsége komoly akadályt jelent számukra.

Általános észrevétel, ami az alábbi oszlopos diagramból – bonyolultsága ellenére – kiolvasható, hogy kultúrház, közösségi ház, tájház, művésztelepet, de könyvtárat és színházat is nagyrészt maguk a művelődési egyesületek működtetik. A színház és még inkább a mozi az a közösségi, művelődési tér, ami az elmúlt időszakban nagy számban megszűnt. (Az utolsó előtti sorban a két kikandikáló piros oszlop jelzi ezek számát.) Az utolsó sor a nincs és nem is volt válaszokat rendező nagyság szerinti sorrendbe.

Kulturális színterek használata

III.1.3.D. Kiemelt jelentőségű rendezvények

A nemzeti tanácsokról szóló törvény – egyéb hatáskörök a kultúra területén 18. szakaszának 1. pontja értelmében a nemzeti tanácsok meghatározzák a nemzeti identitás őrzése, előmozdítása és fejlesztése szempontjából a kiemelt jelentőségű rendezvényeket. A Magyar Nemzeti Tanács 2010 novemberében a Z35/2010 és Z36/2010 szám alatti záradékok szerint elfogadta a vajdasági magyar közösség kiemelt jelentőségű rendezvényeit:

A kiemelt jelentőségű vajdasági magyar professzionális és amatőr rendezvények

- Szenteleky Napok
- Kosztolányi Dezső Napok
- Vajdasági Magyar Drámaíró verseny
- Délvidéki Magyar Színjátszás Napja rendezvénysorozat
- Desire fesztivál
- Énekelt Versek Fesztiválja
- Kanizsai Írótábor
- Vajdasági Magyar Képzőművészek vándorkiállítása
- Durindó-Gyöngyösbokréta
- Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozója
- VIVE Magyar Nóták és Csárdások Fesztiválja
- Magyar Filmnapok
- Tanyaszínház előadás

A kiemelt jelentőségű vajdasági magyar regionális – professzionális és amatőr – rendezvények

- Desire villamosa (Szabadka)
- Találkozások (Zombor)
- Őseink zenéje (Szenttamás)
- Hagyományaink ünnepe (Zenta)
- Kálmány Lajos Népmesemondó verseny (Zenta)
- Májusi alkotótábor (Bácskossuthfalva)
- Képzőművészek zentai alkotótábora
- Dombosfest (Kishegyes)
- TAKT (Temerin)

Szép Szó Műhely (Kishegyes)
Interetno (Szabadka)
Vajdasági Magyar Ünnepi Játékok
Jazz, improvizatív zene (Magyarkanizsa)
Vajdasági Magyar Kórusok Találkozója
Szarvas Gábor Napok (Ada)
Vajdasági táncház találkozó és kirakodóvásár (Újvidék)
Vajdasági Szólótánc Fesztivál (Horgos)
Zetna irodalmi fesztivál (Zenta)
Ezüst Csengő Egyházi Kórusok Találkozója

A kiemelt jelentőségű vajdasági magyar kistérségi – professzionális és amatőr – rendezvények
Négyesfogat, ötösfogat (Nyugat-Bácska)
Észak-bánati Néptánc Találkozó (Törökkanizsa)
Herceg János emlékére (Zombor)
Keszég Károly Emléknapi (Padé)
Dél-bánati Magyar Művelődési Egyesületek Szemléje (Fehértemplom)
Arany Citera (Szenttamás)
Kisoroszi Népművészeti Tábor
Nemzetközi Művésztelepek találkozója (Bácskossuthfalva)
Dudás Kálmán Nemzeti Vers- és Prózamondó Találkozó (Bácsfeketehegy)
Fehér Ferenc Szavalóverseny (Doroszló)
B. Szabó György Napok (Nagybecskerek)
Silladri – Vajdasági Magyar Kamara Néptánc Fesztivál (Bánát)
Podolszky József Irodalmi Emléknapi (Bácsfeketehegy)
Herczeg Ferenc Emléknapi (Versec)
Primás Fesztivál (Csóka)
Magyar Nemzeti Kórus Fesztivál (Csóka)
Dél-bánati Betlehemezésre
Gazdag Ág (Oromhegyes)
Csépe Imre Irodalmi Emléknapi (Kishegyes)

A döntés értelmében a kiemelt jelentőségű rendezvények között nincs különbség aszerint, hogy hivatásos vagy amatőr rendezvényről van-e szó, mert a vajdasági magyar kulturális élet fejlődése, alakulástörténete, irányvonalai, eseményeinek közösségen belüli megítélése, helye és szerepe de még színvonalkülönbségei sem érhetőek tetten a hivatásos és amatőr megkülönböztetésben.

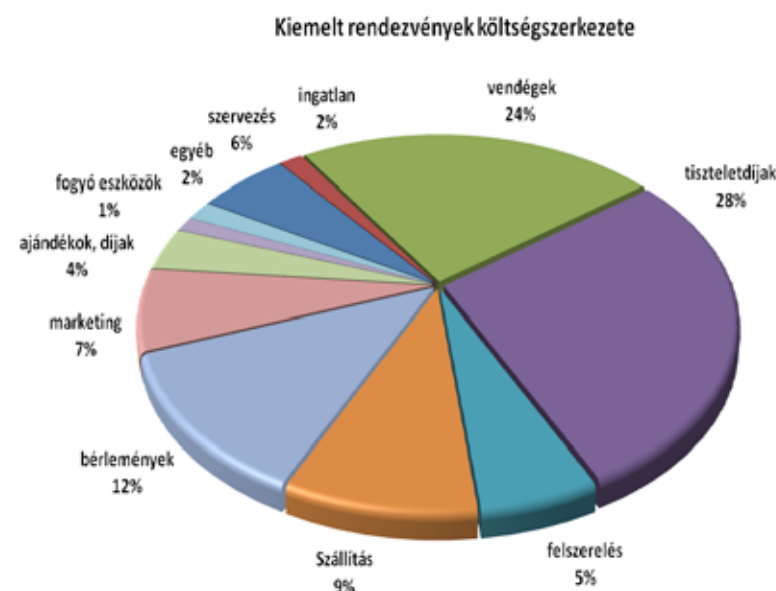
Éppen ezért a kiemelt jelentőségű rendezvények kategóriái aszerint alakultak, hogy vajdasági szintűek-e illetve regionálisak (ezalatt nemzetközi és hazai egyaránt értendő) vagy kistérségi. Emellett meghatározó tényező volt a rendezvények kiemelt jellegének meghatározásakor a földrajzi attribútum: Észak-Bácska, Tisza-mente, Nyugat-Bácska, Dél-Bácska, Észak-Bánát, Közép-Bánát, Dél-Bánát rendezvényeinek egyaránt be kellett kerülniük a kiemelt rendezvények sorába.

Annak, hogy a vajdasági magyar kulturális élet nem a hivatásos és amatőr meghatározások mentén különbözik el, legjobb igazolása az amatőr színjátszó egyesületek jelenléte a vajdasági magyar kulturális palettán: Nyugat-Bácskában illetve Bánátban, ahol nincs hivatásos színház, a színházkultúra hiányát a rendkívül magas színvonalon működő amatőr színjátszó egyesületek töltik be. Ez a tény mutatja a kultúra önszervező erejét, a kulturális élet aktorainak és befogadójának szimbiózisát, ugyanakkor meghatározza a stratégiaépítést, ami a meglévő érték fejlesztésén és gyarapításán alapul.

A kiemelt jelentőségű rendezvények kataszere nem állandó, a létrehozott értéket, a befogadókhoz való eljutást és sikerességet a Kulturális Bizottság háromévente felülvizsgálja és az eredmények függvényében módosítja azt.

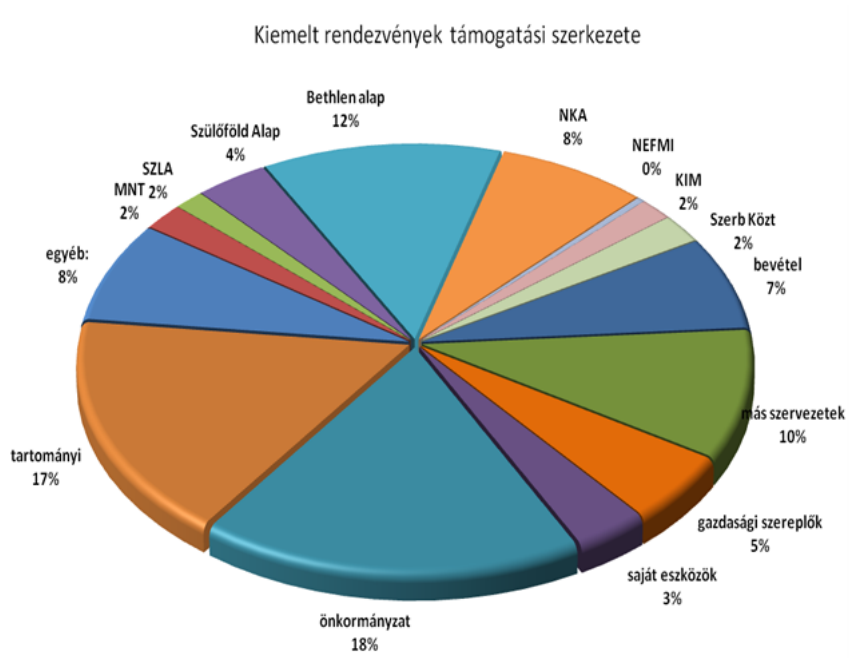
A Magyar Nemzeti Tanács által kiemelt jelentőségűnek nyilvánított rendezvények szervezőihez eljuttatott adatlapok a következő adatokkal – és a felülvizsgálathoz is levonható következtetésekkel – szolgálnak.

A kiemelt rendezvények adatfelvétele során a válaszadókat megkértük, hogy ítélik meg, szerintük mekkora a rendezvény minimális, a megrendezhetőség határát jelentő összeg. A becsült minimális és a valós költségvetés között alig van tíz százalék eltérés: 26,615,635 Din. – 29,342,892 Din. A kiemelt rendezvények valós költségvetésének átlaga 1,011,824 Din. A medián értéke: 379,000 Din., tehát a kiemelt rendezvények szervezőinek 50%-a ennél az összegnél kevesebbet, a másik 50% pedig ennél többet költött. A költségvetés, szerkezete szerint, a következő típusú kiadásokra oszlik:

A fenti tányérdiagram tanúsága szerint a rendezvények költségeinek 56%-át a vendégek ellátása, a tiszteletdíjak, az ajándékok és a díjak teszik ki.

A pénzügyi források összetétele a támogatás nagyság szerinti sorrendje alapján:

Az önkormányzati támogatás meghatározó jelentőségű a rendezvények költségvetésében. Ha az önkormányzati támogatást nagyság szerinti sorrendbe rendezzük, akkor kitűnik, hogy a kiemelt rendezvényeink csak olyan önkormányzat esetén számíthatnak támogatásra, ahol a magyar közösség befolyása jelentős.

település	rendezvény	önkormányzati támogatás	tartományi támogatás	össz költségvetés
Szabadka	Interetno fesztivál	2,400,000 Din.	1,600,000 Din.	5,700,000 Din.
Zenta	Énekelt Versek Zentai Fesztiválja	500,000 Din.	0 Din.	900,000 Din.
Szabadka	Durindó és Gyöngyösbokréta Fesztivál	500,000 Din.	950,000 Din.	2,834,400 Din.
Kishegyes	Dombos Fest	320,000 Din.	600,000 Din.	5,020,000 Din.
Szabadka	Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozója	250,000 Din.	100,000 Din.	1,093,517 Din.
Zenta	Kálmány Lajos Népmesemondó Verseny	235,000 Din.	100,000 Din.	450,000 Din.
Magyarkanizsa	Magyarkanizsai Írótábor	150,000 Din.	0 Din.	463,200 Din.
Zenta	Hagyományaink Ünnepe	100,000 Din.	50,000 Din.	150,000 Din.
Temerin	TAKT (Temerini Alkotóműhely és Képzőművészeti Tábor) művésztelep	80,000 Din.	30,000 Din.	290,000 Din.
Magyarkanizsa	Jazz, improvizatív zene...	75,000 Din.	450,000 Din.	4,225,000 Din.
Zombor	Találkozások	75,000 Din.	50,000 Din.	225,000 Din.
Oromhegyes	Gazdag Ág hagyományőrző, hagyományápoló rendezvény	70,000 Din.	0 Din.	150,000 Din.

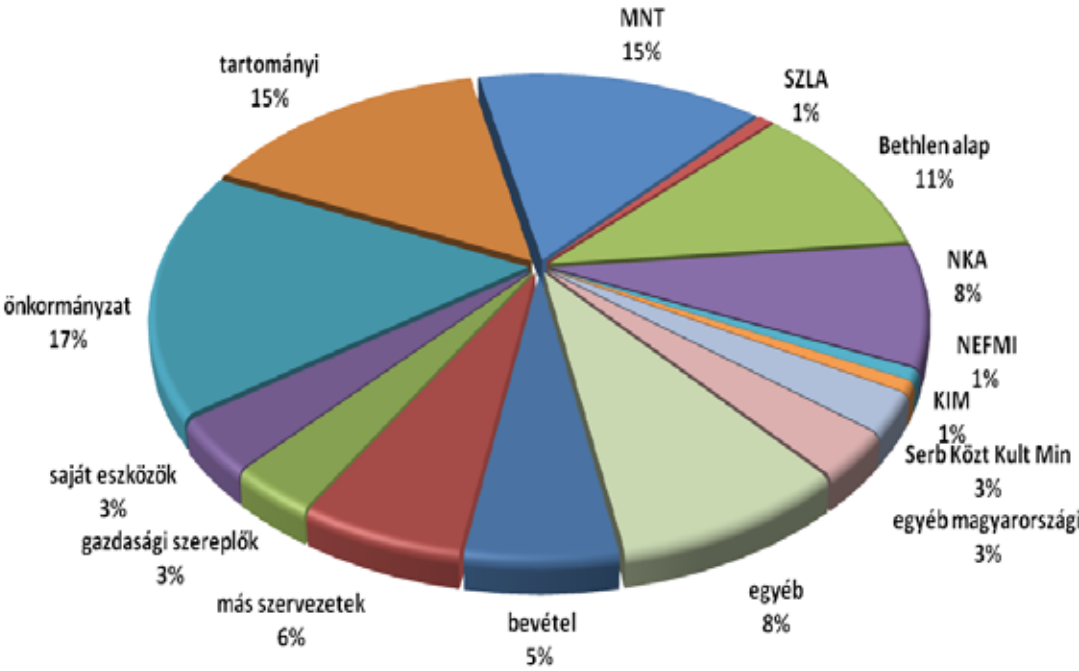
Az előző szabályszerűség többnyire megmarad akkor is, ha a rendezvényeket az összköltségek nagysági sorrendjében figyeljük.

település	rendezvény	önkormányzati támogatás	tartományi támogatás	össz költségvetés
Szabadka	Interetno fesztivál	2,400,000 Din.	1,600,000 Din.	5,700,000 Din.
Kishegyes	Dombos Fest	320,000 Din.	600,000 Din.	5,020,000 Din.
Magyarkanizsa	Jazz, improvizatív zene...	75,000 Din.	450,000 Din.	4,225,000 Din.
Szabadka	Durindó és Gyöngyösbokréta Fesztivál	500,000 Din.	950,000 Din.	2,834,400 Din.
Csóka	MAGYAR NEMZETI NÉPDALKÓRUS FESZTIVÁL - CSÓKA	50,000 Din.	100,000 Din.	2,000,000 Din.
Szabadka	Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozója	250,000 Din.	100,000 Din.	1,093,517 Din.
Kanizsamonostor	KANIZSAMONOSTORI GYERMEKNÉPTÁNC TÁBOR	0 Din.	0 Din.	974,000 Din.
Zenta	Énekelt Versek Zentai Fesztiválja	500,000 Din.	0 Din.	900,000 Din.
Zenta	MAdT – a Vajdasági Magyar Amatőr és Diákszínjátszók Tábora	0 Din.	320,000 Din.	884,175 Din.
Topolya	Batyu Tábor	40,000 Din.	100,000 Din.	751,600 Din.
Bácsfeketehegy	Szép Szó Tábor	0 Din.	0 Din.	695,000 Din.
Szabadka	A KORTÁRS MAGYAR FILM DÉLVIDÉKI HETE	60,000 Din.	0 Din.	542,000 Din.

A kiemelt rendezvények feltételezett jövőbeli támogatásának szerkezetét vizsgálva, a tavalyi és idei nagyságrendek állandósulását feltételezik a szervezők. A várt jövőbeli támogatás szerkezetében a magyarországi

források továbbra is meghatározó szerepet játszanak, igaz az előző időszakban 30%-kal szereplő támogatások helyett jövőre 25%-ra számítanak. Az MNT csekély 2%-os részesedése viszont tekintélyes 15%-ra nőtt a 2012-es tervekben.

Kiemelt rendezvények 2012-es feltételezett támogatási szerkezete

A támogatási rendszerben, az önkormányzati, tartományi és MNT támogatás a köztársasági művelődési tárca 3%-val megtoldva pontosan 50% tenne ki. Az MNT szerepének növekedése növeli a felelősséget is. A támogatások megítélésének méltányossága és átláthatósága az összegtől függetlenül alapelv. A támogatási gyakorlatnak transzparenciája az MNT felelőssége, ezért meg kell, hogy követelje a támogatást fogadó szervezetek átláthatóságát is.

III.1.3.E. Kiemelt jelentőségű művelődési-művészeti díjak

A Magyar Nemzeti Tanács 2010 novemberében a Z/34/2010 számú határozatában meghatározta a kiemelt jelentőségű vajdasági magyar művelődési-művészeti díjakat.

A vajdasági magyar közösség számos olyan nagymúltú, rangos díjjal rendelkezik, amelynek birtokosai joggal büszkék arra, hogy tevékenységüket ezen díjak egyikével jutalmazták, értékelték: Sinkó-díj, Szirmai Károly Irodalmi Díj, Szenteleky-díj, Napleány publicisztikai díj, Aracs-díj és Aracs-érem, Nagypáti Kukac Péter-díj, Vajdasági Magyar Év Újságírója Díj, Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Fesztiváljának díjai illetve a Középiskolások Művészeti Vetélkedőjének díjai.

A kiemelt jelentőségű díjak meghatározása ekképpen nem rangsort jelöl, nem helyezi bármely díjat a másik fölé, de hozzá kíván járulni ahhoz, hogy a kulturális élet adott területén alkotókat egy-egy díj mentén méltóképpen – anyagi hozzájárulással is – értékelhesse az elkövetkező időszakban. Ugyanakkor kiemelt jelentőségűvé azon díjakat tette, amelyek egy adott területen a legnagyobb hagyománnyal bírnak és/vagy a közösség hivatásos csúcsintézménye által illetve amatőr tevékenység esetén a legnagyobb ernyőszervezet által alapított.

Kiemelt vajdasági magyar díjak
Híd Irodalmi Díj
Forum Képzőművészeti Díj
Bazsalikom Műfordítói Díj
Pataki Gyűrű-díj
Életfa-díj
Vajdasági Magyar Művészetért Díj

A vajdasági magyar közösség ezen kiemelt díjakon keresztül értékeli a kortárs irodalmi-, képzőművészeti-, műfordítói-, színházművészeti- és művészeti teljesítményeket illetve a közművelődés területén végzett tevékenységet.

A közelmúlt tapasztalata és a szakmai egyeztetéseken alapuló többségi döntéssel megfogalmazott irányvétel szerint a vajdasági magyar díjakat – ezen belül a kiemelt jelentőségűeket – Vajdaság illetve Szerbia területén élő alkotóknak, írók esetében pedig vajdasági kiadóhoz tartozó és Vajdaságban illetve Szerbiában életvitelszerűen élő alkotóknak ítéltethők oda.

Ugyanakkor a Híd Irodalmi Díj esetében, mellyel „szerbiai magyar írók könyv formájában, az előző évben, Szerbiában megjelent legjobb alkotását jutalmazza a Forum Könyvkiadó Intézet Igazgatóbizottsága által kinevezett öttagú bírálóbizottság” fontos, hogy a díjat művészi (szépírói vagy költői vagy drámai) és irodalomtudományi tevékenységi területen könyv formájában megjelent alkotásért egyaránt – felváltva – odaítéljék.

Ekképpen a Híd Irodalmi Díj méltóképpen fejezné ki az irodalom alkotói és irodalomtudományi és/vagy kritikai tevékenység értékelését.

I. BEVEZETŐ

**II. VAJDASÁGI MAGYAR KULTÚRA – KÖZÖSSÉGI-NEMZETI
ÉS KISEBBSÉGI IDENTITÁS**

III. HELYZETKÉP –TENDECIÁK

IV. STRATÉGIAI CÉLOK, ÉRTÉKELVEK, PRIORITÁSOK

**V. A STRATÉGIAI CÉLOK ÉS PRIORITÁSOK
MEGVALÓSULÁSÁT SEGITŐ (ÚJ) INTÉZMÉNYEK,
PROGRAMOK**

VI. STRATÉGIAI CÉLOK TERÜLETI FELOSZTÁSA

**VII. STRATÉGIAI CÉLOK INTÉZMÉNYEKHEZ RENDELT
FELOSZTÁSA**

VIII. KULTURÁLIS HÁLÓ – IRÁNYVONAL ÉS CÉLKITŰZÉS

IV.

STRATÉGIAI CÉLOK, ÉRTÉKELVEK, PRIORITÁSOK

IV.1.

ÖRÖKSÉGVÉDELEM – ÉRTÉKTEREMTÉS

IV.1.1. INGATLAN KULTURÁLIS HAGYATÉK

I. Helyzetkép

I.1. Jogsabályok

Az ingatlan kulturális javak védelmének Szerbiában is az európai normák szellemében kell történnie. A szabályokat nemzetközi normák: konvenciók és deklarációk határozzák meg, melyeket az ICOMOS, az UNESCO szakbizottsága javasol.

A szerb alkotmány 68. és 97. szakasza, az utóbbinak a 10. bekezdése foglalkozik a kulturális örökség védelmének kérdésével.

Vajdaság területén a kulturális hagyaték védelméről a Vajdaság Autonóm Tartomány hatáskörének meghatározásáról szóló törvény 42. szakasza a törvény szellemének megfelelően a hatáskörök meghatározásáról rendelkezik.

A Tartomány területén működő Múemlékvédelmi Intézetek munkájában az irányadó jogsabály az 1994-es kulturális javak védelméről szóló törvény, amely a Szerb Hivatalos Közlöny 71/94 számában olvasható.

A Tartomány területén regnáló Intézeteknek a Tervezésről és az építkezésekről a Szerb Hivatalos Közlöny 72/2009, 81/2009 illetve 24/2011 törvényeket illetve a 74/2010 és a 64/2010-66 szabályokat kell érvényesítenie.

A védett kulturális hagyaték bejegyzésénél a szerb közigazgatási eljárásról szóló törvény 33/97 az irányadó.

A nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény 18. szakasza szabályozza a nemzeti tanácsok jogkörét a kulturális hagyaték védelmével kapcsolatosan.

I.2. Intézményrendszer

Az ingatlan kulturális hagyaték védelmét a törvényhozó a regionális múemlékvédelmi intézetekre bízta. A központi nyilvántartást a Belgrádban székelő Köztársasági Múemlékvédelmi Intézet végzi. A védetté nyilvánítás tényét a szerb Skupština, Képviselőház, törvénnyel erősíti meg a Köztársasági Múemlékvédelmi Intézet előterjesztésére.

Javaslattevők viszont a regionális múemlékvédelmi intézetek.

A védett kulturális örökségről készült dokumentációt részben a Köztársasági Múemlékvédelmi Intézetben, a teljes dokumentációt viszont a Regionális Múemlékvédelmi Intézetben őrzik tartósan. A dokumentáció nyilvános.

Vajdaság Autonóm Tartományban hat regionális múemlékvédelmi intézet működik azonos jogkörrel. A felettes szerv a Köztársasági Múemlékvédelmi Intézet. A regionális intézetek a következők:

1. Tartományi Múemlékvédelmi Intézet (Pétervárad)
2. Községi Múemlékvédelmi Intézet (Szabadka)
3. Mitrovicai Múemlékvédelmi Intézet (Szávaszentdemeter)
4. Pancsovai Múemlékvédelmi Intézet
5. Nagybecskereki Múemlékvédelmi Intézet
6. Újvidék Város Múemlékvédelmi Intézete

A hat intézet közül négyet a kiemelt kulturális intézmények közé sorolt a Nemzeti Tanács, nem tartozik a kiemelték közé a szávaszentdemeteri és az újvidéki városi Múemlékvédelmi Intézet.

I.3. A Magyar Nemzeti Tanács törvényből fakadó jogköre

A kulturális hagyatékmal kapcsolatos törvényes rendelkezések között a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény 18. szakasza foglalkozik a kulturális hagyaték védelmével pontosan a törvénycikk 3–8. bekezdése határozza meg a nemzeti tanácsok jogkörét:

- 3.) meghatározza a nemzeti kisebbség szempontjából kiemelt jelentőségű ingó és ingatlan kulturális javakat;
- 4.) a hatáskörében illetékes szerv vagy intézmény előtt eljárást indít annak érdekében, hogy a nemzeti kisebbség szempontjából kiemelt jelentőségű ingó és ingatlan kulturális javakat törvényben védetté nyilvánítsák;
- 5.) a jelen szakasz 1. bekezdésének 4.) pontjában foglalt kulturális javak védelmét, szanálását és újjáépítését célzó intézkedéseket javasol;
- 6.) véleményt nyilvánít és javaslatokat tesz azon helyi önkormányzatok terület- és településrendezési tervének kidolgozása során, melyekben a jelen szakasz 1. bekezdésének 3.) pontjában foglalt javak elhelyezkednek;
- 7.) javasolja a terület- és településrendezési terv végrehajtásának felfüggesztését, ha véleménye szerint ez veszélyezteti a jelen szakasz 1. bekezdésének 3.) pontjában foglalt javakat
- 8.) a hatáskörében illetékes szervnek előzetes véleményt nyilvánít a jelen szakasz 1. bekezdésének 3.) pontjában foglalt ingatlan kulturális javak más helyre való áthelyezésének jóváhagyására irányuló eljárásban

II. Helyzetfelmérés

II.1. A vajdasági magyarság szempontjából fontos védett ingatlan kulturális javak

A kulturális javakról szóló törvény II. fejezete az ingatlan kulturális örökséget különböző kategóriákba osztja: emlékhelyekre, régészeti lelőhelyekre, műemlékekre és kultúrtörténeti tájegységekre. A törvény 55. és 56. szakasza viszont az ingatlan javak valorizációját szabályozza, amely szerint azok: kiemelt jelentőségű-, jelentős- és műemlékek lehetnek. Szerbia kulturális javakról szóló törvénye nem számol a helyi védelemmel, a községeknek, városoknak nincs olyan jogosítványa, hogy meghatározza a lokálisan védett ingatlan kulturális javakat.

A vajdasági magyarság számára fontos védett ingatlan kulturális javak, melyek meghatározásakor a következő szempontot vettük figyelembe:

1. Az a kulturális hagyaték, melyet magyar ember tervezett, hozott létre;
2. A kulturális hagyaték része az, amit a vajdasági magyarság is magáénak vall, használta, használja.

A listát a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet: Kulturno nasleđe Vojvodine (Újvidék 2009.) alapján állítottuk össze. Követtük az általuk kialakított besorolást.

A/1. Kiemelt jelentőségű műemlékek

1. Ferencesek kolostora	Bács
2. Aracsi pusztatemplom	Törökbecse
3. Szárazmalom	Kikinda
4. Városháza	Szabadka
5. Zsinagóga	Szabadka
6. Szentháromság-templom	Csóka
7. Zsilip a Ferenc-csatornán	Óbecse

A/2. Kiemelt jelentőségű kulturális tájegység

1. Bácsi vár	Bács
--------------	------

A/3. Kiemelt jelentőségű emlékhely

1. A Szalánkeméni csata helye	Szalánkemén
2.1716-os Pétervárad csata helye	Pétervárad
3.A karlócai béke-kápolna	Karlóca
4. A zentai csata helye	Zenta

B/1. Jelentős műemlékek

1. Remete Szent Antal-kápolna	Bács
2. A Miasszonyukról elnevezett Iskolanővérek Zárdája	Bács
3. Nagyboldogasszony-templom	Bajsa
4. Falusi ház 1847-ből. Tájház	Topolya
5. Református-templom	Verbász
6. Őrtorony	Versec
7. Városház	Versec
8. Középkori vármaradványok	Szalánkemén

9. Szent Péter- templom	Ingyia
10. Kárász család kastélya	Horgos
11. A nagyikindai distrikt épülete	Kikinda
12. A Karácsonyi család kastélya	Beodra
13. A Mária neve-templom plébánia épülete	Újvidék
14. Református-templom	Piros
15. Jézus Szent Szíve-templom	Futak
16. Szent Mihály-templom	Hódság
17. A pancsevai magisztrátus épülete	Pancseva
18. Középkori őrtorony maradványa	Rednek – Vrdnik
19. Világítótornyok a Temes és a Duna torkolatánál	Pancseva
20. A kölpényi vár romjai	Kölpény
21. Szent Kereszt felmagasztalása-templom	Ruma
22. Maróti katolikus templom	Marót
23. Tanyai iskola Adahatáron	Felsőhegy
24. Tűzoltólaktanya	Zenta
25. Városháza	Zenta
26. Royal-szálló	Zenta
27. Szent István-kápolna	Zenta
28. Slavnić-ház	Zenta
29. Dániel család kastélya	Kanak
30. A leváltár épülete	Zombor
31. Városháza	Zombor
32. Vármegyeháza	Zombor
33. Népszínház épülete	Zombor
34. Szentháromság-templom	Zombor
35. Nepomuki Szent János-kápolna	Zombor
36. Sárgaház	Szabadka
37. Gál Ferenc sírja	Szabadka
38. Iványi István sírja	Szabadka
39. Városi Könyvtár	Szabadka
40. Népszínház épülete	Szabadka
41. Szent Rókus-kápolna	Szabadka
42. Raichle-palota	Szabadka

43. Ferences-templom és kolostor	Szabadka
44. Szent Teréz-templom	Szabadka
45. Várrom	Marót

B/2. Jelentős tájegységek

1. Pogácsa tér	Óbecse
2. Nagybecskerek történelmi városmagja	Becskerek
3. Régi katolikus temető	Újvidék
4. Jód-fürdő	Újvidék
5. Marcibányi–Karácsonyi kastély	Kamanc
6. Pancsova történelmi városmagja	Pancsova
7. Pétervárad	Pétervárad
8. Zombor történelmi városmagja	Zombor
9. Szabadka történelmi városmagja	Szabadka

B/4.Archeológiai lelőhelyek

1. Templomrom	Horgos
---------------	--------

C/1.Műemlékek

1. Szélmalom	Völgypart – Obornyacsa
2. Szentháromság szobor	Apatin
3. Zsilipállomás	Apatin
4. Jézus Szent Szíve-templom	Apatin
5. Szent Anna-templom	Kupuszina
6. Kray család kastélya	Topolya
7. Kovács- és bogárné műhely	Topolya
8. Hétfájdalmú Szűzanya-kápolna	Pacsér
9. Református templom és paplak	Pacsér
10. Református templom	Bácskossuthfalva
11. Spitzer-kastély	Belcsény
12. Paduai Szent Antal-templom	Óbecse

13. Tahn-testvérek szőlőháza	Óbecse
14. Szent Gellért-templom	Versec
15. Keresztelő Szent János-templom	Écska
16. Lázár család kastélya	Écska
17. Vigadó	Magyarkanizsa
18. XVIII. századi magtár	Horgos
19. Szélmalom	Orom
20. Kamarási vasútállomás	Horgos
21. Villa Kamaráson	Horgos
22. Szent Teréz-templom	Kevevára
23. Szent György-templom	Kúla
24. Rohonczy család kastélya	Törökbecse
25. Pulyai család kápolnája és kálvária	Törökbecse
26. Szent György-templom	Törökkanizsa
27. Városháza	Újvidék
28. Kotek család kastélya	Futak
29. Szent Anna-templom	Pancsova
30. Stevan Sremac Általános Iskola	Kevi
31. Napsugaras ház a Petőfi Sándor 28. sz. alatt	Zenta
32. Városháza	Szenttamás
33. Szentháromság szobor	Bajmok
34. Istálló és magtár a Varga tanyán	Dušanovo
35. Somsity tanyák vasútállomás	Naumićevo
36. Vigadó	Palics
37. Víztorony	Palics
38. Farkas Béla síremléke	Palics
39. Vasútállomás	Palics
40. Conen-villa	Palics
41. Zenepavilon	Palics
42. Nagyboldogasszony-Szentkút	Palics
43. Vojnics-palota	Szabadka
44. Vinko Perčić Galéria	Szabadka
45. Lányi Ernő sírja	Szabadka
46. Ikerházak	Szabadka

47. Takarékbank	Szabadka
48. Svetozar Marković Gimnázium épülete	Szabadka
49. A Politechnikai Iskola épülete	Szabadka
50. Építészeti Szakközépiskola épülete	Szabadka
51. Vegyészeti Szakközépiskola épülete	Szabadka
52. A Nemzeti Bank épülete	Szabadka
53. Magánház a Maxim Gorkij utca 21. sz.	Szabadka
54. Magánház a Raichle park, Leović ház 13.	Szabadka
55. Bérpalota a Korzó 4. sz. épület	Szabadka
56. Strossmayer utca 8.	Szabadka
57. Arany Bárány szálló	Szabadka
58. Zsidó hitközség épülete	Szabadka
59. A Bajai temető sírkápolnája	Szabadka
60. Magánház a Radić fivérek és a Maxim Gorkij utca sarkán	Szabadka
61. Városi bérpalota	Szabadka
62. Városi Múzeum épülete	Szabadka
63. Prokess bérpalota	Szabadka
64. Az egykori Nemzeti Szálloda a Korzón	Szabadka
65. Tanyaház gazdasági udvar	Nosza
66. Széchenyi család kastélya	Temerin
67. Kisboldogasszony-templom	Szanád
68. Léderer család kastélya	Csóka

C/2.Kulturális tájegység

1. Apatin történelmi városmagja	Apatin
2. Nagyikinda történelmi városmagja	Kikinda
3. Palics történelmi települési szerkezete	Palics
4. Újvidék központja	Újvidék

C/4.Régészeti lelőhelyek

Az oroszlámosi templomdomb	Rábé
----------------------------	------

III. Stratégiai célok, értékelvek, prioritások

A stratégia kidolgozásakor a törvényből eredő jogköröket vettük alapul, a Magyar Nemzeti Tanács javaslatait a területileg illetékes Műemlékvédelmi Intézeteknek kell érvényesíteni.

A regionális és központi nyilvántartóban, a regiszterben jelezzék, hogy a védett kulturális örökséget egy adott kisebbségi csoport, esetünkben a magyar számára kiemelten fontos kulturális örökségnek tartja.

1. Kataszter és dokumentáció létrehozása

A Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018 által meghatározott és összefoglalt, a vajdasági magyar közösség szempontjából védett kulturális javak dokumentációját a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet tartsa nyilván – azok állapotáról a vajdasági magyar műemlékvédelmi szakemberekkel illetve a szakbizottsággal konzultálva és a műemlékvédelmi intézetekkel folyamatos kapcsolatot tartva a Magyar Nemzeti Tanács előtt megteendő éves beszámolási kötelezettség mellett.

2. Világi jellegű emlékművek, szobrok feltérképezése, szakrális kisemlékek

A Vajdasági Magyar Művelődési Intézet elsődleges adatbázisa szerint Vajdaság területén 187 köztéri emlékmű (világi jellegű emlékmű, szobor, emlékkereszt, emléktábla található), a vajdasági műemlékek hivatalos listájának 383 műemléke közül 197 mondható közvetlenül magyar érdekeltiségűnek is. Ezt az adatbázist ki kell egészíteni az alapvető adatokkal: pontos helymeghatározása, az alkotó neve, az emlékmű címe, mérete, anyaga, felállításának ideje.

3. Szakmai felügyelet és intézményi átjárhatóság biztosítása

A Magyar Nemzeti Tanács Kulturális Bizottsága által kinevezett szakemberekből (műemlékvédő, néprajzos, művészettörténész, restaurátor, irodalmár) álló öttagú bizottság 2012–2018 közötti időszakban segíti és felügyeli a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet munkáját. A bizottság szakmai spektrumát az határozza meg, hogy a vajdasági magyar kulturális hagyaték egészére tejedjen ki: a temetőinkben nyugvó jeles személyektől, akiknek sírját tartósan meg kell őrizni, az épített örökségen át a természetiig.

4. Épületek és épületegyüttesek, amelyeknek a vajdasági magyar védett kulturális hagyaték részévé kell válniuk

A vajdasági magyar kulturális stratégia részét képező meghatározás szerint és a 18. törvénycikk 4. bekezdésének alapján a Magyar Nemzeti Tanács kezdeményezi és javasolja, hogy az illetékes műemlékvédelmi intézetek készítsék elő az alábbi épületek és épületegyüttesek vonatkozásában a dokumentációt, hogy azokat védett kulturális hagyatékká nyilvánítsák.

Tartományi Műemlékvédelmi Intézet és Tartományi Természetvédelmi Intézet:

- 1. Szent kút kápolna Doroszló
 - 2. Magyarok Nagyasszonya szobor 1860-ból Doroszló
 - 3. Szent kút Doroszló
 - 4. A Mosztonga patak maradványa Doroszló
- (természetvédelmi szempontból milyen értékeket hordoz)

Tartományi Műemlékvédelmi Intézet:

1. Mindenszentek-templom	Csonoplya
2. Kálvária a Paduai Szent Antal kápolnával	Csonoplya
3. Sarlós Boldogasszony-kápolna és Szent kút	Csonoplya
4. Szent Imre-templom	Doroszló
5. Tájház a Žarko Zrenjanin utcában	Doroszló
6. Műszövő üzem	Bezdán
7. Bezdáni zsilip	Bezdán
8. Kupuszinai szakrális szobrok	Kupuszina
9. Régi malom	Kupuszina
10. Sinkó Ervin szülőháza	Apatin
11. Szenteleky Kornél síremléke	Szivác
12. Kálvária	Szilágyi
13. Kálvária	Regőce
14. Csáth Géza orvosi lakást jelöli meg	Regőce
15. Úr Jézus Mennybemenetele-templom	Regőce
16. Mindenszentek-templom	Péterréve
19. Tájház	Temerin
20. Kálvária	Temerin
21. Kálvária	Szenttamás
22. Szent Kereszt felmagasztalása-templom	Szenttamás
23. Gion Nándor Emlékház	Szenttamás

Pancsovai Műemlékvédelmi Intézet:

1. Református templom	Torontálvásárhely
2. Szent Kereszt felmagasztalása-kápolna	Versec
3. Székely tájház	Székelykeve

4. Református templom	Hertelendyfalva
5. Csuka Zoltán szülőháza	Zichyfalva
6. Szent Gellért-templom valorizálják jelentős műemlékké	Versec
7. Órtorony valorizálják kiemelt jelentőségű műemlékké	Versec

Nagybecskereki Műemlékvédelmi Intézet:

1. Szent Ágoston-templom	Elemér
<i>(fejezzék be a védetté nyilvánítást és valorizálják jelentős műemlékké)</i>	
2. Assisi Szent Klára-templom és plébánia	Törökbecse
<i>(Jelezzék Szentkláray Jenő és Kálmány Lajos tevékenységét)</i>	
3. Hungária emlékmű	Törökbecse
4. Jelelöljék meg idősebb Várady Tibor lakhelyét	Nagybecskerek
5. Jelöljék meg Filep Antal lakhelyét	Nagybecskerek
6. Jelöljék meg Lázár Vilmos szülőházát	Nagybecskerek
7. Valorizálják jelentős műemlékké a Városházát és a Nepomuki Szent János-székesegyházat	Nagybecskerek
8. Református templom	Nagybecskerek
10. Nagyboldogasszony-templom	Módos

Községközi Műemlékvédelmi Intézet Szabadka:

1. Szent György-templom	Szabadka
2. Szent Katalin-templom és paplak	Ludas
3. Róka-tanya	Ludas
4. Szent Péter és Pál-templom	Bajmok
5. Jézus Szíve-templom	Zenta
6. Szent György-templom	Mohol
7. Szent Órangyalok-templom	Magyarkanizsa
8. Kálvária	Magyarkanizsa
9. Havas Boldogasszony-templom	Horgos
10. Sarlós Boldogasszony-templom	Topolya
11. Magyarok Nagyasszonya-templom	Tornyos
12. Szivattyú-telep	Padé
13. Magyarkanizsa történelmi városmagva	Magyarkanizsa
14. Zenta történelmi városmagva	Zenta

15. Valorizálják jelentős műemlékké a palicsi Nagy Park épületegyüttesét	Palics
--	--------

5. Temetők/sírok, amelyek a vajdasági magyar védett kulturális hagyaték részét kell, hogy képezzék

A kulturális hagyaték védelméről szóló törvény 22. szakasza rendelkezik a kiemelt személyiségek sírhelyének védelméről, valamint a temetésről és temetőkről szóló törvény szabályozza a halottak méltóságát. Szerbia Hivatalos Lapja 53/93, 48/94 és 101/ 2005.

A Vajdaság területén tevékenykedő műemlékvédelmi intézetek szakmunkatársai nem tudhatják, hogy kik azok a jeles személyek, akik temetőinkben nyugszanak, sírjukat tartósan meg kell őrizni. A szakbizottság készítse el azoknak a személyeknek a listáját, akik sírját tartósan meg kell őrizni, hogy ne történhessen meg az, ami Csáth Géza sírjával megtörtént a hetvenes években.

6. Köztéri szobrok, emlékművek

A szerb jogszabályok szerint a helyi önkormányzatok hatásköre a köztéri szobrok felállítása és karbantartása. Önkormányzati szinten az erre kijelölt bizottság dönti el, hogy kinek, hol, milyen emlékművet állítanak. Kivételt azok az emlékművek képeznek, melyeket kiemelt jelentőségű kulturális hagyaték mellett kívánnak felállítani, ebben az esetben az építkezéseket felügyelő minisztérium adja ki az engedélyt.

A műemlékvédelmi intézetek feladata, hogy jelentős művészi alkotásnak tekinthető szobor, szoborcsoport vagy olyan esetében, amely egy adott térségben valamely fontos eseménynek/személynek emléket állít, kezdeményezze a szerb Képviselőház előtt a védetté nyilvánítást.

A műemlékvédelmi intézetek, múzeumok nyilvántartják a területükön álló köztéri szobrokat. A városrendezési, területrendezési tervek műemlékekkel foglalkozó fejezete ugyancsak számba veszi a szakrális és világi köztéri emlékműveket. Ezek a nyilvántartások viszont sokszor esetlegesek, különösen vonatkozik ez a szakrális kisemlékekre. Ezekről viszont az illetékes plébániákon találunk adatokat.

Magyar jellegű köztéri emlékműveket a XIX. század végén, a polgárosodás, valamint a Millenium tiszteletére kezdtek állítani, de ezeket a trianoni békediktátum után sorra ledöntötték, csak néhány maradt meg belőlük. Hasonló lett a sorsuk a negyvenes években állított Országzászlóknak, illetve I. világháborús emlékműveknek. 1989-ig leginkább az antifasiszta harcra emlékeztető szobrokat, emléktáblákat állítottak, néhány kivételtől eltekintve.

Mint elmondtuk, a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet elsődleges adatbázisa szerint Vajdaság területén 187 köztéri emlékmű (világi jellegű emlékmű, szobor, emlékkereszt, emléktábla található), a vajdasági műemlékek hivatalos listájának 383 műemléke közül 197 mondható közvetlenül magyar

érdekeltségűnek is. Ezt az adatbázist ki kell egészíteni az alapvető adatokkal: pontos helymeghatározás, az alkotó neve, az emlékmű címe, mérete, anyaga, felállításának ideje.

A szakrális kisemlékeket különböző tanulmányokból ismerjük: a temerineket Ökrész Károly, a kishegyesieket Szőke Anna, a kupusziakat Silling István, az óbecseieket Geszler Norbert, a gunarasiakat: Kocsis Antal és Sárvári Zsuzsa, a topolyaiakat Kocsis Antal, a zentaiakat Vida János, a szabadkaiakat Csúszó Dezső, a horgosiakat Palatinus István publikálta. A vajdasági kálváriák jegyzékét Beszédes Valéria készítette el. Ezeket az adatokat kell egységesíteni a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet által kialakított adatbázisban. Természetesen a többi településre vonatkozó adatokat is össze kell gyűjteni.

7. Épületek restaurálása és revitalizációja

A törvény cikkely 5. szakasza szerint a Magyar Nemzeti Tanács a következő épületek restaurálását és revitalizációját javasolja az arra illetékes műemlékvédelmi intézeteknek, a műemlékek tulajdonosainak a 2012–2018 közötti időszakban.

A Magyar Nemzeti Tanács vállalja, hogy hathatós segítséget nyújt a pályázati támogatások elnyerésében. Segít partnerek felkutatásában az IPA-pályázatok kapcsán. Tanácsot nyújt a pályázatok elkészítéséhez.

A műemlékek helyreállításához jelentős anyagi eszközökre van szükség, ezért az elkövetkező periódusban olyan védett, illetve elsődlegesen védett épületek helyreállítását javasoljuk, melyek nemcsak a vajdasági magyarság építészeti örökségének kiemelkedően fontos alkotásai, hanem olyan szellemi, történelmi hagyatékok, melyek fontosak a vajdasági magyarság önazonossága szempontjából is. Az általunk kiemelt épületek, épületegyüttesek már megkezdett projektumok. Nem mellékes az a szempont sem, hogy az épületek hosszú távon fenntarthatóak.

Szakrális épületek

1. Aracsi pusztatemplom

A rendszerváltás óta a vajdasági magyarság kultikus szent helye. A tordai honismereti csoport kezdeményezésére kopjafát, keresztet és haranglábat állítottak. Július utolsó szombatján búcsút tart itt a nagybecskereki megyéspüspök.

Az aracsi templomrom Törökbecsétől keletre a Galacka ér partján helyezkedik el. A háromhajós, boltozott bazilikát a XIII. században építették, IV. Béla uralkodása idején bencés szerzetesek terrakotta színű téglából. Az egykori templomnak áll még a nyugati homlokzata a főbejáráttal, fölötté a hatalmas rózsablakkal. Az észak-keleti sarkában megvan még a nyolcszög alakú torony. Ránk maradt a háromkaréjos szentélye is, az itt található oszlopfő egyikén megvan még az ember alakú díszítmény is. Az 1970-1978-

ban végzett ásatások eredményeit 2009-ben publikálta Slobodan Stanojev, aki úgy véli, hogy a templomrom középső hajójában egy korábbi egyhajós templom állhatott, s azt nagy valószínűséggel a XI. század második felében építhették, erre utalnak a templom közelében feltárt sírok mellékletei. Ezt a korai templomot örökölte meg az a dombormű, amely az aracsi kő tetején látható, a dombormű aránya egybevág a templom középső hajójában feltárt építménnyel.

A pusztatemplom állami tulajdonban van, kiemelt jelentőségű műemlék. A nagybecskereki Műemlékvédelmi Intézet által felügyelt területen áll. A XX. század második felében végzett kutatások eredményeit a Tartományi Műemlékvédelmi Intézetben őrzik. Az épületen végzett restaurálási munkák felügyelete a belgrádi Köztársasági Műemlékvédelmi Intézet jogköre.

A hetvenes években, majd 2009-ben a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet végzett restaurálási munkákat és ásatásokat. A templomrom tanulmányozása napjainkban is folyamatos, újabban Raffay Endre és Biacsi Karolina végzett itt kutatásokat.

A pusztatemplom restaurálása, revitalizációs programjának kidolgozása a hatályos jogszabályok szerint a Köztársasági Műemlékvédelmi Intézet feltételei alapján történhet.

A templomrom restaurálására a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet európai uniós támogatást kíván felhasználni. Sikeresen pályáztak olaszországi partnerrel a bácsi vár helyreállításánál. Ezeket a tapasztalatokat is hasznosítani kívánják Aracs esetében. Javasoljuk, hogy a Nemzeti Tanács támogassa ebbéli tevékenységüket, azzal, hogy a revitalizációs terveket véleményezze a Magyar Nemzeti Tanács szakbizottsága, melynek mindenkor elnöke a nagybecskereki püspök.

A Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018 eleme az a javaslat, hogy minden vajdasági magyar tanuló iskoláztatása folyamán osztálykiránduláson ismerje meg a Pusztatemplomot.

2. Eleméri Szent Ágoston-templom

A nagybecskereki püspökség tulajdonában lévő templom védetté nyilvánítása folyamatban van, ennek sürgetése az MNT és a vajdasági magyarság politikai képviselőinek közös feladata. A templomnak nincs állandó plébánosa, az eleméri katolikus hívek száma 2000-ben 130 főből állt.

A Szent Ágoston-templomot 1845-ben építették a Csanádi érsekség által javasolt típusterv alapján klasszicista stílusban. Az egyhajós, félköríves apszisú, központi harangtoronyú épületet kriptájában 1872. október 7-én Katalinfalváról ide helyezték át az aradi vértanú Kiss Ernő hamvait. A belgrádi magyar nagykövetség 1970-től koszorúzza a sírját. A nyolcvanas évek végén kezdték meg a templom restaurálását, rendbetették a tetőszerkezetét, bevezették a villanyt, restaurálták a templom bejárati részét, a tornyát, kétnyelvű emléktáblát helyeztek el Kiss Ernő emlékére. Az új évezredben folytatódtak a helyreállítási munkálatok, melyek a végéhez közelednek.

Javasoljuk a templom revitalizációs terveinek a kidolgozását, tekintettel arra, hogy az eleméri katolikus közösség szórvány, folyamatos fenntartására nem képes. Kiseb kiállító tér szükséges, ahol az aradi vértanúkkal is megismerkedhetnének az idelátogatók. Belátható időn belül nyomtatni kellene egy két nyelvű ismeretterjesztő füzetet az emlékhelyről.

A vajdasági magyar tanulók iskoláztatásuk folyamán látogassanak el az aradi vértanú sírjához.

3. Bácskossutfalvai református-templom

A műemlék templom a vajdasági keresztyén egyház tulajdona. A szabadkai Községközi Műemlékvédelmi Intézet látja el a műemléki felügyeletét.

A templom egyhajós: késő barokk és a klasszicista stílusban, a népi díszítőelemek felhasználásával 1822-ben épült. Különösen figyelemre méltó a klasszicista manírban készült szószék, karzat, orgona. Az épület külön érdekessége a harangtorony barokkos kupolája, melyet növényi dombormű díszít.

A templom udvarában vannak felállítva a falu XVIII. és XIX. századi kősíremlékei, emellett itt állították fel 1996-ban azt az emlékoszlopot, melynek alapjába a Kárpát-medence magyarlakta települései küldtek földet. A Templomdomb lábánál van a Kossuth tér, vidékünk első Kossuth szobrával. Ezek együttesen teszik a református templomot a vajdasági magyarság kiemelten fontos kultikus helyévé.

A templom restaurálási és szanációs terveit a szabadkai Községközi Műemlékvédelmi Intézet 2009-ben elkészítette, a Magyar Nemzeti Tanácsnak támogatni kell, hogy a tényleges munkákat belátható időn belül elkezdjék és befejezzék.

4. Szabadkai zsinagóga

Az aracsi pusztatemplom és a bácsi vár mellett a szabadkai zsinagóga építészeti szempontból a vajdasági magyarság legjelentősebb műemléke. 1902-ben épült Komor Marcell és Jakab Dezső tervei alapján szecessziós stílusban. Művészeti-esztétikai és anyagi értékei mellett az épület szerkezeti szempontból is egyedülálló. A kupola ácsolt szerkezete valódi mérnöki és iparosi remekmunka.

A zsinagóga Szabadka városának a tulajdona. Műemléki felügyeletét a szabadkai Községközi Műemlékvédelmi Intézet látja el. Kiemelt jelentőségű műemlék.

Az épületet a nyolcvanas évek végén a magyarországi Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség Román András vezetésével az UNESCO világörökség listájára kívánta felvetetni. A kilencvenes évek háborúi és a Köztársasági Műemlékvédelmi Intézet szakembereinek ellenállása miatt a kezdeményezés elsikkadt.

Az épületet a hetvenes évek végén kezdték el restaurálni, a munkálatokat azóta sem sikerült befejezni. A kilencvenes évek végén az objektum bekerült a világ száz legveszélyeztetettebb zsinagógái közé.

Több fontos beavatkozást viszont elvégeztek rajta, több revitalizációs és szanációs terv is készült,

melyek a szabadkai Műemlékvédelmi Intézet dokumentációjában őriznek. A tényleges helyreállításához, úgy tűnik, nincs meg a kellő társadalmi akarat. A szabadkai zsinagóga jól példázza, hogyan nem szabad a műemlékeket helyreállítani.

A szakbizottság alapvető feladata, hogy utána járjon, mi az oka annak, hogy a város, a Műemlékvédelmi Intézet és természetesen a helyi zsidó hitközség miért nem tud egyről a kettőre jutni az épület helyreállításában, amely csaknem négy évtizede tart már.

5. A doroszlói Mária, keresztények segítsége kegyhely

Az épületegyüttes a Szabadkai Püspökség tulajdona. Műemléki felügyeletét a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet végzi. Az épületegyüttes nincs műemlékké nyilvánítva.

A doroszló kegyhely már a XV. század óta ismert, az oklevelekben Bajkútként emlegetik, a török időkben elpusztult, a hagyomány szerint csak a csodás erejű kútja maradt meg. 1752-ben az újratelepülő doroszlóiakat a bajkút szolgája, Gergelyfy Erazmus koldusbarát fogadta, ő végezte a letelepülők lelki gondozását. A kegyhely újkori története 1772-vel kezdődik, amikor a gombosi illetőségű Záblócki János a szentkúton járva visszanyerte szeme látását. Az első fogadalmi kápolnát 1796-ban építették, a következő boronafalú kápolnát 1808-ban, az első téglatemplomot 1823-1825-ben emeltették. Ezt az épületet nagyobbították meg 1874 és 1875 között. Az épület két tornyú egyhajós, romantikus stílusú. A tervező nevét sajnos nem ismerjük. Az építője Holzinger János szentfülöpi mester volt. 1909-ben készül el a csodatevő forrás díszes kútszerkezete, valamint a mosakodómedence Petrovác Endre, a kalocsai egyházmegye mérnökének tervei alapján. Építészeti szempontból kétségtelenül ez a legértékesebb része az épületegyüttesnek. A kegyhelyet 1967-ben egyházmegyei kegyhelyé nyilvánította a szabadkai püspök. A Szentkutat a II. világháború után több alkalommal is felújították, bővítették. Sajnos ezek egy része nem volt a legsikerültebb beavatkozás.

2007 és 2008-ban a Vajdasági Nagyberuházási Alap anyagi támogatásával nagyszabású restaurálási munkákat végeztek itt, ezalkalommal sikerült részben kijavítani a korábbi hibákat is. A kegyhelyen áll egyik legrégebbi szakrális szobrunk: Magyarok Nagyasszonya. Célszerű lenne azt is szakszerűen restauráltatni.

Azok a vajdasági gyerekek, akik hitoktatásban részesülnek, iskoláztatásuk folyamán vegyenek részt a Szentkút ifjúsági találkozásán.

6. A szabadkai Szent György-templom

Az épület a szabadkai püspökség tulajdona. Műemlékfelügyeletét a szabadkai Községközi Műemlékvédelmi Intézet látja el. 2009-ben a védendő épületek listájára került. A templomot 1841-ben Szabadka külvárosában építették fel, a XIX. század végén határozta el a város, hogy a Millenium tiszteletére impozáns templot építtet, a szerény imaház helyett. Az építkezést 1895-ben kezdték meg, 1900-ban fejezték be az építkezési munkálatokat. A terveket a budapesti műegyetem tanára, Hofhauser Antal, a korszak ismert

templomépítője készítette. Az egykori Pétervárad ut végi térre a tervező neogotikus templomot tervezett, az épület alaprajza latin kereszt alakú, melynek öt része van és apszissal végződik. A harangtorony a főbejárat fölött van. Az épület külső homlokzatát sárga burkoló téglából alakították ki, melyeket homokkő elemekkel ékesítettek. A templom belsőterét a XX. század első évtizedében festették be, a szecesszió jegyében 1907-ben a szentélyben Szirmai Antal nagyméretű falfestményeket festett: Krisztus feltámadását és a Mennybemenetelt. A templom bútorai és az oltárok a Stuflesser-féle tirolai műhelyben készültek. A biforis is triforis ablakok vitrázsai a jónevű budapesti Ligeti Sándor vitrázskészítő műhelyből kerültek ki.

A Zsolnay-cserepes harangtorony egy 1925-ös vihar következtében a templomhajóba omlott, óriási károkat okozva az épületben. A viharkárokat szanálták, 1944-ben újabb csapás érte az épületet, a közeli bombabecsapódások nagy kárt tettek az épületben, az összes vitrázsa tönkrement. A háború utáni pénztelen világban a legszükségesebb munkálatokat végezték el az épületen. A hetvenes években ismét rendezték az épületet, ekkor a modernizáló törekvések hatására a falfestés, valamint a mennyezeti freskók vesztek el.

Tervben van az épület helyreállítása, az eredeti állapotot kell visszaállítani, támogatni kell a plébánosnak azt az elképzelését, hogy a megsemmisült vitrázsok helyére az Árpádházi magyar szenteket ábrázoló üvegképek kerüljenek, ezzel is jelezve a szabadkaiak szándékát, hogy 1896-os milleniumi emlékhelynek is szánták az épületet. Ezt bizonyítja a templomban őrzött milleniumi lobogó.

7. A tornyosi Magyarok Nagyasszonya-templom

Az épület a Szabadkai Püspökség tulajdona. Műemléki felügyeletét a szabadkai Községi Műemlékvédelmi Intézet látja el. A védendő épületek listáján van, valamint Zenta Területrendezési terve is műemlékként tartja számon. A templom 1900 és 1901 között épült Kikinday Aladár érseki főmérnök tervei alapján neoromán stílusban, 1913-ban már restaurálásra szorult, ekkor helyezték el benne a leégett zentai Szent István-templom orgonáját, az I. világháború hajnalán a templom kifestését Lohr Ferenc és Tary István budapesti festőművészek szecessziós stílusban készítették el, s ezzel a környék legimpozánsabb templomát alakították ki. 1917-ben Zsellér Imre üvegfestő tervei alapján a budapesti Ligeti Sándor-féle vitrázskészítő műhelyben készítették el a szentélyben található Keresztelő Szent János és Szent Család üvegképeket. 1944-ben a településen áthaladó partizán osztag betört az épületbe és a katonák géppuskasorozatot lőttek ki a templom mennyezetére. A templom belsejét 1914-óta nem festették, az 1944-es rongálások nyomai napjainkban is láthatóak, egyre több gondot okozva a templom gondozójának: nyaranta több ezer légy árasztja el az épületet, a golyólyukakban kialakult lárvatelepekből ezrével jönnek elő a legyek, nagy károkat okozva így a freskókban.

A tornyosi templom tragikus történelmünk fontos emlékhelye, védelme és restaurálása emiatt is a feladatunk.

Egyéb épületek és épületegyüttesek

1. Bácsi vár

Az épületegyüttes a szerb állam tulajdona, felügyeletét az újvidéki Tartományi Műemlékvédelmi Intézet látja el. Kiemelt jelentőségű műemlék. A napjainkban is látható bácsi várat Károly Róbert építette a XIV. század közepén, feltehetően 1338-1342 között, a korabeli francia várak mintájára. A bácsi várnak szabálytalan ötszög az alaprajza. Eredetileg nyolc tornya volt, ebből négy maradt meg napjainkig, valamint a hatemeletes lakótorony. A várfalat lőrészekkel, védőtornyokkal és szuroköntőkkel látták el. A vár külső kapuja előtt felvonható híd volt. Az eredeti várat téglából építették, az épület plasztikái: ablakkeretek, rozetták ugyancsak terrakottából készültek. A bácsi vár utolsó építtetője Várad Péter érsek volt, aki egy időben Mátyás király titkos kancellárja, bizalmas embere volt. Kegyes lett és Mátyás haláláig a visegrádi várörökből raboskodott, Corvin János bocsátotta szabadon. 1490-től haláláig, 1501-ig Kalocsa-Bács érsekeként igazi reneszánsz udvart teremtett, többek között az ő nevéhez fűződik, hogy a Mosztongát összekötötte a Dunával, ezáltal hajózható folyó vette körül az erődtornyot. A bácsi vár utolsó ura Tomori Pál érsek volt a mohácsi csata parancsnoka. Bácsban találták meg vörös márványba vésett címerét. 1526-ban a várnak nem volt hadászati jelentősége, helyőrsége a mohácsi csatában elveszett, harc nélkül került a szultán kezére, a törökök feldúlták, kirabolták, de nem rombolták le. A Rákóczi-féle szabadságharc idején, 1705-ben felrobbantották.

1958–1959-ban nagyobb arányú ásatásokat végeztek. A hatvanas években a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet tervei alapján helyreállították a lakótornyot, ebben az időben lecsapolták Várad Péter csatornáját. A XX. század második felében nem folytattak helyreállítási munkákat. Európai uniós támogatással a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet munkatársai 2005-ben megkezdték a vár feltárását és helyreállítását. 2010-ben kezdeményezték, hogy a bácsi várat és környékét nyilvánítsák a világörökség részévé.

Minden vajdasági magyar tanuló iskoláztatása folyamán osztálykiránduláson ismerje meg a bácsi várat.

2. Kárász kastély – Horgos

A kastély, mivel korábban iskola is működött benne, a szerb állam tulajdona. Műemléki felügyeletét a szabadkai Községi Műemlékvédelmi Intézet látja el. Jelentős műemlék.

A Kastély földszintes épület, központi helyet foglalt el egy három és fél hektáros parkban. Tervezője valószínűleg Mayerhoffer János volt, az épület már 1790-ben állt, ebben az évben leégett, csak 1795-ben építették újjá provinciális barokk, úgynevezett Grassalkovich-stílusban. Az épület hangsúlyozottan vízszintes tagolódású, alaprajza szigorúan szimmetrikus. Az épületet a II. világháború után államosították, a hetvenes évekig iskolaként működött, majd évtizedekig használaton kívül volt, emiatt elvittek belőle minden, ami csak mozgatható volt. Az áldatlan helyzeten kívánt változtatni az épület fenntartója, az általános iskola 2007-ben, amikor a szabadkai Községi Műemlékvédelmi Intézettel elkészítette a helyreállítási

feltételeket. Ugyanebben az évben elvégezték a legfontosabb sürgősségi mentési munkálatokat, hogy megóvják az épületet a pusztulástól. Az épület új rendeltetéséről még nem alakult ki a végső álláspont.

A Magyar Nemzeti Tanács legfontosabb feladata, hogy végérvényesen tisztázódjanak a kastély tulajdonjogi viszonyai, olyan lépéseket tegyen, hogy ha felújítására kerül az épület, az a magyar közjót szolgálja.

3. A zentai Tűzoltó laktanya

A szerb állam tulajdona, műemléki felügyeletét a Szabadkai Községközi Műemlékvédelmi Intézet látja el. Jelentős műemlék.

A Tűzoltó laktanyát a fiatal Lajta Béla legjelentősebb alkotásaként tartják számon. 1903-ban tervezte. A kivitelezője Szabó Mátyás helyi vállalkozó volt. Lajta Béla a laktanyát a szecesszió jegyében alkotta meg. Megfigyelhetők rajta mindazok a formai és alaprajzi újítások, melyek forradalminak számítottak a korszak építészetében: ez elsősorban a tömegelrendezésben és az egyes épületrészek egymáshoz való viszonyában jutott kifejezésre, Lajta a tűzoltólaktanya megtervezésekor nemcsak a népi díszítőművészet elemeit használta fel, hanem sikeresen alkalmazta a népi építészet szerkezeti egységeit is.

Az épületen építésének századik évfordulóján kisebb restaurálási munkákat végeztek. Akkor készült el az a javaslat, hogy a műemlék épületben tűzoltó múzeumot kellene létesíteni, mert napjainkban az épületegyüttes nem alkalmas eredeti funkciójára. Ha végérvényesen felmerül ez a terv, a Magyar Nemzeti Tanácsnak támogatnia kell ezt az elképzelést.

Tájházak

Azokat az épületeket tekinti a néprajz-múzeológia, illetve műemlékvédelem tájháznak, melyek a népi építészet szempontjából tipikus, esetleg műemlékké nyilvánított épületben hagyományos lakásbelsőt, a gazdasági élet eszköztárát, illetve hagyományos műhelyeket mutatnak be. A kilencvenes években, részben a politikai események következményeként, részben, mert a nyugat-európai műtárgykereskedői piacra nehezen lehetett eljuttatni a paraszti kultúra tárgyait, nálunk is megnövekedett a tájházak iránti érdeklődés. Alapításukhoz az is hozzájárult, hogy a vajdasági magyarság identitásának kifejezését a tájházakban látták, hiszen kisebb-nagyobb gyűjteményeket többnyire a magyar településeken találunk: Adán, Bajsán, Dobrodolon, Doroszlón, Erzsébetlakon, Felsőhegyen, Kisoroszon, Ludason, Oromon, Szajánban, Székelykevény, Temerinben, Tóthfaluban, Tordán, Völgyesen. Mi azokat a tájházakat emeltük ki, melyek eleget tesznek a műemlékvédelem szempontjainak is, ezeket kell továbbfejleszteni, a benne található tárgyakat a korszerű muzeológia szempontjai alapján rendezni.

1. Topolyai tájház

A szerb állam tulajdona, mert a telekkönyvi bejegyzés szerint a Csáki Lajos Általános Iskola tulajdona. A szabadkai Műemlékvédelmi Intézet felügyeli. Jelentős műemlék.

1985-ben Harkai Imre Topolyán a Moša Pijade utcában álló épületet alakította át magyar tájházzá. Az egyik legrégebbi datált épületet választották ki, a mestergerendába bevésték az építés idejét: 1843-at. Az ház a Morvai család tulajdonában volt. Mai formáját 1926-os átalakítások során nyerte. A tájházat 1985-ben restaurálták és rendezték be napjainkban is látható tárgyakkal. A konyhában és a lakószobában a két világháború között élő középparaszt család eszköztárát mutatják be.

2. Doroszlói tájház

Magánkezdeményezésre készült, Renić Kistamás Katalin, Raj Rozália és Nagy István jóvoltából. A Tartományi Műemlékvédelmi Intézet jogkörébe tartozik a felügyelet. A Szentkút utcai ház a falu legrégebbi utcájában áll a Mosztonga patak közelében. Az épület feltehetően a XIX. század közepén épült. A műemlék jellegű épületben 1937-ben szüntették meg a szabadkéményt, ekkor került ki a tisztaszobából a falazott kemence. A következő nagy átalakítás 1954-ben volt, ekkor cserélték le a nádtetőt, az utcai oromzatot is kitéglázták. A főépülettel szemben az utca frontjára a XX. század elején építették fel a nyári konyhát, valamint a kerekesebb kutat. A szobákban és a konyhában a huszadik század első harmadának középparaszt család lakáskultúráját és életmódját tükrözi. Az utcai szobában, a nagyházban mutatják be a doroszlói tisztaszobát.

3. Temerini tájház

2003-ban nyitották meg Csorba Béla néprajzkutató szakmai irányításával. A temerini TAKT civil szervezet a tulajdonosa, felügyelete az újvidéki Tartományi Műemlékvédelmihez tartozik. Korábban majdnem ötven évig Matuska Mihály élt a házban családjával. A hagyomány szerint az épület már 1850 előtt is állt, biztos adat létezésről az 1892 kataszteri térkép, ahol már feltüntették. A hagyományos háromosztatú épület egybeépült a kamrával, istállóval és a kocsifészerrel. Szalufás kakasüléssel tetőszerkezetét 1954-ig náddal fedték. Ebben az időben nem cserélték ki a sugaras deszkaoromzatát a napsugárral. 1927-ben szüntették meg a szabadkéményt, ekkor készült el a rakottsporhet. Az épületben idealizált formában megtalálhatók mindazok a tárgyak és eszközök, melyek nélkülözhetetlenek voltak egy középparaszt család gazdaságában az ötvenes évekig.

Székelykevei tájház

2006-ban a helyi katolikus plébánia alapította, az épület az egyház tulajdonában van. A pancsovai Műemlékvédelmi Intézet látja el a felügyeletét. Egykori kincstári házat vásároltak meg a tájház kialakítására. Az épület berendezésében jól sikerült ötvözniük a bukovinai székely hagyományokat a dél-bánáti megváltozott életmóddal. Szakmailag a legjobban elkészített épületegyüttes.

8. Helytörténeti és művelődéstörténeti gyűjtemények

Ezek tulajdonjogi viszonyai igencsak kuszák. Nem megoldott a felügyeletük, a kiállított tárgyakról nem készült leltár, nem lehet tudni, hogy kik a tulajdonosaik. Helységgonddal küzdenek.

Kivételt képez Szivácon a Szenteleky-emlékszoba a Szenteleky Magyar Művelődési Egyesületben, Szenttamáson a Gion Nándor Emlékház, valamint a kupuszinai néprajzi gyűjtemény.

Tragikus Baranyi Károly hagyatékának sorsa Temerinben. Évtizedek óta megoldatlan a szobrok raktározása és kiállítása.

Figyelnél Verbászcon a Pechán József és Béla képtárra. Torontálvásárhelyen kitűnő néprajzi gyűjtemény van, a helytelen tárolás miatt a tárgyak jelentős része tönkrement. Követhetetlen Bezdánban az általános iskolában álló néprajzi és helytörténeti gyűjtemény sorsa.

A helytörténeti gyűjtemények rendezése elvileg az illetékes múzeum jogköre, a feladatukat is elvileg végzik. Nem kapnak anyagi támogatást, hogy a kisebb-nagyobb gyűjteményekkel foglalkozzanak. Ezt a kérdést a Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018 elfogadását követően a Magyar Nemzeti Tanács anyagi hozzájárulásával a szakbizottság irányításával kell elvégezni.

9. A törvények tiszteletben tartása

A Magyar Nemzeti Tanács alakítson eseti bizottságot jogászokból, építészekből, művészettörténészekből, hogy a területrendezési, a városrendezési és a részletes rendezési tervek elkészítésekor betartották-e az illetékes műemlékvédelmi intézetek által elkészített, a kulturális örökség védelméről szóló feltételeket, hogy elejét vegyék az esztelen rombolásnak és beépítéseknek, mint ahogy ez megtörtént Szabadka és Újvidék esetében. Ha a tervek nem tartják be a kulturális hagyaték megőrzésének feltételeit, a Köztársasági Műemlékvédelmi Intézethez, végső soron a Köztársasági Művelődési Minisztériumhoz lehet jogorvoslásért fordulni.

IV.1.2. LEVÉLTÁRAK

I. Helyzetkép, tendenciák

1.1. A Vajdaság közigazgatási felosztása és a levéltári hálózat kialakulása

A Szerb Népszkupstina (Képviselőház) Elnöksége 1945. szeptember 20-án törvényt jelentetett meg Vajdaság Autonóm Tartomány (VAT) megalakításáról és berendezéséről.¹ A törvény szerint a VAT legfelső hatalmi szerve a népképviselőház. A szerémségi körzet járásait is nevesítik, ami az első közigazgatási területi felosztásról szóló törvényből kimaradt, ezek székhelye Zemun (Zimony), Stara Pazova (Ópázova), Sremski Karlovci (Karlóca), Ruma, Irig (Ürög) és Šid (Sid). A 6 szerémségi körzetben 31 járás volt.

A hatalom gyakorlóit a körzeti, járási, városi és helyi népfel szabadító bizottságok voltak 1946. május 28-ig. Ekkor jelent meg az *Általános törvény a népbizottságokról*.² A népbizottság elnevezés 1963-ig volt használatban. A népbizottságokat a képviselőtestületek váltották fel.

A járások közötti területcserék nagy része már 1945–1948 között lezajlott, 1952 elején pedig szinte teljes egészében befejeződtek, kivéve a zimonyi járás és Belgrád városa közötti határmódosításokat. A közigazgatási határok módosítása lényeges a levéltári illetékességi területek kialakulása szempontjából.

Szerbia Népképviselőháza 1952. április 3-án hozott törvényt a Szerb Népköztársaság területi felosztásáról községekre, városokra és járásokra.³ E törvény alapozta meg a máig is működő községi közigazgatási rendszert azzal, hogy a járásokat a későbbiekben fokozatosan megszüntették. A törvény szerint Szerbia (benne a Vajdaság is) területe községekre, városokra és járásokra oszlik. A Vajdaságban három település volt városi rangban: Zrenjanin (Nagybecskerek), Subotica (Szabadka) és Novi Sad (Újvidék). A városok a több települést felölelő községekkel azonos jogállásúak voltak. Ezzel a törvénnyel a Vajdaságot 27 járásra és 416 községre, valamint az említett három városra osztották fel. A felaprózottságból eredő hiányosságok gyorsan megmutatkoztak és már 1955-ben újabb szerbiai törvény született a köztársaság területi-közigazgatási beosztásáról. Ekkor a vajdasági járások száma 13-ra, a községeké 213-ra csökkent. A következő évben már csak 11 járás és 161 község volt. A Törvény a községek és járások területéről⁴ rendelkezései alapján 1960 elejétől 1965. április 1-ig fokozatosan megszűntek a járások. A járások végleges megszűntekor már csak Novi Sad (Újvidék), Zrenjanin (Nagybecskerek), Subotica (Szabadka), Pančevo (Pancsova), Sombor (Zombor), Sremska Mitrovica (Mitrovica) volt járási székhely. A községek száma 1960 és 1965 között 57-ről 45-re apadt.

1 Vajdaság Hivatalos Lapja, 1945. év 13. szám.

2 Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság (JSZNK) Hivatalos Lapja, 1946. év 43. szám.

3 Szerb Népköztársaság Hivatalos Lapja, 1952. év 15. szám.

4 Szerb Népköztársaság Hivatalos Lapja, 1959. év 51. szám.

A Szerbia Népképviselőháza által 1991. július 24-én elfogadott *Törvény a területi szerveződésről és helyi öngazgatásról*⁵ szerint a Vajdaságban is a községek, városok és települések képezik a közigazgatás alapjait. Ettől kezdve a Vajdaság egyetlen városa Újvidék. Szerbia Kormánya 1992. január 29-én kelt határozatával⁶ Szerbiát 29 körzetre osztotta fel. Ebből hetet a Vajdaság területén alakított ki, több helyen a lakosság természetes gravitációs központjának mesterséges besorolásával olyan régióba, ahova soha sem tartoztak. Például Ada, Zenta, Magyarkanizsa községek az Észak-Bánáti Körzethez kerültek. A körzetek központjaiban működő irodák az államigazgatás (minisztériumok) vajdasági „kihelyezett tagozatai”.

Szerencsére a közigazgatási és területi átszervezések nem módosították lényegesen a levéltári területeket. A jelenleg is hatályos *Végzés a levéltárak területének meghatározásáról*⁷ a Vajdaságot illetően megerősítette a korábbi levéltári területhatárokat.

A közigazgatási határok módosításának következménye, hogy egyes levéltárak még mindig őriznek a raktáraikban olyan anyagot, amelynek a szomszédos levéltárban lenne a helye.

A közigazgatási változtatásokkal párhuzamosan a levéltári rendszer is változott.

Az irattárak megőrzését már a Bánát, Bácska és Baranya Katonai Parancsnoksága elrendelte 1944 őszén.⁸ Ezt az utasítást Jugoszlávia Népfelszabadító Bizottsága 1945. február 20-án kibővítve és kiterjesztve az egész országra megerősítette.⁹ Ennek szellemében döntött a VAT Népképviselőházának Főbizottsága 1946. november 2-án „A múzeumok, műemlékvédelem, levéltárak és könyvtárak ideiglenes megszervezéséről a Tartományban”.¹⁰ A rendelet kilenc „kulturális-tudományos intézet” létesítését irányozza elő a Vajdaság egész területére, amelyek múzeumi, levéltári és könyvtári tevékenységet végeznek, egységes igazgatóság alatt (a műemlékvédelem a múzeumokhoz tartozott).¹¹

Hamarosan bebizonyosodott, hogy az elképzelt szervezeti formában a „tudományos intézmények” működésképtelenek. Megindult a különböző szakterületek önállósulása. Kialakították a levéltárak őseit, a „levéltári gyűjtőközpontokat”, amelyekből 1952-vel bezárólag mindenütt megalakultak az önálló, jogi személyiséggel rendelkező állami levéltárak. Levéltár alakult Szabadkán, Zentán, Zomborban, Újvidéken (Vajdasági Levéltár és Péterváradon a Városi Levéltár), Nagyikindán, Nagybecskereken, Pancsován, Versecen (később Fehértemplomra költöztették) és Szávaszentdemeteren. A felsoroltakon kívül levéltárat működtet még a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia Karlócán, valamint a Matica srpska Újvidéken. Egyeteme-
meknek, egyházaknak és felekezeteknek sajnos nincsen mindenki számára hozzáférhető levéltára.

II. Helyzetfelmérés

II.1. A levéltári tevékenység jogi szabályozása

A levéltári tevékenységet szabályozó fontosabb törvények, rendeletek, végzések és szabályzatok:

Törvény a kultúráról, (Zakon o kulturi, Sl. Glasnik RS, br. 72/2009)

Törvény a kultúrjavokról (Zakon o kulturnim dobrima, Sl. Glasnik RS, br. 71/1994)

Szabályzat a kulturális javak védelmét ellátó intézmények alapfelszereltségéről és szakember állományáról, (Pravilnik o bližim uslovima za početak rada i obavljanje delatnosti ustanova zaštite kulturnih dobara, Sl. Glasnik RS, br. 21/1995)

Végzés a levéltári területekről, (Rešenje o utvrđivanju teritorije arhiva, Sl. Glasnik RS, br. 7/1996)

A felsoroltakon kívül még legkevesebb húsz törvény, rendelet és előírás szabályozza a tevékenységünk egyes területeit. A fontosabbak közülük az elektronikus dokumentumról és aláírásról, az elektronikus ügykezelésről a közigazgatásban, a személyiségi jog védelméről és a közérdekű adatok szolgáltatásáról szóló törvények.

5 Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye, 1991. év 47. szám.

6 Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye, 1992. év 3. szám.

7 Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye, 1996. év 7. szám.

8 Vajdasági Levéltár, Újvidék, BBB Katonai Parancsnokságának iratai, 234/1944. 12. 31. szám.

9 A DFJ Hivatalos Lapja, 10/1945 szám.

10 VL, VAT Népképviselőháza Főbizottságának iratai, 16800, 1946. 11. 02. szám

11 A zentai Történelmi Levéltár, szerk.: Fodor István – Molnár Tibor. Zenta, 2003.

A törvény a kultúrjavokról az elfogadásának pillanatában elavult. Nem vette figyelembe a gazdasági át-
alakulást és minden dokumentumot – a magántulajdonú cégek iratait is – közérdekűként (államiként) kezel.
Ez ellentétes a kapitalizmus lényegével, miszerint a magántulajdon szent és sérthetetlen. Továbbá nem tart
lépést az adatrögzítés műszaki fejlődésével, vagyis nem tartalmaz szabályozást az e-dokumentumokra. Nem
ad hatékony jogosítványokat az iratképző szerveket ellenőrző levéltári dolgozónak, illetve magának a levél-
táraknak. Az egyéb szakmai hiányosságokat vég nélkül sorolhatnám, de ez nem tárgya ennek a munkának.

II.2. A levéltárak épületei

Saját épülete vagy épületrésze van a Vajdasági Levéltárnak, a pancsovai, fehértemplomi, zombo-
ri és mitrovicai regionális levéltáraknak. A többiek általában a községi közigazgatással osztoznak az egy-
kori megyeházák, városházák épületén. Csak a pancsovai levéltár és a Vajdasági Levéltár épülete, vala-
mint a szávaszentdemeteri levéltár egy raktárépülete felel meg a levéltári szabványoknak. Pancsován és

Szávaszentdemeteren is egy-egy kaszánya épületét alakították át levéltári célokra. A „városházákon” lévő
levéltárak ún. külső raktárakban őrzik az iratanyagot. Ezek azok az épületek, amelyek már senkinek sem
kellettek, és minimális ráfordítással bepolcozták őket. Sok esetben nedvesek a falak, a hőmérsékletet és a
páratartalmat nem lehet szabályozni, őrizetlenek, többségük semmilyen biztonsági berendezéssel nem ren-
delkezik (tűz- és betörésjelző). Sajnos az effajta épületekből sincs elég, minden levéltár raktárhiánnyal küzd.
Összevetve a 2. számú melléklet (A levéltárak hasznos felülete m²-ben) adatait a levéltárakban őrzött iratanyag
mennyiségével (4. számú melléklet) kiderül, hogy a már levéltárba került anyag szakszerű elhelyezésére is leg-
alább 30%-al nagyobb raktárfelületre lenne szükség a meglévőnél. Tetézi a gondokat, hogy nagyon sok csődbe
ment cég iratanyaga még a terepen pusztul, annak ellenére, hogy a levéltárak 2004 és 2009 között évente közel
6000 ifm anyagot vettek át. Ez levéltáranként átlagosan 500 ifm-t jelent egy évben (7. számú melléklet).

A levéltárakba átvett iratanyag mennyisége 2004-ben és 2009-ben

(iratfolyóméterben)

A nyilvántartott iratképzők száma 2004-ben és 2009-ben

A nyilvántartott iratképzők számát (5. számú melléklet), a birtokukban lévő iratanyag mennyiségét és a terepi selejtezés ütemét, mennyiségét (6. számú melléklet) figyelembe véve megállapítható, hogy óriási nyomás nehezedik minden levéltárra a tartósan őrzendő iratanyag átvétele kapcsán. Becsléseim szerint, a pancsovai levéltárat kivéve, minden más levéltár raktári kapacitásait meg kellene duplázni. Ez összesen 20.000 m² raktárfelületet jelent.

II.3. A levéltárak műszaki felszereltsége

Az alapfelszerelésnek számító fémpolcokból 30%-os hiány mutatkozik. Tehát az össziratanyag közel 1/3-át még mindig fapolcokon (tűzveszélyes!) tárolják a levéltárak.

A számítógépes alapfelszereltség kielégítő. Minden levéltárnak van honlapja, 1–2 kivétellel működnek is. A számítógépek kapcsán a szoftver-legalizáció terén vannak hiányosságok.

Sajnálatos, hogy speciális berendezésekből, mint a filmszkennerek, mikrofilmező eszközök, könyvszkennerek, A/3-as vagy netalán A/0-s lapszkennerek, iratrestauráló berendezések csak elvétve találhatók egy-egy levéltárban.

Irodai felszerelés (telefon, fax, fénymásoló), bútorzat – kielégítő mennyiségben – minden levéltárnak rendelkezésére áll.

Az épületek katasztrofális állapotát már az előző fejezet láttatja, itt még hangsúlyozni kell az állandó kiállítótermek hiányát (csak három levéltárnak van saját kiállítóterme), amelyek nélkül az intézmények nem tudják népszerűsíteni a munkájukat és fogadni a szervezett látogatói csoportokat. Elsősorban az iskolai diákcsoportokat.

II.4. A levéltári dolgozók

A levéltári alkalmazottak számának alakulását a 3. számú melléklet mutatja. A pillanatnyi állapot meg egyezik a 2009. évi kimutatással. A felszereltségről és szakember állományról szóló szabályzat mércéi szerint (a Vajdasági Levéltár kivételével) minden regionális levéltárban meg kellene duplázni a szakemberek számát. Ez nagyjából 100 munkahelyet jelent. A levéltárakba tartós őrzésre átvett levéltárilag rendezetlen iratanyag mennyisége is indokoltá teszi az alkalmazottak számának növelését. Csak a zentai Történelmi Levéltárban, a tömeges iratátvitel következményeként 2000 iratfolyóméter rendezetlen iratanyag halmozódott fel, amit a jelenlegi szakember állománnyal, egyéb feladataink mellett (ügyfél- és kutatói szolgálat, kutatói programok megvalósítása, kiállítások és szakmai tanácskozások rendezése) 20 év alatt sem tudnak rendezni. Hasonló a helyzet a többi levéltárban is.

Lényeges szempont a szakemberek nyelvtudása. A vajdasági levéltárakban legtömegesebb a szerb, magyar és német nyelvű iratanyag, de a tartományban használatos összes nyelv iratai előfordulnak. A legrégebbi iratok latin nyelvűek – ezeket csak elvétve tudja kezelni egy-két levéltáros.

A levéltári alkalmazottak száma 2004-ben és 2009-ben

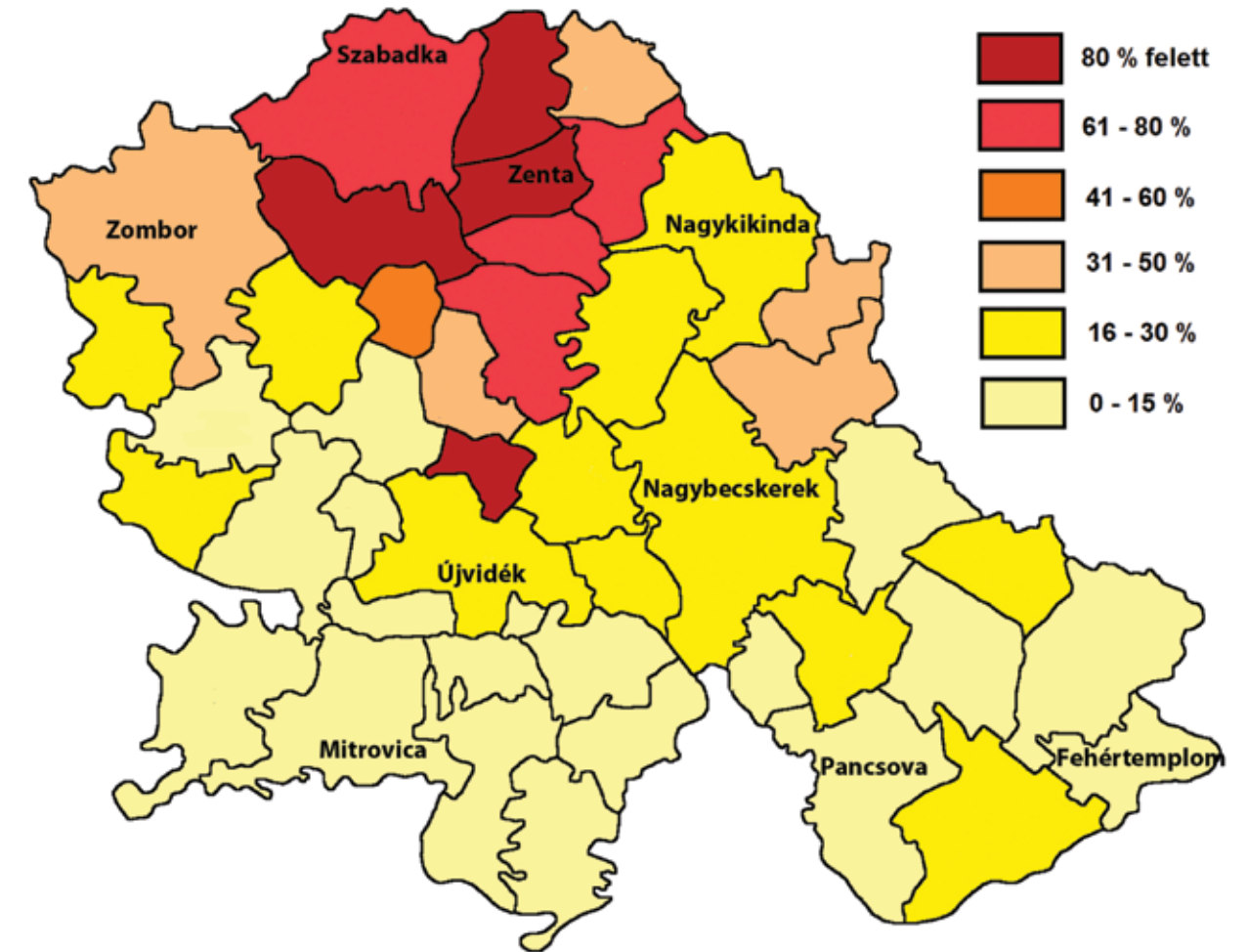
A magyar nyelvű iratok mennyiségére, amelyből meg lehet határozni a magyarul tudó szakemberek számát, az I. világháború előtti és a jelenlegi Vajdaság etnikai térképéből következtethetünk (8. számú melléklet).

Hosszabb munkával a régi magyar anyag mennyisége a Fodor–Apró-féle fondjegyzékből¹² méteres pontossággal kiszámítható.

A jelen pillanatban Nagyikindán, Pancsován, Fehértemplomon, az újvidéki Városi Levéltárban mindössze egy szakember képes a magyar nyelvű anyag kezelésére. Nagybecskereken ketten, Szabadkán az állomány fele, Zentán (az óbecsei részlegben) egy kivételével mindenki tud magyarul. Szerémség Levéltárában nincs magyarul tudó szakember. A Vajdasági Levéltárban sem kielégítő a helyzet, három a magyarul tudó levéltárosok száma. Csak a három megye anyagának karbantartására kellene ennyi ember, nem is beszélve a most kezdődött 1944/45-ös időszak kutatásával kapcsolatos projektum megvalósításáról és az ügyfelek fogadásáról.

¹² A Kárpát-medence levéltári forrásai, I. Fond- és állagjegyzék, 3. szerk.: Fodor István–Apró Erzsébet. Budapest, 2008.

A magyarok százalékos aránya Vajdaságban (1910)

II.5. A levéltárak fenntartói és a tevékenység finanszírozása

Három évtizedalatt a levéltárak alapító jogait gyakorolták már a községek, a Tartomány, a Köztársaság, majd ismét a községek, jelenleg pedig a levéltár székhelye szerinti község az alapítói jogok gyakorlója.

A tevékenység finanszírozása a két éves „tartományi érat” leszámítva a közös lónak túros a háta elven működik. A székhely községe biztosítja a fizetésekre valót, sok helyen a kormány határozatainak semmibe vételével (munkabér értéke, munkahelyi pontszámok stb.). Az anyagi kiadásokat a székhelyen kívüli községeknek kellene biztosítani. Az újvidéki Városi Levéltárnak kilenc községből, a zentainak ötből kellene ösz-

szekoldulni ezeket a pénzeket. Ez egy elképesztő állapot, amely ékes bizonyítéka a levéltárak társadalmi elismertségének.

A pénztelenséget a levéltári kiadások szerkezete szemlélteti legjobban. Az összkiadások 80–85%-át a fizetések teszik ki, ismételten hangsúlyozva azt, hogy a levéltári dolgozók még így sem kapják meg minden levéltárban a garantált fizetésüket. A fennmaradó 15–19% a működési költségekre megy el. Karbantartásra, fejlesztésre szerencsés esetben jut 300–400.000 dinár egy évben levéltáranként.

II.6. A tartós őrzésű iratok levéltárba vétele

A levéltárak feladatainak ebben a fejezetben történő ismertetését egy számunkra fontos szempont teszi indokolttá.

A levéltárak ellenőrzik a terepen keletkező iratanyag őrzési körülményeit, felügyelik az értéktelen anyag selejtezését. A tartósan őrzendő dokumentumokat a keletkezésüktől számított harminc év után kötelezően átveszik a levéltárban. Megegyezéses alapon hamarabb is sor kerülhet az átvételre. Az átvett anyagot levéltárilag rendezik, feldolgozzák és azt a kutatók rendelkezésére bocsájtják, továbbá bizonylatokat, dokumentummásolatokat adnak ki az ügyfeleknek. Az anyag karbantartási munkálatait nem részletezzük.

Sajnálatos, de a magyar hivatalos írásbeliség egyre satnyul. Legtöbbbet talán a magyar művelődési egyesületeink leveleznek magyarul. Ezek az egyesületek, mint a megmaradásunk fontos pillérei, ha rendesen dokumentálják tevékenységüket, egy magyar közösség több évtizedes életéről adnak hű képet. Sajnos az egyesületi iratanyagoknak senki sem szentel kellő figyelmet. Az egyesületi elnök, mandátuma lejárta után néhány cipősdobozban hazaviszi a munkája során keletkezett dokumentumokat, amit a „hálás” utódok halála után a szemétkébe dobznak. A levéltárak ellenőrei jó esetben tíz évente egyszer jutnak el egy-egy kisebb iratképzőhöz. Ennek folytán az utóbbi húsz évben alakult egyesületek anyagából pl. a zentai levéltárba mindössze néhány doboznyi anyag került.

III. Stratégiai célok, értékelvek, prioritások

A prioritások meghatározásának két alapelvéje a levéltárban lévő magyar nyelvű anyag mennyisége és a levéltári területen élő magyarok száma.

Ezek alapján a fejlesztési sorrend a következő: Bácska, Bánság és végül a Szerémség Levéltára.

1. Törvény elfogadása

A legrövidebb időn belül a parlament fogadja el a levéltárakról, levéltári tevékenységről szóló törvényt.

2. Új szabályzat a levéltári normatívákról

A szakminiszter hozzon új szabályzatot a levéltári normatívákról, mert a jelenlegi szabályzat csak az újonnan alakuló intézmények feltételrendszerét írja le a 16 évvel ezelőtti műszaki fejlettség szintjén. Az épületek és felszerelések leírásán túl pontosan meghatározni, hogy pl. 500 ifm anyagra mennyi és milyen képesítésű szakember illetve kisegítő személyzet kell.

3. Raktározási gondok megoldása

A levéltárak raktározási gondjait a kihasználatlanul álló katonai objektumok megszerzésével lehetne megoldani. Ezekből minden levéltárat működtető városban van elegendő. Ezek az épületek statikailag megfelelnek az 1000 kg/m² terhelhetőségi követelménynek. Más jellegű beruházásokhoz képest kevés pénzből levéltári raktárrá alakíthatók.

4. Szoftverlegalizáció

Anyagilag támogatni kell a levéltárak szoftverlegalizációs törekvéseit. A jelenlegi állapotok mellett, egy „ellenőrzés” a levéltárak több évi munkáját teheti tönkre. Biztosítani kell az alapfelszerelésnek számító fémpolcokat minden levéltár számára.

5. Papír- és iratrestaurálás, „kihelyezett” digitalizálás

A különleges és drága restauráló és digitalizáló berendezések beszerzése minden levéltár számára célszerűtlen, de meg kellene fontolni egy észak-bácskai „műhely” létrehozásának lehetőségét, amelynek szolgáltatásait a múzeum, könyvtár is igénybe venné. A „műhely” azt jelenti, hogy új restauráló és digitalizáló berendezéseket a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet veszi leltárba és azok onnan kerülnek kihelyezésre. Az első ilyen Szabadkára kerülne, hogy a papír-restaurálás és digitalizálás stratégiában elfogadott programja megvalósuljon.

6. Szakemberállomány bővítése

Amint megszületik a szakember állományról szóló normatíva, hozzá kell látni a szakember állomány számbeli növeléséhez. A legsürgősebben legalább két magyar szakembert kell alkalmazni a nagybecskereki, nagyikindai, pancsovai, zombori, újvidéki Városi Levéltárban. Fehértemplomon legégetőbb a helyzet, a most nyugdíjba menő kollégánál helyett magyarul tudó szakembert felvenni.

7. Finanszírozás megoldása

Célszerű lenne a levéltárakat a tartományi költségvetésből finanszírozni. Ha ez nem lehetséges, meg kell találni azokat a kényszerítő eszközöket, amelyekkel rá lehet bírni minden községet a közös teher-

viselésre. Mellesleg már a községközi (regionális) intézmények tevékenységének finanszírozása is a levéltárakéhoz hasonló módon zajlik.

8. Egyesületi irattárak, egyházi anyakönyvek

Az egyesületi irattárak anyagának és jeles személyiségek kéziratának begyűjtését meg lehetne oldani egy begyűjtő központ kialakításával.

Időszerűvé vált az egyházi anyakönyvek visszaszármaztatása jogos tulajdonosaiknak. Célszerű lenne kezdeményezni az egyházaknál, felekezeteknél, hogy ezeket ne a keletkezési helyükön (plébániák) őrizték tovább, hanem egy helyen tárolják. Ezzel megvetnék az egyházi levéltárak alapjait.

9. 1944–1948-as kutatás

A levéltári kutatómunka folyamatában, melynek hordozója a Magyar Nemzeti Tanácsa, lebonyolítója pedig a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 2013-ig a Magyar–Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság munkaterve alapján feltárni a magyar lakosság ellen 1944–1948 folyamán a Vajdaság településein elkövetett gyilkosságok és más megtorló intézkedések levéltári forrásait, összeállítani az áldozatok minél teljesebb névsorát; az áldozatok adatbázisának fokozatos kiegészítésére, az adatok pontosítására újabb levéltári anyagok, mindenekelőtt a Szerbiai Levéltárban és a Szerb Köztársaság Hadügyminisztériumának Katonai Levéltárában őrzött állambiztonsági és katonai közigazgatási iratok, valamint a Vajdasági Levéltár dokumentumainak és a Vajdasági Múzeum iratgyűjteményének feltárásával (a feldolgozandó levéltári anyag terjedelme meghaladja az 1500 folyómétert); a kilenc vajdasági regionális levéltárban őrzött katonai közigazgatási és népbizottsági, valamint járásbírói iratok feldolgozásával és kétnyelvű közzétételével; az 1944-es megtorlásokról szóló már megjelent és még begyűjtésre váró emlékezések kutatásával.

IV.1.3. KÖNYVTÁRAK

I. Helyzetkép

I.1. A könyvtárak helye és szerepe

2011 júniusában a szerb parlament törvényt fogadott el a könyvtárak szabályozásáról, melynek neve könyvtári-információs tevékenységről szóló törvény. Az említett dokumentum pontosan szabályozza többek között a tevékenység végzéséhez szükséges feltételeket, a könyvtári-információs tevékenység céljait, annak lényegét, a könyvtárak felosztását, a közös rendszerezés feltételeit és rendszerét, valamint a Szerb Nemzeti Könyvtár mint központi könyvtár és a Matica srpska mint nemzeti jelentőségű kulturális intézmény szerepét és helyzetét.

A törvény 2 részt, azaz 7 paragrafust szentel az egységes könyvtári-információs rendszereknek, amelyek egy közös érdekű könyvtári rendszert, katalógust irányoznak elő, amely központi, és minden könyvtári tevékenységet végző intézmény beletartozik.

Törvényhozóink külön figyelmet szenteltek a régi és ritka könyvtári tartalmaknak. A fent említett törvénnyel párhuzamosan még egy törvény elfogadásra került, amely kizárólag a régi és ritka kiadványok megőrzésével, rendszerezésével, feldolgozásával és azok használatával foglalkozik. Ezzel a szabályzattal és a kultúráról szóló törvénnyel együtt a könyvtárakban fellelhető kulturális örökségünk külön, törvényben előírt védelmet kapott, attól függetlenül, hogy az kinél, hol, kinek a tulajdonában van.

A könyv és könyvtárkultúra, a könyvtárak és a könyvtárosok szerepe, hivatástudata mindenkor az adott közösség névjegyét teszik hitelessé.

Éppen ezért nagyon fontos, hogy a XXI. században, amely az információ és a tudás százada, az információs technológiák elterjedésével a könyvtárak is átalakulásra készen részt vegyenek e folyamatban. A dokumentumok gyűjtésében, feldolgozásában, őrzésében és az információk továbbításában bekövetkezett forradalmi változás a hagyományos könyvtárkép megváltozását idézte elő. Mindehhez társul a kor diktálta kihívások drámai jellege, melyek az élet minden területén fokozzák a társadalmi, egzisztenciális bizonytalanságot.

Egyre nagyobb és kiterjedtebb igény van a kreatív emberekre, ez pedig természetesen az oktatás prioritását, előtérbe kerülését jelenti a modern társadalmakban. Az élethosszig tartó tanulás általános szükségletté vált és ebben a könyvtárak szerepe megkerülhetetlen.

Az új kihívások közepette a megújult könyvtáraknak kiemelt szerepük van, hiszen a megújulás nemcsak választás kérdése, hanem a kor támasztotta kényszer, sürgető igény is egyben, mert jelenlegi hagyományos formájában a könyvtár létezése, legitimitása kérdőjeleződik meg.

Alapvetően újra kell gondolni a könyvtár fogalmát, feltárni az új szolgáltatásokban rejlő lehetőségeket és elhelyezni a folyamatosan megújuló világban. Már önmagában a folyamatos változás problémát jelent, hiszen a könyvtárak eddig egyfajta kikezdhetetlen állandóságot képviseltek az információhoz való hozzáférésben. Az olvasó, a könyvtár és a döntéshozó együttes fellépésére van szükség, közös gondolkodásra ahhoz, hogy a modern kommunikációs technológiák nyújtotta lehetőségeket a felhasználók, a közösség javára tudjuk fordítani. A könyvtár már nemcsak dokumentum-kölcsönző hely, de olyan közösségi színtér, ahol az ismeret és információszerzésnek új, izgalmas lehetőségeit veheti igénybe a felhasználó.

A könyvtár ebben a minőségében egy közösség kultúrájának a színhelye, letéteményese, értékőrző, értékközvetítő és információs műveltség nyújtotta szerepénél fogva kiemelten fontos a felhasználók számára. Az információs műveltség előfeltétele az információs társadalomban való hatékony részvételnek, valamint része az egész életen át tartó tanuláshoz való alapvető emberi jognak.

Az információs műveltség fogalmába pedig beletartoznak az egyénnek a saját információs érdeklődésére és igényeire vonatkozó ismeretei, valamint az, hogy képes azonosítani, megtalálni, értékelni, rendszerezni, hatékonyan létrehozni és felhasználni, majd kommunikálni az információkat egy kérdés vagy egy probléma megoldása érdekében.

Az információkhoz való hozzáféréssel, a digitális megosztottság felszámolásával jelentősen csökkenthető az emberek között meglévő egyenlőtlenség, hiszen az információs műveltséggel rendelkező állampolgárok eredményesek a civil életben és versenyképes munkavállalók.

Mindazonáltal a könyvtárak egyik fontos szerepe, hogy a kulturális és művészeti fejlődés központjai-ként támogassák a közösséget kulturális identitásának megőrzésében.

Elsődleges célja, hogy változatos hordozókon megjelenő forrásokkal és szolgáltatásokkal elégítse ki az egyének és a csoportok tanulmányi, információs és önmegvalósításukkal kapcsolatos igényeit, beleértve a szórakozást és a kikapcsolódást is. Éppen ezért a közkönyvtár különös felelőssége, hogy gyűjtse a helyi információkat és tegye könnyen hozzáférhetővé.

A múlt emlékezeteként is működik azzal, hogy megőrzi és hozzáférhetővé teszi a közösség és az egyének történetére vonatkozó anyagot.

A közkönyvtárnak manapság a megkerülhetetlen paradigmaváltás következtében helyi információs központtá kell válnia, együtt kell működnie más intézményekkel annak érdekében, hogy a lehető legjobban hasznosuljanak a rendelkezésre álló források. Csakis ilyen formájában nyújthat lehetőséget a személyiség alkotó fejlesztésében, hiszen a különféle dokumentumok változatos körével hozzáférést biztosít az ismeretek és a műalkotások gazdag és változatos tárházához, hozzájárul ezáltal az önképzéshez és az értelmes szabadidős tevékenységhez.

I.2. Az új minőségű könyvtár szolgáltatásai

- könyvek és más dokumentumok kölcsönzése
- könyvek és más dokumentumok, anyagok helybeni használata
- nyomtatott és elektronikus hordozóra alapozott információs szolgáltatások (adatbázisok)
- olvasói tanácsadó szolgáltatások (előjegyzés, szakirodalomjegyzék-készítés)
- a használók oktatása, könyvtárhasználati órák, cédulás és online elérhető katalógus-használat, a meglévő forrásanyagok felkutatásának módozatai
- a referenzsz gyűjtemény használata
- a tényközlő állomány mellett a bibliográfiák használata
- könyvtárközi kölcsönzés
- internet használat
- elektronikus folyóirat-lapozó
- a könyvtár és más könyvtárak információs bázisaihoz való hozzáférés biztosítása
- csoportos, családi könyvtárlátogatások szervezése
- korai olvasói fejlesztési programok
- olvasásnépszerűsítő vetélkedők
- író-olvasó találkozók
- műhelyfoglalkozások gyermekek számára
- a könyvtári szolgáltatásokhoz és a könyvtári gyűjteményekhez kapcsolódó tevékenységek (kiállítások, tematikus kiadványok)
- a felhasználók szabadidős tevékenységének megszervezése
- művelődéstörténeti vetélkedők
- irodalomkutatások készítése, témafigyelés
- egyéb információs szolgáltatások
- különböző célcsoportok számára készített tematikus foglalkozások és szolgáltatások

I.3. Tendenciák

A könyvtár sokrétű szerepét véve figyelembe egy település életében a következő integrálandó feladatokat láthatja el: könyvtári, közművelődési, oktatási, forrásszerző, közösségszervező, telekommunikációs, esélyteremtő, kreativitást támogató, képesség- és készségfejlesztő.

A szolgáltatásokat a lehetőségekhez mérten nem szabad bezárni a könyvtár épületébe, hanem el kell juttatni őket közvetlenül azokhoz a felhasználókhöz, akik különböző okoknál fogva nem kereshetik fel a könyvtárat. A szolgáltatások nyújtásában pedig a nyomtatott könyveken kívül hasznosítani kell az információs és kommunikációs technológiát mind a könyvtáron belül, mind a falakon túl.

A fentiek szellemében „...a könyvtár tudástranszfer-pont a pusztán hozzáférés ma már nem unikum. A nívó a hozzáférés minőségében és a hatás-kontrollban van. Abban, hogy hogyan illeszkedik a könyvtár a település, a régió jövőképehez. Támogat, menedzsel és irányt ad.

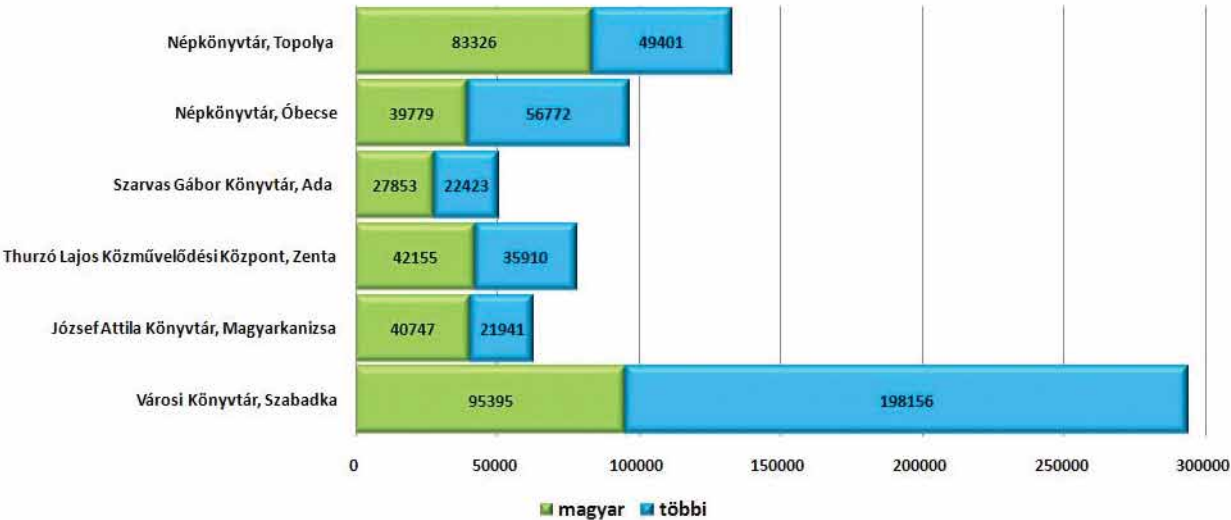
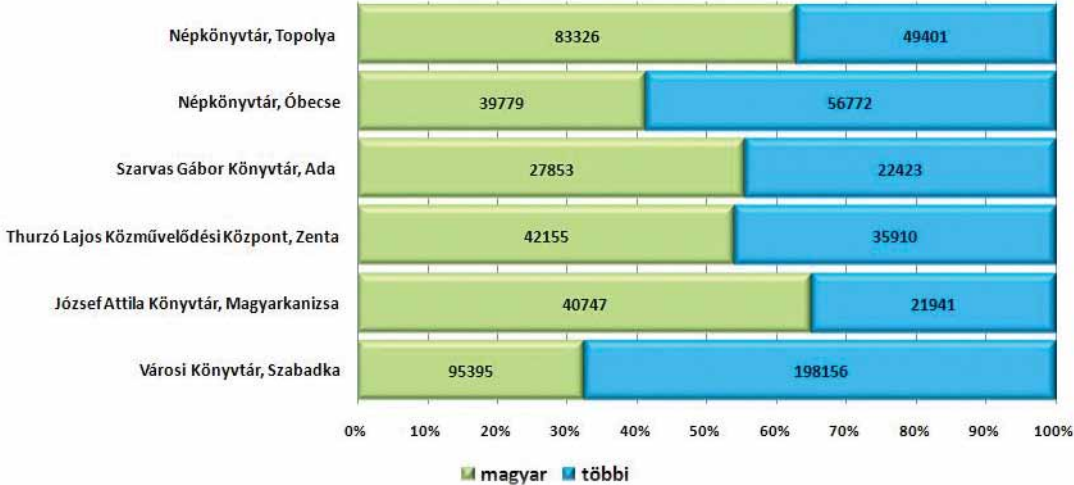
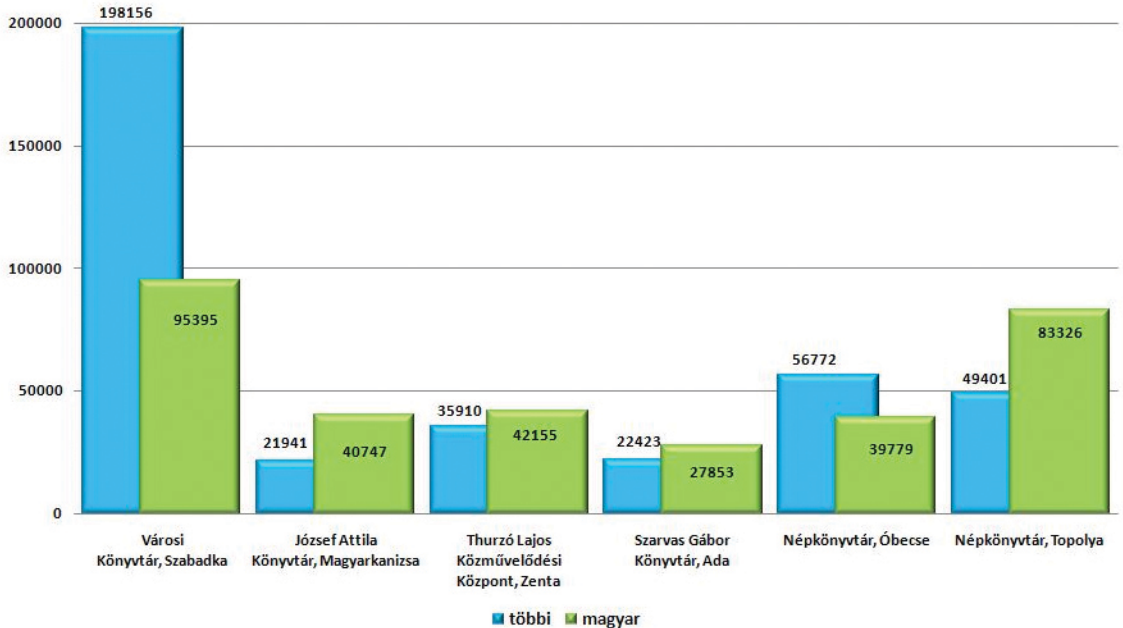
Mert mindenkire eljut, mert éppen a legfontosabbat, a tudást (elvárásokat, igényeket) közvetíti és mert folyamatos jelzője a közösség folyamatainak.” (Fehér Miklós)

II. HELYZETFELMÉRÉS

II.1. Kiemelt jelentőségű könyvtárak

A korszerű könyvtárkép, az arculatváltás, az új kihívások szükségessé teszik a hosszútávú tervezést, azoknak az alapvető céloknak a kijelölését, melyek a lehetőségekhez mérten leghatékonyabban segítik a könyvtárak felzárkózását, az új felhasználói igényeknek a teljesítését.

A Magyar Nemzeti Tanács kezdeményezte a társalapítói státust a következő – előzőleg a Magyar Nemzeti Tanács által kiemelt jelentőségűvé nyilvánított – könyvtárak vonatkozásában:

A kultúra területén a kiemelt jelentőségű intézmények meghatározása egyrészt azt jelenti, hogy felmérjük azokat az intézményeket, amelyek a vajdasági magyar kulturális örökséget is őrzik, másrészt azt jelenti, hogy a vajdasági magyar közösség identitásának őrzése, fejlesztése és alakítása terén a kiemelt jelentőségű intézmények ennek a folyamatnak részesei, hordozói legyenek.

A nemzeti tanácsokról szóló törvény kultúrára vonatkozó részének (3. hatáskör a kultúra területén) az alapítói jogokra vonatkozó 16. szakaszában az áll, hogy „a nemzeti tanács, a törvénnyel összhangban, kulturális intézményeket alapíthat, a nemzeti kisebbség kulturális sajátosságai és nemzeti identitása megőrzésének,

előmozdításának és fejlesztésének érdekében, és alapítói jogokat és kötelességeket gyakorolhat. (...) A köz-társaság, a tartomány és a helyi önkormányzat, jelen szakasz 1. bekezdésében foglalt intézmények alapító-jaként, az alapítói jogokat egészében vagy részben a nemzeti tanácsra ruházhatja át.

A Magyar Nemzeti Tanács ezen hat könyvtár esetében abból a megfontolásból kezdeményezte az ala-pítói jogok átvételét 50% -ban, mert a könyvtárak könyvállományának több mint fele magyar nyelvű és/vagy tevékenységük legfőképpen vagy meghatározó mértékben a magyar kultúra értékeinek fejlesztéséhez, be-mutatásához kötődik.

A Magyar Nemzeti Tanácsnak azáltal, hogy társalapítónak válik, lehetősége nyílik ezen könyvtárak munká-ját kiemelt mértékben kísérni és segíteni tevékenységüket.

Az épületekhez kötött változat mellett megfontolandó a mobil ellátási formák (bibliobusz) elindítása a kiemelt jelentőségű könyvtárak vonatkozásában. Szervezeti felépítésében többfunkciós is lehet, hiszen Vajdaságban a teleházak szolgáltatásai egyben a korszerű könyvtári ellátás bizonyos szolgáltatásait is átvállalhatják.

II.2. Törzskönyvtárak

A vajdasági könyvtári hálózat hét törzskönyvtár köré szerveződik, melyek a hatáskörükbe tartozó nép-könyvtárak számára nyújtanak szakmai segítséget, beleértve a folyamatos felügyeleti tevékenységet is. A törzskönyvtárak emellett az iskolakönyvtárak felügyeletét, szakmai tanácsadását is ellátják.

A szabadkai Városi Könyvtár hatáskörébe a topolyai és a kishegyesi, a zombori Bielitzky Károly-Karlo Bjelicki könyvtár hatáskörébe, Apatin, Kúla és Hódság tartozik. Az újvidéki Városi Könyvtárhoz tartozik Bács, Palánka, Petrőc, Belcsény, Óbecse, Verbász, Zsablya, Szenttamás, Temerin és Titel.

A nagyikikindai könyvtár Ada, Magyarkanizsa, Törökkanizsa, Zenta és Csóka könyvtárait öleli fel. A vajda-sági magyar közösségnek a körzethatárok visszaváltoztatását érintő politikai célkitűzésének megvalósulása ezeket a könyvtárakat sokkal jobb helyzetbe hozná, mert újra természetes vonzáskörükbe, a szabadkai Vá-rosi Könyvtárhoz tartoznának.

A nagybecskereki könyvtár hatásköre Begaszentgyörgy, Szerbcsernye, Törökbecse és Szécsány könyv-táraitra terjed ki.

Pancsova könyvtára törzskönyvtári szolgáltatásaival Versec, Alibunar, Fehértemplom, Kevevára, Antalfal-va, Ópáva és Zichyfalva könyvtárait öleli fel.

A szávaszentdemeteri törzskönyvtárhoz Indiija, Ürög, Pecsince, Ruma, Ópázova és Šid könyvtárai tar-toznak.

A vajdasági törzskönyvtárak a szerbiai Törzskönyvtárak Közösségének tagjai, amely szakmai testület a könyvtáros szakma és könyvtárügy aktuális kérdéseivel foglalkozik, folyamatosan szervez továbbképzéseket, többek között a törzskönyvtárak vándorgyűlésének, a *Biblionet*nek is szervezője.

Az említett hálózathoz tartoznak a településen illetve a szűkebb környezetben működő fiókkönyvtárak.

A Szerbiai Könyvtárosok Társasága (Bibliotekarsko društvo Srbije) a könyvtárügy időszerű kérdéseit fel-vető tudományos tanácskozások szervezője.

II.3. Kapocs Könyvtári Csoport

A Kapocs Könyvtári Csoport 1998-ban jött létre, azzal a céllal, hogy a magyar könyvállománnyal rendel-kező könyvtárak és a magyar könyvtárosoknak nyújtson szakmai segítséget, ugyanakkor elősegítse ezen könyvtárak együttműködését.

A Kapocsnak köszönhetően a vajdasági magyar könyvtárosok együttműködnek a magyarországi és a többi határon túli magyar könyvtárral, könyvtár-szakmai szervezettel, részt vesznek a magyarországi tovább-képzésekben, bekapcsolódnak a közös digitalizálási programokba.

Példaként említhetjük a Magyar Elektronikus Könyvtárat, valamint a Nemzeti Digitális Archívumban (NDA) megtekinthető délvidéki képzőművészeti alkotásokat.

A meglévő vajdasági könyvtári hálózat a korszerű könyvtári szolgáltatások, infrastruktúra, felszereltség tekintetében meglehetősen heterogén képet mutat.

II.4. A könyvtárak szolgáltatási-, gyűjteményfejlesztési-, eszközparkbeli állapota

A törzskönyvtárak, mint központi könyvtárak rendeltetésüknél fogva mind a szervezetfejlesztés, szolgálta-tásfejlesztés, gyűjteményfejlesztés, infrastruktúra, humán erőforrások, eszközpark tekintetében jóval előnyö-sebb helyzetben vannak, mint a kistelepülési könyvtárak.

Azok a könyvtárak, amelyek nem rendelkeznek külön épülettel, általában a művelődési otthonok kere-tében vagy más több funkciót is ellátó épületben foglalnak helyet. Ezek a könyvtárak elhelyezkedésüknél, a rendelkezésre álló helyiségeknél, az informatikai infrastruktúra hiányában, a szegényes, elavult állománynál fogva nem alkalmasak az információ-és dokumentumszolgáltatásban, a közösségi kulturális életben rájuk háruló feladatok ellátására, hiszen az időközben megváltozott használói igények lényegesen nagyobb alap-területet, gazdag, különböző hordozókon megtalálható állományt, korszerű infrastruktúrát, képzett könyvtá-rosokat igényelnek.

Gyűjteményfejlesztés terén óriásiak a hiányok, ugyanis a települések lakossági arányához mért állomány-gyarapítási kvótákat a központi könyvtárak is nehézkesen, vagy egyáltalán nem tudják teljesíteni, különösen a magyar nyelvű könyvek terén. A könyvtári gyűjtemények struktúrája sem felel meg a mai követelmények-nek, hiszen a nyomtatott dokumentumok mellett elvételek találunk digitális hordozókon megegyező anyagot.

MAGYAR NYELVŰ KÖNYVEK		
<i>népkönyvtár</i>	<i>összesen</i>	<i>2009-ben beszerzett</i>
Ada	27 544	294
Antalfalva	3 531	15
Apatin	10 334	10
Bács	33	0
Begaszentgyörgy	9 849	2
Csóka	7 455	131
Hódság	2 743	93
Indija	1 070	0
Kevevára	5 694	1 802
Kishegyes	15 778	1 199
Kúla	4 003	0
Magyarkanizsa	39 817	960
Nagybecskerek	15 405	7
Nagykikinda	29 580	118
Óbecse	39 544	2 265
Palánka	1 016	0
Pancsevó	7 695	6
Sremska Mitrovica	18	0
Szabadka	93 032	1 405
Szenttamás	8 902	192
Szerbcsernye	3 406	1 235
Temerin	20 210	526
Titel	53	0
Topolya	81 258	1 170
Törökbecse	12 482	44
Törökkanizsa	13 370	6
Újvidék	19 932	911
Ürög	180	0
Verbász	7 615	9
Versec	6 338	0
Zenta	41 828	747
Zichyfalva	41	0
Zombor	63 916	121

Megjegyzés:

A vajdasági népkönyvtárakban összesen **593 672** magyar nyelvű könyv található.

2009-ben összesen **13 268**

magyar nyelvű könyvet szereztek be.

A szerb nyelvű könyvek száma a vajdasági népkönyvtárakban **3 204 895**.

2009-ben összesen **110 767**.

szerb nyelvű könyvet szereztek be.

Az informatikai hálózat hiánya pedig egyenesen konzerválja a jelenlegi állapotokat és a könyvkölcsönzés jelenti az egyetlen szolgáltatási formát, miközben a könyvtárlátogatók száma stagnál, vagy csökkenő tendenciát mutat.

Ahhoz, hogy a könyvtár egy közösség meghatározó közintézménye legyen, korszerűen berendezett fizikai terek, gazdag könyvállomány, informatikai infrastruktúra, képzett könyvtárosok, megfelelő állományvédelem, új szolgáltatások, az olvasási kultúra, az olvasói igények számbavétele szükséges.

III. Stratégiai célok, értékelvek, prioritások

1. Kulturális javak digitalizálása

A magyar szellemi örökség számbavétele és védelme a könyvtárakban, valamint ezek tartós megőrzésére kidolgozott ütemterv kidolgozása. A károsodásnak kitett folyóiratok digitalizálása. A dokumentumok digitalizálásával, első és legfontosabb lépésként a helyismereti anyag, periodikum (fotók, kéziratok, hagyatékok, diplomák, plakátok, műsorfüzetek) ilyen formában történő megőrzésével, az egy helyen megteremtett tudások, szolgáltatások több helyen, többszörözött formában történő felhasználása válik lehetővé.

2. A magyar nyelvű állomány megnövelt gyarapítása és szisztematikus építése (nagyságrend, összetétel, források)

A tervszerű állománygyarapításnak, időszerű dokumentumok beszerzése révén, az olvasói igények figyelembevételével identitásmegőrző szerepe van. Cél a vajdasági magyar állománnyal rendelkező könyvtárak közötti együttműködés erősítése, állománygyarapítás, digitalizálás, szakmai továbbképzés, programutaztatás. A magyar könyvállománnyal rendelkező könyvtárak szolgáltatásai, állományai közti átjárhatóság biztosítása, a virtuális könyvtár megnövekedett szerepének jegyében (a könyvtárak látogatottságával kapcsolatos adatok arról tanúskodnak, hogy a fejlett informatikai hálózattal és adatbázisokkal rendelkező könyvtárakat látogatók számának fele már virtuális olvasó).

3. Vajdasági magyar szerzők kiemelt helyen

A Vajdaságban és Magyarországon és más országokban megjelenő vajdasági származású magyar szerzők könyveinek folyamatos gyűjtése, a megjelent művek nyilvántartásnak, bibliográfiájának előkészítése.

4. Hagyatékok, kéziratok, helyismereti tevékenység

A vajdasági könyvtárakban található magyar nyelvű kéziratok, hagyatékok feltárása és feldolgozása.

Tevékenységének középpontjába helyezi a helyismereti-tevékenységet, a helyi adatbázisépítést, a helyismereti anyagok rögzítését és feltárását, vagyis a helyismereti anyag tervszerű gyűjtését, feldolgozását, rögzítését, feltárását és őrzését.

5. Periodikumok

A vajdasági magyar nyelvű periodikum elektronikus nyilvántartásba vétele és analitikus feldolgozása, a retrospektív és analitikus katalógusok elkészítése.

6. Olvasási kultúra népszerűsítése

Kulturális, identitásépítő missziójának szellemében rendezvények, programok, kiállítások, könyvbemutatók, a gyermekolvasók számára meghirdetett műhelyfoglalkozások, az ifjúsági korosztály részére tervezett rendhagyó irodalom órák és egyéb korosztályokat érintő programok szrevezésével erősíti küldetésszerepét.

Központi olvasásnépszerűsítő akciók kidolgozása, a célcsoportok kijelölése a magyar alkotók évfordulóinak, a vonatkozó vajdasági magyar jeles napoknak figyelembevételével.

7. Web-alapú szolgáltatások fejlesztése

A könyvtár a társadalmi változásokkal és a kor követelményeivel összhangban változatos és hatékony szolgáltatások révén megfelelő kommunikációs technológiák által segítse elő a hatékony, gyors hozzáférést a dokumentumokhoz, egyéb forrásokhoz, adatbázisokhoz.

Szervezeti felépítésében tegye lehetővé olyan tartalmak, programok megvalósítását, melyek a korszerű könyvtárhasználati kompetenciák elsajátítását segítik (informatikai kultúra), valamint közösségi szolgáltatások színhelyévé teszi a könyvtárakat, erősíti a könyvtáron belüli együttműködést.

Személyre szabott szolgáltatások bevezetése, amely a felhasználói célcsoportok igényeinek megfelelő szolgáltatásokat jelenti.

8. Humán erőforrás fejlesztése

A humán erőforrás fejlesztése, a szakemberek képzése és az állandó továbbképzés biztosítása a hazai és a magyarországi képzőhelyek igénybevételével, lehetőség szerint különböző könyvtárakba tett látogatások beiktatásával.

9. A hosszútávú megőrzés igényeinek, jogi és technikai megőrzésének kidolgozása

10. A kistelepülési könyvtárak fejlesztése

A falvaknak, a településeknek, az önálló életet is élni akaró településegységnek legyen az bármilyen kicsiny is, szüksége van identitásmegőrző, feldolgozó, feltáró, bemutató és hozzáférést biztosító helyre, azaz könyvtárra. Ez a település és egyben a könyvtár jövője.

Életképes akkor marad, ha saját indentitását képes megjeleníteni, képes feldolgozni, képes bemutatni, képes értékként közvetíteni.

IV.1.4. MÚZEUMOK

I. Helyzetkép

I.1. Múzeumok létrejötte

Az osztrák-magyar kiegyezéstől (1867–69) számított ún. dualista államszerveződés lehetőséget adott az addig alig szorgalmazott történelmi ismeretek és azon belül a nemzeti történelmi múlt megismerésére, ápolására. Így a XIX. század utolsó két évtizedében gombamód szaporodtak a különböző egyletek és más szerveződések, melyek ezzel a témakörrel foglalkoztak. Szűkebb hazánk, a mai Vajdaság akkor több vármegye (Bács–Bodrog, Torontál, Temes, Szerém és Csongrád) területén helyezkedett el, más-más etnikai összetételű lakossággal, továbbá fejlettségi és gazdasági mutatókkal. Valószínűleg ennek tudható be, hogy az első múzeumi szerveződés a többségében németek által lakott Versecen történt, az 1880-as évek közepén, Millecker Bódog-Félix irányításával. Nem sokkal ezt követően, 1883-ban Zomborban, Bács–Bodrog megyeszékhelyén megalakult a Bács–Bodrog Vármegye Történelmi Társulata, valamint múzeuma. (Iványi István, Gubitza Kálmán, Dudás Gyula stb.) Az idő múlásával minden nagyobb városban megszerveződtek a múlt ápolását szolgáló szervezetek, természetesen az adott lehetőségekhez mérten. Ennek köszönhetően értékes gyűjtemények jöttek létre, amelyek majd a II. világháborút követően megalakított (mai) múzeumok kezdő anyagát képezték.

I.2. Múzeumokról szóló törvény

Szerbiában nincs önálló múzeumokról szóló törvény, a területet a kulturális javakról szóló törvény szabályozza, mely elavultnak mondható, ugyanis meghozatalának dátuma 1991.

Eszerint a Szerb Köztársaság múzeumokról és általában a kulturális örökséget érintő, érvényben lévő törvényei, előírásai és rendeletei, semmilyen módon nem látják elő és teszik lehetővé a már közgyűjteményekben-múzeumokban lévő történelmi forrásanyag és muzeális értékű műtárgyak nemzeti alapon történő kiválasztását, esetleg egy újabb alapítású közgyűjteménybe való besorolásukat.

Ebből eredően a vajdasági magyarság úgy 1918 előtti, mint az 1918 utáni történetére vonatkozó, már múzeumi gyűjteményekben lévő tárgyi- és írásos forrás, kép és mozgókép anyaga sem képezheti egy újonnan létrehozott múzeumi gyűjtemény, vagy képtár állományát és anyagát.

A Vajdaság területén lévő múzeumok, a múzeumokról szóló törvény értelmében, területileg szerveződtek, legnagyobb részben az 1944 után alapított városi múzeumok és a regionálisan szerveződő Vajdasági Múzeum képezi, amely ugyan tartományi intézményként működik, valójában tevékenységével a mai dél-bácskai körzet területére korlátozódik. Az említett múzeumok jellegükben a komplex múzeumok körébe sorolhatóak. Elsődleges feladatuk tehát egy település, város vagy tartomány történetét bemutatni, annak gazdasági, poli-

तिकai, művelődéstörténeti és kulturális fejlődését összességében, és ezt a fejlődést bizonyító muzeális értékű anyagot begyűjteni, a muzeológia szabályai szerint feldogozni, kiállítások keretében a széles nagyközönség számára bemutatni, és azt monográfiákban-katalógusokban dokumentálni.

I.3. Kiemelt jelentőségű múzeumok, magyar anyag

A múzeumokban és képtárakban lévő gyűjtemények a szellemi örökséggel egyetemben alappillért képezik a vajdasági magyar nemzeti közösség történeti- és kulturális örökségének, nemzeti identitásának és történelmi tudatának, egyben pedig elszakíthatatlan összekötő kapocs az anyaországban és az egykori Magyarország határain kívül élő többi nemzetrésszel is. Mindezért a Magyar Nemzeti Tanács kulturális stratégiájának is tartalmaznia kell a Vajdaságban élő magyarság történetére vonatkozó muzeális értékeket, valamint azoknak a vajdasági magyarság életében betöltött társadalmi szerepét, és közösségépítés szempontjából definiálnia kell annak társadalmi jelentőségét is, elsősorban azzal a céllal, hogy az a vajdasági magyarság önazonosság-tudatának szerves része lehessen, ezáltal pedig a vajdasági magyarság kulturális örökségének részeként, azt megismerhesse és birtokába is vehesse.

A vajdasági múzeumok mindegyike őriz magyar anyagot. A Magyar Nemzeti Tanács által kiemelt intézmények mellett (a nagybecskereki Népmúzeum, óbecsei Városi Múzeum, a szabadkai Városi Múzeum, az újvidéki Városi Múzeum és a Vajdasági Színház-múzeum, zentai Thurzó Lajos Közművelődési Központhoz tartozó Városi Múzeum, zombori Városi Múzeum) a vajdasági magyar anyag szempontjából jelentős még az újvidéki Vajdasági Múzeum, amelyet, mint ahogy fent is említettük, a vajdasági múzeumok központi intézményeként hoztak létre Újvidéken. Feladata a kezdetektől az volt, hogy régészeti, természettudományi, néprajzi és történelmi gyűjteményeit Vajdaság egész területéről gyarapítsa, kivéve a művészettörténeti anyagot. Ez utóbbi helyzete összetettebb, mert a képzőművészeti anyag szerb része a Szerb Matica Képtárába került, és csupán a Vajdasági Kortárs Művészeti Múzeum gyűjtötte a Vajdaság egész területére vonatkozó kortárs anyagot. Ezért a Vajdasági Kortárs Művészeti Múzeum is kiemelten jelentős intézménynek számíthat.

Az 1830 és 1930 közötti vajdasági magyar képzőművészeti alkotások múzeumi feladatkörét (gyűjtés, feldolgozás, bemutatás) a Vajdasági Művészettörténészek Egyesületének kezdeményezésére, 1973-ban, a szabadkai Városi Múzeum kapta meg Vajdasági Magyar Képtár 1830–1930 néven.

Mivel a vajdasági múzeumok többsége komplex típusú intézmény, ennek okán majdnem mindegyik intézmény régészeti, természettudományi, néprajzi, történelmi, képzőművészeti (egyes esetekben irodalmi, művelődéstörténeti) gyűjteménnyel is rendelkezik. Ezek mindegyike másfajta anyagot tartalmaz, gyűjteményeik problematikája is más-más.

II. Helyzetfelmérés

II.1. Művészeti gyűjtemények

II.1.1. Képzőművészet

Jelentős magyar képzőművészeti anyagot is tartalmazó képzőművészeti közgyűjtemények találhatók a következő településeken:

Nagybecskereken: Népmúzeum Művészeti Osztálya és az Écskai Művésztelep Kortárs Művészetek Képtára;

Óbecsén: Városi Múzeum Művészeti Osztálya és azon belül az Óbecsei Művésztelep Képtára, amely 1954-től máig keletkezett alkotásokat tartalmaz;

Szabadkán: Városi Múzeum Művészeti Osztálya és ezen belül a Magyar Képzőművészek Alkotásai Vajdaságban 1830 és 1930 között, valamint az Ajándékgyűjtemények, amelyekben megtalálható Almási Gábor, Husvéth Lajos, Torok Sándor képzőművészek ajándékgyűjteménye is; Képzőművészeti Találkozó Modern Képtár – vegyes képzőművészeti gyűjtemény, amelynek jelentős részét a jugoszláv művésztelepek, grafikusok és keramikusok munkái alkotják (1962-től keletkezett alkotások). Ez egyben a jugoszláv művésztelepek dokumentumgyűjteménye; Dr. Vinko Perčić Honi Képtár, Szabadka;

Topolyán: Art Gallery – A Topolyai Művésztelep Képtára, 1953-tól máig keletkezett alkotásokat tartalmaz;

Újvidéken: Újvidék Város Múzeuma, Vajdasági Múzeum, Vajdasági Kortárs Művészeti Múzeum, Szerb Matica Képtára, Újvidék;

Zentán: Városi Múzeum és ezen belül a Zentai Művésztelep Képtára, amely 1952-től máig keletkezett alkotásokat tartalmaz, valamint a Tóth József Alapítvány, az 1930-as évektől az 1980-ig terjedő időszakban keletkezett alkotásokat tartalmaz;

Zomborban: Városi Múzeum, Zombor;

A fentiek mellett olyan további közgyűjteményeket is figyelembe kell venni, amelyek jogilag nem múzeumhoz vagy képtárhoz tartoznak, ilyenek:

Bácskossuthfalván: Torok Sándor Ajándékgyűjtemény, kiállítva a helyi közösség épületében;

Temerinben: Baranyi Károly és Baranyi Markov Zlata Ajándékgyűjtemény, Első Helyi Közösség, időszakosan a Helytörténeti Múzeumban volt kiállítva;

Topolyán: Ács József Ajándékgyűjtemény, Topolya község tulajdona, kiállítva a Topolyai Múzeumban;

Verbászon: Pechán József képgyűjtemény, Művelődési Otthon.

A felsorolt közgyűjtemények közül a magyar képzőművészet szempontjából fokozottan kiemelt jelentőségű a szabadkai Városi Múzeum valamint a zentai Városi Múzeum. Ugyanis 1973-ban a szabadkai Városi Múzeumban alakult meg a *Vajdasági Magyar Képtár 1830–1930*, azóta ez a múzeum a Vajdaság területén fellelhető, 1830 és 1930 között keletkezett magyar művészeti alkotások gyűjtő-, feldolgozó- és bemutatóhelye. A munka folyamatoságát a kezdetektől az itt dolgozó művészettörténészek biztosítják. A zentai Városi Múzeum XX. századi magyar modern és kortárs képzőművészet szempontjából kiemelkedő. Annak ellenére, hogy ezeknek az intézményeknek a feladatköréhez, a gyűjteményekben képviselt anyag természetéből fakadóan, hozzátartozik a vajdasági magyar képzőművészet gyűjtése, feldolgozása és bemutatása, a zentai Városi Múzeumban 1997 óta nincs erre a feladatkörre állásban levő szakképzett munkatárs, pontosabban művészettörténész. Ennek a problémának a megoldása tehát prioritást élvez. A szabadkai Városi Múzeum fent megnevezett gyűjteménye esetében viszont elérkezett egy újabb szakkatalógus kiadásának és egy kiállítás létrehozásának ideje. Az ehhez szükséges restauratori és kutatómunka elvégzéséhez, a publikáció megjelentetéséhez és a kiállítás installációjához támogatásra van szükség. Szintén fontos ennek a két gyűjteménynek az állományvédelme és gyarapítása, valamint a témához kapcsolódó magyar szakirodalom beszerzése, majd egy-egy állandó kiállítás létrehozása.

Egész Vajdaság területén jelenleg csupán a Topolyai Múzeum állandó tárlatában szerepel állandó jelleggel képzőművészeti anyag magyar alkotók műveivel. Ez a múzeum azonban jogilag nem önálló intézmény – a szabadkai Városi Múzeumhoz tartozik –, így önálló gyűjteménye sem lehet. Ez problémát jelent a képzőművészet szempontjából is, mert Topolya és környéke gazdag és értékes forrásnak számít, a festészet és szobrászat (pl. Nagyapáti Kukac Péter, Bicskei Péter, Ács József, Nagy László), az iparművészet szempontjából (bútorművészet). A már meglevő Ács József Ajándékgyűjtemény annak ellenére, hogy a múzeumban látható, hivatalosan a község tulajdona, ami hosszabb távon és a gyarapítás szempontjából nem megfelelő megoldás – ezt bizonyítja a Baranyi Károly és Baranyi Markov Zlata Ajándékgyűjtemény esete Temerinben. Problémát jelent Nagyapáti Kukac Péter képeinek terepen való kallódása és határon kívülre való vándorlása, így égető szükség lenne egy Nagyapáti Kukac Péter gyűjtemény létrehozására a Topolyai Múzeumon belül, ami viszont addig nem lehetséges, ameddig ez az intézmény nem önállósul, és ezzel nem gyarapodik szakmunkatársainak száma – az intézmény már tíz éve egyetlenegy munkatársból áll. A helyzetet bonyolítja, hogy a Topolyai Művésztelep gyűjteménye sincs szakmailag feldolgozva, azonban egy épületben van a Múzeummal és értékes, továbbra is gyarapodó volta miatt figyelmet érdemel. Tehát mindenképpen szükséges egy művészettörténész, illetve egy képzőművész elhelyezése az önállósuló múzeumban.

A nem múzeumi intézményhez tartozó közgyűjteményekre is kellő figyelmet kell fordítani, anyagaik digitalizálása és kiállítása elengedhetetlen, főleg ha az nincs állandó jelleggel megoldva, mint a temerini Baranyi Károly-hagyaték esetében.

Támogatni kellene egy Egyházművészeti Múzeum létrehozását is, valamint a kiemelt könyvtárakon belül a könyvtármúzeumok megalapítását.

II.1.2. Egyéb művészeti gyűjtemények

A vajdasági múzeumokban irodalmi, zenei, filmművészeti és színházművészeti gyűjteményeket is őriznek. Ezek között külön meg kell említeni az újvidéki székhelyű Vajdasági Színházmúzeumot, amelyet magyar jelentősége miatt a Magyar Nemzeti Tanács is kiemelt intézményként tart számon. A komplex múzeumokban a legritkább esetben szerveződnek a fent említett művészeti ágak mentén osztályok, az itt számba vehető tárgyak többsége többnyire a történelmi, a művelődéstörténeti, képzőművészeti osztályok részét képezi.

A magyar irodalom szempontjából jelentős a Topolyai Múzeumban található irodalmi anyag, amely többek között Juhász Erzsébet hagyatékát (kéziratok, levelek, személyes tárgyak) is tartalmazza. A topolyai anyagnak a bemutatása is példaértékű, amellet, hogy az állandó kiállításon helyet kapnak a topolyai szerzők, az ott dolgozó múzeumpedagógus foglalkozások keretében iskolásoknak is feldolgozza ezt az anyagot.

Vajdasági magyar vonatkozású irodalmi gyűjtemények önkormányzati és magánkézben is találhatóak. Az előbbire a legjobb példa a szentamási Gion Nándor Emlékház, az utóbbira pedig a Dévavári-hagyatékban található Életjel-anyag. Célszerű lenne az utóbbi anyagot a többi magánkézben levő irodalmi hagyatékkal együtt közgyűjteményben elhelyezni, múzeumi szabályok szerint feldolgozni.

II.2. Néprajzi gyűjtemények

A Vajdaságban található komplex típusú múzeumok mindegyikében található az adott régió területéről származó néprajzi anyag. Feltételezhetjük, hogy ezek között minden ilyen típusú múzeum néprajzi osztályán magyar vonatkozású múzeumi tárgy is található. A tárgyak ilyen jellegű számbavétele még nem történt meg, habár a szakemberek a néprajzi leltári kartonokon jelzik, hogy az adott tárgy melyik nemzetiség népi kultúrájából való. **Az érvényes területi felosztás értelmében a múzeumi alaptevékenység – gyűjtés, feldolgozás, kollektálás, kiállítás – csak kivételesen (például a zentai Városi Múzeum esetében), tekinthető magyarnak, nevezetesen ha a területen a lakosság, tehát az adatközlő és tulajdonos zömében magyar. Ezen túl, azokban a múzeumokban, ahol más nemzetiségű anyag mellett magyar anyag is található, sajnos, ha nincs magyar muzeológus a kutatások iránya tekintetében, a gyűjteménygyarapítás, a feldolgozás, a kiállítás, de akár a korábbi magyar anyag és a feliratok szintjén sincs nyoma a magyar jelenlétnek. Ez a helyzet számos néprajzi gyűjtemény esetében. Azokban a múzeumokban is, amelyek gazdag magyar néprajzi anyaggal rendelkeznek, ezeknek a tárgyaknak a feldolgozása, publikálása, kiállítása elmarad.** Ugyanez a helyzet a magyar szempontból jelentős gyűjteménygyarapítással is. A központi intézményként működő Vajdasági Múzeumban egy magyar néprajzzal foglalkozó személy volt alkalmazásban, illetve a kisebb múzeumok közül a szabadkai (egy magyar néprajzos) és a zentai (egy magyar néprajzos) múzeumban van magyar néprajzos munkaviszonyban. A többi intézmény esetében, például a zombori,

óbecsei, nagyikikindai, nagybecskereki, verseci regionális komplex múzeumokban és számos helyi jellegű gyűjteményben magyar néprajzzal hivatásszerűen foglalkozó személyt nem alkalmaznak, annak ellenére, hogy ilyen végzettségű szakemberek vannak Vajdaságban.

A múzeumi intézmények mellett a térségben több helyen is található **helytörténeti gyűjtemény, tájház vagy egyéb helyi értékeket, hagyományokat bemutató kiállítótér, ahol magyar néprajzi anyag tekinthető meg**. Ilyen a topolyai tájház és a kovács-bognár műhely, a Kátai-tanyán található pékmúzeum, a bajsai helytörténeti gyűjtemény, a völgyesi, a martonosi, a szajáni néprajzi gyűjtemény, a székelykevei, a debelyacsai, a temerini, kupuszinai, doroszlói, az adai tájház, a ludasi Róka-tanya néprajzi, régészeti, biológiai gyűjteménye, tájház, a telecskai dohánymúzeum stb. Ezek mindegyikét a nagyközönség látogathatja. Szakember hiányában a topolyai tájház és a kovács-bognár műhely, a bajsai és a székelykevei tájház kivételével egyik sem felel meg a mostani muzeológiai elvárásoknak. Az itt őrzött tárgyak többsége jogilag nem is számít muzeológiai tárgynak, ugyanis nem történt meg a tárgyak leltárba vétele sem. Többségük nem számít sem múzeumi, sem turisztikai objektumnak. Értékük mégis nagyon jelentős úgy a vajdasági tárgyi néprajz, mind a látogatható kiállítóterek szempontjából. Sajnálatos, hogy a nagy helyi energiával létrehozott gyűjteményeket csak a legritkább esetben töltik meg olyan tartalommal, amely fenntartható módon üzemeltetné őket. Gondozásuk pedig szakember és kiegészítő (pl. turisztikai) funkció hiányában mindinkább meghaladja gondnokaik (helyi közösségek és egyesületek stb.) erejét.

A múzeumi törvény szerint e gyűjtemények szakmai felügyeletével az adott területi múzeumok vannak megbízva. Mégis ezek az intézmények anyagi eszközök és szakemberhiány miatt ennek a hatáskörükbe tartozó feladatoknak nem tesznek eleget. Az utóbbi években néhány szakmailag kompetens civil egyesület vállalta magára egyes gyűjtemények muzeológiai feldolgozását.

II.3. Régészeti gyűjtemények

Magyar vonatkozású régészeti gyűjteménynek a következő korokból származó leleteket tekintjük: avarok (kései, ún. griffes-indás fázis), honfoglalás kor, középkor (kora-, közép-, kései Árpád-kor, Anjou-kor, reneszánsz, török háborúk és a hódoltság kora). A középkor második felétől (XIV. sz.) már nagyobb számú levéltári okirattal lehet számolni, melyek kiegészíthetik a régészeti lelőhelyekre vonatkozó ismereteket. Ezek pedig a következők: temetők két alaptípusa (köznapi ill. szakrális objektum – templom körüli); települések, amelyek kivétel nélkül vizekkel körülvett kisebb-nagyobb magaslatokon helyezkednek el, de nem a mai *falu*-fogalom értelmében, hanem inkább tanyavilágszerűen. A temetők és a települések (falvak) mellett külön kategóriát képeznek a kiemelt építészeti emlékek, melyekből sajnos elég kevésel büszkélkedhetünk. Ezeket két csoportba sorolhatjuk, úgy mint *várak* (Bács, Pétervárad, Szalánkemén, Versec stb.) valamint *templomromok* (Aracs, Kishorgos, Dombó, Oroszlámos stb.). Mindezek kiemelt műemlékvédelmi státuszt élveznek.

A fentiekben említett magyar vonatkozású régészeti tárgytipusok többsége megtalálható mind-egyik mai vajdasági múzeumban, azaz Versecen, Zomborban, Szabadkán, Újvidéken (Vajdasági Múzeum és Városi Múzeum), Pancsován, Nagyikindán, Nagybecskerekén, Zentán, Óbecsén, sőt még Szávaszentdemeteren is. Úgyszintén a kihelyezett múzeumi kiállításokban, vegyes funkciójú intézményekben és nem utolsósorban a tájházakban elhelyezett helyi jellegű gyűjteményekben is.

A fenti gyűjtemények közül ki kell emelni a szabadkai Városi Múzeum jelentősebb régészeti leleteit: Pörösi bogozó (avar), bácskossuthfalvi cserépüst (honfoglalás), noszai cserépüst (Árpád-kor), több lelőhelyről „S”-végű hajkarikák (Árpád-kor), verusicsi kígyófejes karperecek (honfoglalás), több lelőhelyről ezüst dénárok vagy bronz pénzveretek (középkor), tavankúti női fejdísz-párta (Anjou kor), több lelőhelyről quader kövek, faragott épületelemek (középkor), több lelőhelyről kézi malomkövek (középkor), valamint nagyszámú különböző korból származó cserépedény, továbbá használati fém- vagy csont tárgyak, ékszerek és fegyverek.

II.4. Természettudományi gyűjtemények

A hagyományosnak tekinthető, identitás szempontjából könnyebben körvonalazható múzeumi gyűjtemények (művészeti, néprajzi, régészeti, történelmi) mellett figyelembe kell vennünk a Vajdaság minden komplex típusú múzeumban, valamint az újvidéki Természetvédelmi Intézet gyűjteményében, illetve jelentősebb vajdasági magángyűjteményekben található, kevésbé ismert, hiányosan feldolgozott és ritkán kiállított természettudományi gyűjteményeket is. Ezek általában (gerinces és gerinctelen) állatok nedves és száraz preparátumait, vadásztrófeákat, préselt virágos növények herbáriumait, kőzeteket, emberi csontokat és őslénytani anyagot őriznek.

Ha a napjainkban elfogadott tendenciák szerint értékeljük ezeket, miszerint az identitásunk meghatározói a tájtörténeti értékeink is, jelentős lesz az őshonos vajdasági és a Kárpát-medencére vonatkozó biológiai anyag kezelése, megfelelő elhelyezése és megőrzése, különösen fókuszálva a vajdasági térség fokozottan védett vagy veszélyeztetett fajainak megőrzésére, az endemikus fajok és a kipusztult fajok még meglévő példányainak a megfelelő elhelyezése, tárolása.

A fentiek mellett a természettudományi gyűjteményeken belül őrzik a XIX. század végén, a XX. század elején gyűjtött egzotikus, Európán kívüli biológiai anyagot – vadásztrófeákat, használati tárgyakat – amelyeket a térségünk (magyar) világutazói, távoli kultúrák kutatói (Vojnich Oszkár, Tallián Emil, Fernbach Bálint) tárgyi hagyatékként kerültek a múzeumok birtokába. Ilyen szempontból a legjelentősebb gyűjtemény a szabadkai Városi Múzeumban található.

A természettudományi gyűjtemények részét képezik az embertani gyűjtemények is. Vajdaság földrajzi fekvése és éghajlata kedvező az életkörülmények szempontjából, ennek köszönhetően eddig számos régé-

szeti lelőhelyet fedeztek fel, és szinte minden korszak nyoma megtalálható e területen. E lelőhelyek között nagy számban fordulnak elő temetők, melyek között számos honfoglaló- és Árpád-kori temetkezést találunk. Vajdaságban ismert lelőhelyek, így a temetők egy részét is már feltárták, a leletanyagokat pedig a területileg illetékes múzeumokban helyezték el.

Vajdasági szinten az egyik legjelentősebb embertani gyűjteménnyel a szabadkai Városi Múzeum rendelkezik. E gyűjtemény a különböző ásatásokon feltárt mintegy 2000 sír csontvázmaradványait tartalmazza. A gyűjteményben számos, a magyar történelem szempontjából is jelentős honfoglaló- és Árpád-kori temetők leletegyütteseit találjuk, mint pl. a Hajdújárás-Kővágó, Nosza-Hinga, Szabadka-Verusics A és B lelőhelyek. E temetők közül többek tudományos vizsgálatára is sor került, a tanulmányok többsége pedig a vizsgálati anyag általános paleoantropológiai feldolgozására fókuszál.

A szabadkai Városi Múzeum mellett magyar szempontból is jelentős embertani anyaggal rendelkezik a térség szinte minden nagyobb, komplex típusú múzeuma. A legnagyobb leletanyagot a Vajdasági Múzeum őrzi, de jelentősebb gyűjteménnyel rendelkezik többek között a zombori Városi Múzeum, a nagyikindai Nemzeti Múzeum, zentai Városi Múzeum, a verseci Városi Múzeum, nagybecskereki Nemzeti Múzeum, az óbecsei Városi Múzeum stb. A leletanyagok többsége azonban a szakember-hiány miatt nincs feldolgozva, ezért szakmai körökben szinte ismeretlenek.

II.5. Történelmi gyűjtemények

A komplex típusú múzeumok keretében a munka különböző szakosztályokban szerveződik, és majdnem mindegyikükben van régészeti, történelmi, művelődéstörténeti, néprajzi, iparművészeti és modern művészeti osztály. A történelmi osztályok gyűjteményeinek állagát leggyakrabban a régi irat (archiváliák), fényképek, régi képeslap, térkép, érem-, kitüntetés és régi fegyver gyűjtemények képezik, azzal, hogy a régi öltözet (ruhánemű) nem mindig található egy osztály keretébe rendezve (néprajz-iparművészeti gyűjtemény).

A különböző vajdasági múzeumokban lévő történelmi anyag számbavétele nem történt meg, ez a munka és a hozzá kapcsolódó történelmi anyagot tartalmazó digitális adattár létrehozása a következő évek feladata. A történelmi osztályok esetében is problémát jelent a magyar nyelvet anyanyelvi szinten beszélő szakkader-utánpótlás biztosítása, azzal a céllal, hogy a már múzeumi gyűjteményekben lévő anyagot szakavatottan feldolgozza, a vajdasági magyarság történetét nemzeti szempontból megfelelően interpretálva mutassa be. Ezenkívül, folyamatosan gyűjtse, feldolgozza és különböző témájú kiállítások keretében ezt a vajdasági magyarságnak, valamint a velünk együtt élő más nemzeteknek bemutatassa, és ezzel lehetővé tegye mindenki számára a magyar történelem, és ennek keretében a vajdasági magyarság 1918 utáni történetének megismerését.

III. Stratégia célok, értékelve prioritások

1. Magas minőségű és képzettségű humán erőforrás biztosítása

A vajdasági múzeumok szellemi infrastruktúrája eltérő. A szabadkai Városi Múzeum esetében erősségként értékelhetjük az intézmény humán erőforrását, míg más múzeumokban pont ennek hiánya nem teszi lehetővé a megfelelő működést. A zentai Városi Múzeumban a gazdag anyag ellenére nincs régész és művészettörténész, a Topolyai Múzeumban is probléma a szakmunkatársak hiánya.

Ha a múzeumi szakterületek szerint vizsgáljuk meg a vajdasági múzeumok szakemberhiányát, elmondhatjuk, hogy a magyar nyelvet beszélő szakembergárda szinte minden területen (művészettörténet, néprajz, régészet, biológia, történelem) hiányzik. Ennek a pótlása elengedhetetlen. Ez az előfeltétele a szakszerű állományfelmérésnek és a múzeumi digitalizálásnak és feldolgozásnak. Ezért prioritást élvez a megfelelő szakemberek múzeumi gyűjteményekhez kötött munkahelyének megoldása. Ezek közül a legégetőbb a zentai Városi Múzeum művészettörténész és régész munkahelyének, valamint a Topolyai Múzeum művészettörténész, régész, néprajzkutató, esetleg restauratori munkahelyének betöltése.

2. Állományfelmérés, adatbázis-építés, digitalizálás

Szerbiában most folyik a múzeumi tárgyak digitalizálása, elektronikus adatbázisba való rendezése. Ez a minisztérium által szabályozott, a szerbiai múzeumi törvények szerint történő program lehetővé teszi, hogy a Magyar Nemzeti Tanács megfelelő tárgyalásokat folytatva részt vegyen ennek a kidolgozásában. A múzeumi tárgyak digitalizálását csak múzeumi szakemberek (gyűjteménykezelő és a múzeum technikai munkatársa) végezhetik a preventív konzerválás szabályai szerint.

Ha a digitalizált anyag a kutatók számára hozzáférhetővé válik, ezek alapján egy szakértőkből álló munkacsoport elkészítheti a magyar közösség számára fontos múzeumi tárgyak regiszterét. Néhány szakterület kivételével (pl. képzőművészet, ahol publikált összeírások léteznek már) ez az alapja a későbbi tevékenységnek. Ez alapján lehet meghatározni, hogy egyes múzeumok gyűjteményeit milyen irányban kívánjuk fejleszteni. A képzőművészetet illetően tervbe van véve a szabadkai Városi Múzeum által, a Vajdasági Magyar Képtár 1830–1930 című kiállítás tárgyainak digitalizálása.

3. Gyűjteménygyarapítás

A múzeumok egyik feladata gyűjteményük folyamatos bővítése, részben a régi korok, részben pedig a napjaink tárgyaival. Fontos feladat a magyar jelentőségű magántulajdonban, magángyűjteményekben lévő tárgyak, hagyatékok felvásárlása és múzeumban való elhelyezése. Új közgyűjteményi egységek kialakítása, mint pl. a Nagypáti Kukac Péter gyűjtemény a Topolyai Múzeumban.

A vajdasági magyarság történelmi értékeinek a megőrzése szempontjából is javasolt a még be nem gyűjtött muzeális értékű, történelmi jelentőségű tárgyak egy helyre való begyűjtése, ezzel egy Vajdasági Magyar Közgyűjtemény létrehozása.

4. Állományvédelem

A múzeumok esetében a stratégia egyik eleme kell, hogy legyen a múzeumok állományvédelmére vonatkozó program kialakítása. Az állományvédelem szempontjából prioritást élvez a preventív műtárgyvédelem szempontjainak érvényesítése valamennyi múzeumi tevékenységre vonatkozóan, a megelőző műtárgyvédelem európai stratégiájának megfelelően (ICCROM ajánlás, Vantaa, Finnország 2000). Ennek elengedhetetlen része a gyűjtemények tárolási feltételeinek a javítása. Szerencsés lenne egy raktárfejlesztési program létrehozása, amely kiterít a raktárak épületszigetelési problémáira, a tárolóeszközök, berendezések, a mérőműszerek, a párásító- és szárítógépek beszerzésének a kérdéseire, valamint a konzerválási és restaurálási feladatkörökre. Ez jelentős anyagi ráfordítást igényel.

5. A Topolyai Múzeum önállóságának az elérése

A Topolyai Múzeum megalakulásától a szabadkai Városi Múzeum fiókinstytucióként működik egy alkalmazással. Önállóságának elérése egyike a vajdasági magyar muzeológia létfontosságú feladatainak. Ugyanis ezzel a térségben, a zentai Városi Múzeum mellett még egy kizárólag magyar anyaggal rendelkező közgyűjteményt kapnánk. A Topolyán található különböző tulajdonban (önkormányzat, művelődési ház) lévő (képzőművészeti, néprajzi) gyűjtemények, valamint a múzeum tulajdonában lévő Harkai Imre-hagyaték és -könyvtár, az irodalmi és művelődéstörténeti gyűjtemény, valamint az intézmény infrastruktúrája elegendő ahhoz, hogy önálló intézményként folytassa a munkáját. A törvényes kereteknek eleget téve ennek egyetlen feltétele az intézmény szakmunkatársainak növelése (pl. néprajzkutatóval, művészettörténésszel, teremőrrel, esetleg régésszel és restaurátorral).

6. Állandó kiállítások felújítása, kialakítása, tematikus kiállítások létrehozása

Elengedhetetlen a magyar jelentőségű múzeumi tárgyak nagyközönség számára való láthatóvá tétele. Ennek a munkának a része a kutatás és a publikálás is. Fontos feladat a zentai Városi Múzeum képzőművészeti gyűjtemények feldolgozása, állandó kiállítás létrehozása; a szabadkai Városi Múzeum állandó kiállításának az elkészítése, ezen belül a *Vajdasági Magyar Képtár 1830–1930* anyagának az időszakai majd állandó kiállítása az erre vonatkozó katalógus elkészítése, valamint a Husvéth Lajos Ajándékgyűjtemény feldolgozása és időszakos tárlata. Mindez anyagi támogatást igényel.

7. Vándorkiállítások létrehozása

Fontos feladat a múzeumok szakemberei által létrehozott, a vajdasági magyar tárgyat bemutató vándorkiállítások létrehozása és támogatása. Ezen kiállítások bemutatása elsősorban Vajdaság területén (különösen a szórványmagyarság területein), illetve Magyarországon, a megfelelő intézményekben Szegeden, Baján, Budapesten és másutt lenne kívánatos.

8. Vajdasági magyar múzeumi oktatási program

Fontos cél a múzeumok látogathatóságának növelése, vajdasági magyar múzeumi oktatási program életre hívása és a múzeumok látogatóbarát jellegének erősítése. A cél a minőségi, elérhető és sikeresen „értékesíthető” múzeumi szolgáltatások portfóliójának kialakítása.

Nagyon fontos, hogy a múzeumi tudásanyag mindenkihez eljusson. Ennek elengedhetetlen feltétele, hogy a múzeumokat bemutató tárlatvezetők, az intézményekben dolgozó pedagógusok magyar nyelvtudással és magyar kultúrára vonatkozó ismeretekkel is rendelkezzenek. Ez mellett elengedhetetlen lenne, hogy a múzeumi szakemberekből álló munkacsoport egy magyar múzeumi oktatási programot kidolgozzon, amely segítséget ad a magyar pedagógusoknak és szülőknek abban, hogy a saját múltjukat és az itteni értékeiket megismerjék. Ennek a kérdésnek a megoldására már most több javaslat született: szerencsés lenne például, ha minden kiállítást magyar nyelvű pedagógiai füzet kísérhetne, illetve ha a vajdasági magyarság múzeumban tárolt történeti emlékei, forrásanyaga, hang- és film-anyaga oktatásban is használható történelmi szöveggyűjtemények formájában a vajdasági magyarság közkincsévé válna.

A múzeumok látogathatóságának növelését segítené autóbusz biztosítása a távolabb levő iskolák tanulóinak számára, múzeum- és galerialátogatás céljából – települések között, de egy-egy településen belül is.

9. Innovációra ösztönző ágazatközi kapcsolatok kialakítása

Innovációra ösztönző ágazatközi kapcsolatok (közoktatás, felső- és felnőttoktatás, turizmus, stb.) kialakítása – azaz a múzeumi értékek oktatásfejlesztésben való szerepvállalása, illetve a vajdasági turizmus fejlesztésébe való bekapcsolása. Ez részben a vajdasági magyar múzeumi oktatási program kialakítását segítené, de túl is mutatna rajta. Ugyanis e kapcsolatok kialakítása sokban segítené, hogy a köztudatba bekerüljenek kulturális értékeink, illetve kialakuljon a vajdasági magyarság kulturális arculata.

10. Virtuális múzeum

Fontos lenne a vajdasági magyar anyag bemutatására egy olyan központi rendszer kidolgozása, amely egy virtuális múzeum alapja lehetne. Ennek kialakítását jó magyarországi példák segíthetik.

11. A nem múzeumi intézményhez tartozó közgyűjtemények állományvédelme, feldolgozása, digitalizálása és a kiállítottságuk megoldása

Fontos feladat a nem múzeumi intézményhez tartozó közgyűjtemények állományvédelme, feldolgozása, digitalizálása és a szakszerű kiállítottságuk megoldása. Ezen belül külön ki kell emelni az ilyen jellegű képzőművészeti gyűjteményeket (elsősorban a temerini Baranyi Károly hagyatékot), a néprajzi gyűjteményeket (tájházakat, helytörténeti és tematikus gyűjteményeket), valamint az irodalmi gyűjteményeket (szenttamási Gion Nándor Emlékház).

12. Egyházművészeti- és könyvmúzeum létrehozása

Támogatni kell egy Egyházművészeti Múzeum létrehozását, valamint a kiemelt jelentőségű könyvtárakon belül a könyvtármúzeumok megalapítását, ahol pl. a vajdasági magyar illusztrátorok munkássága, könyvkiadóink tevékenysége kellőképpen szerepelne.

IV.1.5. VAJDASÁGI MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET

I. Helyzetkép

A Magyar Nemzeti Tanács és a Vajdaság Autonóm Tartomány alapításában működő, zentai székhelyű Vajdasági Magyar Művelődési Intézetnek mint állami intézménynek a létrehozása (2005) azoknak az új igényeknek a jelentkezését jelezte, amelyek immár a vajdasági magyar szellemi élet teljessé tételét szorgalmazták, új értéket jelentettek a szellemiség alakulásában és autonómmá válásában, aminek része az egész régióra kiterjedő közművelődési tanácsadás és szolgáltatásrendszer is.

Az Intézetben sikerült: kialakítani egy dokumentációs központot, amelyben a legkorszerűbb műszaki feltelek segítik a kutatómunkát; országos információs adatbankot működtetni, szakmai információkat gyűjteni, közérdekű felhasználásukat elősegíteni; megszervezni a könyvtárosok, a közművelődési szakemberek, a helytörténészek, a pedagógusok, az amatőr színjátszók és rendezők képzését és továbbképzését, valamint szakmai igényeinek kielégítését (Kapocs Könyvtári Csoport, dráma- és szakirodalomtár, közvetlen tanácsadás és segítségnyújtás stb.); elősegíteni a kulturális közösség- és településfejlesztő tevékenységeket több szórványközösségben is; folyamatosan működtetni a Vajdasági Magyar Művelődési Portált és a Vajdasági Magyar Digitális Adattárt.

Az Intézet a vajdasági magyar kultúra közösségteremtő és -építő szerepének erősítését szolgálja; folyamatosan kíséri a vajdasági magyar kulturális alkotást, azaz a kortárs kultúrát; lehetőségéhez mérten biztosítja az esélyegyenlőséget – különös tekintettel a vajdasági szóránymagyarságra – a kulturális javakhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésben, mégpedig a nyitott kultúra eszközrendszerével.

Az Intézet feladatkörének ellátásához csaknem teljesen felszerelt: bútorzata teljes, műszaki felszereltsége pillanatnyilag korszerű, viszont már most nagy raktározási gondokkal küzd.

II. Helyzetfelmérés

II.1. A Vajdasági Magyar Művelődési Intézet általánosságban

Az információs társadalom viszonyai között a vajdasági magyar nemzeti kultúra fennmaradása és gazdagodása igényli a könyv, a kép, a hang és a film, valamint a számítógép-hálózat kultúráját annál is inkább, mert a világháló nagyszerű lehetőséget ad a kisebbségi nyelvek és kultúrák ápolására is. Az információs társadalom és a mindenütt jelen lévő multikultúra viszonyai között a nemzeti kultúra csakis nyitott kultúra lehet – a külső hatásokra fogékony, azokat folyamatosan földolgozni és integrálni képes kultúra –, amely önazonosságát nem változatlanságában őrzi, hanem tudatos megújulásában és szintézisében munkálja ki.

Amit az Intézet alapvető feladataként tekint: befektetés az emberi tőkébe; az információs és intézeti szolgáltatás használói felületének fejlesztése, virtuális arculatának felépítése; a társadalmi integrálódás ösztönzése; tevékenységek átcsoportosítása, a megmaradók fejlesztése; az információs és intézeti vagyon, kulturális örökség megőrzése, digitalizálása.

Az Intézet együttműködve a Magyar Nemzeti Tanács által kiemelt jelentőségűnek nyilvánított kulturális intézmények szakembereivel végzi a vajdasági magyar közgyűjteményi és információs szolgáltatásokat.

Az Intézet tudósítói hálózata építése fellendülőben van, hiszen hat tudósító bevonásával azokról a vidékekről (Észak- és Dél-Bánság, Dél- és Nyugat-Bácska, Tisza-mente) is mind több időszerű hír, beszámoló, interjú és tudósítás olvasható honlapunkon, ahonnan eddig alig érkezett bármilyen információ is. Ennek a hálózatnak a bővítése esedékes az elkövetkezendő időszakban.

Az Intézet a Vajdasági Művelődési Intézeten kívül még négy, hasonló feladatok ellátására alapított társasági intézménnyel, a horvátokkal, a románokkal, a ruszinnal és a szlovákokkal közösen alakítja munkáját és együttműködését.

Az Intézet alapító tagja a tevékenységében hat közép-kelet-európai országra (Horvátország, Románia, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, Ukrajna) kiterjedő Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztalnak is, amely a közös múlt és az egységesülésre törekvő jelen újragondolásának szándékával jött létre. Ennek a sajátos intézményhálózatnak a célja a regionális sajátosságok megőrzése mellett a kárpát-medencei magyar identitástudat erősítése a közművelődés eszközeivel; együttes közművelődési gondolkodásmód és közös cselekvés kialakítása képzésekben, művelődéskutatásban, jövőtervezésben, módszertani központok létrehozásában; a közös szakmai minimum megfogalmazása egy közös magyar információs hálózat kialakításával és működtetésével, továbbá naprakész információk szolgáltatásával, nem feledkezve meg a multikulturális környezet lehetőségeinek hasznosításáról sem.

A közösségteremtés és -építés terén azért tett és tesz, hogy nőjön a saját magáért és a helyi közösségéért aktívan, felelősen tevékenykedők, a különböző közösségekben résztvevők aránya; nőjön a tudományos kutatómunka eredményeihez, valamint a művészeti programokhoz és szolgáltatásokhoz hozzáférők aránya; legyen a közösség megbecsült, aktív tagja az is, aki csak hagyományos tudással rendelkezik; hatékonyan működjenek az információáramlás és együttműködés csatornái, hogy ne maradjanak kulturálisan ellátatlan magyar települések a Vajdaságban; a felnőttképzés legyen mindenki számára elérhető.

II.2. Az Intézet helye az információs társadalom fejlődésében – Digitalizálás

A következő hat év várhatóan jelentős átalakulást hoz az információs társadalom fejlődésében. A változás előjelei már most jól érzékelhetők (a szélessávú adatátvitel általános elterjedése, a mobiltelefonok új generációja, az online információ ugrásszerű mennyiségi növekedése, az internetes tartalomipar kialakulása, a digitális televíziózás, a szoftver- és hardvertechnológia fejlődése, a metaadatrendszerek átjárhatósága stb.).

A nemzeti kulturális örökség részeként a vajdasági magyarság szellemi örökségének digitalizálása alapvető fontosságú közösségi érdek és az Intézet megkerülhetetlen intézményi feladata, mert az információs társadalom mennyiségileg több, minőségileg jobb és mind gyorsabban megszerezhető információt igényel.

Mindez ismét megköveteli a kulturális értékek – különösen a szellemi örökség – felé fordulást, mint ahogyan az az 1960-as évek második felében és az 1970-es évek elején történt, amikor korparancsként fogalmazódott meg a szülőföld, a táj magyar történetének felfedezése, és az elmúlt sok száz esztendő műveltségi eseményeire való fényderítés. Neves irodalomtörténészünk, Bori Imre szerint akkor „szinte egyszerre kellett irodalomtörténetet, művelődéstörténetet írni, népköltészeti antológiában fedezni fel azt a gazdag művelődési értékvilágot, amely az élet és a történelmi események felszíne alatt húzódott meg, és némaságra volt ítélve.”¹³

Ami másfél emberöltővel ezelőtt elsősorban a kutatás és a könyvkiadás, ma egyebek között a szellemi örökség digitalizálásának feladataként fogalmazódik meg. Életünk és szellemi alakulásunk ugyanis olyan korszakába léptünk, amely a teljességet igényli, s nem lehet meg sem annak az örökségnek a termékeny felszívása nélkül, amelyet kisebbségi létünk több mint kilencven esztendeje halmozott fel, sem a tájainkkal vonatkozásban álló múlt és hagyomány tudatosítása nélkül, amely több mint ezeréves múltat tekint vissza.

Az Intézet digitalizálási programja a digitalizálás fogalmát a lehető legtágabb értelemben kezeli, és a szorosabb értelemben vett digitalizálás mellett kiterjed a digitális objektumok begyűjtésének, hosszú távú megőrzésének, feldolgozásának és közzétételének a kérdéseire is. A *program* a digitális objektumokat (kép, hang, szöveg, mozgókép) olyan új információhordozóknak tekinti, amelyeknek speciális – a hagyományos dokumentumoktól eltérő – tulajdonságaik vannak. A digitalizálási tevékenység összehangolása és nyilvántartása elengedhetetlen a költségek kímélése, a munka hatékonyságának növelése, a digitalizálás minőségének biztosítása és a felhasználó tájékoztatása szempontjából.

A vajdasági magyar nemzeti közösség szellemi öröksége a kijelölt prioritások figyelembe vételével kerül digitalizálásra:

- A digitális örökség a nemzeti kulturális örökség szerves részévé válik az Intézet archiváló tevékenységének kiteljesedésével;
- a digitális anyagok az Intézet nyilvános szolgáltatásai révén bárki számára hozzáférhetővé válnak az információs hálózatokon;
- a vajdasági magyar nemzeti közösség kultúrájának értékei elérhetővé és ismertté válnak hazai és nemzetközi szinten is;
- a kulturális örökség digitalizált dokumentumai és az archivált digitális tartalmak elsődleges forrásként szolgálnak a kutatás, az oktatás és a tartalomfejlesztés számára;

¹³ *Hagyomány, azonosságtudat, migrációk. In Bori Imre: Identitáskeresőben. Művelődéstörténeti tanulmányok – művelődéspolitikai cikkek. Újvidék, 2000, Forum Könyvkiadó, 315.*

- a digitális korszakban az Intézet egyre nagyobb mértékben válik digitális tartalomszolgáltatóvá, illetve digitális archívummá;
- a kutató-fejlesztő tevékenység az intézeti munka elválaszthatatlan részévé válik.

Digitalizálási modellprojektek 2006 és 2010 között (helyzetkép)

Az eddigiekben megfogalmazott elvek és célok alapján az elmúlt öt évben a különböző gyűjteménytípusokra az Intézetben az alábbi legjelentősebb, modellértékű digitalizálási projekteket valósították meg:

1. A *Kalangya* (1932–1944) című délvidéki irodalmi folyóirat valamennyi évfolyamát PDF-formátumban feldolgozták, míg első hét évfolyamának (1932–1938) teljes digitalizálását (optikai lapolvasás, karakterfelismerés, formátumtisztítás, helyesírási hibák javítása, korrektúra), elektronikus formában történő publikálását (HTML-, Word-, PDF- és DVD-ROM-formátumban) és interneten való elhelyezését befejezték, valamint tudományos feldolgozásra előkészítették.
2. A *Bácsország* (1995–) című honismereti szemle első hat évfolyamának elektronikus feldolgozása TIF- és PDF-formátumban (1130 lap).
3. A napilapok közül a szabadkai Városi Könyvtárban található bekötött példányok alapján a *Bács megyei Napló* (1903–1941) című politikai lap 1910. szeptember 24-e és 1911. december 31-e között, az 1925 januárjában, az 1928. január 1. – december 31. között, továbbá a 1933. január–március, július–november, az 1934. január–március között, továbbá az 1933. október–december, az 1934. március–december és az 1935. október–december között megjelent példányok digitalizálása TIF- és PDF-formátumban (11 388 lap).
4. A jugoszláviai magyar folyóiratokban és lapokban közölt irodalom- és nyelvtudományi, illetve művelődéstörténeti jellegű szövegek éves bibliográfiája 1–36. (1968–2002); benne a *Bibliográfiai Füzetek* (1970–) sorozat is.
5. A Forum Könyvkiadó *Hagyományaink* (1971–) című szépirodalmi és népköltészeti szöveghagyományt tartalmazó, terjedelmesebb utószóval és jegyzetekkel ellátott kiadványsorozatának eddig megjelent kötetei.
6. A Forum Könyvkiadó *Kövek* (1973–) című, levéltári, sajtó- és magándokumentumokat, régészeti tanulmányokat közlő könyvsorozatának eddig megjelent kötetei.
7. A háromkötetes, enciklopédikus, csaknem 120 000 szócikk szerbhorvát–magyar nagyszótár 2770 lapjának digitális adatállománnyá való alakítása; a hasonmás kiadás nyomdai előkészítése; számítógépes szöveggé való alakítása; a hálózati szótárnak szócikkkel való feltöltése.

8. A *Bács-Bodrogh Vármegye Egyetemes Monografiája* című, Dudás Gyula szerkesztésében készült kétkötetes monográfia digitalizálása, hasonmás kiadásának nyomdai előkészítése és CD-ROM-ba való rendezése.
9. A *Drámatár* című adatbázis 402 művének leírása, amelyből 210-nek a szövegét is digitalizáltuk PDF-formátumban (kb. 3500 lap).
10. A belgrádi székhelyű Ebart médiafigyelő cég megbízásukból napi rendszerességgel dokumentálja a szerb nyelvű sajtóban és általában a médiában a vajdasági magyarsággal kapcsolatos hírananyagot, amely PDF-, illetve videoformátumban 2010 szeptemberétől honlapjukon olvasható, illetve nézhető.
11. Penavin Olga néprajzi gyűjtésének szalagról optikai lemezre történő átmentése: Muravidék (20 szalag), Baranya (32 szalag), Szerémség (12 szalag), Bácska (37 szalag) és Bánság (36 szalag).
12. Elkészült a zentai Városi Múzeum Tóth József Alapítványának 300 képzőművészeti alkotásból álló, a délvidéki kortárs magyar képzőművészet egyik legteljesebb gyűjteményének digitalizálása. A program keretében kortárs képzőművészeink önálló bemutatkozására is mód nyílt: elsőként Nemes Fekete Edit szabadkai kerámiaművész *Aranyló* című reprezentatív tárlatának és Mezei Erzsébet zentai kerámiaművész monotípiáinak digitalizálását fejezték be.
13. Fehér Imre zentai amatőr fényképész családi hagyatékában maradt 3048 fotójának elektronikus archiválása (válogatás, témák szerinti katalogizálás és digitalizálás).
14. A Vajdasági Magyar Művelődési Intézet keretein belül működő Vajdasági Magyar Mozgóképtár (VMMA) csaknem ötszáz, a vajdasági magyar, illetve az egyetemes magyar filmtörténet szempontjából jelentős mozgóképpel, továbbá sok száz írásos és mozgóképes dokumentumanyaggal, színházi plakáttal, szórólappal gyarapodott.

Mint látható, az Intézet feladata a vajdasági magyar digitális tartalmak elérésének, újrahasznosításának támogatása, azon belül is elsősorban a nemzeti adatvagyon vajdasági infrastruktúrájának kiépítése. Programjaink és szolgáltatásaink a közadatok és a kulturális adatvagyon széles körű hasznosítását szolgálják, valamint olyan fejlesztéseket végzünk, amelyek biztosítják a közérdekű adatok egységes elérését, a kulturális adatvagyon újrahasznosítását és a tartalompia bővülését. Intézetünk célja a nemzeti digitális adatvagyon elérésének minél szélesebb körű biztosítása, a tartalompia kialakulásának ösztönzése. Azt gondoljuk, hogy az így gyűjtött, kezelt adatvagyon – legyen az statisztikai, kulturális vagy tudományos – a nyilvánosság kezében van a legjobb helyen, azoknál, akik tudássá formálják az adatokat, új tudást, értelmezéseket vagy vállalkozásokat hoznak létre ezekből. A nyitott kultúra nem az információs asszimetriára épít, hanem az együttműködésre, a tudás megosztására, megsokszorozására. Fejlesztéseinkkel olyan egységes tartalominfrastruktúrát építünk, amelyek segítenek a tudás megosztásában, összegzésében, a tartalmak elérésében, visszakeresésében és újrahasznosításában.

III. Stratégiai célok, értékelvek, prioritások

1. Kulturális alapú településfejlesztés a lakóhelyi közösségek bevonásával

A vajdasági magyarok lakta települések adatbázisának létrehozásával célunk egy olyan digitális adatbank kialakítása, amely településekre vonatkozó hasznos alapinformációkat szolgáltat további társadalomtudományi kutatásokhoz, és segítséget nyújt az ott élőknek önmaguk kreatív újrafogalmazásában és a kulturális szolgáltatások erősítésével növelni a szülőföld vonzerejét és népességmegtartó képességét. Az adatgyűjtés már elkezdődött – Észak-, Közép és Nyugat-Bácska, a Tisza mente, Észak- és Közép-Bánság, Dél-Bácska és Szerémség Dél-Bánság – a jelenlegi állapotok rögzítésével, majd fokozatosan halad visszafelé az időben egészen 1918-ig. Az adatbázis folyamatos frissítése, illetve – mind térbeli, mind időbeli – bővítése.

Honlapunkon rendszeresen megjelenik A hónap könyve című rovat, amelynek célja az új vajdasági könyvek ismertetésén kívül a jó tollú, írással, irodalommal foglalkozó fiatalok felkutatása, hogy a könyvismertető írása révén is lehetőséget kapjanak a megmutatkozásra; az eddigi írások kötetbe gyűjtése; a honlapunkon szereplő *Új könyvek* rovatot szintén folyamatosan töltjük fel az újonnan megjelent könyvek adataival.

2. Felnőttképzési programok

A magyarországi Könyvtárostanárok Egyesületével tartalmasabbá tenni az együttműködést, amivel szintén hozzájárulhatunk a vajdasági iskolai könyvtárosok minőségesebb munkájához; a vajdasági magyar (és nem csak magyar) könyvtárosok csaknem teljes levelezőlistájának a létrehozása, amely nagymértékben megkönnyíti a könyvtári információk áramlását, a gondok megoldását, a hírek megosztását.

A könyvtárosok továbbképzésének folytatása a Könyvtári Intézettel, a Szerb Matica Könyvtárával és a Szerb Nemzeti Könyvtárral együttműködve évente legalább két akkreditációs képzés megszervezésével: *Könyvtári partnerkapcsolatok (belső partnerség, szervezeti kultúra és külső partnerség); A könyvtáros mint felnőttoktató (andragógiai ismeretek könyvtárosoknak); A fejlesztő biblioterápia alkalmazásának lehetőségei a gyerekkönyvtári munkában; Interaktív portálok üzemeltetése könyvtári környezetben; Kommunikációs ismeretek könyvtárosoknak (tréning); Felkészülés a különböző felhasználói célcsoportok olvasásfejlesztésére; Kiadványszerkesztési és prezentációkészítési feladatok megoldása a könyvtárban; A helytörténetírás módszerei, segédeszközei, a publikálás formái és lehetőségei, helyismereti-helytörténeti információk közzététele könyvtári honlapokon; A web 1.0-től a web 2.0 felé a megváltozott internetes világban; Webes kompetenciák a könyvtáros szakmában* stb.

Akkreditált közművelődési képzések. A korábbi képzésekhez hasonlóan (*Magyar népmese – A hagyományos mesemondás tanulása és tanítása módszertana, Népmesék nyomán – Mesefeldolgozás a drámapedagógia módszerével*) a célcsoport: pedagógusok és a közművelődés szereplői, különösen művelődési egyesületekben tevékenykedő csoportvezetők, felkészítők. A tematikák feldolgozásakor együttműködés

a következő szakmai partnerekkel: a Hagyományok Házával (*Játék és tánc az iskolában*), a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátussal (*Versmondás-rendezői ismeretek*), a Magyar Drámapedagógiai Társasággal (Gyermekszínházi rendezői tanfolyam), a Káva Kulturális Műhellyel és a Kerekasztal Színházi Nevelési Központtal (diákszínházzal, színházi neveléssel kapcsolatos képzések).

A közművelődési szakemberek képzésének akkreditálása a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus szakképzéseire támaszkodva. A képzés szükségességét az eddigi délvidéki körúton összegyűjtött tapasztalat és a településeken elhangzott kérések is alátámasztják. Lehetséges képzési témák: *Kultúráközvetítők kommunikációs kultúrája, Művészeti szolgáltatásszervezés.*

Évente kerül megrendezésre a Vajdasági Magyar Amatőr és Diákszínházi Tábor (MAdT).

3. Tudományos kutatások

Közreműködő partnerei kívánunk lenni a határon túli magyar fiatalok élethelyzetét bemutatni kívánó nagymintás **ifjúságkutatásnak**. A vizsgálat a határon túli régiók számára olyan alapkutatást biztosít az ott élő magyar fiatalok helyzetéről, amely alapját képezheti további kutatások lebonyolításának, és amely – a kutatás méretét és sokrétűségét szem előtt tartva – igény szerint egy átfogó, egységes kutatás kiindulási pontjává is válhat.

Az új körülmények között felmerülő igények egyik fontos követelése: a szembenézés a múlttal. A monografikus, összegező, szintetikus, a következtetések, diagnózisok és prognózisok megalkotásához szükséges művek azonban nem születhetnek meg a megfelelő előmunkálatok nélkül. Nem írhatók meg a megfelelő bibliográfiák, kronológiák, lexikonok és statisztikák megszületése előtt. Ilyen megfontolásból láttunk hozzá a **vajdasági magyarság történeti kronológiájának** elkészítéséhez, amelynek 1954–1994 közötti időszakát Vékás János társadalomkutató állítja össze.

A vajdasági magyarság legújabb kori archívuma (a 40-es és a 90-es archívum) a Kiss Lajos Néprajzi Társasággal közös kutatási projektum, amelynek célja egyéni sorsokon, a „kis” történelmeken keresztül megragadni és rögzíteni a II. világháború és a legutolsó balkáni háború vajdasági eseményeit és történeteit. Ebben a gyűjtőmunkában intézetünk feladata a kutatás hangzó-, képi és tárgyi anyagának rendszerezése, archiválása és igény szerinti publikálása.

Vajdasági Magyar Művelődéstörténeti Lexikon (VAMAMŰL) szócikkeinek megírása és kiadása. A VAMAMŰL az Intézet olyan nagyszabású vállalkozása, amely az elkövetkező években múltunk színes és töredezett tükrképének ismeretét és tudását szeretné gondos mérlegelés után egymáshoz illeszteni neves vajdasági kutatókból és oktatókból álló szerzői közösség közreműködésével.

4. Kiadói tevékenység

Könyvkiadás. Digitális dokumentumok, CD-ROM-ok, lemezek.

5. A közösségi részvétel hagyományos és új formáinak ösztönzése, az emberi és társadalmi tőke gyarapítása

FaluFeeling: az egész Vajdaságra kiterjedő, az egyes településeken élő közösségekre koncentrálnak tréning-sorozat, amelynek lényege, hogy a már Bácsgyulafalván a 2009-es évben kipróbált módszerekkel (ahol a szigetvári Zöld Zóna trénerai tartottak rövid, egynapos foglalkozást) elindítsunk egy közösségépítő folyamatot a fiatalok és a település döntéshozói között; a trénerek nagy része a Szabadidő-szervezők Egyesületéből és a Vigyori csoportból kerülne ki.

Mural Moral Mező: különböző művészeti eszközök – elsősorban közösségi művészeti módszerek (például a mural painting, azaz falfestés) – használatával személyes és csoportélmények nyújtása az embereknek, ami által felismerhetik képességeiket és megerősödhetnek, mégpedig a meglévő közösségek fejlesztése; új közösségek teremtése; a közösségi művészet megismertetése, elfogadtatása és megszerettetése; nemzeti és nemzetközi szakmai fórum és együttműködési hálózat kialakítása és ápolása; az önkéntesség szellemiségének terjesztése; és összművészeti alkotások létrehozása révén.

6. Anyaországi, kárpát-medencei és európai kötődések, hétköznapi kultúra

Évente kerül megrendezésre az **Énekelt Versek Zentai Fesztiválja**, a vajdasági magyarság egyik legnépszerűbb, főleg fiatalok részvételére számító nagyrendezvénye, amely jellegét tekintve: művészeti és szórakoztató; funkcionális szempont szerint: többfunkciós (egyrészt irodalmi, másrészt zenei, de néhány évben fontos szerepet kapott benne a képzőművészet is versillusztrációk közvetítésével).

7. Közgyűteményi teendők

A vajdasági magyar nemzeti közösség tárgyi és szellemi kulturális örökségének megőrzése terén együttműködés a kiemelt jelentőségű vajdasági magyar kulturális intézményekkel mégpedig az öttagú szakbizottság által (IV.1.1. fejezetben belül a III. rész: [...] „1. A vajdasági magyar kulturális stratégiában 2012–2018 meghatározott, a vajdasági magyar közösség szempontjából védett kulturális javak dokumentációját a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet tartsa nyilván – azok állapotáról a vajdasági magyar műemlékvédelmi szakemberekkel konzultálva és a műemlékvédelmi intézetekkel folyamatos kapcsolatot tartva a Magyar Nemzeti Tanács előtt megteendő éves beszámolási kötelezettség mellett.”)

A **Vajdasági Magyar Mozgóképtár (VMMA)** gyarapítása érdekében hosszú távú feladat a vajdasági magyar filmprodukciók adatszerű, írásban történő gyártási adatainak összegyűjtése és feldolgozása mellett az összes jelentős vajdasági magyar szerzői filmek és mozgóképes dokumentumanyagok felkutatása, azok másolatainak jogszerű birtokbavétele és digitalizálása.

Az intézeti könyvtár (Bibliotheca Hungarica) állományának folyamatos gyarapításával és feldolgozásával egy információt előállító és szolgáltató könyvtár működésének állandó fejlesztése; évente legalább 500, az

intézet profiljának megfelelő könyvvvel bővíteni az állományt; a honlap állandó rovatainak (*Krónika, Könyvek, Naptár, Sajtófigyelő*) napi, heti, havi frissítése.

Állandó kapcsolattartás a Szirén9 integrált könyvtári rendszert használó könyvtárosokkal; a felmerülő problémákra közösen megoldást találni; évente legalább tíz új iskolakönyvtárat csatlakoztatni a könyvtári programcsomag felhasználói köréhez, amelynek eddig a Vajdaságban összesen 48 könyvtár és magángyűjtemény a tagja.

A **Vajdasági Magyar Elektronikus Katalógus (VMEK)** a vajdasági magyar kulturális örökség körébe tartozó internetes források katalógusa. Az adatbázisba archivátorok által gyűjtött internetes forráshelyek kerülnek majd be.

8. Tudástár

Egy sokszereplős, változékony, de stabil alapokon nyugvó vajdasági magyar tudástár felépítése. Ennek egyik tartópillére, a Magyar Nemzeti Tanács által működtetett és felfejlesztett Vajdasági Magyar Kulturális Kaulauz mellett az intézeti adatbázisok lehetnek, azok folyamatos fejlesztésével, integrációjával és nemzetközivé tételével.

9. Kortárs kultúra

A kortárs vajdasági magyar kultúrában (színházi, képzőművészeti, irodalmi) való otthonos tájékozódás elősegítése végett szükséges továbbfejleszteni intézményhálózatunkat. Fontos szerepet kap az intézet keretében kialakításra kerülő képzőművészeti lektorátus is, mint olyan dokumentációs központ, amely a képző-, az ipar- és a fotóművészet területén nemzeti közösségünk vizuális kultúrájához köthető anyagok gyűjtő- és feldolgozóhelye külső művészettörténeti szakmai felügyelet alatt, éves munkaterv alapján, a Magyar Nemzeti Tanács előtti éves beszámolási kötelezettséggel.

10. Nyitott kultúra

A nyitott kultúra elvének tudatos érvényesítése hozzáférhetővé teszi a vajdasági magyar közösség számára saját nemzeti hagyományát, hogy megismerje, kialakítsa hozzá viszonyát, a hagyománnyal folytatott párbeszédben folytonosan újratemtse identitását.

Esélyt teremteni a legeldugottabb kistelepülések lakói számára is a kulturális javakhoz való hozzáférés terén.

Lehetővé tenni, hogy tudásukkal és értékekkel kiegészítve közzétehessék saját kultúrájukat; a helyi, vallási és életmódbeli közösségek nyílt tartalomfejlesztési logikára épülő mozgalma olyan felhasználója és kiegészítője lehet a professzionális tartalomfejlesztésnek, amely új lendületet ad a kulturális életnek.

11. Tematikus oldalak

Első lépésként a néphagyományokra támaszkodva a húsvéhoz és a karácsonyhoz kötődően olyan tematikus oldalak létrehozása, amelyekről le- és feltölthetők az aktuális ünneppel kapcsolatos szokások, dalok és táncok, továbbá mondókák, versek, szakirodalom stb. Olyan szövegek és kották, amelyek segítséget nyújtanak a műsorok összeállításához az egyesületekben. Kedves szövegrészletek és hagyományos, a térségre jellemző ételreceptek közlése a gasztrokultúra jegyében. Az internetes rovat nemcsak szakmai szempontból indokolt, de fontos lehet irányított közösségteremtő szerepe is, ami a tartalmak megosztásával és a fórumok segítségével összekapcsolhatja az érdeklődő művészeti csoportokat.

12. Nyílt nap

A *Vajdasági Magyar Művelődési Intézet nyílt napja* valójában szakmai tréningekkel színesített (kommunikációs tréning, internetes felhasználói ismeretek, közösségi internet, közösségépítés stb.) eszmecsere az Intézetben folyó munkáról.

13. Digitalizálás

Az Intézet közvetítésével digitális formában is legyen elérhető a vajdasági magyar nemzeti közösség szellemi öröksége, amely szabadon hozzáférhető módon segíti a kutatást, a képzést, az önképzést, és megfelel a nemzeti kultúra megőrzésére irányuló célkitűzéseknek.

13/A A digitális korszakváltás tudatosítása. A kulturális örökség digitalizálásáért és megőrzéséért felelős Intézet részére megbízható, folyamatos, hosszú távú finanszírozást kell biztosítani a digitalizáláshoz szükséges erőforrások – személyi feltételek, hardver és szoftver eszközök, szerzői jogdíjak, kutatás-fejlesztés stb. – megteremtéséhez és működtetéséhez.

13/B Koordinált fejlesztés. Kialakítani a digitális tartalmak begyűjtésének, feldolgozásának és hosszú távú megőrzésének szervezett feltételeit alkalmazva a digitalizálásra, a feltárássra és a megőrzésre vonatkozó ajánlásokat és szabványokat. Az együttműködés keretein belül digitalizálási kompetenciaközpontokat kell létrehozni.

13/C Esélyegyenlőség a felhasználók számára. A felhasználók számára – tartózkodási helyüktől és anyagi lehetőségeiktől függetlenül – egyenlő esélyt kell biztosítani a digitális kulturális örökség megismerésére és a megbízható információk megszerzésére.

13/D Részvétel európai projektekben. Csatlakozni kell a digitalizálási tevékenységeket koordináló, és a nemzetközi hozzáférést biztosító európai kezdeményezésekhez.

13/E Szakemberek képzése. Ki kell alakítani a képzési rendszert a digitalizálásban és a digitális objektumkezelésben jártas szakemberek számának növelése érdekében (egyetemi képzés, akkreditált képzések, folyamatos tapasztalatcsere stb.).

IV. 2.

ÉRTÉKTEREMTÉS – ÖRÖKSÉGVÉDELEM

IV.2.1. SZÍNHÁZAK

I. Helyzetkép

I.1. Intézményrendszer, a művészeti ág jellegzetességei

A vajdasági magyar hivatásos színházi élet hét alappiléren nyugszik:

- Narodno pozorište – Naordno kazalište – Népszínház, Magyar Társulat (Szabadka)
- Újvidéki Színház (Újvidék)
- Kosztolányi Dezső Színház (Szabadka)
- Zentai Magyar Kamaraszínház (Zenta)
- Tanyaszínház (Kavilló)
- Gyermekszínház (Szabadka)
- Újvidéki Művészeti Akadémia – Drámai Tanszék, színészképző szak, magyar osztály.

A Magyar Nemzeti Tanács 2011. május 16-i ülésén 4 vajdasági magyar színházi intézmény esetében döntött az alapítói jogok részben (50%) történő átruházásának kezdeményezéséről. A kezdeményezések alapja minden kulturális intézmény esetében lehetett és volt az, hogy kiemelt jelentőségű, de a színházak esetében az a tény is erősítette a döntést, hogy az intézmények alapvető tevékenysége a magyar nemzeti közösség kultúrájának őrzése és fejlesztése.

A Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018 azt a feladatot is magában hordozza, hogy átgondolásra kerüljön, mit kell vajdasági magyar színház alatt érteni, melyek azok a meghatározó jegyek, amelyek ezeket az intézményeket illetve társulatokat a vajdasági magyar kulturális élet egészében is meghatározó jellegűvé, nemzetileg megtartóvá, ugyanakkor művészi kihívásoknak megfelelő intézményekké teszik.

A színház több értelemben is a jelen idő művészete, tehát egy előadás csak akkor létezik, ha azt nézi is valaki, nem alkalmas rá az az irodalomban szokásos mondat, miszerint a fiók tud róla. Tehát a színház csak élő és jelenidejű közvetlen kapcsolatában létezik az adott közösségben. Mindemellett drága, sok kiadással járó művészetről beszélünk. Éppen ezért úgy is figyelni kell a vajdasági magyar színházi intézményeinkre, hogy milyen eredményeket mutatnak fel, hiszen intézményeinket is élő emberek alkotják, és nem csak külső,

adminisztratív tényezők. Tehát, a prioritásokat, illetve a támogatásokat mindenképp az alapján is kell meghatározni, ahogyan az a gazdaságban és más területeken is megnyilvánul, azaz, hogy azokba a szubjektumokba fektessünk be, amelyekbe megéri, illetve amelyekbe szükséges és eredményes.

Nem megkerülhető kérdés, hogy a XXI. században a magyar nyelvű előadásokat produkáló színház, amely valóban bír a leglátványosabb és legalapvetőbb jellegzetességgel, ami a magyar kultúrához tartozást meghatározza, a nyelvvel, önmagában nem elegendő. A magyar nyelvű színház a nemzeti önazonosság őrzésében és ápolásában megkerülhetetlen, ugyanakkor a kiemelt jelentőségű vajdasági magyar kulturális intézmény státusz azt feltételezi, hogy a színházi előadások úgy szakmai szempontból, mint a közönség figyelmének fenntartása és a színházba való „behívása” és a színházban való „benntartása” szempontjából olyan kihívásoknak is megfelel, amelyek a vajdasági magyar színházi életet egészében, nyelvében és művészi színvonalában is kiemeltté, izgalmassá és sikeressé teszi.

Ugyanakkor tényként kell megállapítanunk, hogy szinte egyik színházunk sem törekszik, ritka kivétellel, a beszéd, a magyar nyelv beszéde, és általában a verbális kommunikációs eszközök, a nyelv kézzelfogható fejlesztésére, ápolására.

Nagyon fontos és a közösség egészének fejlődése, alakulása, elköteleződése és felszabadultsága függ a színháztól és rendezvényeitől: közéleti szerepét gyakran politikai, szociológiai, a jelen valósághoz kötődő viszonya is meghatározza.

Színházaink magyarságát fontos annak alapján is definiálni, hogyan töltik be közösségteremtő-fejlesztő, közösségi szempontból értékteremtő szerepüket az adott területen. Tehát egy tánc- és mozgásház, illetve más kortárs tendenciákat alkalmazó színház is a magyar kultúra részének kell és lehet tekinteni, amennyiben a magyar kulturális örökség hagyományaira, elemeire építve teremt új értéket.

A vajdasági magyar színházak esetében is mértékkelendő, mennyit tesznek a közösségért, annak integrációjáért, menedzseléséért, popularizációjáért.

A színházművészetet az azt létrehozó művészek által, főként közösségi hatásuk, a magyar kultúra szempontjából fontos momentumok, illetve az egyetemes emberit megszólító momentumok alapján is definiálni kell, ami érzékeny mérőműszert igényel: nem elhanyagolható tény az, hogy a színház képes nagy létszámú azonos anyanyelvű közönséget egy térbe összeszervezni, hiszen közösségi szempontból ennek mindenképp fajsúlya van. Azonban ez nem kizárólagos tétel, hiszen az esztrád, mint a legpopulárisabb forma is képes erre. A nemzeti közösségi, a vajdasági magyar színházak esetében ki kell zárni, hogy a színház ars poeticájának e kategória (esztrád) a része legyen.

1.2. Intézményrendszer az adatok függvényében

A Magyar Nemzeti Tanács által kért adatok tükrében pontos képet kaphatunk arról, milyen körülmények között és viszonyrendszerben működnek a vajdasági magyar színházak.

Ezen adatok között nem szerepel tételes bontásban:

- Alapító költségvetése
- Pályázott költségvetés
- Produkciós költségvetés.

1. Narodno pozorište – Narodno kazalište – Népszínház, Magyar Társulat – Szabadka

Alapító-fenntartó:	Vajdaság Autonóm Tartomány (51%), Szabadka város
Alkalmazottak száma:	107
Szerződéses alapú munkatársak:	
Társulat létszáma:	16
Bemutatók száma:	4 (de 5-6)
Játszott előadások száma a házban:	102
Vendégjátékok száma:	23
Összköltségvetés:	nincs betekintés

2. Újvidéki Színház, Újvidék

Alapító-fenntartó:	Újvidék Városa
Alkalmazottak száma:	51
Szerződéses alapú munkatársak:	havi átlag 583 594 din/hó
Társulat létszáma:	19
Bemutatók száma:	5
Játszott előadások száma a házban:	95
Vendégjátékok száma:	31
Összköltségvetés:	havi átlag 4 184 932 din/hó

3. Tanyaszínház, Kavilló

Alapító-fenntartó:	Fiatal művészek
Alkalmazottak száma:	0
Szerződéses alapú munkatársak (átlagosan):	15 - 30
Játszott előadások száma egy évadban:	
Összköltségvetés:	554 490 din

4. Zentai Magyar Kamaraszínház, Zenta

Alapító-fenntartó:	Zenta város önkormányzata
Alkalmazottak száma:	0,5
Szerződéses alapú munkatársak:	50 000 din /hó
Társulat létszáma:	
Bemutatók száma:	5
Játszott előadások száma a házban:	40
Vendéjátékok száma:	8
Összköltségvetés:	363 000 din/hó

5. Kosztolányi Dezső Színház, Szabadka

Alapító-fenntartó:	Szabadka Város Önkormányzata
Alkalmazottak száma:	15
Szerződéses alapú munkatársak:	havi átlag 300 000 din/hó
Társulat létszáma:	5
Bemutatók száma:	5
Játszott előadások száma a házban:	55
Vendéjátékok száma:	35
Összköltségvetés:	1 387 459 din/ hó

6. Gyermekszínház, Magyar társulat, Szabadka

Alapító-fenntartó:	Szabadka város önkormányzata
Alkalmazottak száma:	35
Szerződéses alapú munkatársak:	havi átlag 400 000 din/hó
Társulat létszáma:	17 (összesen)
Bemutatók száma:	7
Játszott előadások száma a házban:	200
Vendéjátékok száma:	140
Összköltségvetés:	2 801 244 din/hó

II. Helyzetfelmérés

II.1. Narodno pozorište – Narodno kazalište – Népszínház, Magyar Társulat – Szabadka

Történelmi státuszára legkifejezettebben hivatkozó vajdasági magyar színház. (Az 1854-ben épült színházról a következőket írják: „A Kárpát-medence 8. legrégebbi színháza, az egyik első színházépület, amelyet eleve magyar nyelvű színtársulat számára építettek. Magyarországon voltak ugyan szép számmal színtársulatok korábban is, de gyakran csak ideiglenesen szállásolták el őket, a színészek többsége pedig vándorszínész volt. Még Pesten is, színházat először a német nyelvű társulat számára építettek”) A hivatásos magyar társulat 1945-ben alakult.

A vajdasági magyar színházak között emiatt a legfontosabb státusszal rendelkező színház pozícióját, hírét, imázsát birtokolja. Az intézmény úgy térbelileg, mint a felvetődő strukturális változások függvényében alternatív, pontosabban ideiglenes állapotban létezik. Ugyanakkor komoly igazgatási és szervezési gondokkal küzd:

- kettős igazgatás – gondolunk itt a Népszínház főigazgatójára illetve a Magyar Társulat időközben kialakult önálló működési, irányítottsági módozataira, ami gyakran a társulatvezető részéről hatáskörátlépést követel. Jelen állapotban nem jók a kommunikációs viszonyok az intézmény többi tényezői felé.
- Az egyetlen részben tartományi alapítású intézmény egyik alapfeladataként fogalmazódott meg 1984-ben a tájolás. De az intézmény magyar társulata a többi, városi alapítású színházzal közösen, a Magyar Nemzeti Tanács tájolási programja részeként tájol.
- Anyagi eszközök feletti nem rendelkezés, ugyanakkor a pályázati bevételek más cégeken, egyesületeken átáramló kezelése.
- Az ún. színházi vagyon, felszerelés külön, azaz a hivatalos leltáron kívül tartása.
- A Magyar Társulat semmiféle ellenőrzési mechanizmust nem gyakorol a Népszínházba befolyó költségvetés felett (ámbár van tagja a Színház igazgatóbizottságában) – megjelenik az aránytalan elosztás lehetősége
- Az intézmény igazgatási elvei illetve komoly stratégiai döntések a szocialista államberendezésre jellemző öngazgatói módszerek alapján születnek:
Ez egyrészt egy szükséges dolog, hiszen gyakran születtek elrugaszkodott és dilettáns, szakmailag nem megalapozott döntések (az új épület valóságtól független terve, színházi működések laikus elképzelései).

Másrészt nem megengedhető, hogy fennmaradását érintő alapvető dolgokról az ott dolgozó színészek, munkatársak döntsenek, többnyire saját pozíciójuknak megfelelő irányba befolyásolva a különböző fontos ügyeket, vagy másodlagos tényezőket helyezve előtérbe.

A Magyar Nemzeti Tanács 15/2010-es záradékában a vajdasági magyar közösség önazonosságának őrzése és fejlesztése szempontjából, ugyanakkor a vajdasági magyar kulturális élet fejlesztése és értékeinek létrehozása szempontjából kiemelt jelentőségű intézménnyé tette a Narodno pozorište – Narodno kazalište – Népszínházat.

A nemzeti tanácsokról szóló törvény értelmében az alapítóknak erről döntést kellett hozniuk, az intézmény alapszabályába építve a nemzeti közösség részéről megfogalmazott kiemelt státuszt. Erre az elmúlt közel egy évben nem került sor.

Ugyanakkor a Magyar Nemzeti Tanács 2011. május 16-i ülésén döntött arról, hogy élve a törvény adta lehetőséggel, társalapítója kíván lenni az intézménynek. Erről a döntésről értesítette az alapítókat és az intézményt, amelyek részéről válasz nem érkezett.

A Magyar Nemzeti Tanács azzal a céllal, hogy rendezze az intézmény jelenlegi működéséből fakadó ketősséget és eleget tegyen a Magyar Társulat határozott, a pénzügyi önállóságot jelentő évtizedes kérésének, a következő záradékot hozta (Z/IX-1342-6/2010):

Támogatja a Szabadkai Népszínház Magyar Társulatának önállósodását és az ezzel párhuzamosan létrehozandó Vajdasági Magyar Nemzeti Színház megalapítását.

A Magyar Nemzeti Tanács annak ellenére, hogy a Narodno pozorište – Narodno kazalište – Népszínház alapítói illetve Igazgató Bizottsága részéről mindeztideig semmilyen visszajelzést vagy választ nem kapott kezdeményezéseit illetően, bízik abban, hogy ezen nagymúltú intézmény és azon belül a Magyar Társulat biztonságos és tervezhető jövőjének és munkafeltételeinek megteremtéséhez sikerül partnerré tenni a jelenleg teljes mértékben elzárkózó alapítókat.

A Magyar Nemzeti Tanács 2010 szeptembere és 2011 februárja között szakmai egyeztetések és megbeszélések sorát tartotta a vajdasági magyar színházak vezetőivel, amelynek témája az a 2001/2-ben, az intézmény magyar társulatának egy részétől megfogalmazott célkitűzés volt, aminek az eredménye a Vajdasági Magyar Nemzeti Színház életrehívása.

A 2010-es nemzeti tanácsi választásokat követően felállt új Magyar Nemzeti Tanács illetve annak Közigazgatási Hivatala azért döntött úgy, hogy a számos vitát, komoly szakmai polémia és érzékenységet kiváltó és érintő kérdéssel-kezdeményezéssel, mint a Vajdasági Magyar Nemzeti Színház foglalkozni kíván, mert úgy politikai, mint szakpolitikai meggyőződése, hogy a vajdasági magyar színházi élet ezen intézményében működő magyar társulat helyzete megoldást kíván, aminek megelégséhez nem kerülhet meg illetve nem söpörhető szőnyeg alá az a kezdeményezés, ami az intézmény részét képező magyar társulat részéről fogalmazódott meg igényként, elvárásként és lehetőséggént.

A mintegy féléves egyeztetési folyamat eredményeképpen megszületett az a minimum, amit a többi vajdasági magyar színház elvár annak érdekében, hogy támogatni tudja a nemzeti színházi kezdeményezést. A szakma részéről megfogalmazott minimum szerint:

- A Vajdasági Magyar Nemzeti Színház más színházakra át nem hárítható feladata a tájolás
- A Vajdasági Magyar Nemzeti Színház Igazgató Bizottságában helyet kap a többi vajdasági magyar színház képviselője
- A Vajdasági Magyar Nemzeti Színház igazgatójának megválasztása szempontjából elfogadott kritériumok a vajdasági magyar színházak részéről közösen kerüljenek megfogalmazásra
- A vajdasági magyar színházak elfogadják, hogy a jövőben Vajdasági Magyar Nemzeti Színház művészi magját a jelenlegi Narodno pozorište – Narodno kazalište – Népszínház magyar társulata adja.
- A Vajdasági Magyar Nemzeti Színház koncepciójáról a V.9. fejezet szól részletesebben.

Az új színházépület túlméretezett kapacitásaira és nem utolsósorban a szabadkai magyarság tömeges együttműködésére gondolva, számottevő, akár bérletes közönség csak évekig tartó előkészítő munka eredményeként jön létre. Sajnos ezt a folyamatot az elmúlt évek programstratégiája egyáltalán nem ösztönte: a színház programjának jó része a miniatűr Soltis Stúdióban játszódtott (ezeken az estéken Szabadkán 40-50 magyar ajkú ember indul el a színházba, nem pedig 200-300), főként a Népszínház szerb társulatával való egyeztetés elkerülése végett.

Az intézmény magyar társulatának megoldatlan helyzete, a fentebb vázolt gondok oda vezettek, hogy az előző időszakban birtokolt elsődleges, domináns szerepét a Népszínházon belül a magyar társulat elvesztette.

II.2. Újvidéki Színház, Újvidék

Az Újvidéki Színház 1974-ben alakult, első előadása Örkény Macskajátéka volt. Ez a bemutató és a darabválasztás a tartományi fővárosban működő magyar városi színház irányvonalát, színházi és művészi elképzeléseit is megmutatta, felmutatta.

Az Újvidéki Színház első pillanattól városi színház volt, önmagát ekképpen definiálta és élte meg. Az időközben eltelt évtizedek jelentős hangsúlyeltolódásokat eredményeztek, a vajdasági magyarság központja mára nem csak Újvidék, azonban a színház továbbra is ragaszkodik öndefiniálásának ahhoz a finoman árnyalt, de határozottan városias és modern részéhez, ami a színházművészet és színházirodalom vonatkozásában a tartalmat, az esztétikai mércét és a közönség szórakoztatását egyaránt fontosnak tartja.

A vajdasági magyar színházak közül az Újvidéki Színház helyzete a legjobb és legkiegyensúlyozottabb, ami nem csak annak köszönhető, hogy Újvidéki város költségvetése messze túlszárnyalja az összes többi városi költségvetést, ennek eredményeképpen pedig a város magyar színháza is jobb helyzetben van a többi városi színháznál (Kosztolányi Dezső Színház, Zentai Városi Kamaraszínház), hanem annak is köszönhető, hogy az Újvidéki Színház vezetősége a város kulturális részeként fogadtatta el intézményét, ami a szellemi és identitásbeli jegyek teljes megtartása mellett sem hozták kétséges helyzetbe az intézményt.

A vajdasági magyar kulturális színterek és erőterek az elmúlt évtizedekben nem úgy rendeződtek át, hogy Újvidék kiüresedett volna, hanem olyképpen, hogy a vidéki városokban működő, újonnan létrehozott intézmények illetve a már meglévők is teret és figyelmet követeltek maguknak, visszautasítva a „vidéki” és „provinciális” jelzőt, ami a korábbi évtizedekben leírta és kiírta mindazokat a kezdeményezéseket a vajdasági magyar kulturális életből, amelyek nem feleltek meg a sokszor igazságtalan, ám kétségtelenül legfelvértezettebb és felkészültebb újvidéki értelmiségi elitnek. Ebben az átalakulásban, ami természetesen ma is zajlik, az Újvidéki Színház rendkívül bölcs, érett és követendő példát mutatott:

- magyar-magyar szakmai együttműködésből
- saját helyzetének folyamatos újradefiniálásából
- a város többségi szellemi-kulturális erőterében kivívott helyzetével

A vajdasági magyar színházi életet folyamatosan próbára tevő gondot, a közönséghiányt az Újvidéki Színház rendkívül sikeresen oldotta meg, ha figyelembe vesszük az – intézmények által megadott – adatokat: az Újvidéki Színház éves nézőszáma 12.000, míg a Népszínházé 15.000. (A kisebb és újabb színházak, mint a Kosztolányi Dezső Színház a 8400-as illetve a Zentai Városi Kamaraszínház a 3000-es nézőszámmal jól szerepelt).

Az Újvidéki Színház repertoárpolitikája, valamint kiválasztott rendezői, illetve a szerb térségre nem jellemző társulati fegyelmezettsége miatt erőteljesen jelen van úgy a magyar, mint a szerb kultúrszférában.

Kiemelt rendezvénye a Vajdasági Magyar Drámaíró verseny, ami az évek során egy jelentős és szórakoztató vajdasági magyar és magyar találkozóvá nőtte ki magát szellemi értelemben, kiváló példa arra, miként lehetséges kitartással és elszántsággal hagyományt teremteni.

Az Újvidéki Színház a vajdasági magyar színházak között a legkomplettebb színház, felszereltségét, emberállományát, szolgáltatói munkahelyei szisztematizációját, költségvetését tekintve is fejlettebb a többi intézménynél.

A Magyar Nemzeti Tanács a Z/45/2010-es számú záradék meghozatalával a vajdasági magyar közösség kiemelt jelentőségű kulturális intézményévé tette, amiről az alapító mindezideig nem hozott döntést.

A Magyar Nemzeti Tanács kezdeményezte az Újvidéki Színház esetében is a társalapítóvá válást, ami – tekintettel arra, hogy tevékenységét illetően teljes mértékben a magyar nemzeti közösség önazonosságát szolgálja – független a kiemelt intézmény jellegétől.

II.3. Tanyaszínház, Kavilló

A Tanyaszínház kétségtelenül egyik legértékesebb tradícióra épülő és közösségi szempontból talán a leglátványosabb színházi intézménye a vajdasági magyar közösségnek, amely egyben az egyetlen színház, amelynek alapítója polgárok egyesülete, tehát a civil szféra részét képezi.

A Tanyaszínház fő rendeltetése a nem városi színházi közönség szórakoztatása, művelése és talán még fontosabb: közösségteremtő szerepe. Hangsúlyos effektusa, hogy az adott közeg közönsége a tanyaszín-

házas előadások alkalmával együvé tartozást érez, és amikor olyan helyen lép fel a Tanyaszínház, ahol a színházi előadás ritka, illetve nincs is, építi a nemzeti önazonosság érzését.

Éppen ebben rejlik az utóbbi évek, évtizedek csapdája, amibe a Tanyaszínház, az anyagiasodó világ következményeként beleesett: többnyire kizárólag fizetős helyeken játszik, holott ahol valóban szükség volna rá, illetve, amely helyek miatt egyáltalán kivívhatta magának a fentiekben említett elismerést, nem tudják megfizetni az adott vendégjátékot és bánásmódot, hiszen évi kulturális költségvetésük sem tesz ki ennyit.

Jelenünkben a Tanyaszínház inkább a nagyobb központok, települések szórakoztató programjainak a része, mintsem az a misszióvállalás jellemezné, amely a kezdetekben meghatározta.

A Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018 rendezni kívánja a Tanyaszínház „útvonalát”, a hangsúlyt azokra a helységekre fektetve, ahol az év folyamán a magyar közösségnek nincs alkalma magyar színházi előadást látni.

Ezzel a Tanyaszínház küldetése új erőre kap, a vajdasági magyar közösség önazonosságának erősítésében pedig a saját maga számára kijelölt pozícióhoz, saját gyökereihez tér vissza.

Produkcióinak kvalitásait, méreteit is ez irányba kell fejleszteni.

A szórvány- és szigetmagyarságot célzó tanyaszínházi előadások mindenképpen elsőbbséget képeznek a tömbbel szemben.

A Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018 között rendezni kívánja a kavillói Tanya-ház kérdését.

Mérlegelni kell a Tanyaszínház azon igényét, hogy állandó fizetési munkatársat alkalmazzon, aki év közben bonyolítaná a szervezői, pályázati és a nyári munkafolyamat előkészületeit érintő munkákat vagy ezt a tevékenységet a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet vállalná infrastruktúrájával, alkalmazottaival, a Magyar Nemzeti Tanácsa Közigazgatási Hivatalával évi szinten egyeztetve.

II. 4. Zentai Magyar Kamaraszínház, Zenta

A Zentai Magyar Kamaraszínház létrejött egy régi zentai álom és ötlet megvalósulásával van összhangban, tehát mindenképp egy szükséges, támogatható, zentai részről is alátámasztható projektumról van szó.

A zentai községi képviselő-testület 2008. február 20-i ülésén döntött a Zentai Magyar Kamaraszínház megalapításáról. Ez a színház a vajdasági magyar színházak közt a legfiatalabb. A létrehozáskor az volt az elképzelés, hogy a színház keretében vendégművészekkel évi két bemutatót tartanak.

A színház munkájába aktívan be kívánták kapcsolni a Zentáról elszármazott művészeket is.

A színháznak van önálló otthona, azonban a zentai városvezetésben 2010 elején bekövetkezett hatalomátvétel már nem kedvezett a kamaraszínház fejlődésének.

Jelen pillanatban nem rendelkezik saját társulattal, az igazgató mellett a minimálisnál is kevesebb alkalmazottja van. Megkérdőjeleződött szerepvállalási koncepciója, illetve az esetleges fejlődési stratégiája.

A Zentai Magyar Kamaraszínház, mint minden kisvárosi színháznak, tartalmi stratégiája részévé kell tennie a lokális igényeket és viszonyulásokat, feltárva, mi módon tudja azt modern módon, ugyanakkor a közönység által is elfogadhatóan feldolgozni, a kulturális élet szerves részévé válva.

A Zentai Magyar Kamaraszínház ezekre a kérdésekre adekvát, ugyanakkor nem megfelelőképpen profesz-zionális válaszokat adott az elmúlt időszakban, aminek okát elsősorban a támogatás szűkösségében kell látni.

A Zentai Magyar Kamaraszínház egészséges fejlődési képet előrevetítő koncepciója, amely a zentai és Zenta környéki középiskolásokat célozza meg, belőlük kívánva befogadót nevelni, mindenképpen fontos és jó irány, amit azonban megkérdőjelez az amatőrök alkalmazása. A művészi koncepció egyetlen hivatásos intézmény esetében sem válhat esetlegessé, nem válhat kiszolgáltatottá az alapító által szűkösre szabott támogatás okán.

A társulattal nem rendelkező színháznak ajánlatos meghatározni azt a fejlődési stratégiát, amely feltételezi alkalmazottállományának időhöz kötött növekedését, illetve egy előrelátott társulatalapítási momentumot is.

A befogadói hozzáállás más magatartást feltételez egy színház számára. Elsősorban felmerül az a veszélyes buktató, hogy valamelyik közeli nagyobb színház kirendeltségeként, afféle haknihelyeként működik. Ezen veszély elkerülése céljából komoly tervezés és művészi egyeztetés eredményeképpen működhet ugyan együttműködési szerződések alapján, azonban a legfontosabb, hogy megőrizze szuverenitását.

Egy kisközösség kultúrája illetve sajátosságai akkor fejlődnek igazán önálló tőből, akkor táplálkozik, ha saját szellemi közeget tud a háta mögött, erkölcsi és anyagi támogatottsági háttere is igyekszik az egymástól független tartalmakra épülni.

Nem elhanyagolandó a szellemi bázis, ami ez esetben egyfajta professzionalitást is magába foglal, ami egy adott színház körül ki kell, hogy alakuljon.

II. 5. Kosztolányi Dezső Színház, Szabadka

A KDSZ Szabadka város magyar nyelvű színháza, mely folyamatosan támaszkodik a kortárs, alternatív, kísérleti, független színházas hagyományokra, eredményekre, úgy művészi mint szervezési, gyakorlati értelemben. Tematikailag és formailag is a kortárs modern színház képviselője.

A 2011/2012-es évadtól nem klasszikus repertoárszínházként működik, hanem ciklikusan, blokkokba tagolva játsza előadásait, így válik lehetővé a többi produkciós munka elvégzése.

A KDSZ jelentős marketingstratégiát folytat a magyar kultúra és színház déli irányultságú, szerbiai, balkáni érvényesítése, jelenléte érdekében, ugyanakkor szervesen kapcsolódik a helyi, Szabadka és környéke, vajdasági közeghez, közönségéhez, úgy a mindennapi kommunikációt, mint tematikáját illetőleg. A magyarországi színházi palettán is reprezentatív helyet foglal el, a rá jellemző műhelymunka elismert úgy a független, alternatív, mint a konvencionális-konzervatív színházi világban.

A Kosztolányi Dezső Színház működése három illetve négy alapvető tartalmat foglal magába:

- saját produkciók létrehozása és játssza
- Desiré villamosa befogadói program
- Desiré Central Station nemzetközi / regionális kortárs színházi fesztivál
- Show case program

A KDSZ alapvető gondjai a támogatások bizonytalansága. A két Desiré-s program nem rendelkezik állandó költségvetéssel.

II.6. Szabadkai Gyermekszínház, Magyar Társulat, Szabadka

A gyermekszínházak a legfontosabb hordozói egy közösség értékteremtő törekvéseinek, úgy az anyanyelv, mint az általános és – a vajdasági magyar közösség esetében – a magyar kultúra szempontjából. A szabadkai Gyermekszínház politikai okokból kívül marad a magyar érdekerületről, holott közösségi szempontból a benne rejlő lehetőségek és nem utolsó sorban felelősségek szinte korlátlanok. A legfiatalabb generációk megszólításának eszköze, ugyanakkor az anyanyelv használatának, természetessé tételének és a használat szokásának fontos terepe.

A szabadkait ugyanaz a klisébe illő probléma jellemzi, mint sok gyermekszínházat a világban: a művészi be nem teljesültségtől hajtva elfelejtődik alapvető koncepciója, elveszik az az irányvonal, miszerint meghatározott közönséghez, meghatározott céllal szól.

Jellemző, hogy legalacsonyabban képzett színészeink alkotják társulatát, arányaiban sok a nem iskolázott, nem diplomás színész.

Előadásai nem foglalkoznak kellőképpen a helyi közönséggel való kapcsolattal és neveléssel.

Túlságosan erős színész-szindikalizmus jellemzi, azaz a társulat elhivatottsága kérdéses.

A magyar társulat nem rendelkezik saját művészeti vezetővel, gyakorta függ szerb nyelvű, párhuzamos „partnerétől”, azaz a másik társulat politikai nézetétől.

A magyar szülők és gyermekek egyik fontos kulturális színtere volt és lehetne, nem utolsó sorban didaktikus értékekkel.

III. Stratégiai célok, értékelvek, prioritások

1. Narodno pozorište – Narodno kazalište – Népszínház, Magyar Társulat önállósága

A Magyar Társulat már beharangozott önállósodási lépései ideiglenessé teszik munkáját és az ott dolgozó alkalmazottakét is. Ajánlatos az adott lépésekről dönteni, illetve egy időhöz köthető ütemezést meghatározni. A Magyar Társulat különválása nem feltételezi azonnal a Vajdasági Magyar Nemzeti Színház létrejöttét.

2. Tájéolás

Színházaink jelenléte azokban a helységeket, ahol nincs magyar színház, úgy a kisvárosokban, mint a falvakban, rendkívül fontos, illetve komoly közösségteremtő szerepük van.

A tájolásnak három módját kell alkalmazni:

- projektalapúan a városi színházak – Magyar Nemzeti Tanács által éves szinten támogatva
- egyetlen (több, mint fele részben) tartományi alapítású vajdasági magyar színházunk rendes tevékenysége részeként tájoljon. Évi játszási számának legalább 25 %-t tájolás során valósítsa meg. Természetesen a tartományi szintű költségvetési támogatását is ehhez mérten kell meghatározni (1. pontban megfogalmazott önállósulás)
- Tanyaszínház évi programja a szórvány- és szigetmagyarság felé koncentrálna

3. Zentai Magyar Kamaraszínház arculata, közösségépítő feladatai

Világossá tenni a színház működési szándékát, azaz társulatalapítói lehetőségeit, és ennek függvényében alakítani: vállalni a nem társulattal rendelkező színház státuszát és ennek irányába cselekedni, izgalmas, de mindenképpen a hivatásos színház keretei, követelményrendszere és színvonala mentén. Az elegendő költségvetésről szóló döntés meghozatala az alapító városi önkormányzat részéről.

4. Desire Central Station Színházi Fesztivál

- A fesztivál kerüljön vissza a szabadkai városi költségvetésbe akkora összeggel, mint amekkorát a gyermekszínházi és a filmfesztivál részére előlát a szabadkai önkormányzat.
- Ugyanakkor a fesztivál magyar programjának erősítése és gazdagabb kínálata céljából három egész estét betöltő előadás fesztiválon történő vendégszereplését vállalja a magyar Nemzeti Erőforrás Minisztériuma.
- A fesztivál egyedi, kortárs művészeti jellegének támogatása céljából a fesztivál kerüljön be Vajdaság Autonóm Tartomány állandó költségvetésébe.

A 2009-ben életre hívott színházi fesztivál arculatát illetően egyedülálló Vajdaságban. Egyszerre, egyetlen rendezvény keretein belül kívánja bemutatni a magyar, európai és a nyugat-balkáni térség kortárs színházi törekvéseit. A Kosztolányi Dezső írói álnevét használó és a szó különböző jelentéseire építő fesztivál a vajdasági magyar szellemi tér mindazon előnyét felsorakoztatja a fesztivál mögött, ami a vajdasági magyar művészi és kulturális életet ebben a térségben egyedülállóvá, ugyanakkor szellemi kapocssá teszi Európa és a Balkán közötti keskeny pallón.

A fesztivál egyedisége tetten érhető részben a vajdasági magyar szellemiséget, mint a szerb, horvát, szlovén, bosnyák kultúra és a magyar kultúra közt mint átfolyóedényt megélni kívánó és vágyó hozzáállásban, és részben abban a hozzáállásban, ami a vajdasági magyar kultúrát mint az egyetemes magyar kultúra szerves részét éli meg. Ebben a kettősségben fogalmazódik meg a fesztivál station-jellege, állomás-tulajdonosága, ami egyszerre utal a színházi fesztiválnak otthont adó határmenti városra, Szabadkára (Kosztolányi szülővárosára, ahová az író éveken keresztül nem látogathatott haza a trianoni békediktátumot követően) és az itt élő nemzetekre, amelyek egymás közti viszonya egyszerre építő-elfogadó-befogadó-elutasító (egymás nyelvének nem ismerete).

Ez a kortárs színházi fesztivál az egyetlen olyan művészeti rendezvény, amely egyszerre szólítja meg az európai és balkáni régiót, vállalkozik arra, hogy közép-európai legyen a Balkán szájában.¹⁴

¹⁴ A DESIRÉ CENTRAL STATION 2009 – WEST fesztiválról írták:

November 22-én, elindultunk Nyugat felé (West) és mégiscsak kell valami, amit majd fel tudunk mutatni, ha megérkezzünk – egy ellenőrző pontra Nyugat és a valami, a Balkán és a valahol közt. (VMMI)

Szabadkán színházi fesztivált csináltak. Jól van ez így. Vágytak rá, kitalálták, megszervezték, megcsinálták. Mindenki. Szívével-lelkével. Színész, portás, takarítónő, öltöztető, technikus, pultos. Apraja-nagyja. Egy hétig mindenki egy dologért tesz. WC ajtót fest, csoportot vezet, plakátot ragaszt, szállást intéz, vacsorát, sajtót, tolmácsot szervez, kávéért főz, elszámol, pecsétel, jegyet tép, kelléért rohan, jelmezt vasal, meleg ételt hoz szünetben éhes vendégeknek, habár senki nem kérte. Egyszóval csinálják. Nagy dolog ez. (...) Kedves emberek. Nagyon. (...) Úgy tűnik, hogy a színház itt tényleg egy Esemény. Fontos. (...) Többet kellene jönni. u.i.: Köszönet mindenki nevében mindenért. **Tóth Simon Ferenc** (SZPUTNYIK)

Lovas Ildikó írta a Desiré Central Station kapcsán, hogy Kosztolányi Dezsőtől a laza közép-európai szigorúságot kell eltanulni, amiben az élet és a művészet úgy szövi át egymást, hogy a feladás és a közepszerűség fejvesztve menekül. Azt hiszem, ennek maximális eltanulásáról adott tanúbizonyságot Urbán András fesztiváligazgató 2009. november 22-e és 29-e között. Köszönet érte. **Berényi Emőke – Brenner János** (HÍD, 2010. január)

DESIRÉ. Alapvető jelentése (ang. vágy) mellett... egyrészt: Kosztolányi Dezső beceneve, másrészt: Desiré villamosa - a szabadkai Kosztolányi Dezső Színházban három éve sikerrel futó hazai és külföldi kortárs művészeket felvonultató programsorozat címe, harmadrészt pedig: régi vágy, egy nemzetközi/regionális színházi fesztivál, amire már nem kell várni, ugyanis 2009. november 22-től 29-ig Szerbia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Szlovénia, Macedónia, Bulgária és Magyarország leginnovatívabb színházi törekvései állomásoznak Szabadkán a DESIRÉ CENTRAL STATION 2009 - WEST színházi fesztivál peronján. (Szinhaz.hu magyar színházi portál)

5. A világ- és a magyar irodalom magas színvonalú életre keltése a gyermekelőadásokban

Nem kezelhetjük egységes egészként, mint kétnyelvű intézményt a szabadkai Gyermekszínházat, hiszen mások a hangsúlyok és jelentőségek a két nyelvi területen, tehát fontosságát is tekintve, a magyar társulat missziót teljesít.

A Gyermekszínház, akár a színház maga, összművészeti jellegénél fogva kitűnő alkalmat nyújt az irodalom, a zene, a képzőművészet, a tánc, a bábjáték, a színészi játék egyszeri megélésére és egy sajátos színházi esztétikum megfogalmazására.

A színházi élmény semmivel sem helyettesíthető, hiszen a közösségi meseélmény a legkisebb kortól látott színvonalas, igényes, a közösség hagyományait megragadó előadások, egy életre szólóan meghatározó és kialakítják a színház iránti érdeklődést.

„A mesék a hagyomány által megszentelt tudás hordozói”. Éppen ezért a gyereknézőt komolyan kell venni, olyan gyermekirodalmat kell színpadra vinni, amely kimozdítja a nézőt a megszokottból és a felelősen gondolkodó felnőtt a gyermekkel folytatott párbeszéd új alapokra helyezésével újdonságnak ható, frissítő erejű esztétikai minőséget hoz létre. Magas színvonalú mese- és gyermekirodalom nélkül elfogynak az olvasók, de a nézők is.

Az utóbbi időben igényes kiadók, igényes mesekönyvei láttak napvilágot, ismert írók fordulnak a gyermekek felé. A felpozsduilt gyermekirodalom kitűnő alkalmat nyújt a művészi sokszínűséget tartalmazó repertoár kidolgozására, természetesen az előadásokkal megcélzott korosztályrétegek pontos megnevezésével, hiszen a legkisebbek számára a bábelőadások a legkönnyebben befogadhatóak, a kisiskolások a meseadaptációk iránt a legfogékonyabbak, míg tízéves kortól már inkább a kalandokkal, érzelmekkel teli ifjúsági szövegek alapján készült előadások vonzzák a gyermekközönséget.

Mindenképpen fontos a magyar népmesekincs megjelenítése, a bábjátszás hagyományos magyarországi alakjait, Vitéz Lászlót és Paprikajancsit megjelenítő előadások. A mesemondás, mesehallgatás, az előadások megtekintése által átélhetővé válik a világ, mert a személyiség legmélyebb rétegeit szólítja meg. A jó szövegek a gyermekeket foglalkoztató kérdéseket válaszolják meg, a jó és a rossz harca arról szól, hogy a világban, akár az életben, a felbomlott egyensúlyt a rossz legyőzésével vissza kell állítani, hogy újra lakhatóvá váljon.

Hangsúlyozottan fontos az igényesség, ugyanis a gyerekközönség alábecsülése, a zanzamesék, az ismert mesék minden áron történő „modern átdolgozásai” a silány szövegutánzatok révén csorbul a színház tekintélye és torz azonosulási mintákat teremt a gyermekek számára.

Mindazonáltal megkerülhetetlen a gyermekirodalom ismerete, a mai meserecepció jellegzetességei, hiszen a legújabb meseirodalomban a mágikus vonások, a metaforikus ábrázolásmód, a játékosság felerősödése tapasztalható, ugyanakkor a legkisebbek számára írt történetek egy új közösségességményt villantva fel, a gyerekek valóságos életéből merítik témájukat.

Összegezésül: a klasszikus mesék és szerzők mellett a kortárs írók műveinek színpadra állításával, hazai írói műhelyek bevonásával, új színházi formák alkalmazásával a problémafelvetések újszerűségével, a vizualitás markáns jelenlétével és szövegszervező szerepével, igényes irodalmi szövegek szorgalmazásával, a társművészetek egyenrangú jelenlétével, a célcsoportok számára kidolgozott repertoárral lehet és kell színházat teremteni a gyermek és ifjúsági korosztály számára.

Mindezt azonban csak önálló művészi vezetéssel és a magyar irodalomban és színházi kultúrában járatos, nem (csak) a nyelvet beszélő, hanem annak irodalmából élő és alkotó művészi vezetésre van szükség.

Ezért elsődleges cél a szabadkai Gyermekszínházban a magyar társulat élére a fent megfogalmazott igényeknek megfelelő művészi vezetőt alkalmazni, aki a korábbiakban vázolt problémákra és gondokra is az itt leírt módon és eszközökkel találna választ.

Tekintettel arra, hogy a vajdasági magyar közösségnek ez az egyetlen hivatásos intézményben működő gyermekszínháza (társulata) van, ez a lépés rendkívül sürgető.

IV.2.2. IRODALOM – FORUM KÖNYVKIADÓ INTÉZET

I. Helyzetkép

A vajdasági magyar irodalom megszületése (1919) igen fájdalmas volt, fejlődése pedig vitákkal, polémia-
akkal és szembenállásokkal terhelt, azonban ez mindenképpen előremutató, létjogosultságáért megküzdő
irodalom.

A vajdasági magyar irodalom hosszú évtizedeken keresztül a jugoszláviai magyar irodalom elnevezést
viselte, születését Szenteleky Kornél irodalomteremtő és -szervező tevékenységétől számolta.

Igen meghatározó ideig nem igazán, nem szívesen tekintették a vajdasági magyar irodalom szerves ré-
szének Kosztolányi Dezsőt, Herczeg Ferencet, ezen írók politikai megítélése erőteljesebb volt, mint irodalmi
teljesítményük mérlegelése – a jugoszláv elkötelezettség lényegesebb meghatározó volt, mint a nemzeti
irodalomhoz tartozás vágya.

Bizonyos pillanatokban azonban éppen ez az elköteleződés vált nemzetivé, a más magyar irodalmak iránt
nyitottá, helyezte a magyar irodalmak párbeszédét a délszláv irodalmi kapcsolatok, áthallások vizsgálata elé.

A jugoszláviai/vajdasági irodalom önállósága és/vagy az egyetemes magyar irodalom részeként való de-
finiálása mára kevésbé izgalmas kérdés, azonban még a múlt század kilencvenes éveiben is erőteljes polé-
miákra adott teret, okot.

A vajdasági magyar irodalmi élet alakulásának mindenképpen meghatározó dátuma volt 1959. október
21-e, amikor is Sinkó Ervin megtartotta székfoglaló előadását és kezdetét vette az egyetemi szintű magyarta-
nár képzés az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv- és Irodalom Tanszékén.

Ötvenkét évvel később a huszonegyedik század kommunikációs csatornájának egyikén ekképpen fogal-
maznak a hallgatók: „a tanszék egy bélyeg, amit magunkon viselünk.”

Kisebbséghez tartozóként, nemzeti közösség tagjaként művelni irodalmat, akár szépírói, drámaírói vagy
költői megvalósulásról van szó, akár irodalomtudományi, kritikai munkásságról, mindenképpen olyan tevé-
kenység, ami akár látható/érezhető bélyegként is megélhető.

A vajdasági magyar kulturális élet irodalmi területe nem elvonatkoztatható az újvidéki Tanszéktől, ugyan-
akkor tíz év óta már a Belgrádi Egyetem Bölcsészettudományi Karához is köthető, ahol létrejött a Hungaro-
lógia Szak – Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, melynek alaptevékenysége a magyar mint idegen nyelv ok-
tatása, valamint a magyar irodalom és kultúra történetének közvetítése a tanszéken tanuló szerb anyanyelvű
diákok felé. Ezzel együtt a tanszék Belgrádban a magyar tudomány és kultúra közvetítésének és a magyar-
szerb fordításelméleti és -gyakorlati oktatásnak egyik központja.

A jelen felől tekintve a vajdasági magyar irodalom egyszerre képes és tud megemlékezni Herczeg Ferenc-
ről (tizennegyedik éve) és Szenteleky Kornélról (negyvenedik éve) – hogy csak eme két egymástól igen távol

álló értékrenddel, ízléssel és elkötelezettséggel bíró alkotót emeljük ki. A köztük feszülő szellemi térben alakul
és formálódik a jelen vajdasági magyar irodalma, amelyben a vajdasági jelzőért újra nemes/kevésbé nemes
küzdelem zajlik a könyvkiadókban.

A huszadik század utolsó európai háborújában szétesett országot elhagyó írók, akik élményvilágban és
tematikában is vajdaságiak, sok esetben vajdasági kiadóknál jelentetik meg kézírataikat, abból a támogatás-
ból, amelyből – elvileg – a vajdasági alkotókat kellene/illene támogatni, megjelentetni.

Az elmúlt évek polémiája, szakmai vitája, melynek ismét a vajdasági magyar irodalom a tárgya és alanya,
még nem zárult le. Noha úgy ideológiai, mint ízlésbeli vagy esztétikai megfontolások mentén felszabadult
irodalomról kell beszélni – a közép-szer előretörése és a szellemi kiüresedés réme mellett, melyek folyamatos
teherképzései nem csak az irodalmi életnek, hanem a teljes kulturális palettának –, a legkevésbé sem lehet fel-
szabadult irodalomról beszélni akkor, amikor a „couleur locale” és/vagy „vicinális irodalom” kerül definiálásra,
mégpedig az irodalmi helyzet, a könyvkiadói helyzet miatt.

Ugyanakkor tisztában kell lenni azzal, hogy az irodalom sokkal kevésbé intézményesíthető terület, mint
akár a levéltári, múzeumi, színházi tevékenység. Szerveződése és alakulása inkább szellemi műhelyekhez
és iskolákhoz köthető, melyek pozicionáltsága meghatározza ugyan lehetőségeiket, ami azonban nincs min-
dig egyenes arányban a képviselt értékkel. Ennek és azon „definíciónak” tudatában, hogy az irodalom a
személyiség szabadságharca, hatványozottan oda kell figyelni úgy stratégiai, mint kultúrpolitikai és szakmai
szempontból arra, hogy az irodalom ebben a szabadságharcban ne vérezzen el, hanem az esztétikai érték és
teljesítmény figyelembe vételével és ne a lobbinak kiszolgáltatva fejlődjön és alakuljon.

II. Helyzetfelmérés

II.1. Irodalmi-művészeti műhelyek

A vajdasági magyar irodalmi élet is meghatározó módon kötődik a különböző műhelyekhez, amelyek
általában folyóiratok köré szerveződnek. Az egymással homlokegyenest ellentétes eszmeiséget képviselő
folyóiratok jelenléte nem, de a színvonalat sokadlagos követelménynek tekintő periodikák sok esetben kire-
kesztéssel, szemellenzős szerkesztéspolitikával és gyakorta durva megnyilvánulásokkal terhelik a szellemi-
irodalmi teret.

A folyóiratok és a körük szerveződő szellemi műhelyek meghatározó módon alakítják a vajdasági ma-
gyar irodalom jövőjét. Ezek ábécérendben a következők:

2004-ben kelt életre a DNS folyóirat, amely szellemi köre a DNS elnevezéshez kötődve különböző meg-
közelítéseken és értelmezéseken keresztül próbálja megfejteni az alkotás mibenlétét.

Kiemelkedő szellemi műhelynek kell tekinteni az újvidéki Híd Kör, amely „az irodalom és a művészetek
iránt érdeklődő fiatalokat összefogó, a Híd folyóirat szellemi háttéréből kibontakozó csoportosulás. A 2009

januárjában megalakuló munkatársi kör elgondolásának fő célja a tehetséges fiatal írók, művészek és művészeti gondolkodók bevonása a nagy múltú lap tevékenységébe, valamint a generációs különbségeken átívelő kapcsolatok megteremtése. A kör tagjai többnyire az újvidéki Magyar Tanszék hallgatói, de más bölcsész szakosok és Magyarországon tanuló munkatársak is bővítik az alkotók névsorát. A fiatal szerzők írásai a Hídban hol külön rovatba szerveződve jelennek meg, hol szorosan kapcsolódva a Híd más szerzőinek szövegeihez.

A 2008-ban indult, sajtószerű (szub)kulturális értékrend mentén működő Jelfolyam körül kezdetben az újvidéki Magyar Tanszék kísérletező hallgatói csoportosultak, mára színészek és természettudománnyal foglalkozó egyetemi hallgatók is vannak köztük.

Szintén számos fiatal alkotót megmozgató szellemi műhely a 2004-ben létrejött muzslyai Sikoly irodalmi és művészeti folyóirat, illetve Művészeti Színpad, amely köré csoportosuló fiatal alkotók a pluralista szellemi közeget tartják fontosnak. Gyakran bonyolítanak le irodalmi pályázatokat, melyekre egyre többen fordítanak figyelmet.

Az 1991-et követő időkben megszűnt Új Symposiont követő társulás a Symposion, amely köré fiatal írók és képzőművészek csoportosultak. A kétnyelvűvé tett folyóirat szellemiségében elődjét kívánja idézni.

II.2. Folyóiratok

A vajdasági magyar folyóiratok a Tartományi Oktatási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségi Titkárság részére 2010 év végén a Magyar Nemzeti Tanács Közigazgatási Hivatala által elkészített kimutatás szerint a következők:

ARACS

A délvidéki magyarság közéleti folyóirata

Alapító és kiadó: Aracs Társadalmi Szervezet (1997)

A lap első száma 2001-ben jelent meg.

Fő- és felelős szerkesztő: Mák Ferenc

Prvog ustanka 20., 24000 Szabadka,

aracs-ujsag@tippnet.rs; makferenc@yahoo.com; www.aracs.org.rs

BÁCSORSZÁG

Vajdasági honismereti szemle, megjelenik negyedévenként

1995-1998 között a Hét Nap melléklete volt, utána önállósult.

Alapító: Grafoprodukt Kft., kiadó: Bácsország Vajdasági Honismereti Társaság.

Cím: József Attila u.26., 24000 Szabadka

www.bacsorszag.rs; bacsorszag@nadlanu.com

DNS

Negyedévi kulturális folyóirat

Főszerkesztő: Samu János Vilmos. A DNS (Újvidék-Szabadka) posztalfabetikus folyóirat a Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium kiadványa. Az intézmény vezetője Csányi Erzsébet (erzsebet.csanyi@gmail.com)

A Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium adatai: Vojvoda Mišić 1./III, 21000 Újvidék

vmfk@felkol.org.yu; www.felkol.org.rs

HÍD – alapítási év 1934

Irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat

Főszerkesztő: Faragó Kornélia

Vojvoda Mišić 1., 21000 Újvidék

hid@forumliber.rs; www.forumliber.rs

HUNGAROLÓGIAI KÖZLEMÉNYEK

Az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Tanszékének negyedéves folyóirata

Főszerkesztő: Toldi Éva

Zoran Đinđić utca, 21000 Újvidék

hungar@ff.uns.ac.rs; www.ff.uns.ac.rs

LÉTÜNK

Társadalmi, tudományos, kulturális folyóirat

Fő- és felelős szerkesztő: Bence Erika

Vojvoda Mišić 1., 21000 Újvidék

nk@forumliber.rs

SIKOLY

Irodalmi és művészeti folyóirat, megjelenik évente négyszer

Főszerkesztő: Sándor Zoltán

Kiadó: Sziveri János Művészeti Színpad. Magyar Kommün 39., 23206 Muzslya

s.zultan@citromail.hu; szjmsz.civ@gmail.com; www.sikoly.zzl.org

STÚDIUM

Kiadja a Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium, szemeszterenként megjelenő ingyenes magazinja
studium@studium.rs

SYMPOSION

Irodalom, művészet, tudomány, kritika – megjelenik háromhavonta

Főszerkesztő: Sirbik Attila

Kiadja a Symposion Polgárok Egyesülete

Kozaračka 60., 24000 Szabadka

www.symposion-line.eu; sirbikster@gmail.com

ÜZENET

Irodalmi, művészeti, társadalomtudományi, kritikai folyóirat, Szabadka

A vajdasági magyar folyóiratcultúra színvonala nem tér el a többi magyar szellemi tér folyóiratszínvonalától. Története és történelme tekintetében mindenképpen kiemelkedő tény az Új Symposion, amit méltán emlegetnek a rendszerváltó folyóiratok, szellemi kezdeményezések között. Ugyanakkor az 1934 óta megjelenő Híd folyóirat és a komoly szellemi átalakulást megért Létünk, amelyek a Forum keretein belül jelennek meg, nem csak a folyamatosságot, de a színvonalat is jelentik a vajdasági magyar folyóiratcultúrában.

Az Aracs folyóirat szellemiségét tekintve hagyományos-konzervatív, a benne megjelenő szövegek színvonalát tekintve inkább dilettáns, semmint társadalmi folyóirat, amelynek azonban, ha leküzdené a színvonalhiány és durva, személyeskedő hangvétele okozta hátrányokat, kétségtelenül helye volna a vajdasági magyar folyóirat-térben, hiszen a konzervatív szellemiséget egyedül az Aracs képviselné a vajdasági magyar folyóiratok között.

A kísérletező kedvű és szellemiségű folyóiratok, amelyek az ifjabb nemzedékek számára jelentenek megjelenési és megmérettetési teret, magukon viselik mindazokat a jegyeket, amelyek méltán teszik őket a hasonló szellemiségű lapokkal egyszínvonalúvá.

A – főszerkesztőváltás óta szünetelő – Üzenet és a Sikoly folyóirat jeleníti meg a vajdasági magyar szellemi térben a „vidéki”-nek nevezett folyóiratokat, amely megnevezés besorolást is hordoz, annak ellenére, hogy e két folyóirat – noha soha nem részesült normatív támogatásban, mint a Híd, és nélkülözi azt a teljesnek mondható szakmai-intézményi háttérrel is – több évfolyama illetve tematikus számai megütik a méltán legjobbnak nevezett újvidéki folyóirat színvonalát.

A Bácsország, mint az egyetlen honismereti szemle, egyedül helyezkedik el a folyóiratok sorában, helyét azért is nehéz volna kijelölni, mert egyszerre amatőr és szakmailag megalapozott, ebből adódóan széles olvasóközönsséggel bír, azonban csak az utolsó sorokban kapott helyet a vajdasági folyóiratok szellemi terében. Ezt a virtuális, de a szakmai körökben ismert besorolást azonban felülírja a minőség folyamatosan tetten érhető fegyelme.

II.3. Könyvkiadás

A vajdasági magyar könyvkiadás széles választékkal és komoly kínálattal bír. A múlt század kilencvenes éveiben, amikor az alkotók meghatározó hányada elhagyta Vajdaságot és a Forumot, azt kell mondanunk, hogy újjáéledt a könyvkiadás. Azokban az években, amikor a legkeményebben kellett küzdeni a kitartásért és ittmaradásért, mintegy válaszként, úgy a fizikai, mint a szellemi sivárság ellen, szaporodni kezdtek a könyvkiadók – Agapé, Atlantis, Bácsország, Családi Kör, Szabad Egyetem (Életjel), Forum, Grafoprodukt, JMMT, Logos, MTT, Zetna – amelyek közül több mindmáig létezik és megkerülhetetlen az irodalmi könyvtér és megjelentetése terén, mások pedig azóta alakultak és váltak a vajdasági magyar könyvkiadás szerves részévé: VMML.

A lassan helyreálló szerbiai támogatási rendszer mellett is meghatározó jelentőségű a magyarországi támogatás. Az utóbbi évek legkomolyabb eredménye a könyvkiadás jobb helyzetbe hozása terén a 2011. április 22-én megjelent a könyvfelvásárlási pályázat, melyen a Szerbia területén működő, kisebbségi nyelveken publikáló kiadók kínálhatják fel kiadványaikat felvásárlásra. A vajdasági magyar érdekvégyesítő politika közvetkezetes képviselőjében fellépő köztársasági (VMSZ) képviselőknél és az irodalom iránt valóban és nem névleg elkötelezett szerb művelődési miniszternek köszönve olyan intézkedés született, ami megszünteti a diszkriminációt a nemzeti közösségekkel szemben a könyvfelvásárlási pályázati rendszerben. Itt vissza kell utalni a könyvtárakról szóló fejezetben olvasható, a Matica srpska által közzétett – a vajdasági magyar közösség számára igen hátrányos – adatokra. Amennyiben ezen kultúra- és irodalomellenes intézkedés többet nem újul meg, vagyis jövőre már automatikusan meghirdetik a pályázatot, akkor az valóban hosszú távon jelent segítséget a könyvkiadóknak.

A vajdasági magyar könyvkiadók közül folyamatosan és adott színvonalon működik a magánkézben lévő Életjel (1968) és Zetna (1999). A budapesti Timp kiadó Topolyán is működik három éve.

Rendkívül jelentős és megkerülhetetlen a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet (2005) könyvkiadói működése, ami annak ellenére, hogy ez a tevékenység nem tartozik az Intézet alaptevékenységei közé, igen nagyszámú és magas színvonalú könyvet jelentetett meg.

A vajdasági magyar kulturális intézményépítés elérkezett ahhoz a ponthoz a könyvkiadói tevékenység terén is, hogy elkerülhetetlen az intézményi tevékenység behatárolása, ami elkerülhetővé teszi a párhuzamosságot, tevékenységi ütközést és átfolyást, ugyanakkor sokkal erőteljesebb együttműködésre ad lehetőséget.

A Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, aminek egyik tevékenységi területe marad a könyvkiadás, de korlátozódik az általa végzett gyűjtések és kutatások évi szinten öt-hat megjelentethető kéziratára, ugyanakkor a Forum Könyvkiadó Intézet (1957), ami a vajdasági magyar irodalmi és szellemi térben intézményes módon foglalkozik a könyvkiadással, vállalja azokat a feladatokat, amelyek a könyvkiadás egészét tekintve a professzionális munkavégzést jelentik a szerkesztéstől a megjelenésig.

Ezen folyamat természetes velejárója a Magyar Nemzeti Tanács és a Vajdaság Autonóm Tartomány Kormánya által társalapított intézmények szoros együttműködése, ami a tevékenységi területek határai mentén, de a vajdasági magyar közösség alapintézményeire jellemző színvonalon és elvárható szakmai érzékenységgel történik, lehetőségek szerinti, projektalapú koherens együttműködésben a magánkiadókkal.

III. Stratégiai célok, értékelvek, prioritások

1. A vajdasági magyar alkotók egészének érdekeit szolgálja

A Forum Könyvkiadó Intézet a vajdasági magyar alkotók egészének érdekeit kell, hogy szolgálja – semmiképpen sem lehet csak egy szűk szerzői kör publikálási lehetősége, hanem (vajdasági jellegéből és tartományi pénzeléséből adódóan) mind a tömb, mind a szórvány irodalmi/publicisztikai megnyilatkozásainak lehetősége.

A Könyvkiadónak sarkig ki kell tárnia az ajtót a vajdasági szerzők előtt, sőt elébe is menni a dolgoknak, felkeresni a vajdasági magyar szellemi műhelyeket, az ott tevékenykedő alkotókat és a készülő munkákból, azok színvonala szerint kiemelni a megjelenésre érdemeseket.

2. Könyvtermése, produkciója elsősorban a vajdasági magyarság szellemi/irodalmi értékeit közvetítse, népszerűsítse

A vajdasági magyarság szellemi/irodalmi értékeinek (könyv alakban történő) közvetítéséről, népszerűsítéséről beszélve tudni kell, hogy annak három sarkalatos tényezője van: a könyv megjelentetése utáni (sajtó, tévé, rádió) publicitás biztosítása; könyvbemutatók szervezése; valamint a kor követelményeinek megfelelő könyvterjesztés kialakítása. E három tényező közül, ezidáig egyik sem működött kifogástalanul, holott mindhárom a könyvkiadói tevékenység szerves része, és így is kell kezelni, hiszen e három tényező zárja le a könyvkiadói folyamatot, melynek végcélja, hogy a mű, a szellemi érték eljusson az olvasóig. Az elkövetkező néhány évben nagy hangsúlyt szükséges fektetni e három tényezőre, hiszen jelenleg a könyvek sajtóvisszhangja túlnyomórészt esetleges, nem kap minden megjelent kötet méltó, értékének megfelelő publicitást. Évente több alkalommal (karácsony, húsvét stb.) kedvezményes könyvvásárok szervezése a kisebb, eldugottabb magyarlakta helységekből. Ez egyben jelentősen csökkenthetné a Könyvkiadó raktárkészletét és növelhetné a bevételét.

3. Hogy a szellemi értékek közvetítésével lehetőleg a legminőségesebb és legszínvonalasabb munkákat tegye közkinccsé, mindenekelőtt az alpműveket (lexikonokat, írói életműsorozatokat)

A Forum Könyvkiadó eddig is arról volt ismert, hogy a legminőségesebb és legszínvonalasabb munkák, alpművek kiadására összpontosította tevékenységét, azokat tette közkinccsé. Ezt a szempontot kívánja továbbra is érvényesíteni a kiadói tervek összeállításakor. A minőség alatt egyrészt a kiadott művek tartalmi színvonalát, másrészt a könyv szakmai megmunkálását kell érteni.

4. Sokszínű, sokműfajú produkció

A sokszínű, sok műfajú produkció fontos kiadói szempont, ezen belül pedig külön helyet kell biztosítani a fiatal, elsőkötetes szerzők műveinek, műfaji szempontból pedig a művelődéstörténetnek, valamint az ifjúsági- és gyermekirodalomnak.

5. Produkciójának egy része piacorientált

A produkció egy részének piacorientáltsága fontos elv, mert többéves, évtizedes gyakorlat bizonyítja, hogy a kötetek egy része nem az olvasónak, hanem a raktárnak készül: néha évek múlva sem kelnek el egyes címszavak! A tapasztalat azt mutatja, hogy a piacorientált kiadványok közül mindenképpen előnyben kellene részesíteni az igen keresett szótárakat (szerb–magyar; magyar–szerb), nyelvkönyveket (Lako i brzo mađarski), valamint a különféle tankönyveket. Egy alaposabb középiskolai vagy egyetemi terepszemle nyomán a Kiadó bizonyára több (szerb és magyar) tankönyv vagy tananyagpótló kiadási jogát szerezhetné meg: közös terv kidolgozása a Magyar Nemzeti Tanács Köznevelési Bizottsága által az illetékes Tartományi Oktatási Titkársággal és a Vajdasági Pedagógiai Intézettel.

6. Új sorozatok

monográfiák;
helytörténet, helyismeret;
sajtótörténet.

Egyrészt a Forum Könyvkiadó Intézet korábbi hagyományaira építve, másrészt az újabb igényeket is szem előtt tartva indulna útjára e három új sorozat. Mindhárom az értékőrzést, értékmentést szolgálná. A tervek szerint e három tervezett sorozatból évente egy-egy új kötet látna napvilágot.

7. Felváltva hirdessen ifjúsági regénypályázatot és regénypályázatot felnőttek számára

A Kiadó a Magyar Nemzeti Tanáccsal karöltve idén hirdetett több év után először meghívásos regénypályázatot a széppróza-írás serkentése érdekében. Ennek nyomán született az ötlet, ami részletesen az V.2. fejezet alatt szerepel, Gion Nándor Szépirodalmi Pályázat cím alatt.

8. Web-alapú szolgáltatásai fejlesztése

Az utóbbi néhány évben mind nagyobb és kifejezettebb az igény az elektronikus könyvek (e-book), pontosabban a világhálón elektronikus formában elérhető és letölthető kiadványok iránt. A Kiadó az eddigiek során anyagi lehetőségeihez mérten fejlesztette internetes honlapját, de az elért szint még nem kielégítő.

9. Önálló weboldalak a Híd és a Létünk számára

A Kiadó keretében jelenik meg a Híd és a Létünk folyóirat, s már több éve, hogy felmerült az igény önálló honlap létrehozására, ami népszerűsítene a két folyóiratot, ugyanakkor hozzáférhetővé is tenné olvasóinak a világ minden táján. A múlt év őszén fogott hozzá a Kiadó a Híd önálló weboldalának létrehozásához és működtetéséhez, s az idei év folyamán kerülne sor a megjelenésének 40. évfordulóját ünneplő Létünk önálló honlapjának beindítására. Az elkövetkező néhány évben a Kiadó kiemelt fontossággal kezeli majd e két honlap fejlesztését, bővítését.

10. Író-olvasó találkozók

2011-től a Kiadó munkatervébe iktatta, hogy a Magyar Nemzeti Tanáccsal karöltve a vajdasági magyar írók és irodalom népszerűsítése érdekében legalább húsz író-olvasó találkozót szervez Vajdaság-szer-te. Ez egyben kultúrmisszió is, tekintettel arra, hogy nemcsak a Forum-kiadványok népszerűsítését célozza, hanem az olvasásra nevelést is, irodalmi élményt biztosítva a nagyobb központoktól távol eső szórványban. Ez a kezdeményezés pozitív visszhangra talált a vajdasági magyarság körében, így az elkövetkező években a Forum Könyvkiadó továbbra is szorgalmazza ezen rendezvények megtartását.

11. Hosszútávú együttműködés az írott és elektronikus médiával a Forum-kiadványok népszerűsítése érdekében

Megfelelő médiatámogatás nélkül szinte visszhangtalanul maradnak a Forum kiadásában megjelent kötetek. Olyannyira, hogy a potenciális olvasók sem vehetnek tudomást róla. Éppen ezért mutatkozik nagy szükség arra, hogy az elkövetkező időszakban a Kiadó stratégiai együttműködést alakítson ki a vajdasági magyar írott és elektronikus médiákkal a Forum-kiadványok bemutatása, népszerűsítése érdekében.

12. Vajdasági Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének megalakítása

A Forum már 2007-ben kezdeményezte egy vajdasági szakági tömörülés létrehozását, amelyre azonban – más sikertelen próbálkozásokat is beleértve – mindeddig nem került sor. Pedig a könyvkiadás és könyvterjesztés vonatkozásában mindenképpen szükség mutatkozik a vajdasági magyar kiadók és könyvterjesztők összefogására, hiszen valamennyien sajátos problémákkal küzdenek, és érdekeik is csaknem azonosak. Ezért volna fontos egy szakági egyesülés létrehozása, ahol megvitatásra kerülne a vajdasági magyar könyvkiadás időszerű problémái, s ahol megoldást lehetne találni a vajdasági magyar könyvterjesztés mind égetőbb problémáira. Részletezve az V. fejezet 12. pontja alatt.

13. Közös kiadói projektumokat más vajdasági magyar és Kárpát-medencei magyar kiadókkal

Ezt a folyamatot, amely már beindult, s évente egy-két közös kiadványt eredményezett, az elkövetkező időszakban – a Kiadó anyagi lehetőségeihez mérten – bővíteni, erősíteni kellene.

IV.2.3. KORTÁRS KÉPZŐMŰVÉSZET

I. Helyzetkép

A kortárs vajdasági magyar képzőművészetnek ezideig nem volt olyan, a szakma által elfogadott és közösnek tekinthető elgondolása, ami mentén felzárkózva megjelentek volna a kortárs vajdasági magyar kulturális térben. Ezért nem túlzás a helyzetet felmérve azt állítani, hogy a kortárs vajdasági magyar képzőművészet stratégiáját nem új alapokra kell helyezni, hanem ki kell építeni.

A vajdasági magyar képzőművészeti stratégiának három alappillér köré kell szerveződnie. Ez az alkotás, a terjesztés és a megőrzés.

Mindezt nagy szakmai körültekintéssel kell tenni, miután, képzőművészetről lévén szó, nem olyan evidens a megállapítása annak, mi a vajdasági magyar képzőművészet, mint például a nyelvhez kötődő művészeti megnyilvánulásoknál.

II. Helyzetfelmérés

A képzőművészet határterületéhez tartoznak a fotográfusok és építészek is. A vajdasági (kortárs) magyar képzőművészekről és annak határterületeihez tartozó alkotókról készült legátfogóbb munka A délvidéki magyar képzőművészeti lexikon, amelynek mindenképpen előnye és fontos ismérve az, hogy elvégezte az adatgyűjtés megfeszítő és évekig tartó munkáját, de ennél is tovább ment: „A lexikon különlegessége, hogy a szerző, hogy még teljesebbé tegye a lexikont, összeállította azoknak a művészeknek a jegyzékét, akiknek a pályája a lexikkal felölelt időszak előzményének tekinthető, illetve azoknak a művészeknek a jegyzékét, akik a délvidéken születtek, de Magyarországon élnek, továbbá azokat a művészeket, művészettörténészeket is számba vette, akik még bekerülhettek volna, de ennek nem voltak meg a feltételei (nem talált róluk elegendő adatot, irodalmat, vagy nem tudott kapcsolatba lépni velük). Mindezek jó alapot adhatnak a további kutatáshoz.”¹⁵ A képzőművészet és ekképpen a vajdasági kortárs magyar képzőművészet egyik fontos és megkerülhetetlen, noha hatványozottan érzékeny kérdése az amatőr és hivatásos művészek általános, egymáshoz viszonyított helyzete és a kortárs művészetben való rangsorolásuk. A délvidéki lexikon ilyen szempontból – amatőr és/vagy hivatásos, iskolázott és/vagy autodidakta – nem tett különbséget az alkotók között, ahogy más művészetek esetében sem teszik ezt meg az átfogó jellegű munkák, hiszen részben a céhek, szakmai egyesületek, a művészettörténészek illetve más részben maga a közönség teszi ezt meg.

Ugyanakkor a vajdasági magyar képzőművészeti életben (is) folyamatosan jelen lévő probléma az ama-

¹⁵ Baranyi Anna in.: Balázs Arth Valéria: Délvidéki Magyar Képzőművészeti Lexikon (Timp Kiadó, 2007)

tör és hivatásos képzőművészek közötti megkülönböztetés, illetve annak hiánya, ami számos helyzetben és alkalommal megnyilvánul, a kiállítóhelyektől a kiállításokon való részvételen át a művésztelepek szakmai színvonalának megítéléséig.

A Magyar Nemzeti Tanács Közigazgatási Hivatalának javaslatára és a Kulturális Bizottság által jóváhagyva, a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet alapszabálya és ezáltal tevékenysége is bővülni fog a Képzőművészeti Lektorátussal, aminek feladata lesz az elkövetkező időszakban a vajdasági magyar modern képzőművészetre vonatkozó anyagok (plakát, katalógus, cikkek stb) gyűjtése és dokumentálása mellett és azzal párhuzamosan a kortárs vajdasági magyar képzőművészetre vonatkozó anyagok gyűjtése és dokumentálása is. A vajdasági magyar képzőművészek kataszterének elkészítése is a lektorátus feladatai közé tartozik majd. A vajdasági magyar képzőművészek katasztere nem csak a művészek nyilvántartása szempontjából fontos, de abban az esetben is, amikor arról van szó, ki képviselje a vajdasági magyar képzőművészetet itthon és külföldön. Mindehhez természetesen bizonyos mértékig meg kell vonni a határvonalat amatőr és hivatásos képzőművészet és képzőművészek között, ami a művészetnek ezen a területén is nagyfokú érzékenységet követel meg a munka elvégzőitől illetve a munkát irányító művészettörténészekről, szakemberektől.

III. Stratégiai célok, értékelvek, prioritások

1. Képzőművészet köztereken, közintézményekben, közgyűjteményekben

A vajdasági magyar képzőművészek munkáinak felvásárlása, illetve munkáik köztereken történő elhelyezése kiemelt jelentőségű intézményeinket támogató pályázati koncepció formájában is megvalósulhat, mintegy az Ács által favorizált „kis szintézis” továbbgondolásaként. (A '60-as években Ács József a Topolyai Művésztelepen kezdeményezte a „kis szintézist”, amelynek az volt a lényege, hogy minden (újonnan emelt) középületben elhelyezték egy-egy művész alkotását. A kezdeményezés, amely annak idején bekerült a topolyai képviselő-testület statútumába is, noha nem volt túl hosszú életű, mégis néhány igazán szép és értékes alkotással gazdagította a környezetet, elég ha csak a topolyai Népkönyvtár falán lévő Ács-mozaikra, vagy a topolyai gimnázium előtti Nagy László szoborra gondolunk.)

2. Online képzőművészet

A Vajdasági Magyar Művelődési Intézet által megkezdett Vajdasági Magyar Digitális Adattár képzőművészetre vonatkozó részével illetve a Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz internetes változatában helyet kapó Kortárs Magyar Művészeti Fórum által kiváló, naprakész online művészeti enciklopédiát lehet kialakítani, amely adatok és illusztrációk segítségével támpontot nyújt egyrészt a múlt, másrészt a kortárs alkotók adatainak és

illusztrációinak folyamatos bővítésével és frissítésével a kortárs alkotók tevékenységének figyelemmel kíséréséhez is, ekképpen prezentálhatjuk képzőművészetünket a hazai és a külföldi szakmai közvélemény előtt.

3. Emlékévek, évfordulók

Az évfordulós, tematikus programok támogatását pályázati keretek között, szakmai elbírálás és az elbírálás prioritásainak megfogalmazása útján lehetne megvalósítani, mivel az adott területen ez lenne a leghatékonyabb. Ez nyilvánvalóan a már nem élő művészek alkotótevékenységét helyezné az érdeklődés középpontjába.

A Magyar Nemzeti Tanács Kulturális Bizottsága által három évre kinevezett szakmai bizottság (Képzőművészeti Kollégium) javaslata alapján meghatározásra kerülnek azok az évfordulók, amelyek a következő év egészében a megemlékezés alapját jelenti, tematikus programok által. Az évfordulós, tematikus programok megrendezésének nemcsak a képzőművészet, hanem az alkotóművészet minden területén érvényesülnie kell. Egy-egy alkotóművész nevéhez, munkásságához kötődő emlékév megrendezése rá tudja irányítani a figyelmet a szóban forgó művész alkotói opuszára. (2008-at Topolya Nagyapáti Kukac Péter emlékévvé nyilvánította, a festő születésének 100. évfordulója alkalmából. A szabadkai Városi Múzeum munkatársainak köszönhetően minden eddiginél több Nagyapáti festményt sikerült felkutatni, bemutatni. A munkáról monográfia is készült a budapesti Timp Kiadó gondozásában. Az egykori Jugoszlávia területén „első naiv művészként” emlegetett Nagyapáti Kukac Péter majd száz alkotását bemutató tárlatot Topolyán és Szabadkán láthatta a nagyérdemű, a határon túlra már nem sikerült elvinni, mert a kiállítás készítői mögött nem állt egy érdekvédelmi testület, illetve nemzeti tanács, amely tekintélyével odahathatott volna, hogy ezt a kincset például Budapesten vagy Kecskeméten is bemutathassák.)

4. Életművek

A Képzőművészeti Kollégium feladatai közé tartozna a meghívásos életműkiállítások alkotóinak kijelölése. Minden évben egy arra érdemes alkotónak lehetőséget kell nyújtani egy meghívásos életműkiállítás megrendezésére. Ez egy-egy alkotói opusz esetében kötődhet egy hosszabb időszakhoz, de akár az egész életműhöz is. Így „helyzetbe hozhatók” azok a több évtizedes alkotói pályát maguk mögött tudó művészek is, akiknek teljes életművét bemutató nagy kiállítás, ami egyébként, magánerőből, nem jöhetne létre. Nyilvánvaló, hogy ezek az életműkiállítások, akárcsak a fentebb említett évfordulós, tematikus programok az értékes, nagyobb költségigényű programokhoz tartoznak, ezért a programokról döntő testületnek igen körültekintően, ugyanakkor nagy szakértelemmel kell tevékenykednie.

5. Képzőművészeti nevelés

Külön figyelmet kell fordítani a képzőművészet népszerűsítésére már iskoláskortól kezdődően, hiszen a tisztas kivételektől eltekintve számos oktatási intézményben a képzőművészeti nevelést nem szaktanár tanítja, hanem az, akinek nincs ki a törvény által előírt óraszám. Ezért a képzőművészeti nevelés a meglévő

– vitatható, de a semminél mégis jobb – tankönyv ellenére jórészt csak a „rajzolásban” merül ki, ízlésformálásra már sokszor nincs alkalom, ami azt is jelenti, hogy a gyerekek befejezik az általános iskolát úgy, hogy alapvető művészettörténeti ismereteik sincsenek. Éppen ezért rendkívül fontos lenne a múzeumpedagógiai program (bővebben a múzeumokról szóló fejezetben) kidolgozása, amelynek célja a gyermekek és fiatalok kortárs művészet iránti nyitottságának, vizuális kultúrájának fejlesztése.

6. Könyvkiadás

A képzőművészettel kapcsolatos könyvkiadás „feltámasztása” is az elkövetkező évek feladata lesz. A Forum Könyvkiadónál évekkel korábban megjelent képzőművészeti sorozat kötetei rendkívüli mértékben hozzájárultak a vajdasági magyar képzőművészet értékeinek bemutatásához. Nem kevésbé fontos az Életjel részéről történt kezdeményezés sem. Feltehetően gazdaságosabb lenne egy kiadó által megjelentetni a képzőművészet tárgykörébe sorolható kiadványokat, persze az egészséges üzleti versengés szellemében nem lehet kizárni a többi kiadót sem.

A képzőművészeti könyvek sorozatszerkesztője művészettörténész, aki egy-egy kötet megírására a témát, alkotót legjobban és legmagasabb színvonalon ismerő művészeti író, kritikust, művészettörténészt, szakírókat kérné fel.

7. Kapcsolattartás, együttműködés

A hasonló feladatokat ellátó bel- és külföldi intézményekkel.

8. Rendezvények támogatása, műalkotások megismertetése

A mindenkorai lehetőségek szerint a tagok alkotói érdekét szolgáló művészeti kezdeményezések, rendezvények anyagi támogatása, műalkotások megismertetése érdekében kiállítási katalógus kiadása, értékesítési lehetőségek megteremtése. Tekintve, hogy a képző- és iparművészek, továbbá a fotóművészek mögött gyakorlatilag nincs intézményi háttér, alkotásaik csak a terjesztés és megőrzés fórumain keresztül kerülnek nyilvánosságra, találhatnak befogadóra, válhatnak nemzeti és egyetemes értéké.

9. Műtárgyvásárlás, művésztelepek munkája, kiállításokon való részvétel

Ahhoz, hogy egy arra érdemesült alkotó egy-egy munkája közkinccsé tudjon válni, műtárgyvásárlásra szánt anyagi kerettel „helyzetbe” kell hozni a művelődési intézményeket, múzeumokat. A szabadkai Városi Múzeum korábban, ha nem is rendszeresen, de fel tudta vásárolni az arra érdemesnek tartott művészek egy-egy meghatározó alkotását, s így gyarapítani és naprakészen tudta tartani kortárs képzőművészeti gyűjteményét. Ez elsődlegesen az önkormányzati támogatás része kell, hogy legyen.

A művésztelepek munkájának elismerésénél, illetve támogatásánál meghatározott értékek és mércék mentén kell haladni. Szakmai testületnek kell kijelölnie, melyek azok a művésztelepek, amelyek tevékenységük, koncepciójuk, az ott készülő alkotások színvonala tekintetében a vajdasági magyar képzőművészet fontos műhelyeinek tekinthetők. Ez azért is fontos, mert divatossá vált néhány kép, vagy a szervezőkről szóló híradás reményében „összerántani” egy „művésztelepet”, amelynek azonban sem arculata, sem indokoltsága, sem színvonala nincs. Az ilyen összejövetelek nyilvánvalóan nem az alkotók kapcsolattartását, az adott környezet ez által történő felemelkedését szolgálják.

IV.2.4. VIDEÓ ÉS RÖVIDFILMES KIFEJEZÉSI FORMÁK, FOTÓMŰVÉSZET

I. Helyzetkép, tendenciák

I.1. Videó

A videó műfaja a XXI. század elején történt/történő technikai forradalom termékeként létrejött, széles körben elterjedt, könnyen hozzáférhető, amatőr jellegű mozgóképes kifejezési forma. A műfaj elterjedését több feltétel együttes jelentkezése segítette elő:

- a digitális videokamerák árának drasztikus csökkenése,
- ezen eszközök kezelhetőségének végtelen leegyszerűsítése, ezzel párhuzamosan az általános műszaki-informatikai ismeretek szintjének növekedése,
- a digitális adatrögzítési eszközök kompaktabbá, olcsóbbá, megbízhatóbbá és nagyobb kapacitásúvá válása,
- az ún. Web 2-es, illetve szociális interneten alapuló új kommunikációs csatornák megjelenése.

A videót meg kell különböztetnünk a filmművészet mellékágának tekinthető rövidfilmes kifejezési formáktól, illetve a médiában reprezentálódó videótól. A stratégiai célokat tekintve a videóművészeti támogatási rendszerek felállítása a filmművészet irányába csekély, illetve közvetett jelentőséggel bír, azonban jellegéből adódóan hozzájárul a rövid- és kísérleti film fejlődéséhez.

I.2. Fotó

Míg a videóművészet kialakulása a technikai forradalom következményének tekinthető, a fotóművészet esetében a technikai forradalom a fotó és a fotózás széles körű elterjedését, ezáltal a fotóművészet új esztétikai minőségének megjelenését jelenti. A klasszikus fényképezés gyökeresen megváltoztatta a képzőművészetet. A realista igényű ábrázolásmód háttérbe szorulása a kísérleti stílusok létrejöttét eredményezte, ugyanakkor a fotóművészet a kezdetektől reflektál a realizmus kényszerűségére, a technikai háttér lehetőségeit feszegetve az experimentális és konceptuális fotótól eljut a számítógépes grafika kifejlődéséhez.

Vajdaságban a fotóművészet nagy hagyománnyal rendelkezik, a fényképezőgépek számát tekintve sem múljuk alul az európai átlagot, a fotóra mégis kevés figyelem irányul. A fotóval kapcsolatos stratégia értékeink bemutatására (újrafelfedezésére), új értékek teremtésére és a művészeti ág fejlődését elősegítő intézményrendszer megalapozására irányul.

II. Helyzetfelmérés

II.1. Videó

A videót Vajdaságban jelen tervezet kidolgozásakor nem tekinthetjük elterjedt kifejezési formának, a célközönség többnyire passzív résztvevője (fogyasztója) a videókultúrának, azonban a jelenleg megállapítható tendencia szerint, a fennálló feltételek megőrzése vagy fejlesztése mellett a videó fokozatos térhódításával számolhatunk. A vajdasági magyarság kulturális stratégiájában a videókonceptió a filmművészettel kapcsolatos stratégia alpontjának tekinthető, de jellegéből adódóan önálló tervezési és előkészítési munkát igényel.

II.2. Fotó

Az olcsó és könnyen kezelhető fényképezőgépeknek hála ma már szinte mindenki, bármikor készíthet felvételt. A fotóművészet fejlődését elsősorban nem a felszerelés hiánya gátolja, hanem a vizuális kultúra hiánya. Szükség van fényképméleti oktatásra és bemutatkozási lehetőségek teremtésére. E tekintetben Vajdaság jelentősen lemarad az európai országoktól.

III. Stratégiai célok, értékelvek, prioritások

A stratégia három oszlopra épül:

- a fennálló állapotok felmérése,
- a műfaj az adott feltételek mellett történő várható fejlődésének meghatározása (természetes evolúció),
- a második pont szerint valószínűsíthető állapotok viszonylatában a műfaj lehetőségeinek kihasználását elősegítő programok beindítása (mutáció).

A videó és a fotó széleskörű elterjedése automatikus folyamat, a technikai evolúció következménye. A stratégiai tervezés lehetőséget kínál ebbe a folyamatba támogatási rendszereken keresztül történő beavatkozásra, így a tervezet áttekinti a technikai paraméterek költségi vonzatát is (felszerelés vásárlása, vágóhelyiségek berendezése, pályázatok kiírásához szükséges források biztosítása, végtermékek promotálása).

A videóval kapcsolatos stratégia nem hagyhatja figyelmen kívül a műfaj IT-vonzatát (információs-technológia), hiszen a videó és a fotó alapvető kommunikációs csatornáját az internetes közösségi oldalak jelentik (megosztók), ám annak ellenére, hogy ezen oldalak ingyenes tárhelyet biztosítanak, bizonyos fokú függőséget teremtenek. A stratégiai tervezés lehetőséget kínál a saját forrásokból működtetett tárhelyek kialakítására és üzemeltetésére, nagy fokú önállóságot biztosítva. **A kulturális stratégia által előlátott weboldal megfelelő technikai háttérrel jelent a fotó és a videó népszerűsítését szolgáló pályázatok lebonyolításához.**

III.1. Videó

1. Feladatok

A tervezet a stratégia katalizátor szerepére épül. A videókultúra egyre inkább elterjed, a kulturális stratégia hordozóinak nem csupán lehetősége, hanem kötelessége kihasználni az új műfaj jelentette lehetőségeket. A videó kulturális jellegű felhasználásának alapvető lehetőségei megegyeznek a hagyományos kisközösségi kommunikációs csatornák esetében elvárható feladatokkal:

• értékmegóvás,	<i>a videó ebben a tekintetben a dokumentumfilmmel rokon.</i>
• értékteremtés,	<i>a kivételes művészeti értékkel bíró, illetve innovatív jellegű videó lehetőségei a rövidfilm műfajához mérhetőek.</i>
• információcsere,	<i>a videó az internetes szociális hálónak köszönhetően fel tudja használni az audio-vizuális média előnyeit.</i>
• kisközösségi kulturális háló kialakítása	<i>a videókultúra tevékeny szereplői (aktorai) közé nagy számban integrálhatóak a fiatalabb generációk képviselői, ugyanakkor pályázatok kiírásával ösztönözni lehet a kisközösségi kulturális tér aktivitását.</i>

2. A videó és a művészeti ágak

A videó adaptív jellegű, azaz, az új kommunikációs eszközt be lehet építeni a hagyományos kulturális területekre is. A videó széles körű lehetőségeket hordoz minden, a kulturális stratégiában szereplő művészeti ág népszerűsítése tekintetében, ugyanakkor lehetőséget nyújt minden téren új tartalmak hozzáadására. Ezen lehetőségek kidolgozása minden művészeti forma esetében részletes tervezést igényel. Az alábbi felsorolás vázlatosan néhány ötletet kínál e tekintetben (a kulturális stratégiával összhangban az esztétikai művészeti ágakra szorítkozva):

Színház:

- népszerűsítés: szubjektív élménybeszámolók előadásokról, színészi/rendezői vallomások/hitvallások előadásokkal kapcsolatban.

- új tartalmak hozzáadása: amatőr színpadok technikai repertoárjának bővítése, színpadi kép módosítása, interaktivitás.

Irodalom:

- népszerűsítés: szerzőkkel készült rövid interjúk, szöveghehelyszínek bemutatása, ajánlók megosztása közösségi oldalakon.
- új tartalmak hozzáadása: pályázati felhívások alapon történő szelekció után kortárs szerzők bevonásával etűdök készítése, lírai ars poeticák hozzákapcsolása az irodalmi korpuszhoz, viták generálása közösségi oldalakon.

Képzőművészet:

- népszerűsítés: megnyitókön készült impressziók közzététele közösségi oldalakon, alkotói portrék készítése.
- új tartalmak hozzáadása: videóművészeti formák applikálása amatőr képzőművészeti alkotói tevékenységbe.

Zene:

- népszerűsítés: koncerteken készült rövid felvételek megosztása internetes közösségi oldalakon, szerzői interjúk, új irányzatok követőinek szellemi tér biztosítása.
- új tartalmak hozzáadása: etűdök készítése.

3. A videó és az oktatás

A videó kitüntetett szerepet kap az oktatási stratégiában. Ez irányban már történtek kezdeményezések: a Vajdasági Módszertani Központ indítványára létrejött a www.nettantar.edu.rs honlap. A virtuális tanári szobaként definiált videómegosztó a tantervhez kapcsolódva különféle tantárgyakhoz nyújt videós segédanyagot, akár egy adott téma órai prezentációját, akár háttérinformációkkal támogatva a téma több szempontú feldolgozását elősegítendő.

A honlap működésének első fázisában pályázati felhívás útján igyekszik felkelteni a pedagógusok figyelmét a multimediális tartalmak iskolai oktatásba való bevonásának lehetőségére. A honlap a következőképpen határozza meg a kezdeményezést:

„A multimediális tananyag és/vagy taneszköz az óraterv nélkülözhetetlen, szerves része, azaz használata indokolt, nem öncélú. Az óraterv előlítja a diákok aktív részvételét a tanítási-tanulási folyamatban, a tanulók

az óra aktív szereplői. Multimediális tananyagként felhasználható saját vagy diákok által készített prezentáció, videó, hanganyag, számítógépes játék, kvíz, teszt, interaktív táblára készült anyag és bármilyen más digitális anyag, amely megtalálható az Interneten, ingyenesen letölthető és/vagy használható.”

A multimediális tartalmak iskolai oktatásba történő integrálásának elsősorban az országos, illetve a Magyar Nemzeti Tanács által megalkotott oktatási stratégia részét kell képeznie. Az iskolák műszaki felszerelése az Oktatási Minisztérium által előlított eszközökből történik, a videóval kapcsolatos alapvető elméleti képzés pedig az informatika tárgyházhoz kapcsolódik. Ugyanakkor a kulturális stratégia tervezésekor számolhatunk az iskolai képzés következtében megnövekedett videó iránti érdeklődéssel, illetve a videóhoz kapcsolódó műhelyek kialakulásának valószínűségével, így a kulturális stratégia videóval kapcsolatos koncepciójának első fázisa szorosan egybekapcsolódik az új oktatási stratégiával. A szerbiai oktatási stratégia tervezete elismeri a digitális generációként jellemzett új nemzedék feltűnését és a modern mediális tartalmak használatának szükségességét, de a kereterv az általános megállapításokon túl nem foglalkozik a videóoktatás részleteivel. A témával foglalkozik a 2010-2015 közötti időszakra kidolgozott szerbiai tudományos és műszaki stratégia is. A régió országaiban Horvátország és Szlovénia oktatási rendszere számol a videóval, a magyar Nemzeti Alaptanterv az informatika tárgyházhoz sorolva részletezi a videóval kapcsolatos lehetőségeket. Az Egyesült Államokban kialakult rendszer szerint a videóelmélet és videókészítés alapfokú tanintézményektől kezdve választható tantárgy, azzal, hogy a multimediális oktatás magasabb szinten a privát üzleti szféra bevonásával, tanintézményen kívül, szakosodott szolgáltató intézményekben történik.

A videó oktatási intézményekben betöltött szerepe sokféle lehet:

- előadótermi órák, szemináriumok felvétele és közzététele,
- tudományos konferenciák felvétele,
- videokonferenciák,
- tudományos kísérletek,
- intézményeket és/vagy tevékenységeiket bemutató videók,
- online videó közvetítések eseményekről,
- önálló tanulás,
- előadott anyag megismétlése, felidézése,
- felvett mintatanítási órák elemzése,
- ismeretszerzés,
- kutatás,
- szemléltetés.

4. Megvalósítás

A Magyar Nemzeti Tanács részéről a videóval kapcsolatos stratégia első fázisa az oktatási stratégiához kapcsolódik. Ebben a fázisban megkezdődhet a videokultúra megerősödését szolgáló intézkedések megvalósítása. Eszközelosztás tekintetében a következő tételekkel kell számolni:

- felszerelés beszerzésének pályázati úton történő támogatása,
- műhelyek (vágószobák) berendezésének pályázati úton történő támogatása,
- alkotói pályázatok kiírásához szükséges források biztosítása,
- végtermékek promotálásához szükséges feltételek biztosítása.

Felszerelés beszerzése: ideális esetben oktatási és művészeti műhelymunkára a legalább félprofesszionális videokamerák jelentik a megoldást. Ezek az eszközök számos olyan előnnyel bírnak, melyek indokoltá teszik használatukat: professzionális képminőség, hangrögzítő eszközök csatlakozásának lehetősége, bővíthetőség, sokoldalú felhasználás. Ezek az előnyök konkrét anyagi bevételi forrást is jelenthetnek, amennyiben a videók médiadisztribúcióra kerülnek, illetve jelentős szellemi hozadékkal járnak (fesztiválokra való részvétel). A félprofesszionális és professzionális videokamerák esetében azonban óriási hátrányt jelent magas árak, amely gyakorlatilag és reálisan tekintve illuzorikussá teszi az ilyen eszközök használatára épülő javaslatokat. A stratégia hordozóinak e tekintetben rendkívül rugalmasnak kell lenniük, amennyiben didaktikus szemléletű stratégiát próbálnak alkotni, a videokultúrát az elitizáció veszélye fenyegeti. A videokultúra eddigi eredményeit figyelembe véve sokkal olcsóbb kamerákkal (handycam – akár 20-szor olcsóbb eszköz), illetve alternatív módon felhasznált eszközökkel (fényképezőgép, mobiltelefon) is innovatív, értékes munkákat lehet létrehozni. A rugalmas szemléletű stratégia szakmai szempontból gyenge lábakon áll, de közelebb áll a valósághoz és közelebb áll a célközönséghez is. A Magyar Nemzeti Tanács forrásait tekintve hatékonyabb és célravezetőbb olcsó eszközök támogatására kiírt pályázatokkal jelentkezni, ugyanis így módon nagyobb számban lehet eszközöket odaítélni, ezáltal több aktor csatlakozik a videokultúrához és tágul a kulturális horizont.

Az alapfelszerelés videokamerából, állványból, mikrofonból (vagy digitális diktafonból) és a felszerelés szállításához szükséges táskából áll.

Műhelyek berendezése: a videózás esetében a műhelyek klubhelyiségként, vágószobaként és a raktárként működnek. Rendkívül fontos a nagy értékű felszerelés biztonságos tárolása, ezért ezeket a helyiségeket vagy ellenőrzött objektumokba (portással rendelkező intézményekben bérelt irodákba) kell elhelyezni, vagy biztonsági berendezéssel (riasztó) kell ellátni.

A műhely alapfelszerelése: számítógép, nagy kapacitású külső merevlemez, szekrény, asztal, szék.

Alkotói pályázatok kiírása: a pályázati eszközöket céltámogatások mellett alkotói pályázatok kiírása útján is el lehet osztani. Ebben az esetben az alaptámogatáson túl azok az aktorok, illetve műhelyek részesülnek további támogatásban, akik/melyek kiemelkedő teljesítményt nyújtanak. A pályázatok témájának meghatározása a kulturális stratégiában meghatározott programokkal összhangban történik.

Végtermékek promotálása: a videóműhelyekben született munkák természetes kommunikációs csatornáját a szociális hálózatok jelentik. A videómunkák bemutatásának másik módja vetítéssorozat, illetve vándorműhely szervezése. Ez több szempontból is hasznos:

- a munkák eljutnak az internetet nem használó célközönséghez is,
- a személyes kontaktus ösztönző hatást jelent a videót művelni kívánó személyek számára,
- bővül a kisközösség kulturális palettája.

Vetítéssorozat szervezéséhez a támogatónak biztosítania kell hordozható számítógépet, projektort, úti költséget és marketingeszközöket. A vetítéssorozatot pódium-, vagy kerekasztal beszélgetéssel lehet párosítani, így módon össze lehet kapcsolni a magaskultúrához tartozó filmművészeti tartalmakkal is.

A végtermékekkel különféle nemzetközi pályázatokra lehet jelentkezni, ezeket a lehetőségeket a Magyar Nemzeti Tanács Kulturális Bizottsága figyelemmel kíséri és tájékoztatja a műhelyeket.

A videóstratégia elemeként tervezhető videó-tábor is.

III. 2. Fotó

A fotóművészettel kapcsolatos stratégia szorosan kapcsolódik a videóra vonatkozó tervezethez. Szükség van az oktatási folyamatba való bevonásra, klubhelyiségekre, pályázatokra. Az Utazó vászon elnevezésű program jó alapot jelent egy vándortárlat anyagának összeállításához. A stratégia keretében meg kell teremteni kiállítások szervezésének lehetőségét:

- szükség lenne keretek vásárlására, melyeket a kiállítani kívánó művészek használhatnának.
- pályázatokra beérkezett művekből nagy méretben kinyomtatott fényképek vándorkiállítását szervezni (különféle témák: Vajdaság bemutatása, népszokások, művészportrék, építészeti örökségünk bemutatása).

A képzőművészeti stratégia keretében létrehozandó képtárakban helyet kell biztosítani a fotók számára is. Az állandó kiállítás részére a jelentős vajdasági fotósok műveit is be kell szerezni, a kortárs galériában pedig kiállítások mellett közönségcsalogató, több művészeti ág bevonásával rendezett programokat kell szervezni. Az önkormányzatok támogatásával a helyi szinten szervezett fotópályázatok anyagából naptárak készítése.

IV.2.5. FILMMŰVÉSZET, FILMGYÁRTÁS

I. Helyzetkép

I.1. Gyökerek, hagyományok

A vajdasági magyar filmművészetről, filmgyártásról, az alkotók munkásságáról mindmáig nincs egy átfogó filmtörténeti tanulmány, ami a specifikus kisebbségi életkörülményekből következően a közösséget alkotó filmesek munkásságának filmtörténeti, lexikonszerű feldolgozását és bemutatását dolgozná fel. Ugyanakkor szép számban jelentek meg részdolgozatok, tanulmányok, kötetek, cikkek, amelyek segítik, segíthetik úgy a kutatói érdeklődést mind az általános tájékozódást.

A vajdasági magyar közösség mindmáig nem rendelkezik egy helyen megtalálható, megtekinthető, tanulmányozható és bemutatható filmarchívummal, pedig a filmkészítés vidékünkön a régmúlt időkbe nyúlik vissza, amit az alábbi vázlatos összefoglaló hivatott alátámasztani.

Vajdaságban Lifka Sándor mutatott be először filmet: 1900-ban telepedett le Szabadkán, sátrában rendszeresen mozielőadásokat tartott. Ő alapította a Monarchia és a Délvidék legelső mozgófénykép vállalatát. A külföldi filmek mellett rendszeresen bemutatta azokat a „valóságfeltáró” rövidfilmeket is, amelyek Lifka Híradó néven váltak közzismertté. A másik nagy úttörő-előd, a zombori Bosnyák Ernő, aki 1923-ban alapított filmvállalatot Boer Film Sombor néven. Bosnyák a magyarok, németek, szerbek, ruszinok táncairól és szokásairól forgatott dokumentumfilmeket. A filmkészítés történetében pedig, megelőzve az amerikai D.W. Griffith-et, elsőnek alkalmazta a mozgó kamerát.

A mai értelemben vett vajdasági magyar dokumentumfilm és játékfilmgyártás a hetvenes évek elején vette kezdetét. Ekkor alakult meg az öt nyelven sugárzó Újvidéki Televízió és Vajdaság Autonóm Tartomány első állami filmgyártó cége a Neoplanta. E két állami intézményben készültek el az első dokumentumfilmek, televíziós drámák és játékfilmek, melyeket magyar szerzők-alkotók jegyeztek. Az első szociografikus jellegű dokumentumfilmek, magyar vonatkozású tévéjátékok és játékfilmek Vicsek Károly újvidéki filmrendező nevéhez fűződnek. 1969–1990 között több mint 130 magyar tematikájú és délvidéki magyar szerzők által készített dokumentumfilmet gyártottak.

I.2. Alkotói potenciál

Deák Ferenc forgatókönyvéből 1970-ben a belgrádi Vuk Babić Teher címen megrendezte az első magyarul is megszólaló játékfilmet. Az első vajdasági magyar játékfilmet, amely szintén Deák forgatókönyve alapján készült Parlag címmel, Vicsek Károly rendezte, akinek ez volt az első játékfilmje. Úgyszintén Vicsek Károly rendező nevéhez fűződnek az első vajdasági magyar dokumentumfilmek is: 1969-ben a Vojlovica, 1971-ben a Kereszt és csillag, 1973-ban a Kubikusok című alkotások. Mindkét kategóriában készült filmekről leszögezhető, hogy mindig aktuális társadalmi kérdésekkel foglalkoztak, még akkor is, ha látszólag marginális, vagy a társadalommal ellen-

tétben álló egyénekről és problémákról szóltak. Mindkét műfajban, a későbbiekben is – más alkotók által készült filmek is – egészen napjainkig a vajdasági magyar történelemmel, kultúrával, néphagyománnyal, aktuális társadalmi kérdésekkel foglalkoztak, foglalkoznak. Címzettje maga a társadalom, a kisebbségi és a többségi nemzet egyaránt. Ilyenformán a vajdasági magyar filmgyártás-filmművészet helyzete, szerepe eleve meghatározott, hiszen közszolgálati feladatot vállalt, vállal.

A vajdasági magyar filmkultúra újabb kori történetéhez tartozik az 1986-ban Siflis Zoltán kezdeményezésére alakult Topolyai Film és Videó Alkotótábor, lassan feledésbe merülő időszaka, amikor is létrejött az első határon túli magyar szociográfiai filmműhely. A műhely alkotói elsősorban olyan témákat dolgoztak fel – a kisebbségi sorba kényszerített délvidéki magyarság kollektív vagy egyéni meghurcoltatásait és megaláztatásait – amelyek korábban tabunak számítottak. 1991-ig, amikor is megszűnt az Alkotótábor, 8 hosszú filmszociográfia és 6 néprajzi, kísérleti, rajz és kisjátékfilm is készült.

A miloševići korszak kezdetéig, 1990-ig, komoly állami támogatásban részesültek a délvidéki magyar filmkészítők is. Ebben az időszakban, a szerzők által számon tartott filmográfiák összegzése alapján kb. 130, zömében rövid, 30 percig terjedő dokumentumfilm, 16 tévéjáték és 5 játékfilm készült.

Az új hatalom Belgrád központúságának köszönve és a balkáni háború kitörésének következtében megszűntették a vajdasági tévéfilmek és játékfilmek gyártására előlátott pénzforrásokat, a drámaszerkesztőséget, és csődbe ment a Neoplanta filmgyártó cég is.

A kilencvenes évek elejétől számítva, másfél évtizedig, a vajdasági magyar filmalkotók számára, itteni állami forrás-támogatás nem állt a rendelkezésre. Ebben az időszakban kizárólag az anyaországi filmalapítványok pályázatain elnyert résztámogatásoknak köszönve sikerült megőrizni – elsősorban a dokumentumfilm-gyártás – folytonosságát. A határon túli alkotók, az anyaországi lehetőségekkel, csak körülményesen és számos jogi akadály leküzdésével élhettek, mivel a filmtörvény csak magyar állampolgársággal rendelkező alkotóknak tette lehetővé a pályázást. Ebben az időszakban anyaországi támogatással több mint tíz dokumentumfilm és öt játékfilm készült el: Tolnai Szabolcs Nyári mozi (1998), Arcal a földnek (2001), Bicskei Zoltán Nagyapáti Kukac Péter menyebemetele (1999), Vicsek–Deák Bolygótűz (2002) és Ha nem lenne szerelem, a világ sem lenne (2004) című alkotásai.

II. Helyzetfelmérés

II.1. Anyagi helyzetfelmérés

2005-ben a Vajdasági Kormány ismét létrehozta a vajdasági filmgyártást támogató alapot.

A szerbiai pályázati rendszerben egyedül a tartományi alaptól van némi esélye a délvidéki magyar filmes pályázónak. Az országos (belgrádi) pályázatokon – az elmúlt két évtizedben – nem nyert még vajdasági magyar alkotó.

Az elmúlt években számszerűen és százalékban tapasztalható jelentős növekedés, de a tartományi pályázati alap továbbra is rendkívül kevés:

- a dokumentum és kisfilmekre az elmúlt években maximum 87.000 Eurót,
- a játékfilmekre maximum 100/110 ezer Eurót biztosított a Vajdasági Kormány.

Jelenleg Vajdaságban a többségi és a nemzeti közösségi aktív filmrendezők száma kb. 70 fő, ebből 7–8 fő a rendszeresen pályázó magyar rendező. Az elmúlt években csak egyszer, 2008-ban kapott egyszerre három magyar nemzetiségű rendező megfelelőnek tekinthető résztámogatást. Értsd ez alatt filmenként 3–5 ezer Eurót, ami 30%-kal alatta marad az átlagosnak tekinthető és elnyerhető anyaországi produkciós támogatásnak és kb.80%-kal a nyugat-európai alatt.

II.2. Producerek és felszerelési hiánya

A vajdaságban nincsenek jól pozicionált magyar producerek, viszont kibontakozóban van ilyen irányú törekvés, amely a magyar nemzetiségű alkotókat tömörítő filmműhelyek megalakításában nyilvánul meg.

Nemcsak erős producerek hiányoznak, hanem a teljes körű filmgyártásra alkalmas felszerelési park sincs magyar tulajdonban. Kisebbségi produkciókat sikerül saját technikával megoldani, de minden nagyobb produkció kapcsán a felszerelés jelentős részét Belgrádból, Újvidékről vagy Budapestről kell bérelni.

A rendezetlen körülményeknek, a szétzilált és a csődbe ment filmgyártást összefogó intézmények hiányában, több mint egy évtizede egyetlen egy főállású vajdasági magyar filmalkotónk sincs. Ma már a közszolgálati magyar nyelvű televízióknál nincs dokumentumfilm és drámai szerkesztőség, ahol főállásban foglalkoztatnának rendezőket, forgatókönyvírókat, operatőröket stb. Kivétel nélkül minden filmalkotó vagy szabadúszóként vagy hobbyfilmesként készíti filmjeit.

II.3. Magyarországi támogatási helyzetkép

Az elmúlt években a filmalkotók kizárólag a Szülőföld Alap filmművészetre szánt eszközeire pályázhattak. Pályázati ciklusonként a játékfilmre és a többi filmes kategóriára 2–2,5 millió Forint jutott. Az összeg felét a játékfilm kapta, a fennmaradt részt kapták a dokumentum és kisjátékfilmek. A pályázatokat, így a filmes pályázatokat is a Magyar Nemzeti Tanács szakmai/szakági bizottsága bírálta el. A játékfilmre odaítélt résztámogatás csupán szimbolikusnak tekinthető, ebből kifolyólag évekig elhúzódott a forgatás és végsőként bizonytalanná vált a befejezés. A többi kategóriába pályázók közül (5–6 filmprojekt közül) a fele részesülhetett maximum 3–4 százezer forintos támogatásban. Megállapítható, hogy ebből az összegből alig vagy egyáltalán nem lehet legyártani egy komoly szellemi és technikai színvonalat képviselő dokumentumfilmet. A vajdasági magyar filmgyártás színvonalas fenntarthatósága érdekében az elmúlt években megpályázható összeg kétháromszorosára van szükség, amely esetben a játékfilmgyártás továbbra is jelképes, de mégis relevánsabb támogatásba részesülhet.

2011-ben a Bethlen Alapítvány által kiírt pályázat nem látott elő összeget új vajdasági magyar filmalkotók támogatására.

A fentebb említett pozitív eredmények ellenére, csak nagyon kevés vajdasági magyar filmnek sikerült kijutnia jelentős nemzetközi filmfesztiválra – ugyanis a legtöbb vajdasági film, a finanszírozás hiánya miatt, alacsony költségvetésből, olcsó technikával készül, és emiatt nem felel meg az A és B kategóriás filmfesztiválok technikai követelményeinek. Ez elsősorban a nagyjátékfilmjeink esetében mutatkozott meg.

A határon túli magyar filmgyártás nem részesül magyarországi közvetlen támogatásban. Kivételt képez a 2000-ben a magyarországi ORTT (Országos Rádió és Televízió Társaság) kiírt határon túli magyar filmeseknek szóló dokumentumfilm pályázat, de ez nem vált rendszerré (ugyanis az ORTT-nek egyébként sem volt elsőrendű feladata a filmgyártás támogatása), és csak 2005-ben ismétlődött meg még egyszer. Az MMKA (Magyar Mozgóképi Közalapítvány), a magyar filmgyártás fő és rendszeres finanszírozója viszont egyszer sem állt elő hasonló kezdeményezéssel. Az MMKA-hoz pályázni szándékozó határon túli alkotók egy ideig megtehették, de csak magyarországi producerrel, és kizárólag magyarországi filmgyártó stúdión keresztül. Egy idő után viszont ez a lehetőség is megszűnt, ugyanis miután érvénybe lépett az egyébként európai szellemű Magyar Filmtörvény, ennek alkalmazási szabályzata szerint a határon túli magyar alkotók magyarul beszélő filmjei nem minősültek magyar filmnek, ezért nem pályázhattak támogatásra az MMKA-nál. A Filmjusi Alapítványnál évente kiírt forgatókönyvi pályázatoknál, csak és kizárólag azért nem pályázhatott határon túli magyar szerző, mert nem magyar állampolgár. Így a vajdasági magyar filmalkotók zöme sem vehetett részt ezen a pályázaton.

II.4. Vajdasági magyar filmes alkotóműhelyek

A vajdasági magyar filmgyártás elsősorban alkotói műhelyekben, és civil szervezeteken keresztül zajlik. Fő központjai:

- Szabadka: **Nyitott Távlatok /Videókrónika Filmgyártó Társaság/** – Siflis Zoltán; **Atalanta Filmgyártó Társaság** – Tolnai Szabolcs; **Digitális Régió Egyesület** – Dedović Tomislav
- Magyarkanizsa: **Cinema Filmműhely** – Bicskei Zoltán, Iván Attila, Csubriló Zoltán, Fejős Csilla
- Topolya – **Héthatár Filmműhely**
- Újvidék: **Medianews Filmgyártó Társaság** – Hübsch Éva, Rác Etelka, Ótos András, Póth Imre, Hoffmann Artúr; további független alkotók: Kovács László, Antal Szilárd, Antal Attila.
- Zenta: **Bolyai Filmműhely** – az egyetlen filmszakkör a Vajdaságban, amely magyar tannyelvű középiskolában sikerrel működik.

Miután 2011-ben megtörtént az alapító közgyűlés, jelenleg bejegyzés előtt áll a Vajdasági Magyar Filmalkotók Egyesülete. Célja képviselni, integrálni és érvényesíteni a vajdasági magyar filmalkotók érdekeit.

A filmrendezőkből, filmoperatőrökből, vágókból, gyártásvezetőkből, hangmérnökökből és elméleti szakemberekből (kritikusokból, oktatókból) álló egyesület mintegy 25 filmes szakembert tart számon.

II.5. Igények

A vajdasági magyar filmművészet, filmgyártás folytonosságának és fejlődésének érdekében, a jelenleginél többszörösen nagyobb támogatásra volna a jövőben szükség.

Amennyiben ez a helyzet tovább folytatódik, a vajdasági magyar filmes alkotók vagy felhagynak a professzionális filmkészítéssel, vagy pedig emigrálásra kényszerülnek az anyaországba, avagy filmművésztünk az amatőrismus szintjére süllyed, miközben az összmagyar, különösképpen a vajdasági magyar kultúra szegényedik, és mint határon túli magyarok elesünk attól a lehetőségtől, hogy a jövőben is önálló kultúrát hozzunk létre egy olyan művészeti területen, mely egyre fontosabb szerepet tölt be az egész világon. Egy önálló filmgyártás kialakítása nélkül viszont a vajdasági magyar filmművészetet a kulturális provinciává válás veszélye fenyegeti. A vajdasági magyar filmgyártásnak és filmművészetnek megerősödve és az anyaországi és nemzetközi vérkeringésbe bekerülve kell építkeznie – ugyanis manapság (az Európai Unióban) a filmgyártás, filmművészet attól életképes, hogy alkalmas nemzetközi koprodukciók létrehozására is.

III. Stratégiai célok, értékelvek, prioritások

1. Részvétel a szerbiai filmtörvény kidolgozásában

A Magyar Nemzeti Tanácsnak – a törvényben szavatolt hatáskörének érvényesítésével – szorgalmaznia kell, hogy javaslataival részt vegyen a Szerbiai Filmtörvény előkészítésében és annak meghozatalában, annak érdekében, hogy a vajdasági magyar filmprojektek (évente 2–4 forgatókönyv) is állami támogatásba részesüljenek, és hogy a támogatási rendszer szabályzata kedvezzen, esélyegyenlőséget biztosítson a vajdasági magyar filmeknek.

2. Vajdasági magyar filmezés értékes alkotásai a közszolgálati televíziókban

A jövőben kiemelten kell szorgalmazni és támogatni a vajdasági magyar filmművészet értékes és színvonalas alkotásainak rendszeres bemutatását a hazai közszolgálati televíziókban.

3. Középiskolai filmműhelyek támogatása

Kiemelt támogatásba kell részesíteni a magyar tannyelvű középiskolai filmműhelyek (filmszakkörök) működését, elsősorban a két tehetséggondozó gimnáziumban, de más középiskolákban is, amelyek a magyar nyelvű oktatás szempontjából kiemelt jelentőségűek.

4. Filmtörténeti kutatások elindítása

Kiemelten és sürgetően fontos feladat a vajdasági magyar filmtörténeti kutatások összegző és kritikai tanulmányok elindítása továbbá alkotói, műfajbéli és tematikus opusok DVD-n történő megjelentetése.

5. Vajdasági Magyar Mozgókép Archívum

A Vajdasági Magyar Mozgóképarchívum gyarapítása érdekében, amely a VMMI keretein belül működik, kiemelten fontos hosszú távú feladat a vajdasági magyar filmprodukciók adatszerű, írásban történő gyártási adatainak összegyűjtése és feldolgozása mellett az összes jelentős vajdasági magyar szerzői filmek és mozgóképes dokumentumanyagok felkutatása, azok másolatainak jogszerű birtokbavétele és digitalizálása.

6. Tévjátékok, kisjátékfilmek készítése

A vajdasági magyar kortárs művészet, a filmalkotók mellett, komoly írói, színészi teljesítőképességgel rendelkezik, akik bevonásával tévéjátékok, kisjátékfilmek stb. készíthetők Ennek beindítása lehetővé tenné, hogy a határon túli magyar kortárs irodalom alapján filmes, televíziós adaptációk szülessenek. A tehetségekben bővelkedő színész társadalomnak pedig lehetőséget biztosítana a filmszerepléshez. Ebben érdekelté kell tenni, mint lehetséges koprodukciós partnereket, az anyaországi közszolgálati televíziókat.

7. Vajdasági magyar mozgóképnapja és kortárs magyar filmnapok

A vajdasági magyar és az egyetemes magyar filmművészet népszerűsítése érdekében, kiemelt szerepe van a vajdasági magyar mozgóképnapjának és a kortárs magyar filmnapok rendezvénynek.

IV.3. KULTURÁLIS (VIDÉK)FEJLESZTÉS

IV.3.1. KÖZMŰVELŐDÉS – FALUHÁZ, CIVILHÁZ, MŰVELŐDÉSI HÁZ: A KÖZÖSSÉGI TÉR

A vajdasági közösségi és kulturális színterek állapota olyan, hogy ha semmilyen tartós, hosszútávon fenntartható megoldást nem találunk, akkor többségük megadja magát az enyészetnek. A XX. század második felében, leginkább a 70-es években épült faluházak, kultúrotthonok, közösségi színterek gazdaságosságára, fenntarthatóságára kevésbé figyeltek oda. Településeink ellátottsága közösségi színterekkel első látásra kielégítőnek tűnik, ellenben ha figyelembe vesszük ezek állapotát és a működtetés körülményeit, akkor kiderül, hogy a helyzet nagyon rossz.

A kulturális színterek állapota kulcsfontosságú a kapcsolatteremtésre, kölcsönös látogatásra és tájolásra alapozó mozgékony művelődési rendszernek.

A szétszórtság áthidalása gazdag kapcsolati rendszer nélkül megoldhatatlan.

A művelődési házak ágazati átjárhatóságuk esetén részben kiválthatják az intézményi deficitet.

A művelődési házak hálózatának erősítése/kialakítása mindenképpen tartós, hosszú távú célkitűzés és feltétele a művelődési háló kiegyensúlyozott működésének.

Amennyiben minden térség nagyobb szigetközössége (2000–6000 lakost számláló közösség) művelődési házat működtetne, akkor ez 18–20 települést jelent. Klubszerű, kötetlen közösségi gyülekezésre alkalmas fűtött helység, sajtó, médiatár, kis könyvtár, internet hozzáférés és vetítésre vagy kamaraszínház fogadására elegendő terem – minimális technikai eszközökkel – lehetővé tennék mindenhol a közösségi élet erősödését és a művelődési tartalmak fogadását. A művelődési ház nem önmagában feltétele a művelődési háló működésének, funkciója miatt jelentős, és ezek a funkciók esetenként a civil szerveződés más formáiban is teljesíthetők.

Amennyiben szerényebb formában közösségi színtér a kisebb közösségek (1-2000 lakos) számára is megvalósítható hosszú távú terv, akkor ez további 28-32 települést jelent Vajdaság szerte. Ez jelentené azt az infrastrukturális alapot, amire a művelődési háló társszervezeti cserében vagy a központokból (tájolás) tartalmat szervezhet.

A művelődési házak rendszere részben már létezik, a művelődési és közösségi élet központjaiként kisebb városokban és nagyobb falvakban, ahol pedig nincsenek jelen a művelődési egyesületek sajátos helyzetüknek megfelelően – teljes mértékben, vagy csak elemeiben – több-kevesebb sikerrel működnek a település kulturális színterei. Pontosabban, művelődési házak és egyesületi kulturális színterek léteznek, de azok egymástól

függetlenül, egymást nem támogatva és kiegészítve, a sajátos, egyedi gondjaikkal elfoglalva, nem (eléggé) összehangolt energiákkal próbálnak megmaradni.

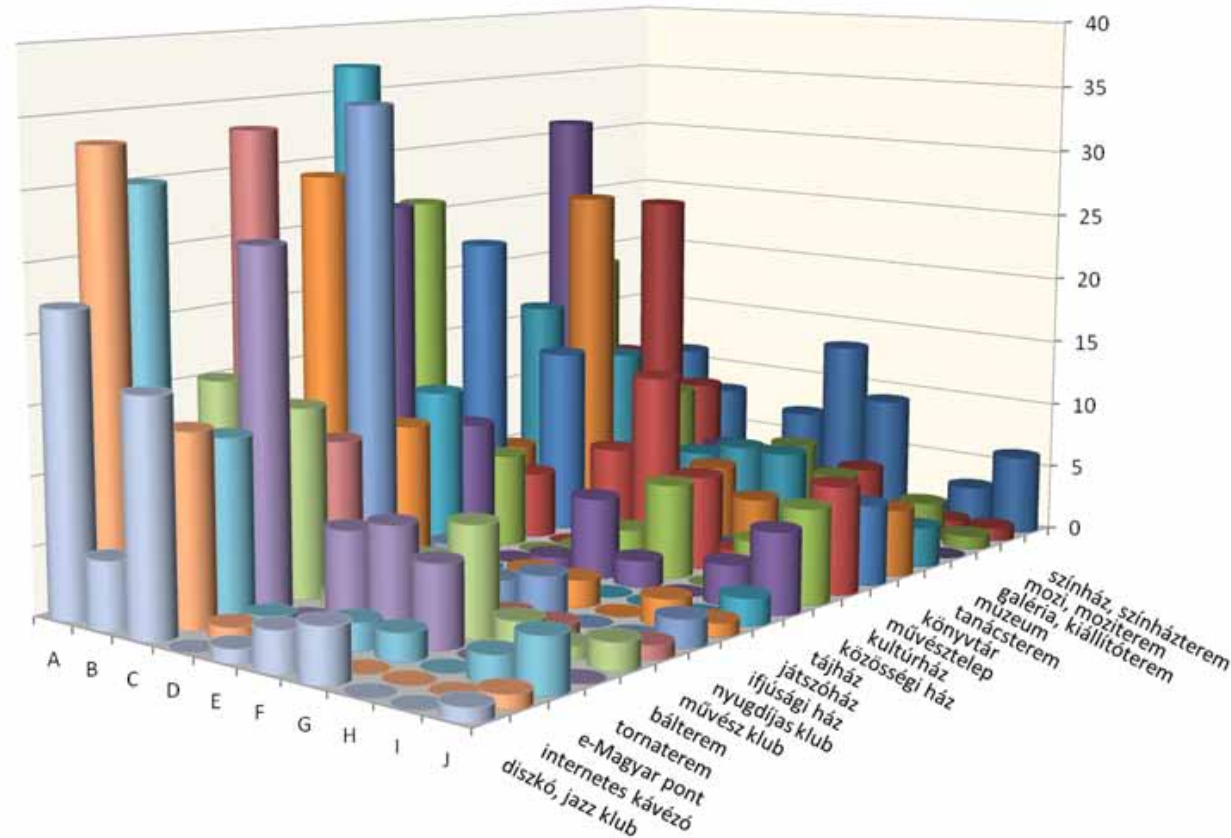
A színháztermek állapotát jellemző részletesebb táblázat alapján megállapítható, hogy amint elhagyjuk a nagyobb városokat, a létező, ám tönkrement vagy nem funkcionális termek meghatározó akadályt jelentenek a művelődési élet fejlesztésében.

Szemléltetésül a településeink színháztermeinek jellemzéséből az első mondatokat idézzük.

település	színterekkel kapcsolatos hiányosságok:	férőhelyek száma	színpad mérete
Ada	A színpadon nincs táncszőnyeg, a színpadon lévő deszka labilis és veszélyes bármikor	400	12x7m
Bács	Hiányzik arendszeres karbantartás	250	10x10 m
Bácsfeketehegy	A felújított kultúrotthonban nincs beszerelve az előlátott multimediális, és biztonsági	300	15x10 m
Bácskertes	Felújításra szorul.	400	12x11 m
Bezdán	A színház nem a mi tulajdonunk, de az volt, felújításra, karbantartásra szorul.	280	8x8 m
Csantavér	Tönkrement, használhatatlan színházterem. Nincs moziterem.	80	5x6 m
Csóka	A téli időszakokban nincs megfelelő fűtés	1207	7x23 m
Gombos	Kulturotthon elavultsága és épület kihasználtsága (állami tulajdon)	250	8x16m
Kevi	A kultúrház tetőszerkezete beázik, a színpad lassan alkalmatlan a fellépésre.	150	8x6 m
Királyhalom	Nincs felszerelés	*	8x7 m
Ludas	kultúrház felújítása: tető, myilászárók, padló, színpad, fűtés felújítása, hangtehnika,	80	4x5 m
Nosza (Hajdújárás)	Nosza településnek nincs kultúrháza. Hajdújárás kultúrháza felújításra szorul.	160	12x30 m
Óbecse	Hangostítás és fénypark hiánya	320	8x8 m
Orom	A könyvtár kicsi, a tájház renoválása még nem fejeződött be pénzhány miatt.	220	8x5 m
Oromhegyes	A Faluház padlózata hiányzik. Hiányzik a függöny, a megvilágítás és a hangosítási	200	17x7 m
Padé	Kis teremméret	100	7x4 m
Palánka	Mozi - a színpad nem elég nagy, nincs öltöző. Szlovák otthon - nincs öltöző, a nézőtér nem	200	15x6 m
Péterréve	Karbantartás, fűtés, megvilágítás	250	10x11 m
Piros	Téli időszakban nincs megfelelő fűtés	100	8x8 m
Rábé	Helyiséghiány	nincs	*
Szabadka	Többségük használatáért SOKAT kell fizetni	60	*
Szabadka	Kevés nyitott inténtézmény áll a művelődési körök rendelkezésére	*	*
Székelykeve	Technikai felszerelés	250	*
Szenttamás	A színházterem nagyon rossz állapotban van, már 6 éve zárva van.	60	*
Topolya	A színházterem öt éve használhatatlan!!	223	5m
Topolya	A topolyai Művelődési Házban található színháztermet néhány éve életveszélyessé	224	7x5 m
Törökkanizsa	VILÁGÍTÁS, HANGOSÍTÁS	300	8x4 m
Torontálvásárhely	Fűtés, felszerelés	80	*
Tóthfalu	KIS MÉRET - ALACSONY LÉTSZÁMÚ BEFOGADÓHELY. ELAVULT BÚTORZAT	80	nincs
Verbász	Nincs színház, a magyar művelődési egyesület helyiségei kicsik és nem az egyesület	175	10x6 m
Völgyes	Az általunk használt terem nyilászárói elavultak és a villanyhálózat is életveszélyes.	200	*
Zentagunaras	Felújításra vár	200	12x12 m

A közösségi szinterek meglétét és használatát bemutató oszlopos diagram alapján látható – most másik perspektívából – milyen a kulturális kínálat hiánya, vagyis milyen lenne ez a hiány a művelődési egyesületek nélkül.

A betűk sorozata A-tól J-ig a „nincs és nem is volt” választól a „miénk, mi működtetjük” válaszig tartó átmeneteket képviseli az abc szerint. (A-nincs és nem is volt, B-volt, de megszűnt, C-van, de nem használjuk, D-egyszer, E-néhányszor, F-többször használtuk, G-rendszerezsen használjuk, megosztva másokkal, H-rendszerezsen használjuk, csak mi, I-mi működtetjük, J-mi működtetjük és a miénk.)

Jellemzően falvokról és kisvárosokról lévén szó, a hiány nem meglepő, ellenben az is látszik, hogy a hosszú távú fejlesztési szándék többfunkciós terekre kell, hogy koncentráljon. A civil szerveződés, a művelődési egyesületek voltak eddig is, akik megpróbálták életben tartani a közösségek művelődési életét.

A kulturális szinterek kialakítandó modellje:

1. Név: a színtér neve elvileg nem fontos, ellenben ha a vajdasági magyar művelődési háló testét képezzik, akkor felismerhető, fantáziánévhez ragasztható megnevezés kellene. Lehet művelődési központ, művelődési ház, kultúrház, közösségi ház, klub, kultúrkör, polgári kaszinó, művészklub, magyar ház, vagy valamilyen fantáziánév.
2. Funkció: NEM reprezentatív, „tisztaszoba” jelleg, hanem klubjelleg, internetes kávézó jelleg. A tagság és vendégeik számára állandó délutáni nyitvatartással, közösségi időtöltésre alkalmas tér.
3. Ágazati integráció: különböző tartalmak egymás melletti és egymás utáni megjelenítésére alkalmas tér. Azokon a településeken, ahol művelődési intézmények létrehozására se erő se pénz, ugyanaz a tér lehet sok részfunkció ötvözetével, bizonyos kompromisszumokkal egyszerre mozi, könyvtár, médiatár, kiállító terem, múzeum, koncertterem, tanácssterem, kamaraszínház, játszóház, kollektív foglalkozások otthona, tánciskola, nyugdíjas klub, művészklub és internetes kávézó. A nagyobb városokban is, a reprezentatív intézményeket kivéve, az ágazati integrálás a követendő irány. A gazdagabb közösségek számára is luxus az egyfunkciós terek fenntartása, másrésztől a művelődési központok vonzásereje a változatos kínálat miatt összeadódik.
4. Internet-hozzáférés. A fiatalok számára „a rendes hely” alapvető ismérve, a művelődési hálóba való bekötöttség a kapcsolatépítés és a közeljövőben a szakmai támogatás (akár videokonferencia formájában) eszköze, ha van vetítő, akkor csoportos foglalkozás is megoldható távolról.
5. Műsorfogadó: minimális szabványkövetelmények biztosításával lehetőség nyílik a tájolás, vendég-szereplés és vendéjáték Vajdaság-szintű, rendszerszerű tervezésére. A „hol, mikor és milyen körülmények között?” kérdések esetenkénti kialakítása, a technika utolsó pillanatban való fel és leszerelése ne eméssze fel a tartalmat hozók minden energiáját.
6. Méret: legalább kamaraszínháznyi terem.
7. **Fenntartó: minden esetben az önkormányzati támogatás a meghatározó cél. Legnagyobb költség az ingatlan, a fűtés és a technikai felszerelés.**
 - a) ingatlan,
 - b) fűtés,
 - c) minden rezsiköltség,
 - d) működési támogatás,
 - e) programtámogatás

A remélt cél az a), b), c) és d) esetleg e) költségpontig eljutni önkormányzati támogatással, de reálisan az a) és b) költség a döntő. Mindenféleképpen el kell kerülni, hogy az egyesületek megpróbáljanak ártrendeződni MNT támogatásra. (A kulturális háló reális eséllyel tartalmakat tud szervezni, de infrastruktúrát működtetni aligha.)

8. Házigazda: tiszteletdíjas vagy önkéntes házigazda, gondnok a művelődési egyesület tagjai közül.
9. Gazdaságosság. A túlméretezett, reprezentatív színterek gazdasági kockázatot jelentenek, amennyiben a közösség nem tudja fenntartani, működtetni azokat. Minden fejlesztés vagy beruházás esetén, a gazdaságosság meghatározó szempont kell, hogy legyen, a közösség nagyságával és igényeivel összhangban.

A 2007 és 2009 között megvalósított sikeres akció eredményeképpen, amelyben a vajdasági magyar politikum (a VAT kormányában és ezáltal a Tartományi Nagyberuházási Alapnál jelen lévő Vajdasági Magyar Szövetség) és a vajdasági magyar közösség, művelődési egyesületek, civil egyesületek összefogása, szótértése és közös tervezése eredményeképpen ebben az időszakban Vajdaság szerte sikerült felújítani művelődési házakat, tűzoltó egyesületi otthonokat, templomokat, kulturális intézményeket.

Ezen közös akció sikerének a titka a folyamatos tervdokumentáció-készítés, a pályázaton való megjelenés és a munkafolyamat végigkísérése volt.

2011-ben a szerb kormány mintegy 8 milliárd dinárral tartozik a Tartományi Nagyberuházási Alapnak. Emiatt nem képzelhető el nagyon hamar ennek az akciónak a folytatása, hiszen előbb a felgyülemlett adóssághegyet kell szanálni.

Azonban a megkezdett folyamat, a közös gondolkodás folyamata, a politikai jelenléttel erősíthető célkitűzés és a cél – látható – megvalósulása a tartomány kedvezőbb gazdasági helyzetével folytatódni fog, amit a Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018 számára készült, a művelődési egyesületek, civil házak, faluházak állapotát feltérképező részletes adatbázis is segíteni fog.

Bácsfeketehegyi Művelődési Ház

Csókai Móra Ferenc Magyar Művelődési Központ

Oromhegyesi Faluház,

Művelődési Központ

Torontálvásárhelyi Ady Endre
Művelődési Központ

I. BEVEZETŐ

II. VAJDASÁGI MAGYAR KULTÚRA – KÖZÖSSÉGI-NEMZETI
ÉS KISEBBSÉGI IDENTITÁS

III. HELYZETKÉP –TENDECIÁK

IV. STRATÉGIAI CÉLOK, ÉRTÉKELVEK, PRIORITÁSOK

**V. A STRATÉGIAI CÉLOK ÉS PRIORITÁSOK
MEGVALÓSULÁSÁT SEGITŐ (ÚJ) INTÉZMÉNYEK,
PROGRAMOK**

VI. STRATÉGIAI CÉLOK TERÜLETI FELOSZTÁSA

VII. STRATÉGIAI CÉLOK INTÉZMÉNYEKHEZ RENDELT
FELOSZTÁSA

VIII. KULTURÁLIS HÁLÓ – IRÁNYVONAL ÉS CÉLKITŰZÉS

V.

A STRATÉGIAI CÉLOK ÉS PRIORITÁSOK MEGVALÓSULÁSÁT SEGÍTŐ (ÚJ) INTÉZMÉNYEK, PROGRAMOK

V.1.

VAJDASÁGI MAGYAR ALKOTÓK ÉLETMŰVÉNEK INTÉZMÉNYES ELISMERTETÉSE

A Szerb Hivatalos Lap 36/2010-es számában megjelent Kormányrendelet rendelkezik a nemzeti illetve a nemzeti kisebbségi kultúrához, való kiemelkedő hozzájárulás elismeréseképpen odaítélendő díj módjáról és feltételeiről.

A díj, melyet életjáradék formájában kapnak azok a kiemelkedő teljesítménnyel rendelkező, a kultúra és kutatás területén tevékenykedő alkotók, kutatók, akik vonatkozásában erről döntést a vonatkozó, a művelődési minisztérium által kinevezett héttagú Bizottság (mandátumuk egy évre szól, egy tagot a nemzeti közösségek nemzeti tanácsai javasolnak) hoz, a magyar nemzeti közösség alkotói és kutatói, kiemelkedő teljesítménnyel és életművel rendelkező művészei számára is komoly elismerés és lehetőség.

Az elmúlt időszakban számos alkalommal szembesült a vajdasági magyar közösség azzal, hogy a Magyar Nemzeti Tanács Kulturális Bizottsága és a vajdasági magyar hivatásos kulturális intézmények által előterjesztett alkotók, kutatók, művészek nem kapták meg ezt az elismerést.

A Magyar Nemzeti Tanács meghatározó magatartásnak és a nemzetek közti kulturális építkezésben, annak kommunikációjában gesztusértékkel bíró elvi magatartásnak tekinti, hogy a vajdasági magyar közösség reprezentáns intézményei és nemzeti tanácsa által javasolt személy(ek) megkapja ezt a díjat, **mégpedig az összes díjazott arányához viszonyítva a magyar nemzeti közösséget képviselő díjazottak száma 3% legyen, de soha ne legyen kevesebb egy főnél.**

V.2.

MINŐSÉGVÉDELEM – KORTÁRS VAJDASÁGI MAGYAR MŰVÉSZETI ALKOTÁSOK SZAKMAI SZÍNVONALA

(szépirodalmi pályázat, drámaíró verseny, videó- és fotópályázat, fesztiválok, szemlék)

V.2.1. GION NÁNDOR SZÉPIRODALMI PÁLYÁZAT

A vajdasági magyar irodalom kiemelkedő tehetségű írója volt Gion Nándor (1941–2002). Regényei és ifjúsági regényei, novellisztikája a vajdasági és az egyetemes magyar irodalomban megkerülhetetlen és meghatározó úgy színvonalát, mint olvasóközelségét illetően.

Gion Nándor írói attitűdjét a „szeretek mesélni. Leginkább igaz történeteket”¹ határozza meg és jellemzi. A modern vajdasági magyar irodalom mesélőjének emléke előtt tisztelve, a vajdasági magyar irodalom lehetőségeire, távlataira gondolva, az egyetemes magyar irodalom hagyományait vállalva a Magyar Nemzeti Tanács anyagi hozzájárulásával az újvidéki székhelyű Forum Könyvkiadó Intézet és a szenttamási Gion Nándor Emlékház közösen létrehozta a Gion Nándor Szépirodalmi Pályázatot.

A Gion Nándor Szépirodalmi Pályázat elemei:

- Minden harmadik évben (2011-től számítva) regénypályázat az életvitelszerűen Szerbiában élő magyar írók részére;
- Minden harmadik évben (2012-től számítva) ifjúsági regénypályázat az életvitelszerűen Szerbiában élő magyar írók részére;
- Novellapályázat minden évben (2012-től számítva) a kárpát-medencei magyar írók részére

¹ Gerold László: *Gion Nándor (Kalligram Kiadó, Pozsony, 2009., Tegnap és ma sorozat)*

A díjnyertes regényeket valamint a novellaantológiát a Forum Könykiadó Intézet jelenteti meg.

A Pályázat szabályzatának kidolgozása a Forum Könykiadó Intézet és a Gion Nándor Emlékház Emlékbizottságának közös feladata.

V.2.2. VAJDASÁGI MAGYAR DRÁMAÍRÓ VERSENY

Az Újvidéki Színház egy évtizede rendezi meg a Vajdasági Magyar Drámaíró Versenyt, mely azért jött létre 2001-ben, hogy az írókat közelebb hozza a színházhoz, és lehetőséget adjon a fiatal tehetségeknek a megmutatkozásra.

A verseny kiemelt célja a vajdasági magyar írók ösztönzése, a vajdasági drámairodalom ápolása, segítése és fellendítése.

Kortárs színház nem létezhet kortárs dráma nélkül, és a drámaíró verseny ösztönözni hivatott minden olyan alkotót, aki felelősséget érez a vajdasági magyar drámairodalom ápolásáért, hiszen vidékünk mindig is bővelkedett a kiváló kortárs művekben, évtizedekig a Vajdaságból származtak a legfrissebb, leginnovatívabb drámai művek.

A drámaíró szellemi hozadéka mindenképpen az, hogy íróink közvetlen közelből tapasztalhatják meg a színház működését, amely tapasztalatot a későbbi darabokban megfelelőképpen tudnak hasznosítani, végső szellemi hasznosulása pedig az, hogy a Drámaíró Verseny győztese lehetőséget kap egy egész estét betöltő színdarab megírására, amelyet az Újvidéki Színház repertoárjára tűz, népszerűsítve, ezáltal a vajdasági magyar kortárs drámairodalmat.

Az Újvidéki Színház, a Vajdasági Magyar Drámaíró Verseny megrendezéséért 2006-ban Szenteleky-díjat kapott.

Az első években ez a kezdeményezés csupán a vajdasági színházakra korlátozódott, de az utóbbi időben kiterjesztették a meghívást más országok színházaira is, ezáltal is erősítve az intézmények között fennálló jó viszonyt.

A Vajdasági Magyar Drámaíró Verseny jelenlegi formájában a temesvári és békéscsabai színház művészei is részt vesznek a kétnapos rendezvényen, melynek menete a következő: szeptember 20-án reggel kilenc órakor a Magyar Szó című napilapból kiválogatott cikkcímekből kihúznak az írók egyet, ami a megírandó darab ihletőjeként szolgál. A szabályok értelmében a címnek legalább egyszer kötelezően el kell hangoznia a szövegben. A megírt műveket a következő nap folyamán a három rendező színre viszi a 14-15 (volt olyan év is, hogy 20-21) főből álló színészcsoporthoz. A közönség egy nap alatt három ősbemutatót láthat. A három tagú zsűri a legjobb darabot, a legjobb rendezést, a legjobb férfi- és női főszereplőt valamint mellékszereplőt díjazza.

A csoportok a szabadkai Népszínház, a szabadkai Kosztolányi Dezső Színház, a szabadkai Gyermekszínház, az Újvidéki Színház társulatának tagjaiból és az újvidéki Művészeti Akadémia színinövendékeiből tevődnek össze. Az elmúlt években a temesvári Csiky Gergely Állami Magyar Színház, a békéscsabai Jókai Színház, a gyergyószentmiklósi Figura-Stúdió Színház is képviseltette magát a versenyen. Éjszakába nyúlóan zajlik a csoportos munka, melyet másnap este hétig kell befejezni, ugyanis a frissen megírt és színpadra állított ősbemutatókat ekkor tekinthetik meg a nézők.

A Vajdasági Magyar Drámaíró verseny szabályzata a bevált tízéves gyakorlat alapján a következőképpen alakult ki:

Minden évben három drámaíró, három rendező, három zsűritag, az Újvidéki Színház társulatából minden művész, a technikai részleg (színpadmunkások, világosítók, hangosítók, ügyelő, sűgő, öltöztetők, sminkes-fodrász, kellékesek), és a kísérő személyzet is részt vesz a rendezvényen, illetve annak előkészületeiben, lebonyolításában. Vendégeink: a szabadkai Népszínház Magyar társulatából kb. 8 fő, a Temesvári Csiky Gergely Színház Társulatából kb. 8 fő, a Békéscsabai Színház Stúdiójának kb. 6 fő tagja, az újvidéki Művészeti Akadémia magyar nyelvű tagozatainak hallgatói kb. 13 fő, de érkeztek hozzánk Törökbecséről, Gyergyószentmiklósról, Zentáról, Kolozsvárról, Nagybecskerekéről is vendégek az évek folyamán. A végső létszám: kb. 80-90 fő.

A verseny hozadéka, hogy ezen időszak alatt 30 rövid dráma, drámatöredék született, amelyből mintegy tíz egész estét betöltő színdarab került megírásra és bemutatásra.

V.2.3. VIDEÓ PÁLYÁZAT

A Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018 videóra vonatkozó rész stratégia műhelyszervezői feladatainak teljesítését követően vagy annak folyamatában 2014-től évente tematikus pályázat kiírása műhelyek részére.

A videópályázatok kiírásáról, lebonyolításáról a Magyar Nemzeti Tanács Kulturális Bizottsága által öt éves megbízási időre kinevezett szakbizottság dönt. A pályázat részleteinek kidolgozása a szakbizottság feladata.

Alkotói pályázatok kiírása: a pályázati eszközöket céltámogatások mellett alkotói pályázatok kiírása útján is el lehet osztani. Ebben az esetben az alaptámogatáson túl azok az aktorok, illetve műhelyek részesülnek további támogatásban, akik/melyek kiemelkedő teljesítményt nyújtanak. A pályázatok témájának meghatározása a kulturális stratégiában meghatározott programokkal összhangban történik.

V.2.4. FOTÓPÁLYÁZAT

A Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018 fotóra vonatkozó rész stratégiai elképzelés alapján 2012-től kétfévente tematikus pályázat kiírása.

V.2.5. FESZTIVÁLOK, SZEMLÉK

A vajdasági magyar közösség kulturális életében is egyre meghatározóbb szerephez jutnak a különböző fesztiválok, amelyek közül bizonyosak a kiemelt jelentőségű események közé tartoznak, mások jellegüknél fogva nem sorolódtak oda, viszont tömegességüket, látogatottságukat tekintve a legsikeresebb fesztivál-jellegű rendezvények közé tartoznak.

A vajdasági magyar közösség kulturális életét jellemző színvonal alakításakor nincs abban a helyzetben, hogy a minőségvédelmet a fesztiválok esetében egy – magyar kultúrkörre és hagyományokra jellemző – fesztiválminősítő rendszerrel alakítsa.

Ugyanakkor rendkívül fontos, hogy a kulturális fesztiválok esetében (ahová szélesebb értelemben minden beletartozik és beletartozhat, a gasztrofesztiváloktól a lovastalálkozókra át a művészeti és hagyományőrző fesztiválokig) is stratégiai szinten meghatározódjanak azok a fesztiválok, amelyek a vajdasági magyar közösség művelődési életében a minőségre építve hagyományt is teremtenek.

Nem mellőzhetők azok a támogatás mértékében meghatározó és alkalmazott kritériumok, amelyek nemzeti közösségi fesztiválok esetében nem lehetnek egyedüli irányadók, azonban iránymutatók igen:

- Tartalmi jelleg
- Adott környezetbe való beágyazottság
- Helyi értékek felhasználása és bemutatása
- Turisztikai vonzerő

A vajdasági magyar fesztiválok közül a Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018 közötti időszakban a következő fesztiválokat tartja olyanak, amelyek hosszútávon képesek színvonalas fejlődés mellett olyan marketingtevékenységet folytatni, ami határozott mértékben segíti a fesztivál költségvetését és a vajdasági magyar fesztiválkultúra hírét viszi:

- Összművészeti fesztivál: Dombos fest
- Irodalmi fesztivál: Zetna és Magyarokanizsai Író tábor
- Etno fesztivál: Interetno
- Színházi fesztivál: Desire Central Station

- **A Durindó és Gyöngyösbokréta Szemle**

A vajdasági magyar népzenei együttesek, néptáncsoportok és szólisták legtömegesebb és legrangosabb hagyományápoló és hagyományőrző, ifjúsági és felnőtt kategóriájú szemléje, amely minden év júniusának első hétvégéjén (péntek–vasárnap) mindig más településen egy vagy több jeles évforduló jegyében zajlik, és amelynek főszervezője a vajdasági szakmai szervezetek és a helyi szervezők képviselőiből álló Fesztiváltanács, valamint a helyi szervezőbizottság.

Tájainkon az első ún. gyöngyösbokrétás bemutatót 1936-ban Tamaskó József világhírű méhész kezdeményezésére szervezték meg Gomboson négy nyugat-bácskai falu néptáncosainak közreműködésével. Egyébként abban az időben a Gyöngyösbokréta-mozgalom a magyar kulturális élet jellegzetes jelensége volt, de fontos előzményét jelentette későbbi népművészeti mozgalmainak is. A többszöri újratekintés és próbálkozás ellenére a mozgalom ismét majd csak 1972-ben kap erőre, amikor megkezdte vajdasági hódító körútját, hogy azután 1979-ben kiegészülve a Durindóval létrejőjön a vajdasági magyar nemzeti közösség legjelentősebb hagyományőrző és hagyományápoló szemléje. A találkozó ugyanis nem versenyjellegű, bár a fesztivál művészeti bizottsága minden résztvevő teljesítményét szóban véleményezi a fesztivál napján, később pedig írásban összegező szakmai értékelést is készít. 2011-ben a Fesztiváltanács javaslatára a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség létrehozta a Bodor Anikó népzenei díjat, amelyet olyan énekegyüttes vagy szólista kaphat meg, amely, illetve aki a Durindón a leghitelesebben tolmácsolja saját népzenei- és népdal-összeállítást; továbbá a Kiss Lajos népzenei és a Tamaskó József néptáncosdíjat, amelyet azok az oktatók, művészeti és csoportvezetők érdemelhetnek ki, akiknek a népzenei és/vagy énekegyüttese, illetve néptáncsoportja három egymást követő évben szerepelt a fesztiváli gálaműsorban.

A Durindó műsorában népzenei együttesek és szólisták, míg a Gyöngyösbokrétában a néptáncgyütteseken és szólistákon kívül népszokásokat előadó csoportok is bemutatkozhatnak. A táncgyüttesek műsorideje 7, a szólistáké 5, a népszokásokat bemutató csoportoké pedig 10 perc. A fesztivál szereplői emléklapot és ajándékot, a fellépők szervezetei, intézményei pedig emléktárgyat kapnak. A fesztivál résztvevőinek számát a Fesztiváltanács, a fellépések sorrendjét a műsorbizottság, a kísérő rendezvények programját a szervezőbizottság javaslatára a Fesztiváltanács hozza meg. A szervezőbizottság ajánlására mind a Durindóra, mind pedig a Gyöngyösbokrétára vendégegyütteseket is meghívhat a Fesztiváltanács.

Napjainkra a háromnapos rendezványsorozat sok-sok ezer ember fontos és meghatározó népművészeti eseményévé nőtte ki magát, és így elérkezett fejlődésének, további alakulásának ahhoz a szakaszához, amikor minden érintett – legyen az értő szakember, fellépő, érdeklődő néző – bevonásával immár elkerülhetetlen szakmai önmeghatározása, azaz népművészeti, folklór-, fesztiváli, média-, gasztronómiai, idegenforgalmi és egyéb speciális jel-

legének újraértelmezése és olyan megfogalmazása, amely a minőség és a minősítés igényét is magában hordozza.

Ugyanakkor újra határozottabban és erőteljesebben kell alkalmazni a Durindó és Gyöngyösbokréta szemlék szervezésekor a Bácska/Bánát elvet, mert a szórvány- és szigetmagyarság részéről folyamatosan és joggal felmerülő igény arra, hogy a vajdasági magyar kulturális élet szerves része legyen, éppen egy ilyen horderejű esemény által is beteljesedhet. Az évente váltakozó Bácska/Bánát elv visszaemelése (1970–1979 között egy alkalommal volt bánáti, két alkalommal bácska-bánáti a helyszín, 1980–1989 között háromszor volt Bánátban a rendezvény, 1990–1999 között két alkalommal, 2000–2009 között pedig négy alkalommal) mellett megfontolandó, hogy néhány évente Szerémség legyen ezen legnagyobb folklór rendezvény házigazdája. Ebben a kimutatásban nem szerepel külön, hogy a bácskai oldalon hányszor volt házigazda a szórványnak tekintendő Nyugat-Bácska és hányszor a teljes tömbnek tekintendő Észak-Bácska illetve Tiszamente, mert ebből a szempontból a legkomolyabb figyelmet Bánátra és lehetőség szerint Szerémségre kell fordítani.

A fentebb leírt újraértelmezései folyamattal bővítve és újraértelmezve pedig ezek a szemlék az adott kisközösséget nem csak a vajdasági magyar amatőr kulturális élet központjává, de turisztikai kínálattá is teszi, teheti, ellensúlyaként annak a határozottan jelen lévő, a szociológiai kutatásból egyértelműen kitűnő hiánynak, amit a vajdasági magyar kulturális életben a (egymás közti) valós kommunikáció és a (elsősorban egymás közti) kínálatközpontúság hiányaként definiál.

Ez a továbbiakban is a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetségnek, mint a vajdasági magyar amatőr művelődési egyesületek legnagyobb ernyőszervezetének, a Durindó és Gyöngyösbokréta főszervezőjének a feladata és küldetése.

A két legnagyobb hagyományú szemlének a feldolgozása, archiválása a Vajdasági Magyar Művelődési Intézetnek, jelenkori prezentálása pedig a Vajdasági Magyar Kulturális Kalauznak a stratégiában definiált feladata (bővebben a V.8. fejezetben).

- **A Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozója**

Ez a vajdasági magyar amatőr kulturális élet egyik legkiemelkedőbb rendezvénye, amely a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség elkötelezettsége mellett az egyik legtömegesebb és legkedveltebb rendezvénné vált – nem csak a résztvevők, hanem a közönség számára is. A rendezvény belső szervezési megoldásaiban, modernizálásában, a résztvevőkhöz és a közönséghez való közelítésben és a sajtóval való kapcsolattartás és információ átadás egyszerűsítésében nagy szerepe van a Vajdasági Magyar Művelődési Intézetnek (Súgó).

A Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozója a vajdasági magyar színjátszó csoportok évi bemutatkozása és versengése, amit minden évben máshol – kiírt pályázat alapján dönti el a helyszínt a VMMSZ – szerveznek meg. A résztvevők kitöltött jelentkezési lappal nevezhetnek be a Találkozóra, melyet írásos és elektronikus formában kell eljuttatniuk a VMMSZ címére.

A Találkozó verseny jellegű. A szakmai zsűri minden előadásról szóbeli értékelést ad a csoport fellépését követően. Az értékelés és az azt követő kerekasztal-beszélgetés nyilvános. A Találkozó napi eseményeiről a közlöny tájékoztat. A Találkozónak két fődíja van: a Pataki László-díj a találkozó legjobb hagyományos keretek között megvalósított előadásáért és a Bambach Róbert-díj a legjobb alternatív/új formákat kereső előadásért. A Találkozó további díjai: a Garay Béla-díj a közösségtevékenységért; a Szilágyi László-díj a legjobb férfi főszereplőnek; a Ferenczy Ibolya-díj a legjobb női főszereplőnek; a Nagy István-díj a legjobb férfi mellékszereplőnek/epizodistának; a Magyar Piri-díj a legjobb női mellékszereplőnek/epizodistának; a Szántó Róbert-díj a legszebb színpadi beszédért; a Közönségdíj. Különdíj osztható ki egyéb kategóriákban is (díszlet, fény, hang, jelmez, stb.). A résztvevő csoportok emléklapot, valamint a Találkozó plakátját, műsorfüzetét és a közlönyök példányait kapják, míg a díjazott csoportoknak és szereplőknek oklevél és ajándéktárgy jár. A felso-rolt elismeréseket és tárgyakat VMMSZ biztosítja.

A Stratégia részére készült szociológiai kutatásból egyértelműen kiviláglik – II.1.3.C. fejezet –, hogy a vajdasági magyar kulturális élet egy alapvető táplálója, mozgatója és életben tartója az amatőr színjátszás. Tekintettel arra, hogy azokon a vidékeken, ahol nincs hivatásos színház, annak szerepét az amatőrök veszik át és töltik be, emiatt tehát nem mondhatjuk, hogy az amatőr kulturális élet egyik alapvető táplálója, hanem ki kell mondanunk, hogy bizonyos kis- és nagyobb közösségekben, az amatőr színjátszás jelenti a „hivatásos” kultúrát („Az irodalmi és színjátszó érdeklődés esetében az eddigi arányosság határozottan felborul, a tagság régiók szerinti arányosság nem ismétlődik. Észak-Bácska enyhe túlreprezentáltsága még esetleg magyarázható az adatközlők szerkezetével, de Nyugat-Bácska 6-7%-ról 24%-ra növekedése tényleges térségi jellegre utal. A nyugat-bácskai műkedvelők számára, a saját térségi központjukban hiányzik a hivatásos állandó magyar társulat és színház. A hiányzó intézmények helyére az amatőrök fokozatos 'hivatásossá válással' válaszolnak. Ez a folyamatmagától, spontán megindul, amennyiben megvan a közösség kritikus tömege.”)

Bánátban is hasonló a helyzet, azzal, hogy a 2007-ben történt kezdeményezés, amely hivatásos társulatot eredményezett volna a nagybecskereki Toša Jovanović színházban, legfőképpen a nagybecskereki amatőr színjátszók ellenállása miatt vértett el.

A bánáti magyar közönség és természetesen a színházi szakma is belátható időre elveszítette azt a lehetőséget, hogy a nagybecskereki színház épületében hivatásos, a nagybecskereki önkormányzat által fenntartott magyar társulat működjön.

Ugyanakkor ebből a kudarcból egyértelmű következtetésként két dolgot kellett levonni: Bánátban nem arra van szükség, hogy az egyik reprezentáns és régi kőszínházban létrejőjön a hivatásos magyar színjátszás, hanem arra, hogy a meglévő amatőr színjátszó egyesületek számára megteremtődjenek a fellépési lehetőségek – ehhez kíván segítséget nyújtani a Stratégia részére készült kutatásnak a színpadokra és a férőhelyekre vonatkozó adatsora, amely a IV.3.1. fejezetben látható –, emellett pedig a hivatásos színházak számára kell tájolási lehetőséget biztosítani. A Bánati Magyar Színház lehetőségének ennek mentén kell haladnia, saját létjogosultságának időben kiterjesztett és nem azonnali megteremtésével. Erről bővebben az V.10. fejezetben.

A hivatásos színházak számára létrehozott tájolási programot az elkövetkező időszakban ki kell terjeszteni a legjobb amatőr színjátszó egyesületek számára létrehozott, a tájolást lehetővé tevő programmal, aminek a 2012–2018 közötti időszakban kell megvalósulnia.

VAJDASÁGI MAGYAR MŰVELŐDÉSI SZÖVETSÉG

Helyzetkép

A huszadik évébe lépett, Kisebbségekért Díjjal és Márton Áron-émlékéremmel kitüntetett Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség (a későbbiekben: Szövetség) a Kárpát-medence legmobilisabb magyar kulturális ernyőszervezete. A Szövetség az 1940-ben alakult Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség, a háborús években működő Délvidéki Magyar Kultúrszövetség és az 1945-ban alapított, 1953-ban felsőbb utasításra felosztatott Vajdasági Magyar Kultúrszövetség szellemi hagyatékának örököse, tevékenységének folytatója.

A tevékenység kibontakozásának legmeggyőzőbb mutatója a taglétszám alakulása.

A Szövetséget 38 kulturális szervezet alapította. Hozzájuk az 1996. évi tisztújító értekezletig 15 egyesület csatlakozott. A következő négy évben tovább gyarapodott tagszervezeteink száma: a 2000. évi tisztújító értekezleten már 80 tagszervezetről szólt a jelentés, jelenleg pedig 102 tagszervezetet tartunk nyilván. És számunkra a legörvendetesebb, hogy ezek többsége a magyar szigeteken és szórványokon újjáalakult egyesület.

Az alakuló közgyűlés programelvei között megkülönböztetett hangsúlyt kapott a művelődési káderek képzése, a vajdasági magyar kultúra egészének szempontjából jelentős találkozók, szemlék, rendezvények, versenyek, vetélkedők szervezése, valamint az egyetemes magyar kultúra vérkeringésébe való bekapcsolódásunk is, hiszen a mögöttünk álló évtizedek során kulturális a kapcsolat az anyaországgal és az utódállamokban élő magyarsággal mindig esetleges, a napi politika függvénye volt.

Figyelembe véve az utóbbi években bekövetkezett társadalmi változásokat, csak azokat a tevékenységi formák felsorolása következik, amelyek az elkövetkező időszakban is megkülönböztetett figyelmet érdemelnek.

(Palicsi) Magyar Ünnepi Játékok. Szövetségünk megalakulása után, konstatálva a tagszervezetek ilyen irányú igényét, keresni kezdte a lehetőséget arra, hogy egy-egy év vajdasági magyar kulturális csúcsteljesítményei egy rendezvény keretében kerülhessenek bemutatásra. Így született meg a Szövetségnek az idén 18. évébe lépő **Vajdasági Magyar Ünnepi Játékok** rendezvénysorozata.

Első nemzetközi léptékű erőpróbank a Magyar Televízió **Ki Mit Tud?** két vetélkedősorozatának megszervezése volt 1993-ban és 1996-ban. Az első vetélkedő keretében öt körzeti válogatót és vajdasági döntőt szerveztünk 1200 részvevővel, a jubiláris Ki Mit Tud? hat körzeti válogatója és a vajdasági döntő 1800 részvevőt mozgatott meg, felrázta a közvéleményt a háborús évek kiváltotta lelki tetszhalál állapotából, de igazi hozadéka, hogy mai kulturális életünk sok kiváló személyiségét ez a vetélkedő fedezte fel számunkra és az egyetemes magyar kultúra számára.

Szervezőként vagy társszervezőként a szövetség ott áll több olyan hazai vagy anyaországi rendezvény hátterében, amely programjaiban a Vajdaság, illetve a teljes Kárpát-medence magyarságát

mozdítja meg a kórusmuzsika, az amatőr színjátszás, a vers- és prózamondás, a népzene és néptánc, illetve a szellemi és tárgyi néprajz valamely területén. Íme néhány, a teljesség igénye nélkül: a **Kárpát-medencei Magyar Kulturális Napok**, a **Durindó és Gyöngyösbokréta**, a **Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók találkozója**, a **Kóruspódium** stb.

Kevésbé látványos, de művelődési életünk erősítése szempontjából felmérhetetlen jelentőségű a **művelődési házak felújítása, felszerelése és berendezése**, illetve az erre szánt anyaországi támogatás előkészítése, befogadása, kezelése, elszámoltatása. Jóllehet a számadatok az árfolyam-változások miatt nem nyújtanak reális képet a valós méretekről, de tény, hogy 8 év alatt 38 művelődési ház (ebből 29 a szórványban!) jutott összesen 70 millió forintot meghaladó anyaországi támogatáshoz.

Még egy kezdeményezésünkről kell beszélni: a **díjak és elismerések** alapításával a kulturális-művészeti-közművelődési tevékenység társadalmi értékét kívántuk tudatosítani.

Szövetségünk tíz évvel megalapítása után díjat alapított a vajdasági magyar kultúra, művészet és közművelődés valamely ágában kifejtett életmű, az e téren elért eredmények elismerésére, a Magyar Életfa díjat. Ugyanebben az évben alapította a Szövetség a Napleány díjat – a délvidéki magyar újságírói díjat, valamint a Vajdasági Szép Magyar Könyv díját.

2004-től kezdve a Szövetség aranyplakettjével, illetve plakettjével fejezi ki elismerését azok iránt, akik elismerésre méltó módon gazdagították a délvidéki, vagy az egyetemes magyar kultúrát, művészetet és közművelődést.

Az amatőr színjátszók találkozóinak díjait a délvidéki magyar (amatőr és hivatásos) színjátszás kiemelkedő személyiségeinek – Pataki László, Garay Béla, Bambach Róbert, Ferenczi Ibolya, Szilágyi László, Magyar Piri, Nagy István, Szántó Róbert – neve fémjelzi.

Idén a Durindó és Gyöngyösbokréta Fesztiváltanácsának javaslatára újabb díjakat alapít a VMMSZ: a Bodor Anikó, a Király Ernő népzenei és a Tamaskó József néptáncos díj alapításának célja a népzene- és néptánc-mozgalom további erősítése, az együttesek és vezetők figyelmének önnön népművészeti hagyatékunkra irányítása.

A Szövetség a 2006-tól a Magyar Nemzeti Tanács Kulturális Bizottságának egyetértésében, a fiatalítás és a szakmai professzionalizáció jegyében két fiatal szakmunkatársat kezd alkalmazni programszervezői és irodavezetői feladatok ellátására.

A Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség működésének zavartalan ellátásához majdnem minden eszközzel rendelkezik: műszaki felszereltsége – irodai közparkja – a 2011 év végére korszerűsödik, bútorzata a 2012. évben lesz teljes, a következő években szükségessé válik egy új, a tervek szerint 6+1 személyes gépjármű vásárlása, amely a művelődési háló működtetésében vállalt tevékenység során kerülne a legtöbb alkalommal használatra, ugyanakkor sürgető a Szövetség arculatának (nyomtatott elemek,

virtuális megjelenítés) frissítése, véglegesítése, sok esetben kialakítása. Hosszútávon továbbra is a szabadkai Népkör Magyar Művelődési Központ által ingyenesen biztosított irodahelyiségeit kívánja használni.

A Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség 102 tagszervezetének, főként az általa szervezett rendezvények, a Kárpát-medencében ápoltt, kialakított és friss kapcsolatok, valamint annak révén, hogy rendezvényeinek többségét minden évben változó helyszínnel szervezi meg, egyfajta tájolást valósít meg. Ugyanakkor tisztában azzal, hogy további, ha nem is közvetlen munkatársak bevonásával mindezt szervezettebbé, kiszámíthatóbbá és elérhetőbbé szükséges tenni. Rendezvényei mellett, a Magyar Nemzeti Tanáccsal együttműködésben, illetőleg a Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018 által meghatározott prioritások mentén és a Magyar Nemzeti Tanács éves programja szerint továbbra is folytatni kívánja a vajdasági művelődési házak, közművelődési-kulturális-közösségi terek felújításának programját.

Stratégiai célok, értékelvek, prioritások

A Vajdaságban élő magyar közösségeknek is a legfőbb találkozási és egyben közösségi helye a művelődési ház. Az utóbbi 5-8 év során, legfőképpen a magyar többségű településeken, magyar önkormányzati vezetőségű térségekben megvalósult az integrált, komplex feladatellátást szolgáló, a magyar nemzetiségű emberek találkozását biztosító közösségi térszerkezetek kialakítása. Sok esetben, tehát az *ellátandó* feladatok és biztosítható szolgáltatások többsége már megtalálható a működő szervezetekben, ugyanakkor, főként a Nyugat-Bácskában és a bánáti, szerémségi közösségek számára nem elérhető, nem aktiválható, vagy eddig nem *biztosított* közösségi, közösséget formáló programok, szolgáltatások beindítása, tájolása, a programok megvalósításának alapját képező helyi szakember/személy szaktudásának megalapozása nem valósult meg.

A Vajdasági Magyar Művelődési Szövetségnek mint ernyőszervezetnek a következő 6 évben is elsődleges kötelessége lesz a folyamatos terepi munka, az egyesületekkel való személyes kapcsolattartás. A helyi művelődési életet szervező és gyakorló közösségekkel való találkozások, az ott elhangzottak és azok kielemezése alapján és után, a következő feladatok megvalósításában való segítségnyújtást igényelhetik:

Közművelődési, önművelési szolgáltatások erősítése, beindítása: a település magyar közösségének korosztályai számára korosztályonként legalább kettő, foglalkozási csoportok számára legalább egy-egy szakosztályt működtessen. Ezzel egyidőben kell támogatni a főként a fiatalok és gyermekkorúak ismeretszerzésére vonatkozó programok működtetését és bővítését is, ugyanakkor a közösség felismert szükségleteitől függően, az ott élő magyar közösségek élethelyzetét figyelembe véve családi programok, közös szabadidős, akár gyermekmegőrző-játszóházas programok beindítása, már hasonló-működő struktúrák erősítése is fontos.

Közösségi szolgáltatások erősítése: a magyar közösség találkozási helyszínéül szolgáló közösségi tereket egyértelműen több funkciót ellátó épületként szükséges kialakítani, egyszereűn csakis azért, hogy ne kelljen teljesen új, önálló intézményeket létrehozni, több különböző épületben. A több funkció kapcsán egyrészről olyan szolgáltatások azonos időben való meglétéről, mint könyvtári, eMagyarPont, stb... beszélünk, másrészről szükséges a segítségnyújtás a multifunkcionális térszervezet kialakítása – könnyen mozdítható bútorok, több funkciójú térelemek betervezése, stb... – során. A kialakítás során hagyatkozhatnánk egy belső építész, kivitelező által franchise-módon megtervezett terveire. Az ilyen módon történő ki-, vagy átalakítás révén a napközbeni szolgáltatások száma és minősége fokozottan megnő, szélesedik: nagy hangsúly szükséges fektetni az információs, és főként az ifjúsági programokra.

Több szervezet, vagy több nemzetiségi alapon működő szervezet által használt közösségi tér problémái: a magyar közösség(ek) érdekérvényesítésében való segítségnyújtás; a tér használata logikus-átlátható szabályozásának megalkotásában való részvétel.

Közösségi szolgáltatások gyarapítása / nem gyarapítása: a két egymással szomszédos, legfeljebb 25 km-es távolságban élő magyar közösségek magyar házai ún. feladat- vagy munkamegosztással – gondolkunk itt a közösségek által legtöbbször megfogalmazott szakember(ek) hiányára – azonos jellegű tevékenységet tudnak ellátni, hasonló minőségű szolgáltatást nyújtani, egyszóval egymással párhuzamos igényeket kielégíteni.

Testvéregyesületi (Mentor–mentor; Műveltség mindenkinek!) program beindítása, erősítése: egy-egy, főként jó szakembergárdával rendelkező magyar közösség önkéntes alapon működő szolgáltatása, amelynek révén felvállalja a választott magyar közösség önművelésében való segítségnyújtást, ugyanakkor a szakmai kompetencia gyakorlatban való átadásával erősíti a humánerőforrás szerkezetét. A program célja a kulturális esélyegyenlőség biztosítása, célcsoportja a sziget- és szóránymagyarság, azon belül is az ott élő fiatal generáció tagjai. A programot külön (pályázati) rendszerben szükséges meghirdetni.

Insturktori hálózat megszervezése, beindítása: az utóbbi két program beindítása, erősítése mentén egyúttal szervezeten-átláthatóan jön létre az Instruktori hálózat. A hálózat az elkövetkező években növelné a kulturális esélyegyenlőség fokát, továbbá növelné a tájoltatható minőségi programok számát, egyúttal a közösségi együttműködések minőségét is.

Négykeréken programok: 1. az insturktori és mentori program mellett egy-egy kistérség magyar közössége igényeivel összhangban az amatőr művészeti alkotótevékenységek megalapozására, serkentésére,

megsegítésére, irányítására szervezett képzési napok, hétvégék. 2. Mikrobuszal, autóval közlekedő alkotókörök, valamint az aktuális év fontos amatőr produkcióinak tájolása főként a téli és nyári hónapokban.

A közösségi munka irányításának lokális-kistérségi fenntarthatósága: az egyesületi szakosztályok, klubok, érdeklődések szerint szerveződő szakkörök vezetői mellett, velük egyetemben, kétéves gyakorisággal, 200 órás akkreditált közművelődési szakemberképzés (vezetői, művészeti, művelődési csoportvezetői) megvalósítása szükséges. A magyar kulturális központokként, magyar házként, vagy hasonló hatáskörrel működő szervezetek önkéntes és/vagy főállású munkatársai így a környezetükben/hatáskörükbe tartozó magyar közösségek számára tudnák továbbítani szaktudásukat, munkájukat és az értékteremtést segíteni.

Az aktuális év legjobb népzenei együttesei és szólistái, valamint néptáncgyüttesei produkcióit felvonultató Örökség-gála-programok megújítása: az amatőr és magasművészet találkozási pontjai: a népdal, a komolyzene és a dzsessz zenei irányzatok találkozási lehetőségeinek serkentése. Alkalmi és állandósult alkotókörök, valamint az autentikus és élő hagyományt ápoló népzenei együttesek, valamint néptáncgyüttesek és színpadi produkciók találkozási pontjai: egy-egy felkért ifjú népművész szólóprodukciójának bemutatása. A még élő, fellelhető népszokások köré szerveződő táborok újbóli beindítása főként itthoni magyar fiatalok bevonásával.

A Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség részére a Magyar Nemzeti Tanács Közigazgatási Hivatalának felkérésére elkészült a Szövetség honlapja, amely a Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz internetes változatának a szerves részét képezve és annak egyik alpontjaként végzi majd tevékenységét a Magyar Nemzeti Tanács éves programjának keretében a VMKK éves tervéhez és igazodva és annak (a Vajdasági Magyar Kulturális Kalauznak) a felügyelete alatt. A Szövetség honlapján többek között virtuálisan is kísérelhetővé válnak a Szövetség által szervezett országos-regionális jelentőségű rendezvények, szakcsoporti lebontásban a Vajdaságban tagszervezetünként működő művelődési egyesületek, közölni fogja az egyesületi elnökök, valamint a szakcsoportok vezetőinek rövid pályarajzát is, s lehetőség szerint a szakcsoportok tagnévsorát is, a személyekről portréképet, valamint a szervezet által belakott közösségi térről is fényképet közöl a honlap. További rovatban kapnak majd helyet a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség által alapított díjakról szóló leírások, valamint visszamenőleg a díjazottakról szóló életrajzok, galériák.

V.3.

EMLÉKÉVEK, ÉVFORDULÓK, TEMATIKUS MEGEMLÉKEZÉSEK

Az évfordulós, tematikus programok támogatását pályázati keretek között, szakmai elbírálás és az elbírálás prioritásainak megfogalmazása útján lehet megvalósítani, mivel az adott területen ez lenne a leghatékonyabb.

Az évfordulós, tematikus programok meghatározása „összművészeti” szinten történjék, vagyis ne kötődjön egy-egy művészeti ághoz, hanem az adott évben ily módon kiemelt személyhez, csoporthoz, eseményhez, jubiláris rendezvényhez stb. kapcsolódjon. A gyakorlatban ez azt jelentené, hogy ha egyik évet valamely képzőművészhez kötődő emlékévvé nyilvánítanak, akkor a következő évben lehet, hogy zenei esemény, jubiláló kortárs művészeti csoport, egy-egy színház lesz az, amely a vajdasági magyar kultúra szempontjából kiemelt jelentőséggel bír az adott évben. Célszerű lenne egy Emlékév Bizottság létrehozása, amely meghatározná ezeket a kiemelten fontos, akár emlékévvé nyilvánítandó évfordulókat és a magyar Nemzeti Tanács Kulturális Bizottsága elé terjesztené jóváhagyásra.

Az, hogy egy évfordulót emlékévvé nyilvánít a testület, nem csak az évfordulós megemlékezés pusztá deklarációját kell jelentse, hanem magában kell foglalnia az emlékév köré szerveződő rendezvények sokaságát is, amelyet nyilvánvalóan az egész vajdasági, adott esetben a szélesebb magyar közösségnek is meg kell mutatni.

V.4.

VAJDASÁGI MAGYAR KULTURÁLIS KALAUZ

A Magyar Nemzeti Tanács 2010 novemberében 19 hivatásos és amatőr regionális és kistérségi rendezvényt, 18 hivatásos és amatőr kistérségi rendezvényt, 6 művelődési-művészeti díjat valamint 14 hivatásos és amatőr rendezvényt nyilvánított kiemelt jelentőségűvé.

Biztos tudásunk, ami arról szól, hogy sokrétű a vajdasági magyar művelődési élet és rendkívül nagyszámú rendezvénnyel bír, a Stratégia részére készült helyzetfelmérés, kérdőívezés és adatlap kitöltés segítségével történő feltérképezés által megerősödött, számos adattal bővült és pontosodott. Ugyanakkor kiderült, hogy az is egyértelmű jellemző, hogy évről évre változnak, megszűnnek/gyarapszanak rendezvényeink és művelődési szervezeteink. A Vajdasági Magyar Kulturális Háló program keretein belül a Magyar Nemzeti Tanács igyekszik mindezt a változást nyomon követni és dokumentálni, a Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz program pedig segít abban, hogy mindez a nyilvánosság számára is követhető legyen.

A Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz keretein belül a Magyar Nemzeti Tanács 2011 nyarán létrehozott művelődési adatbázisa alapján régiók, helységek valamint a művelődési rendezvények típusai szerint (színházi, zenei, hagyományőrző, táncos stb.) online adatbázisba szervezzük. Ugyanakkor a VMML és a VMKK munkatársainak segítségével ezt az adatbázist a Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz webes tartalmának szerkesztői finomítják illetve szinkronizálják.

A Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz a hivatásos és az amatőr művelődési intézmények híreit, rendezvényeit gyűjti egybe, ezeknek publicitást biztosít önálló kiadvány formájában és az interneten is. A vajdasági szerteágazó és sokrétű művelődési életet kívánja összefogni. Mindezt a kulturális örökség és érték megőrzése és megosztása érdekében, kommunikációs és turisztikai célokkal.

1. A Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz nyomtatott és internetes változatának kidolgozása

Egységes arculat tervezése a nyomtatott és az internetes változathoz: domain cím, logó, tipográfia, regionális és típus kategóriák kidolgozása. A nyomtatott változat havonta megjelenik az MNT kiadásában a Hét Nap mellékleteként, az internetes változat havonta blokkokban frissül, illetve a rendezvényekről szóló tudósításokkal folyamatosan. A kezdőoldal főbb elemei egy naptár, az aktuális nap rendezvényei, kiemelt rendezvények, térkép, kategóriák és „feliratkozás a hírlevélre” opció. A hírlevél régiók és típusok szerint havonta kerül kiküldésre.

2. A fiatalok bevonása a Kulturális Kalauz munkájába

A fiatalok bevonását kétféleképp képzeljük el:

- Online Képes az Ifjúság
- valamint egy mobil kommunikációs platformon.

Különböző játékokkal, felhívásokkal elérnénk, hogy a honlap egy ún. UGC (User Generated Content), a felhasználók által hozzáadott tartalmakból is összeálló, egy szerkesztőség által gondozott honlap legyen. Elsősorban élménybeszámolókra, galériákra és videókra gondolunk. A mobil kommunikációs platform kidolgozásának célja a gyors elérhetőség és az azonnali interaktív kommunikáció.

3. Turisztikai célok

Turisztikai cél egy színes, nyomtatott kiadvány, amely magyarul, rövid angol összefoglalókkal készül. Professzionális képekkel felvonultatva Vajdaság nagyobb nyári rendezvényeit, programjait és kapcsolati ada-

taít. A kiadványt tavaszra kell időzíteni, hogy a nyári programokat lehessen reklámozni. Az online megjelenésben a kiemelt státuszú rendezvények lehetőség szerinti magyar/szerb/angol/német leírásait is publikáljuk, mindezt több honlapon reklámozva és a keresőkre optimalizálva.

4. Folyamatosság, tartalomgondozás és archiválás – Kortárs Művészeti Tár

Egyik fő cél a folyamatosság megtartása, a Vajdasági Magyar Kulturális Kalauzt használók táborának szélesítése, a kiadványok és a honlap folyamatos üzemeltetése. Fontos cél, hogy olyan együttműködések alakuljanak ki a vajdasági médiaházakkal, amelyek értelmében felhasználhatjuk és archiválhatjuk kulturális értékeinket, tudósításokat, galériákat és videoanyagokat fesztiválokról, színházi előadásokról, koncertekről stb. Ebben az időszakban kell megtervezni és kialakítani azt az archívumot, amely a kortárs vajdasági magyar művelődési életet hivatott multimediális formában megőrizni és megosztani.

Mivel folyamatos eseményekről van szó, különös gondot kell fordítanunk arra, hogy minden, a Magyar Nemzeti Tanács által kiemelt státusszal rendelkező rendezvénynek megfelelő publicitást biztosítsunk és a rendezvényeket professzionális módon megörökítsük. A tartalomgondozás, a felvételek megszervezése és archiválása szerkesztői, menedzseri feladatokat feltételez.

5. Multimediális, online archívum

A vajdasági magyarság jó része szórványban él. Ritkák azok a kulturális események, amelyek tájolással szinte egész Vajdaság területét bejárják. Éppen ezért kiemelt cél egy olyan online nézhető multimediális archívum, amely a Magyar Nemzeti Tanács kiemelt státuszú rendezvényeinek a videó, hang és képi felvételeit tartalmazza. A vajdasági magyar médiumok szinte mindegyike tájékoztat ezekről az eseményekről, mégis a hosszabb videófelvételek, galériák örökre az adott médium archívumaiban maradnak, vagy sok esetben nyomtalanul el is tűnnek. A Magyar Nemzeti Tanács együttműködési szerződést kötne a vajdasági médiumokkal, hogy ezhez az archívumokhoz hozzáférjen és méltó, minőségi módon elérhetővé tegye a vajdasági magyarság egészének, valamint a világ magyarságának.

V.5.

DIGITALIZÁLÁS 2012–2018

V.5.1. A VAJDASÁGI MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET

A Vajdasági Magyar Digitális Irodalmi Arcképcsarnok (VMDIA) létrehozása, amelynek feladata: (1) elsősorban a vajdasági magyar irodalom élő és posztumusz alkotóinak teljes (irodalmi, irodalomelméleti, közéleti és műfordítói) életművének forrásértékű, szerzői jogi, személyi és tárgyi feltételekre vonatkozó felhasználói szerződéssel szavatolt digitalizálása; (2) a digitalizálás elveinek és módszerének felügyelete, a struktúra és munkafolyamatok irányítása, működtetése, a publikálás szerzői jogi, személyi és tárgyi feltételeinek biztosítása; (3) szélesebb körű, sok szempontú keresési lehetőség biztosítása az interneten; (4) a digitalizált életmű gondozása; a külső munkatársakkal, a szakértői hálózattal történő kooperáció, és annak adminisztrációja; (5) a digitális könyvtár fenntartása, karbantartása, fejlesztése és bővítése; (6) informatikai rendszerének felügyelete és fejlesztési elveinek meghatározása. A szövegfeldolgozás alapegysége egy-egy írói életmű nyomtatásban megjelent vagy kéziratos szépirodalmi, irodalomelméleti műveinek összessége, azon belül pedig a szöveg. A feldolgozás fókuszában nem az eredeti kiadás reprodukálása, hanem az irodalmi szöveg digitalizálása áll. Az adatgyűjteményben egységesített formai megoldások alkalmazása. A feldolgozott (vagy feldolgozásra váró) szövegek köre: kötetek, kötetben meg nem jelent folyóiratkiadások, (indokolt esetben) kéziratok, (az életmű szempontjából fontos) műfordítások. Az irodalmárok életrajzát, bibliográfiáját, másodlagos bibliográfiáját, a róluk szóló digitalizált szövegeket a szerzőkkel/irodalmi szakértőkkel való egyeztetés mellett adják közre, és rendszeresen frissítik. A honlap a VMML hasonló szolgáltatásokat nyújtó adatbázisaival és portáljaival összehangoltan működik.

- 1. A Vajdasági Magyar Képzőművészeti Tár (VMKT).** Minden évben egy-egy, jogilag nem a múzeumokhoz tartozó képzőművészeti közgyűjtemény teljes állományának digitalizálása, feldolgozása és elektronikus bemutatása. Kivételt képez a Tóth József gyűjtemény, mivel annak feldolgozása már korábban kezdetét vette. Ezen kívül a kortárs művészek életművének, vagy egy-egy kiállításának digitalizálása, amire szintén megtörténtek az első lépések, Nemes Fekete Edit és Mezei Erzsébet tárlatai esetében. Mindez a szerzők és az alkotásokat birtokló intézmények irányában betartott copyright törvények értelmében, illetve a velük elért közös megállapodás keretében. (A múzeumokról szóló IV.1.4./III.2. alapján)
- 2. A Vajdasági Magyar Digitális Alapkönyvtár (VMDA)** olyan vajdasági magyar szövegtár, amely felfedli a délvidéki/jugoszlávai/vajdasági ún. klasszikus magyar irodalom számos jelentős alakjának műveit (kritikai és ún. népszerű kiadásait), valamint a különböző műveltségterületekhez tartozó alapvető szakirodalmi munkákat.

3. A **Vajdasági Magyar Elektronikus Katalógus (VMEK)** a vajdasági magyar kulturális örökség körébe tartozó internetes források katalógusa. Az adatbázisba archivátorok által gyűjtött internetes forráshe-lyek kerülnek majd be.
4. A vajdasági magyarok települések adatbázisának létrehozásával célunk egy olyan digitális adat-bank kialakítása, amely településekre vonatkozó hasznos alapinformációkat szolgáltat további társadalomtudományi kutatásokhoz, és segítséget nyújt az ott élőknek önmaguk kreatív újrafogalmazásá-ban és a kulturális szolgáltatások erősítésével növelni a szülőföld vonzerejét és népességmegtartó képességét. Az adatgyűjtés már elkezdődött a jelenlegi állapotok rögzítésével, majd fokozatosan halad visszafelé az időben egészen 1918-ig. A települések adatainak digitalizálási ütemterve: 2013-ig: Észak-, Közép és Nyugat-Bácska; 2014-ig: a Tisza mente, Észak- és Közép-Bánság; 2015-ig: Dél-Bácska és Szerémség; 2016-ig: Dél-Bánság; 2018-ig: Az adatbázis folyamatos frissítése, illetve – mind térbeli, mind időbeli – bővítése.
5. Honlapunkon rendszeresen megjelenik A hónap könyve című rovat, amelynek célja az új vajdasági könyvek ismertetésén kívül a jó tollú, írással, irodalommal foglalkozó fiatalok felkutatása, hogy a könyvismertetők írása révén is lehetőséget kapjanak a megmutatkozásra; az eddigi írások kötetbe gyűjtése; a honlapunkon szereplő Új könyvek rovatot szintén folyamatosan töltjük fel az újonnan megjelent könyvek adataival.

V.5.1.1. Prioritások és eszközök

A felsorolt adatbankok részére a stratégiai célokkal összefüggésben az alábbi prioritásokat és eszközöket alkalmazzuk:

Retrospektív adatrögzítés

A digitalizálás alapfeltétele a hagyományos leíró adatok (bibliográfiai leírások) szabványos rögzítése digi-tális formában (retrospektív konverzió), valamint a speciális dokumentumok (kéziratok, kották, térképek, régi könyvek stb.) leíró adatainak szabványos rögzítése úgyszintén digitális formában:

Bibliográfiák

1. **Periodikarepertóriumok és -bibliográfiák.** Káich Katalin: A Bács-Bodrog vármegye Történeti Társulata Évkönyveinek repertórium. 1885–1918 (1984); Hornyik Miklós: A Mi Irodalmunk története és repertórium. 1930–1933 (1987); Kalangya (1932–1944) [elkészítendő]; Pató Imre: A Hétről-Hétre repertórium [1934–1935] (1983); Pató Imre: A Híd repertórium. 1934–1941 (1976); Kiss Gusztáv – Farkas Attila: A Híd repertórium. 1976–2001 (2005); Csanyiga Mónika: Kilátó. 1961–2001. Repertórium I–IV. (2002–2003); Thomka Beáta: Az Új Symposion 50 számának bibliográfiája (1970); Polyák Márta – Silling István – Szabó Márta: Az Új Symposion repertórium. I–II. 1961–1975 (1976); Papp József: Az Új Symposion repertórium. 1976–1981 (1980, é. n.); Kántor Csilla: Az Új Symposion repertórium 1982–1983 (é. n.); Csapó Julianna – Jablonszky Ildikó: Az Új Symposion. Bibliográfia. 1984–1992 (1992); Kiss Gusztáv – Farkas Attila: Üzenet. 1971–1997. Bibliográfia (1998); Létünk (1972–) [elkészítendő]; Szabó József: Repertórium. Bácsország (melléklet) (2000); Kiss Gusztáv: Az Aracs eddigi számainak tartalomjegyzéke (2003); Kiss Gusztáv: Az Aracs 2003. évi tartalommu-tatója (2004); Kiss Piroska: Az Új Kép I–IV. évfolyamának (1997–2000) repertórium (2001–2002)..

2. **Sajtótörténet.** Bogdan T. Stanojev: 150 éves az újvidéki sajtó. Katalógus (1976); Milana Bikicki – Ana Kačanski: Bibliografija novosadske štampe. 1824–1918 (1977); Kolozsi Tibor: Szabadkai sajtó. 1848–1945 (1973, 1979); Németh Ferenc: A nagybecskereki sajtó története. 1849–1918 (2004); Simonyi Mária: A magyar politikai sajtó története 1918-ig a mai Vajdaság területén (2003); Kiss Gusztáv: A magyar nyelvű értesítők a Vajdaságban I–II. (2001); Pejín Attila: A zentai hírlapok törté-neti bibliográfiája. 1875–1962 (2004).
3. **Élelmű-bibliográfiák.** Dér Zoltán: Csáth Géza-bibliográfia (1977); Kasza Ibolya: Jámbor Pál művei a szabadkai lapokban (1997); Bosnyák István: Sinkó Ervin. 1914–1975. Bibliográfiai vázlat (1977); Bosnyák István: Sinkó Ervin a horvát irodalomban. Bibliográfiai tájékoztató. 1945–1959 (1979); Bos-nyák István: B. Szabó György munkásságának szelektív bibliográfiája. 1920–1963 (1990); Mák Fe-renc: Herceg János pályakezdésének és írói működése első korszakának bibliográfiája. 1927–1944 (1989); Györe Géza: Fehér Ferenc-bibliográfia (1991); Pastyik László: Tóth Ferenc (1981); Vékás János: Szeli István-bibliográfia (1989); Csáky S. Piroska: Bori Imre-bibliográfia. 1950–1992 (1994); Csáky S. Piroska: Bányai János műveinek válogatott bibliográfiája. 1961–1999 (1999); Csapó Ju-lianna: Penavin Olga tiszteletére. Adatok Penavin Olga bibliográfiájához (1996); Csapó Julianna: Adatok Juhász Erzsébet bibliográfiájához (1998); Kopilovity Hajnalka: Előmunkálatok Németh István műveinek bibliográfiájához (2000); Jung Károly hatvanéves. Életemről. Folklorisztikai munkássá-gának bibliográfiája. 1972–2004 (2005). Vékás János: Herceg János-bibliográfia [előkészületben]; Mák Ferenc: Kalapis Zoltán-bibliográfia [előkészületben]; Magyar László-bibliográfia [elkészítendő]; Szekeres László-bibliográfia [elkészítendő];
4. **Tematikus bibliográfiák.** A Hungarológiai és Komparatistikai Kutatások Jugoszláviai Bibliográfiája 1–2.: Káich Katalin: Az intézeti kiadványok repertórium. 1968–1983 (1983); Káich Katalin: Az inté-zeti dolgozók válogatott bibliográfiája. 1959–1984 (1990). Csáky S. Piroska: Vajdasági magyar köny-vek. 1918–1944 (1988); Csáky S. Piroska: A jugoszláviai magyar könyv. 1945–1970 (1973). Csáky S. Piroska: A Forum Könyvkiadó bibliográfiája. 1957–2006 (2007). Mák Ferenc: A délvidéki magyar-

ság válogatott történeti és honismereti bibliográfiája (2008). Csáky S. Piroska – Csapó Julianna: *Magyar nyelvű egyházi kiadványok Jugoszláviában. 1945–1994* (1995). Csáky S. Piroska – Kókai Sándor: „Az írás szavai szerint.” *Bibliográfia* (2006). Bosnyák István: *Jugoszláviai magyar népköltészet kalauz. Tanulmány és bibliográfia* (1991). Orvos Mária szerk.: *Hírünk a világban. Jugoszláviai magyar exteriorika. 1945–1990. Az ország határain kívül megjelent primer közlések s a jugoszláviai magyar szellemi élet külföldi recepciója. I–VII.* (1993–2006). Pató Imre: *A Kanizsai Írótábor bibliográfiája* (1984). *Bibliográfia. Tankönyvkiadó Intézet. 1965–1997* (1985–1997). Kókai Sándor – Szabó Judit: *Az Agapé kiadványainak könyvjegyzéke* (2003). Ispánovics Csapó Julianna: *A JMMT bibliográfiája 1993–2000* (2000). Ispánovics Csapó Julianna: *A Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság Kiskönyvtára. 1990–2005. Bibliográfia* (2005). Páll Sándor: *Becse bibliográfiája. I. füzet. 1805–1944* (1989). Szentgyörgyi István – Kiss Gusztáv – Eva Bažant – Nevenka Bašić Palković – Katarina Čeliković: *Szabadka bibliográfiája. 1764–1944* (1988–2003). A Szerb Matica Zbornik za istoriju című kiadványa magyar és délvidéki vonatkozású adatainak feldolgozása bibliográfia és repertórium formájában. Az Életjel, a Zentai Füzetek, a Logos Kiadó könyvészetének összeállítása Mák Ferenc gondozásában [elkészítendő].

Egyes szakterületek és művészeti ágak szellemi örökségének digitalizálása

A teljes szövegű keresés lehetőségeinek alkalmazásával; a digitális objektumok publikálásának új lehetőségeivel (online, igény szerinti publikálás, nyomtatás stb.).

- 1. Kismonográfiák (1976–1993).2012:** Bori Imre: *Miroslav Krleža*. Újvidék, 1976; Bori Imre: *Krúdy Gyula*. Újvidék, 1978; Bori Imre: *Fehér Ferenc*. Újvidék, 1976; Juhász Géza: *Majtényi Mihály*. Újvidék, 1976; Vajda Gábor: *Kázmér Ernő szellemi arca*. Újvidék, 1980; Bori Imre: *Sinkó Ervin*. Újvidék, 1982; Juhász Géza: *Laták István*. Újvidék, 1982; Láncz Irén: *Szarvas Gábor*. Újvidék, 1982; Vajda Gábor: *Ács Károly*. Újvidék, 1984; Bori Imre: *Kosztolányi Dezső*. Újvidék, 1986; Toldi Éva: *Herceg János*. Újvidék, 1993.
- 2. A Gemma Könyvek (1976–) digitalizálása 2018-ig.**
- 3. Forum Kiskönyvtár (1979–1990).** Művelődéstörténeti (néprajzi, régészeti, nyelvészeti, iskola- s egészségügy-történeti, ill. lélektani-szociológiai) tanulmányokat tartalmazó kiadványok sorozata **(2013-ig)**: Matijevics Lajos: *Az utca nyelve*. Újvidék, 1976; Pénovázt Antal: *Vajdasági magyar néprajzi kalauz*. Újvidék, 1979; Szekeres László: *Amit az idő eltemetett*. Újvidék, 1981; Matijevics Lajos: *Vizeknek szarváról. Földrajzi neveink*. Újvidék, 1982; Pálincás József: *Walter magisztertől a tudományegyetemig*. Újvidék, 1984; Jung Károly: *Táltosok, ördögök, garabonciások. Bevezetés népi hiedelmeink – babonáink*

– világába. Újvidék, 1985; Hódi Sándor: *Táj és lélek*. Újvidék, 1990; Balla Ferenc – Hegedűs Antal: *Az egészség szolgálatában. A Bácska és Bánát egészségügye (900–1918)*. Újvidék, 1990.

- 4. Legjelentősebb íróink életműsorozata (1983–).** A Forum Könyvkiadó a lezárt, legjelentősebb írói életművek teljes bemutatására törekvő vállalkozásának dokumentumait **2015-ig** kívánjuk digitalizálni: Gál László (1983: *Sziklaévek, hátrahagyott versek 1969–1975*; 1986: *A nagy utazás*, riportok, versek, hangjátékok), Sinkó Ervin (1985: *Egy regény regénye*; 1987: *Krleža*, esszék, tanulmányok, kommentárok; 1989: *Áron szerelme I–II.*, kisregények), Herceg János (1986: *Összegyűjtött elbeszélések I–III.*), B. Szabó György (1988: *Élet, szerep, hivatás; Tér és idő*; 1989: *A tér és idő árnyékában*, 1990: *Éjszakák, hajnalok*), Szirmai Károly művei (1990: *Vesztglő vonatok I.* összegyűjtött elbeszélések, novellák, versek), valamint a *Hagyományaink* sorozatban Szenteleky Kornél összegyűjtött írásai.
- 5. Jugoszláviai Magyar Regénykönyvtár (1981–1989).2012 végéig:** Majtényi Mihály: *Garabonciás. Bige Jóska házassága*. Újvidék, 1981; Munka Artúr: *Hinterland*. Újvidék, 1981; Sinkó Ervin: *Tizen-nég nap*. Budapest, 1982; Gion Nándor: *Testvérem, Joáb*. Újvidék, 1982; Major Nándor: *Dél*. Újvidék, 1987; Domonkos István: *A kitömött madár*. Újvidék, 1989.
- 6. Egyéb könyvsorozatok.2018-ig:** Jugoszláviai Magyar Könyvtár (1932–34). Kalangya Könyvtár (1933–1934). Kisebbségi Könyvtár (1937–1938). Híd Könyvtár (1939–1940). Színpadunk (1945–1951). Jugoszláviai Magyar Írók (1946–1949). Jugoszláviai Magyar Irodalom (1956). Zentai Füzetek (1960–). Symposion Könyvek (1963–1990). Zentai Monográfia Füzetek (1964–). Hitélet Kiskönyvtára (1967–1980). Életjel Miniatűrök (1968–1995). Temerini Füzetek (1969). Életjel Könyvek (1973–). A Hungarológiai Intézetnek, illetve A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézetének könyvsorozatokon kívül megjelent egyéb, több mint harminc kiadványa (1973–). A Vajdaság Helységeinek Földrajzi Nevei 1–14. (1975–1989) [Topolya, Szabadka, Kishegyes, Ada, Zenta, Szenttamás, Temerin, Magyarkanizsa, Óbecse, Gombos, Kúla, Bezdán, Doroszló és környéke földrajzi neveinek adattára] című kiadványsorozat. Nyelvatlaszok 1–3. [Penavin Olga – Matijevics Lajos: *A jugoszláviai székhelytelepek nyelvatlasza* (1978); Penavin Olga: *Horvátországi (szlavóniai) magyar nyelvjárási atlasz* (1984); Penavin Olga: *Bácskai magyar nyelvjárási atlasz* (1988)]. Symposion-lemezek (1979). Irodalomtudományi Dolgozatok 1–3. (1980–1992) című könyvsorozat. Értekezések, Monográfiák 1–24. (1982–1991) [néprajzi, délszláv–magyar kapcsolat-, művelődés-, színház-, sajtó és irodalomtörténeti, valamint nyelvészeti tárgyú szerzői munkákat, illetve szövegválogatások] című könyvsorozat. A Jugoszláviai Magyar Népzene Tára 1–4. (1982–1990) [Gombos és Doroszló népzeneje, Az al-dunai székhelyek népdalai, A Drávaszögi magyarok dalai, A szlavóniai szigetmagyarság népdalai] című könyvsorozat. Nyelvművelő Füzetek 1–4. (1984–1993) című könyvsorozat. Topolyai Füzetek (1985–1990), Új Symposion Füzetek (1988–89). A Jugoszláviai Magyar Nyelv Rétegei 1–2. (1991) [helyi vonatkozású (nyelvjárási tárgyú, szakszókincset bemutató) kiadványok] című könyvsorozat. A Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság Kiskönyvtára (1992–).

Folyóiratok
2012-ig: *Létünk* (1972–). **2013-ig:** *Híd* (1934–). **2015-ig:** *Üzenet* (1971–). **2016:** *Hétről-Hétre* (1934–1935). **2019-ig:** *Új Symposion* (1964–).

Napi- és hetilapok
2010–2018: *Bácsmegyei Napló / Napló* (1903–1944), **2017:** *Hírlap* (1921–1929), **2014:** *Délbácska / Reggeli Újság* (1920–1944), **2015:** *Torontál* (1892–1941) [képformátumban már megtörtént az elektronikus feldolgozás], **2016:** *Sombori Újság* (1925–1931), **2017:** *Új Hírek* (1930–1941). *Szabad Vajdaság / Magyar Szó* (1944–) című napilap digitalizálását a lap könyvtárával közösen a támogatási lehetőségek függvényében.

Lexikonok
2012–2013: Kalapis Zoltán: *Életrajzi kalauz. Ezer magyar biográfia a délszláv országokból. I–III.* (2002–2003); Gulyás Gizella: *Kortárs vajdasági magyar művészek lexikona* (2003); Balázs-Arth Valéria: *Délvidéki Magyar Képzőművészeti Lexikon* (2007); Gerold László: *Jugoszláviai magyar irodalmi lexikon. 1918–2000* (2001); Hódi Sándor – Hódi Éva: *Vajdasági magyar ki kicsoda 2010* (2010).

Statisztikák
2012: a Vajdaság nemzeti és felekezeti statisztikája településenként (1850, 1863–2002) / Sebők László.

Térképek
2018-ig: vajdasági többnyelvű útvonalkereső térkép elkészíttetése; a vajdasági városok térképei; a Vajdaság etnikai viszonyainak változása / Kocsis Károly; Délvidék, Jugoszlávia, a Vajdaság közigazgatási viszonyainak változása.

Kronológiák
2011: Magyarok a Vajdaságban (1944–1954) / Vékás János. **2012:** Magyarok a Vajdaságban (1918–1944) / Mák Ferenc. **2013:** Magyarok a Vajdaságban (1954–1964) / Vékás János. **2018-ig:** Magyarok a Vajdaságban (1964–1994) / Vékás János.

Fotóarchívum
2018-ig: Események, rendezvények, régi képes-levelezőlapok, egyéni gyűjtemények stb. elektronikus tárolása.

Hangtár
2018-ig: a **Vajdasági Magyar Népzenei Archívum** teljes anyagának optikai lemezen való rögzítése és leltárba vétele.

Mozgóképarchívum
2018-ig: A vajdasági magyar kultúra mozgóképeken őrzött örökségének (film, színház, televízió, rendezvények, események stb.) leltárba vétele és digitalizálása.

Az eleve digitális formában keletkezett objektumok kezelése

A digitális korszak jellemző információhordozója a digitális objektum, amelynek hatalmas tömege nem az intézményrendszerben keletkezik. Ennek megfelelően a következő évek **(2012–2015)** egyik kulcsfeladata a digitális objektumok begyűjtése, jogi hátterének kialakítása és a megőrzéshez és szolgáltatáshoz szükséges technológia kidolgozása.

Kutatásfejlesztés

A digitális objektumok kezelése új – alapvetően technológiai – kutatási feladatok elé állítja az Intézetet az alábbi kulcsfontosságú területeken **(2013 végéig)**:

- 1.** A nagy tömegű, többféle dokumentumtípusra kiterjedő minőségi digitalizálás feltételeinek megteremtése;
- 2.** a digitális dokumentumok feldolgozásának munkafolyamat-elemzésére épülő nyilvántartó és minőségbiztosítási rendszer létrehozása;
- 3.** az online és offline digitális dokumentumok és honlapok begyűjtését lehetővé tevő módszerek kidolgozása (webarchiválás);
- 4.** a digitális dokumentumok hosszú távú megőrzését biztosító technológiák fejlesztése.

A jogi környezet átalakítása

A jogi szabályozás számos területen nem tudja követni az elektronikus dokumentumok széles körű elterjedése során felvetődött új kérdéseket. A joggyakorlatban lévő bizonytalanságok tisztázására folyamatos szakértői tevékenység szükséges, amely gyakorlati szempontból veszi számba a jogszabály-módosítások lehetőségeit. Kezdeményezni kell ezen törvények módosítását, javítását, létrehozását. Az egyértelmű jogi környezet kialakítása alapvető feltétele a digitális objektumok összegyűjtésének, feldolgozásának, archiválásának és szolgáltatásának. A problémák feltérképezésére és egy átfogó tanulmány elkészítésére jogi szakértők felkérése szükséges.

Nagy tömegű képi digitalizálás és szolgáltatás feltételeinek megteremtése

A nagy tömegű digitalizálást több összetevő együttes alkalmazása teszi lehetővé:

1. Lapozó automatás szkennerek beszerzése **2014-ig**, amelyek teljesítménye elérheti az 1200-1500 oldal/óra szkennelési sebességet;
2. nagy tömegű képállomány kezelésére alkalmas szoftvertechnológia (képanalízis, tömörítés, komplex formátumok [kép és szöveg] stb.) alkalmazása **(2015-ig)**;
3. automatikus metaadat- és szövegkezelés **(2015-ig)**;
4. a minőségi és költséghatékony munkafolyamatoknak megfelelő szervezeti felépítés kialakítása lokálisan és országos szinten is **2018-ig**.

Speciális dokumentumok digitalizálása és szolgáltatása

Speciális dokumentumoknak nevezzük azokat az egyedi tulajdonságú dokumentumokat, amelyek valamilyen okból (érték, méret, különleges igény, állományvédelmi szempont stb.) nem digitalizálhatók a tömeges digitalizálás eszközeivel. Alapvető feladat a speciális dokumentumok digitalizálására alkalmas eszközök beszerzése és a digitalizálás módszereinek kidolgozása.

V.5.2. A SZABADKAI VÁROSI KÖNYVTÁR

A szabadkai Városi Könyvtár időszaki kiadványokat tároló osztályán található azok a XIX. század második felében, és a XX. század elején megjelenő újságok, amelyek fizikai állapota már nem teszi lehetővé ezek, kutatóknak, könyvtári felhasználóknak történő kiadását. Redkívül fontos lenne ezek digitalizálása 2012–2018 között, ellenkező esetben a szétporladó lapok hamarosan használhatatlanná válnak. Éppen ezért a könyvtár komolyan fontolgatja az említett periodikum visszatartását, hogy ezek restaurálásával és digitalizálásával megőrizze a helytörténeti szempontból mintegy 20.000 oldalnyi terjedelmű, igen jelentős gyűjteményt. Az alábbiakban az újságok állapotát véve figyelembe, fontossági sorrendben találhatók a digitalizálásra szánt újságok:

1. Napló, (1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1939, 1940, 1941) kb. 6000 old.
2. Bácskai Hírlap (1897-től 1907-ig, 1909-től 1921-ig) kb. 500. old.
3. Szabadkai Hírlap (1876, 1879, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1897-től 1906-ig) kb. 3600 old.
4. Szabadka és vidéke (1877-1879, 1893-tól 1906-ig) kb. 300 old.
5. Bácskai Ellenőr 1881, 1883, 1884-1904-ig kb. 5000 old.

6. Bácsmegyei Napló (1904-től 1922-ig, 1924-től 1930-ig) kb. 1400 old.
7. Szabadkai Közlöny (1876-1879, 1884, 1885, 1886, 1887, 1893, 1894-től 1907-ig) kb. 300 old.
8. Szabadság (1883, 1886-től 1896-ig) kb. 600 old.
9. Szabadkai Friss Újság (1901, 1902, 1904, 1906) kb. 200 old.
10. Bácskai Újság (1894-1900, 1929)

V.5.3. SZABAD VAJDASÁG/MAGYAR SZÓ DIGITALIZÁLÁSA

DVD-re majd külső adathordozóra másolva a következő anyagrészek kerültek:

1944-45 (a lehető legteljesebb föllelhető anyag, olvasóink hozta be hiányzó lapszámokat, külön figyelmet fordítottunk a tájékoztatási eszközökön keresztüli fellelhetősére) Ezen kívül van hiányzó és sérült lap. Ettől teljesebbje a Szerb Maticának, a budapesti OSZK-nak sincs.

1946 még mindig vannak hiányzó számok, de a lehetőségekhez képest teljesnek mondható

1947 teljes

1948; 1949; 1950; 1951; 1952; 1959;1960;1999;2000;2001; 2004.

V.6.

VAJDASÁGI MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI KÖZGYŰJTEMÉNYI ÖRÖKSÉG ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSAI

A magyar képzőművészet szempontjából kiemelt jelentőségű közgyűjtemények közül a szabadkai és a zentai Városi Múzeumok feladatköréhez, a gyűjteményekben képviselt anyag természetéből fakadóan, hozzátartozik a vajdasági magyar képzőművészet gyűjtése, feldolgozása és bemutatása is.

A **szabadkai Városi Múzeumban** 1973-ban alakult meg a Vajdasági területén fellelhető, 1830 és 1930 között egzisztáló, magyar művészet gyűjtését és feldolgozását szolgáló kiállítás, illetve tevékenység az itt dolgozó művészettörténészek által.

A **zentai Városi Múzeumban** a vajdasági, 1952-től keletkezett, magyar modern és kortárs képzőművészet van a legjobban képviselve az itt 1952-től működő művésztelep munkájának köszönhetően, ám művészettörténész nélkül.

Jelenleg egyedül a **Topolyai Múzeumban** van állandó, a vajdasági magyarság szempontjából fontos, képzőművészeti tárlat, viszont ez a múzeum nem önálló intézmény, ami miatt nem lehet önálló gyűjteménye sem.

Ez a három helyszín, illetve gyűjtemény jelenthetné a Vajdasági Magyar Képtárat, három városban levő, különálló állandó tárlattal, aminek értékmegőrző, közösségmegtartó és identitásformáló szerepe lehet.

A jogilag nem múzeumi intézményekhez tartozó kiemelt közgyűjtemények léte és helyzete is fontos:

- Torok Sándor Ajándékgyűjtemény (Bácskossuthfalva tulajdona, kiállítva a helyi önkormányzat épületében)
- Ács József Ajándékgyűjtemény (Topolya község tulajdona, kiállítva a Topolyai Múzeumban)
- Baranyi Károly és Baranyi Markov Zlata Ajándékgyűjtemény (Temerin, Első Helyi Közösség tulajdona, időnként a Helytörténeti Múzeumban volt kiállítva, újabban a Művelődési Otthonban)
- Pechán József képgyűjtemény (Verbász, Művelődési Otthon, helyzete ismeretlen)
- Nagy József Művészeti Gyűjtemény (Magyarkanizsa)

A Vajdaságban nem létezik a nagyközönség számára nyitott jellegű, művészettörténeti felügyelet alatt álló **Egyházművészeti Múzeum**, ami a Vajdaság területén fellelhető nem pravoszláv művészettörténeti anyag megvédését, feldolgozását és bemutatását szolgálná, s így a korábbi korok, pl. **barokk magyar jellegű képzőművészet nem kerülhet bele a köztudatba** – jellegénél fogva pedig nem kerülhet be a fentebb ismertetett állami intézményekbe.

A Vajdaságban nem működik a művészettörténet számára ugyancsak fontos vajdasági képzőművészek által illusztrált helyi kiadványok megőrzése. Egy-egy irodalmi mű újabb kiadása veszélybe sodorja a régebbi kiadvány megőrzését, ezért a szabadkai Városi Könyvtáron és más könyvtárakon belül már indítványozott, esetenként létre is jövő **Könyvmúzeum** ápolására nagyobb hangsúlyt kellene fektetni.

A múzeumi tárlatok, a gyűjtés, feldolgozás és bemutatás beépítése az oktatási rendszer tananyagába nincs megfelelően megoldva, illetve csak parciálisan és kisebb példákkal.

Mindebből fakadó célok és feladatok

- A zentai múzeumba művészettörténész és a topolyai múzeumba művészettörténész, illetve magas képzettségű képzőművész felvétele.
- Szabadkán és Zentán az állandó tárlat megvalósítása.
- Topolyán a múzeum önállósítása és múzeumi gyűjtemény létrehozása – prioritás: Nagyapáti Kukac Péter alkotásainak felvásárlása.
- Helytörténeti képzőművészeti közgyűjtemények állapotfelmérése, helyzetüknek javítása.

- A püspökségeken belül egy-egy Egyházművészeti Múzeum létrejöttének támogatása.
- Egyes könyvtárakon belül Könyvmúzeum kialakítása és a már meglevők feldolgozása, bemutatása, gyarapítása.
- A múzeumi tárlatok állandó kiállításának anyagának ismertetése múzeumi pedagógiai füzetek és foglalkozások által. A vajdasági magyar művészettörténetet akkreditált lehetőségként kell, hogy szerepeljen az oktatási rendszerben.

Szükséges lépések

- Anyagilag támogatni kell és eszközöket, kutatási feltételeket biztosítani a szabadkai Városi Múzeum számára, annak érdekében, hogy a képzőművészeti kollekció érintett része szakmailag feldolgozást nyerjen, és a szükséges restaurálást elvégezzék rajta.
- Időközben a további gyarapítását és az állományvédelmi feltételeket is segíteni kell, ami magába foglalja a tárolási feltételek javítását segítő eszközbeszerzést.
- A szabadkai Városi Múzeum *Vajdasági magyar képzőművészet 1830 és 1930 között* című projektum főbb állomásai: katalogizálás, kutatás – vajdasági és magyarországi levéltárakban, könyvtárakban, múzeumokban, restaurálás-konzerválás, gyűjtemény kiegészítés, digitalizálás, monográfiakiadás, múzeumi pedagógiai program készítése, dokumentumfilm, illetve népszerűsítő film készítése, tematikus, majd állandó tárlat elkészítése.
- A projektum része, az időszaki tárlat több múzeumban való bemutatása, beleértve egy, esetleg több magyarországi és határon túli magyar múzeumi vendégszereplést.
- Az állandó tárlat, a múzeumhoz tartozó, muzeológiai követelményeknek megfelelő épület, illetve minimum 200 m² nagyságú belső tér és felügyelő apparátus szükséges.
- A zentai Városi Múzeumba elsősorban egy művészettörténész felvétele szükséges
- majd a kollekció szakmai feldolgozásának, gyarapításának és konzerválásának támogatása.
- Időközben a további gyarapítását és az állományvédelmi feltételeket is segíteni kell, ami magába foglalja a tárolási feltételek javítását. A feldolgozott anyag (katalogizálás, konzerválás, digitalizálás, monográfiakiadás, múzeumi pedagógiai program készítése, dokumentumfilm, illetve népszerűsítő film készítése) bemutatása több településen is – beleértve egy, esetleg több magyarországi és határon túli magyar település múzeumi vendégszereplésének formájában.
- Egy állandó tárlat létrehozása, melyhez a múzeumhoz tartozó, muzeológiai követelményeknek megfelelő épület biztosítása, illetve legalább 200 m² nagyságú belső tér és felügyelő apparátus szükséges.
- A Topolyai Múzeum önállósulási folyamatának segítése.
- Egy művészettörténész, vagy egy magas képzettségű képzőművész felvétele.

- Abban az esetben, ha a múzeum önállósul, és gyűjteménygyarapodási lehetőség keletkezik, elsősorban Nagypáti Kukac képeinek felvásárlása szükséges.
- A gyűjtemények elhelyezése érdekében sorra kell venni a Múzeum (Kray-kastély) tetőterének adaptálását.
- A püspökségeken belül egy-egy Egyházművészeti Múzeum létrejöttének kezdeményezése, illetve támogatása.
- Egyes könyvtárakon belül Könyvmúzeum kialakítása és már meglevők feldolgozása, bemutatása, gyarapítása.
- A múzeumi tárlatok állandó kiállításának anyagát ismertetni kell múzeumi pedagógiai füzetben, és hasznosítani a helyszínen pedagógus közreműködésével.
- A vajdasági magyar művészettörténetet akkreditálni kell a továbbképzés rendszerébe és beépíteni a tananyagba.

V.7.

NÉPI KULTÚRA, NÉPRAJZ

A magyar néprajz – miként a többi, nemzeti identitás szempontjából megkerülhetetlen tudományágak – jelentősége a kutatása tárgyából fakad, eredményeinek beépíthetőségéből és a közösség szempontjából fontos tudásanyag hasznosíthatóságából. Erre a tudásanyagra a vajdasági magyar kultúrának is szüksége van.

Az itteni magyarok népi kultúrájával foglalkozó néprajztudomány vajdasági színterei a napjainkban a következők:

V.7.1. TARTOMÁNYI VAGY KISEBB KÖZIGAZGATÁSI EGYSÉGEK ÁLTAL LÉTREHOZOTT INTÉZMÉNYEK:

A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéken a rendes képzés keretein belül folyik a néprajzoktatás, pontosabban népköltészet és etnológia oktatása. A tanszék az egyetemi hallgatóival együtt több alkalommal kutatásokat is felvállalt.

1976-tól 1993-ig a kar keretében működött a Hungarológiai Intézet, ahol néprajzos kutatómunkát is végeztek. Többnyire a vajdasági magyarok folklórájának tanulmányozásával, eredményeik publikálásával foglalkoz-

tak, a magyar–délszláv szellemi kapcsolatokra fókuszálva. Az itt folytatott kutatások által gyűjtött anyagot az intézet megszűnését követően a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék örökölte meg. Archívumukban található anyag közül ki kell emelni a Penavin-hagyatékot, amelynek egyik része – a hangzóanyag – már elkerült a Vajdasági Magyar Művelődési Intézetbe digitalizálásra.

Múzeumok

A vajdasági múzeumok, ezen belül magyar szempontból jelentős gyűjtemények, az ott folyó néprajzi munka összegzése, a téma kidolgozott stratégiája a IV.1.4. fejezetben olvasható.

A szabadkai székhelyű Községközi Műemlékvédelmi Intézet

A szabadkai székhelyű Községközi Műemlékvédelmi Intézet jogi státuszát tekintve közszolgálati kulturális intézmény, amely az épített kulturális javak védelmét látja el a következő kilenc község területén: Szabadka, Topolya, Kishegyes, Magyarkanizsa, Zenta, Ada, Kikinda, Törökkanizsa és Csóka. A kulturális javak fogalmát a nemzetközi megállapodások és nyilatkozatok szabják meg. Az intézet feladata az épített népi kultúra térképezése, a felújításra vonatkozó javaslatok és feltételek meghatározása. Munkatársai között 1981 óta található egy magyar néprajzos. Sajnos csupán egyetlen személy elhivatottságának függvénye a magyar, ezen belül is a magyar népi építészet kutatása és mentése. A vajdasági magyar műemlékvédelemre, ezen belül a népi kultúra épített örökségére vonatkozó kidolgozott stratégiája a IV.1.1. fejezetben olvasható.

Vajdasági Magyar Művelődési Intézet

A 2005-ben jött létre a Magyar Nemzeti Tanács és a Vajdaság AT által alapított Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, amely a vajdasági magyarság tudástárának összeállítását tűzte ki célul. Az intézmény néprajzi feladatok elvégzését is vállalt magára, leginkább a digitalizálás, konferenciaszervezés, továbbképzések, könyvkiadás területén. Keretein belül végezte el Bodor Anikó ethnomuzikológiai tevékenységének összegzését, hagyatékának a kezelését is az intézet végzi. Sajnos néprajzost nem alkalmaz. Az intézet kidolgozott stratégiája a IV.1.3. fejezetben olvasható.

V.7.2. A CIVIL KEZDEMÉNYEZÉSEK:

Kiss Lajos Néprajzi Társaság

A Kiss Lajos Néprajzi Társaság 1990-ben alakult. Első és legfontosabb célja a Vajdaságban tevékenykedő, a néprajzzal hivatásosan vagy kedvtelésből foglalkozó kutatók munkájának összehangolása. A gyűjtőhálózat fokozatos kialakítása és léte a középtávú kutatási programok kivitelezhetőségét tette lehetővé. Ennek egyik következményeként 1998-ban a Kiss Lajos Néprajzi Társaság szabadkai székhellyel önálló civil szer-

vezetté alakult. A társaság tevékenységei közé tartozik a kutatási programok kidolgozása és megvalósítása, néprajzi bibliográfia készítése, tanácskozások szervezése, valamint a könyvkiadói tevékenység is.

A Kiss Lajos Néprajzi Társaság aktív tagságának jelentős része közvetve (érdeklődésénél fogva) vagy közvetlenül (szakmai kompetencia okán) érintett a tájházak fenntartásának problematikájában. Tevékenységei között szerepelt tájházak leltározására vonatkozó program (2007–2008 Bajsa, 2008. Pacsér)

A társaság másik jelentős programja „Óvodától egyetemig...” A néprajz oktatásának lehetőségei címet viselte. Ennek a keretein belül kidolgozásra kerültek azok a vajdasági óvodai és általános iskolai programok, amelyek keretein belül ma Vajdaságban a néprajz oktatására lehetőség van.

Vajdasági Magyar Folklórközpont

Vajdasági Magyar Folklórközpont, amint az a honlapon olvasható bemutatkozásról is kiderül – elsősorban a folklorizmus és hagyományápolás terén tevékenykedik. Tagsága a leírtak alapján népes, akcióik, kézműves tanfolyamai, kiállításai gyakoriak, elsősorban a népművészet és hangszeres zene területén jegyzik őket. Nem néprajzi képzettségűek, hanem tanfolyamokon szerezték meg képesítésüket. Tevékenységük sem a néprajzhoz kapcsolódik, hanem a hagyományápolás, a valamikori népi kultúra továbbéltetésére vonatkozik. Tagságuk is többnyire amatőrökből áll.

A Vajdasági Magyar Folklórközpont mellett más hasonló, hagyományápolással foglalkozó civil egyesületek is működnek Vajdaságban. Ilyen a zentai Rozetta egyesület, a Bajsai Hagyományápoló Kör, a topolyai stb.

V.7.3. FELADATOK

1. Az oktatás szerepének kiemelése

A magyar néprajz, a népi kultúra az identitás szempontjából fontos tudásanyagot tartalmaz, ennek a tudásnak az átörökítése legkönnyebben vajdasági magyar néprajzi oktatás megoldatlan helyzetének a rendezéséből adódhat. A mostani oktatási rendszer a vajdasági magyar néprajz oktatása számára számos lehetőséget biztosít szinte minden korosztály számára. Sajnos a magyar közösségek ezekkel a lehetőségekkel csak ritkán élnek. A szakmai programok, tantervek egy részét a szakemberek elkészítették, viszont ezeknek a minisztériumi elfogadtatása nem történt meg. Ennek a helyzetnek a rendezése elengedhetetlen.

2. Az intézmények egymás közötti kooperációjának támogatása

A vajdasági magyar néprajz számos olyan célkitűzéssel rendelkezik, amelynek több szubjektum is hordozója lehet, ugyanakkor eddig nem került sor szorosabb együttműködésre. Az együttműködés hiányának sok esetben jogi akadálya volt, amiket az elmúlt időszak sem tudott megnyugtatóan megoldani. Ennek ellenére elképzelhető lenne egy sor olyan együttműködés, amely határozott feladatok definiálása után egy bizonyos tevékenységi kört –

emberi vagy technikai felkészültség függvényében – egy adott intézményre osztana ki. Így alakulhatna ki érdemben a néprajzi adatbázis kialakítása vagy a digitalizálás, illetve a tájházak leltározásának és berendezésének a feladata.

3. Néprajzi hagyatékok feldolgozása, digitalizálása, néprajzi archívum létrehozása

A Vajdaságban található néprajzi hagyatékok (ezek közül a legfontosabb Bodor Anikó, Borús Rózsa, Burány Béla, Harkai Imre, Matijevics Lajos, Papp György, Penavin Olga, Tóth Ferenc, Tripolszki Géza, Zöldy Pál hagyatéka), egy része intézményeknél, a másik része pedig magánkézben található. Ezeknek az anyagoknak a feldolgozása, digitalizálása elengedhetetlen. Ez a munka csak abban az esetben lehet sikeres, ha a digitalizált dokumentumok egy központi adatbázisba kerülnek akár egy virtuális vajdasági magyar néprajzi archívumba.

4. A tájház-program

A vajdasági magyarok néprajzi tárgyi kultúrájának számos része tájházakban található. Ezek szakmai feldolgozása megoldatlan. Egy tájház-program kialakítása szakmai segítséget nyújthatna azoknak a közösségeknek, amelyek tájházak alapításra szánták magukat és segítene abban, hogy az ott található anyag szakmai feldolgozásra kerüljön.

5. Összefoglaló jellegű vajdasági néprajzi kiadványok elkészítése

A vajdasági közművelődésben és oktatásban is jól hasznosíthatók lennének azok a tankönyvek, szöveggyűjtemények is használható összefoglaló jellegű néprajzi munkák, amelyek ugyan a vajdasági néprajzos szakma eredményeit mutatják be, de lehetőséget biztosítanak a pedagógusoknak, közművelődési szakembereknek, hogy a helyi hagyományokra alapozzák a tudásukat. Mindezek a vajdasági népi kultúra külföldi (elsősorban magyar nyelvterületen való) reprezentálását is segítenék.

6. Folklorizmus archívum létrehozása

Napjainkban a népi kultúra a folklorizmus keretein belül éli a virágkorát. Elengedhetetlen ezeknek a jelenségeknek az egy helyen való archiválása, különös tekintettel azokra a rendezvényekre, amelyek az egész vajdasági magyarságot mozgósítják, mint amilyenek a Durindó, a Gyöngyösbokréta, a Szőlő síp, szőlő és a Kőketánc vetélkedő, a Kálmány Lajos Népmesemondó Verseny, a vajdasági betlehemes találkozók, a vőfélyek találkozói, illetve a vajdaság területén szervezett kézműves tanfolyamok, műhelyek, hagyományápoló csoportok tevékenysége, stb. Mindezeknek a jelenségek dokumentálása egy önálló archívumot igényelne. Az archívumon belül szerencsés lenne elkülöníteni a vajdasági népi kultúra nagy egyéniségeinek a dokumentumtárát, ahol a vajdasági folklorizmus kiemelkedő egyéniségeire vonatkozó adatokat regisztrálnák, különös tekintettel a népművészet mestere címmel rendelkező személyekre.

7. A szellemi kulturális örökség vajdasági magyar jegyzéke

A szellemi kulturális örökség vajdasági magyar jegyzékének elkészítése nemzetstratégiai érdek: tekintettel arra a tényre, hogy az Magyarország után 2010-ben Szerbia is aláírta az UNESCO által megfogalmazott szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló egyezményt (Convention for the Safeguarding and Intangible Cultural Heritage), ésezzel együtt kötelezettséget vállalt annak megvalósítására. Az egyezményben leírtakból fakad, hogy a illetékes ország feladata a területén élő nemzeti közösségek szellemi kulturális örökségének a fenntartása is, amennyiben az adott nemzeti közösség az erre vonatkozó előmunkálatokat elvégzi. Ez utóbbi elvégzése a vajdasági magyar néprajzos szakma feladata, az elkészült szellemi kulturális örökség vajdasági magyar jegyzékének szerbiai pozitív fogadtatását szerencsés lenne, ha a Magyar Nemzeti Tanács irányítaná.

8. A vajdasági magyarok népi kultúrájának XX. századi emlékezete – terepmunka program

A néprajzkutató legfontosabb élettere a terep: ennek során gyűjti össze azokat az információkat, melyek pótolhatatlanok, hiszen az adatközlők élete is véges. Ha nem kerül sor az adatok szervezett gyűjtésére, feldolgozására és archiválására, úgy az menthetetlenül elveszik: ezzel nem csak a szakma, de a közösség is szegényebb lesz. A vajdasági magyarok népi kultúrájának a megőrzése érdekében elengedhetetlen, hogy a szervezett néprajzi terepmunkák folyamatosak legyenek. A most folyó kutatások egyesítése történne meg *A vajdasági magyarok népi kultúrájának XX. századi emlékezete* programmal, amely a visszaemlékezések, élettörténetek, epikus folklór alkotások katasztere lenne, a **közösség szempontjából kulcsfontosságú, még kutatható időszakra: 1918-as évekre, a negyvenes és a kilencvenes évekre fókuszálva.**

V.7.4. PROGRAMOK

A népi kultúra az oktatásban

A népi kultúra egyes elemeinek gyakorlatban való megszűnésével kultúránk ezen szeletét már nem kezelhetjük csak úgy, mint egy megélt, élményekből megtanult tudást, hanem a változásokat figyelembe véve indokolt lesz annak tudatos tanítása. A mostani oktatási rendszer a vajdasági magyar néprajz oktatása számára számos lehetőséget biztosít ennek a témakörnek a tanítására, szinte minden korosztály számára. Lehetőség van erre az általános iskolában *A Népi hagyományok* nevű választható tantárgy keretein belül. A szerbiai oktatási törvény szerint a tanulónak az általános iskola első osztályától az általános iskola befejezéséig van lehetőségük ezt a programot választható tantárgy keretein belül tanulniuk. Erre a minisztérium minden osztályban heti egy órát, azaz évi harminchat órát lát elő.

A tantárgy – többnyire a szerb népi kultúra elemin alapul –, kidolgozott programját részben az ország hivatalos lapjában (Народна традиција. Службени Гласник РС–Просветни Гласник, 12. август 2004., Број

10. 87–89), részben pedig az oktatási minisztérium honlapján olvashatjuk. Itt – a tantárgy általános céljait és feladatait részletező fejezetben – a programírók ismertetik koncepciójukat, miszerint a tantárgy tanegységeinek kidolgozásakor különös fontosságot tulajdonítanak a helyi népi kultúra tanításának, különös tekintettel a Szerbiában élő multietnikus közösségekre, ahol e tantárgy keretei belüli tananyaggal az országban élő kisebbségek a saját identitásuk megőrzését is segíthetik. A program erre lehetőséget is nyújt. A tanterv – a pedagógusnak nagy szabadságot biztosítva – csak nagyvonalakban vázolja az egyes korosztályoknak előlátott tananyagot, lehetőséget adva a regionális és nemzetiségi (esetünkben a magyar) néprajzi kutatások eredményein alapuló tanmenet elkészítésére. Ezt a magyar, illetve a vajdasági néprajzi kutatások eredményei, az egyes témákat feldolgozó összefoglaló munkák lehetővé is teszik. A néprajzos szakma a Kiss Lajos Néprajzi Társaság irányítása alatt a Vajdaság területén működő iskolák magyar anyanyelvű tanulói számára már létrehozott egy, a térség népi hagyományain alapuló specifikus programot, amely lehetővé teszi, hogy az itt élő magyarság ilyen formában is megismerje népi hagyományait. **Ennek a programnak a minisztériumi elfogadtatása még nem történt meg. Ennek a folyamatnak a meggyorsítása elengedhetetlen feladat.**

A fentiek mellett a népi kultúrát feldolgozó tantárgyat, illetve programot szerencsés lenne a pedagógusképzésbe, valamint a pedagógus továbbképzésbe is kidolgozni, illetve akkreditált formában beiktatni.

V.7.5. NÉPZENE, NÉPTÁNC

A népművészetnek sajátos helye van a helyi társadalom azonosságtudatának formálásában, az amatőr művészetek sorában. A népművészeti ágak közül különösen fontos szerep jut a népzenenek és a néptáncnak, mivel a hozzájuk kapcsolódó mozgalom legnagyobb értéke épp az, hogy benne korosztályi határok, műveltségi korlátok nélküli közösségi hagyományörzés folyik.

Fontos stratégiai cél tehát, hogy a népzenei és a néptáncmozgalom mind színvonalában, mind pedig létszámában megerősödjön, ami elsősorban értékeinek széleskörű és minél magasabb szintű megismertetése s aktív művelése révén valósulhat meg. Ennek az esélye adott, hiszen jelenleg a Vajdaságban negyedszáz olyan néptáncoktató van, aki a magyar néptáncművelés, valamint a táncos mozgástanulás pedagógiai-oktatási rendszereit ismeri és alkalmazza vagy azáltal, hogy részt vett „A Kárpát-medence táncos öröksége” elnevezésű nyolc szemeszteres képzésen, vagy hogy a budapesti Magyar Táncművészeti Főiskola néptánc szakirányán diplomázott.

Ezek alapján stratégiai feladatunk, hogy:

1. ezeknek a szakembereknek a közreműködésével hat regionális mentori műhelyt alakítsunk ki a Bán-ságban (Nagykikinda, Nagybecskerek, Pancsova) és Bácskában (Szabadka, Topolya, Újvidék), ahol

a művelődési egyesületek által meghatározott személy (az egyesület tagja) részére rendszeres és komplex néptáncképzés folya.

2. a helyi, a regionális, az országos és a nemzetközi népművészeti rendezvényeken, fesztiválokon ezeknek a hagyományápoló csoportoknak a fellépését ösztönözzük, míg ezen belül kiemelten a hagyományörzés folytonosságát, utánpótlását biztosító gyermek- és ifjúsági programok megvalósítását;
3. kiemelt figyelmet szenteljünk azoknak a rendezvényeknek, szemléknek, amelyek a szakmai közönségen túl szélesebb rétegekhez is eljuttatják a népművészet értékeit (*Szólj, síp, szólj!*, *Kőketánc*, *Vajdasági Magyar Gyermektáncgyűttesek Bemutatója*, *Néptáncosok Országos Bemutató Színpada*, *024 Koreográfusverseny*, *Vajdasági Szólótáncfesztivál*, *Őseink Zenéje*, *Vajdasági Táncháztalálkozó*, *Durindó és Gyöngyösbokréta Fesztivál*);
4. a népművészeti értékek terjesztése során felhívjuk az emberek figyelmét a színvonalas népművészeti programokra; és
5. a népművészet iránt érdeklődést mutató csoportok a médiában mind több cselekvésre készítő érzelmi és szakmai indítékot kapjanak.

V.8.

VAJDASÁGI MAGYAR NEMZETI SZÍNHÁZ

A Magyar Nemzeti Tanács 15/2010-es záradékában döntött arról, hogy a szabadkai Narodno pozorište – Narodno kazalište – Népszínház a vajdasági magyar közösség kiemelt jelentőségű kulturális intézménye.

A Magyar Nemzeti Tanács 2010. október 18-i ülésén (iratszám: 20/2010) meghozta a Vajdasági Magyar Nemzeti Színháznak mint önálló intézménynek a létrehozásáról illetve a szabadkai Narodno pozorište – Narodno kazalište – Népszínház jelenlegi intézménye átalakításának támogatásáról szóló záradékát, amely szerint:

- a szabadkai Narodno pozorište – Narodno kazalište – Népszínház, két társulat és az őket kiszolgáló műszaki egységet egy jogi keretbe foglaló intézmény, mely helyett három, külön jogi alanyisággal bíró egység jönne létre: a Vajdasági Magyar Nemzeti Színház, a Szerb Színház, mint szintén külön jogi személyiséggel bíró szubjektum, valamint egy önkormányzati alapítású jogi személy.
- a Vajdasági Magyar Nemzeti Színház a jövőben is intézményként működne, akárcsak a jelenlegi Narodno pozorište – Narodno kazalište – Népszínház, viszont külön jogi személyként, bírósági bejegyzéssel, saját folyószámlával és igazgatási szervekkel, ugyanezt, azaz az intézményként való működést látjuk célszerűnek a létrejövő Szerb Színház esetében is,
- a két intézmény működését egy önkormányzati alakítású jogi személy biztosítaná, melynek fő tevékenysége a díszlet-, jelmez- és kellékgyártás, valamint a portásslolgálat, takarítószolgálat és a karbantartás működtetése.

Ezen döntés alapján a Magyar Nemzeti Tanács javasolta az intézmény alapítóinak és igazgatási szerveinek, hogy lehetőség szerint haladéktalanul, de legkésőbb a döntés kézhezvételét követő 30 napon belül kezdje meg a Tanács illetékes szerveivel az egyeztetést a záradék megvalósításával kapcsolatosan.

Az intézmény alapítói az azóta eltelt egy éves időszakban semmiféle választ nem adtak a Magyar Nemzeti Tanácsnak.

2011. május 16-án magyar nemzeti tanácsi döntés született arról, hogy a Narodno pozorište – Narodno kazalište – Népszínház alapítói részben, azaz 50%-os mértékben ruházzák át a Magyar Nemzeti Tanácsra az intézmény alapítói jogait a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény rendelkezései-
nek értelmében, mivel az a szerbiai magyar közösség részére kiemelt jelentőséggel bír a magyar nemzeti közösség kulturális sajátosságai, nemzeti identitása megőrzésének, előmozdításának és fejlesztésének

szempontjából, és alapvető tevékenységét a magyar nemzeti közösség kultúrájának megőrzése és fejlesztése képezi.

Ezen döntés vonatkozásában az időközben eltelt több mint fél év alatt az alapítók részéről semmilyen válasz nem érkezett a Magyar Nemzeti Tanácshoz.

A 2010 szeptember és 2011 feburár között, a Népszínház Magyar Társulatának igazgatója és dramaturgja, az Újvidéki Színház igazgatója, a Kosztolányi Dezső Színház és a Zentai Városi Kamaraszínház igazgatójának, a Tanyaszínház vezetőjének illetve a Magyar Nemzeti Tanács művelődési tanácsosának részvételével zajló szakmai egyeztetések eredményeképpen született megegyezés értelmében a Vajdasági Magyar Nemzeti Színház létrehozásának alapvető szakmai feltételei kötődnek: a tájolás teljes mértékű átvállalásához, az intézmény vezetője megválasztásának módjához. Ugyanakkor elfogadásra került az az elképzelés, hogy az Intézmény magvát a Népszínház jelenlegi társulata képezze.

Ezen megállapodást követően, a Magyar Nemzeti Tanács 2011-es, a kultúrára vonatkozó munkaterve alapján 2011. március 31-ig elfogadásra kellett kerülnie a Vajdasági Magyar Nemzeti Színház koncepciójának.

Erre nem került sor, mert alapvető nézetkülönbségre derült fény az új intézmény strukturális felépítése és a foglalkoztatottak száma tekintetében.

A Magyar Nemzeti Tanács továbbra is fontosnak tartja a Vajdasági Magyar Nemzeti Színház szakmai egyetértéssel való létrehozását, azonban nem látja indokoltnak a szerb társulattal közösen használt színház-épületben és színházi térben a párhuzamos (műszaki-kisegítő személyzet) struktúraépítést.

A szakmai döntések értelmében a Vajdasági Magyar Nemzeti Színház alapkoncepciója a következő:

I. Alapadatok

Az intézmény neve: Vajdasági Magyar Nemzeti Színház (továbbiakban: VMNSZ)

Alapítási éve: 1945

Székhelye: 1854 óta a Szabadka Főterén lévő (színház)épület.

- A 2007 óta folyó átépítési munkálatok miatt úgy a szerb, mint a VMNSZ magvát képező magyar társulat, a jelenlegi Népszínház keretein belül működve a Jadran színpadot használja, a magyar társulat emellett az Újvidéki Egyetem szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karán működő Soltis Lajos Stúdiót is.
- 2007 óta a telephely a Zentai út 71 cím alatt található

Alapító: Magyar Nemzeti Tanács, Vajdaság Autonóm Tartomány

Alaptevékenysége: színházi tevékenység

A VMNSZ teljes jogkörrel rendelkező, önálló jogi személy, költségvetési intézmény

II. Főbb feladatai

1. Klasszikus drámai művek, magyar és külföldi kortárs színdarabok magas színvonalú bemutatása

1.a A Vajdasági Magyar Nemzeti Színháznak repertoárszínházi műsorpolitikát kell folytatnia. Azaz az előadások minél szélesebb jellegű palettáját kell felmutatnia: a vígjátéktól a tragédiáig, a klasszikustól a kortársig – megcélózva a lehető legszélesebb közönségréteget.

1.b Különös hangsúlyt kell fektetni a vajdasági magyar drámatermésre, a vajdasági magyar irodalmi értékek bemutatására

1.c figyelembe kell vennie azt a közeget is, amelyben él és működik, hiszen a többségi nemzet kulturális hagyományai alkalmanként termékeny hatást gyakorolhatnak a VMNSZ kreativitására.

1.d vidéki közönség beutaztatása egyéb kulturális programok szervezésével (múzeumlátogatás, gasztronómiai élményprogram)

2. A tájolás az évi előadások számának egyharmada, ami nem helyettesíthető beutaztatással

2.a A zenés és ifjúsági előadások előadásmódja és műszaki feltételei szerint eleget kell hogy tegyenek a tájolás feladatkörének

3. Összességében évadonként legalább 6 bemutatót tartson, amelyekből két zenés előadást, és egy ifjúsági előadást.

4. Szép magyar beszéd példamutató gondozása

5. Az anyaországi és a többi határon túli színházzal való kapcsolattartás

6. A meghatározónak tekintett Pataki László emlékének ápolása valamint a vajdasági magyar színházművészet egykor élt többi kiválósága emlékének ápolása

6.a. A Délvidéki Magyar Színjátszás Napja 2001. október 29. (Balázs Béla Boszorkánytáncának 1945-ös bemutatójának tiszteletére)

6.b A Délvidéki Magyar Színjátszás Napja központi ünnepe közel egyhetes rendezvénysorozattá emelkedett, aminek része:

6.c A Pataki Gyűrű-díj gálaestje (azaz az előző évad legkiemelkedőbb vajdasági magyar színészi alakítás díjának átadása)

6.d Vajdasági magyar szerzők színházi jellegű könyveinek bemutatói, színházi jellegű tárlatmegnyitók, az Újvidéki Színház valamint az Amatőr Színházi Szemle díjnyertes előadásának vendégjátéka

6.e A Vajdasági Magyar Szerzők Felolvasószínháza

7. Színitanoda működtetése

7.a Az állandó jelleggel végzett tehetségkutatás eredményeképpen a fiatalokat színistúdió keretében nevelni és oktatni. Olyan párhuzamos színházi képzést kell megvalósítani, amelyben helyet kap a legfiatalabbtól egészen a huszonéves korosztályig minden generáció. Elsősorban a színészmesterség az, ami a fiatalokat a színházhoz vonzza, de nem szabad szem elől téveszteni a tényt, hogy más színházi alkotókra is szükség van.

8. Központi jegyiroda működtetése, ahol minden vajdasági magyar színház előadásaira belépőt lehet vásárolni, ezen kívül megtalálhatók a színházak reklámanyagai és kiadványai

8.a A bérletrendszer kialakítása, a hatékony működés, a repertoár tervezhetősége, a hosszútávú nevelési stratégia kialakítása és a színház hosszútávú fennmaradásának érdekében. A közönség-szervezés megfelelő csatornáin át nem csak a helyi közönséget kell megcélozni, hanem a vidéket és a régiót is, országhatártól függetlenül.

9. Műhelyek (workshop)

9.a Olyan színházi műhelyekben (workshop) való részvételt kell serkenteni, amely kihívást, és fejlődést jelent színművészeink és alkotóink számára.

9.b Külföldön megvalósuló workshopok munkájában is részt vehessenek a társulat tagjai.

9.c Neves előadók és művészeknek kell workshopot tartaniuk a Nemzeti Színház keretein belül, amelyben minden vajdasági színházi alkotó és színészhallgató részt vehet.

III. Társulat

A VMNSZ társulatának magvát a szabadkai Népszínház Magyar Társulata adja

A VMNSZ élén az igazgató áll. Az igazgatót – a jogszabályi előírásokkal összhangban kiírt pályázat útján négyéves megbízási időre az intézmény Igazgató bizottságának (amelynek többek között tagja minden vajdasági magyar kőszínház képviselője) valamint társulatának javaslatát is figyelembe véve a Magyar Nemzeti Tanács nevezi ki.

A pályázati feltételek részletezve:

- magyar nemzetiség
- egyetemi végzettség – BTK vagy művészeti akadémia
- legalább ötéves színházi tapasztalat
- ajánlott, de nem feltétel a vezetői tapasztalat
- életvitelszerűen Szerbiában él

V. 9.

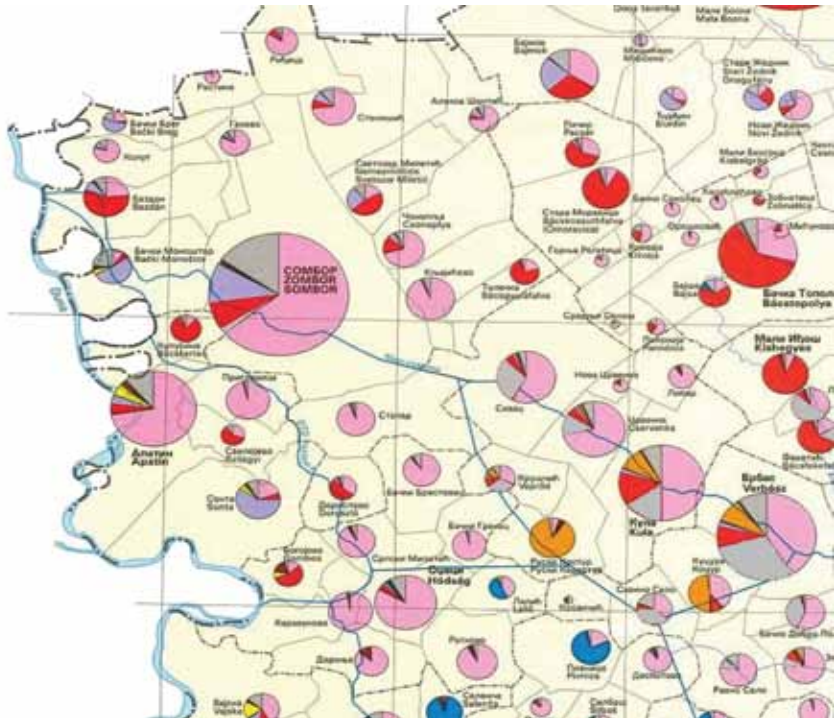
KULTURÁLIS SZIGETEK A SZÓRVÁNYBAN

A nyugat-bácskai körzet összességében szórványtérsként kezelhető. Az elmúlt évtizedekben talán ebben a térségben fogyott leggyorsabban a magyarság. Kiszámú magyar közösség, alacsony arányszámban él ezen a vidéken. Csak Bácskertes, Bácsgyulafalva, Szilágyi, Bezdán, Gombos és Doroszló a többségében magyarlakta település, ezek közül Szilágyin és Doroszlón 1000 alatti lakossal. Zomborban él legtöbb magyar 3743, Kúlán 2738.

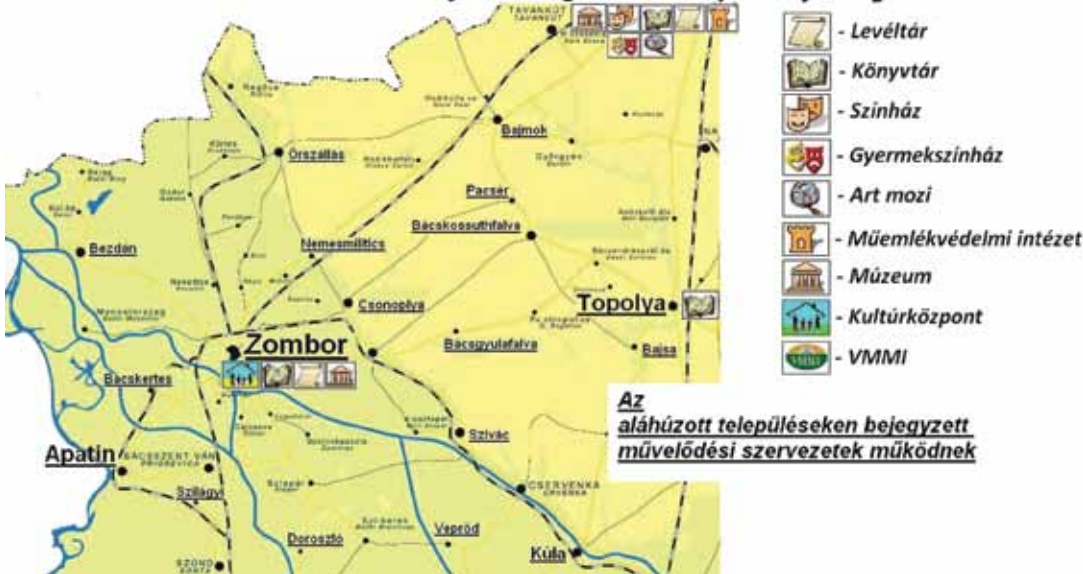
KÖZSÉG	TELEPÜLÉS	ÖSSZ	SZERB	MAGYAR	TÖBBI	% MAGYAR
Apatin község	Bácskertes	2356	279	1857	220	78.8%
Apatin község	Apatin	19320	13990	848	4482	4.4%
Apatin község	Szilágyi	1364	403	792	169	58.1%
Apatin község	Szond	4992	975	267	3750	5.3%
Hódság község	Gombos	2120	287	1154	679	54.4%
Hódság község	Hódság	9940	8250	304	1386	3.1%
Kúla község	Kúla	19301	9623	2738	6940	14.2%
Kúla község	Cservenka	10163	7264	493	2406	4.9%
Kúla község	Szivác	8992	5179	425	3388	4.7%
Kúla község	Veprőd	2353	744	280	1329	11.9%
Zombor község	Zombor	51471	32988	3743	14740	7.3%
Zombor község	Bezdán	5263	1256	2983	1024	56.7%
Zombor község	Bácsgyulafalva	2084	429	1508	147	72.4%
Zombor község	Nemesmiltics	3169	549	1455	1165	45.9%
Zombor község	Doroszló	1830	659	952	219	52.0%
Zombor község	Csonoplya	4359	3093	668	598	15.3%
Zombor község	Őrszállás	4808	3511	363	934	7.5%
Zombor község	Regőce	2590	2165	217	208	8.4%
Zombor község	Monostorszeg	3920	371	211	3338	5.4%
Zombor község	Sári	2172	1630	124	418	5.7%
				21382		

Kulturális szigetek ezeken a településeken alakíthatóak ki, az aktív, tevékeny művelődési egyesületekre támaszkodva.

A magyar lakosság, művelődési intézmények, egyesületek területi eloszlása a körzetben

Kiemelt jelentőségű intézmények Vajdaságban:

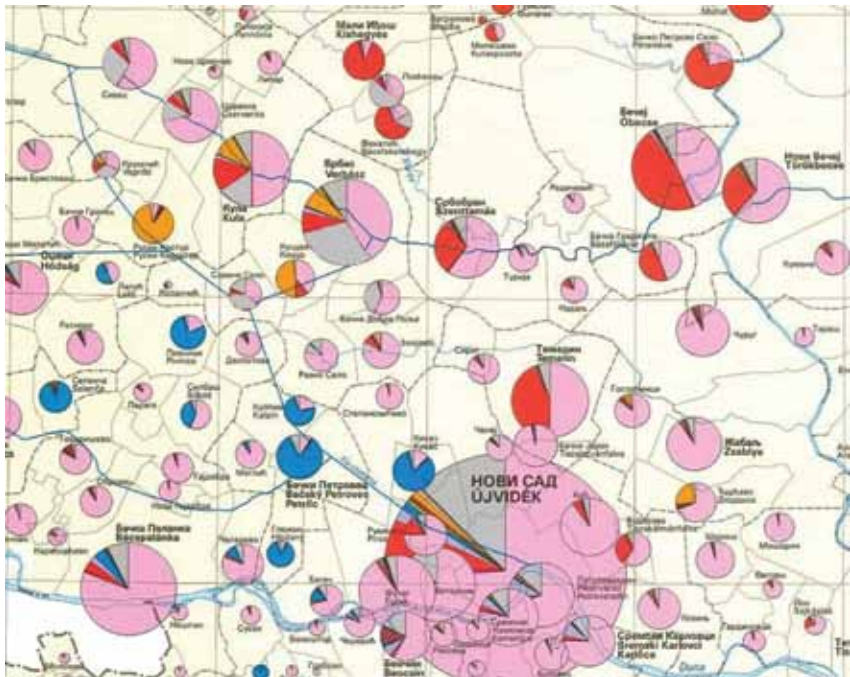
Az aláhúzott településeken bejegyzett művelődési szervezetek működnek

A dél-bácskai körzet területileg és népesség szempontjából is a legnagyobb térség Vajdaságban, hasonlóképpen mint Észak-Bánát, ez a térség is a magyarság szempontjából további két részre osztható: A Kishegyes – Temerin – Péterréve háromszögben vannak az érintkező magyar közösségek, Temerintől délre és nyugatra eső terület viszont szórványtérsként kezelhető. Az elmúlt évtizedekben ebben a térségben is gyorsan fogyott a magyarság. Csak Péterréve és Drea a többségében magyarlakta település. Óbecsén, Temerinben, Bácsföldváron a relatív többség határán, jelentős számú magyar közösség él. Újvidéken alacsony arányszámban de Óbecséhez hasonlóan jelentős, tízezres a magyar lakosság. Szenttamáson és Tiszakálmánfalván (Budiszava) a magyar lakosság 30% körüli volt 2002-ben. Palánkán és Verbászon él még 1000-nél több magyar lakos, de alacsony arányszámban. A többi településen legfeljebb néhány százas a magyarság és csak itt-ott 10%-ot meghaladó arányban.

KÖZSÉG	TELEPÜLÉS	ÖSSZ	SZERB	MAGYAR	TÖBBI	% MAGYAR
Bács község	Bács	6087	4274	418	1395	6.9%
Bács község	Vajszka	3169	1319	341	1509	10.8%
Bács község	Palona	1392	607	145	640	10.4%
Belcsény község	Belcsény	8058	4695	182	3181	2.3%
Karlóca község	Karlóca	8839	6664	215	1960	2.4%
Óbecse község	Óbecse	25774	11197	11725	2852	45.5%
Óbecse község	Péterréve	7318	1567	5175	576	70.7%
Óbecse község	Bácsföldvár	5445	2417	2519	509	46.3%
Óbecse község	Drea	1118	485	571	62	51.1%
Palánka község	Palánka	29449	23864	1160	4425	3.9%
Palánka község	Dunacséb	5423	4396	138	889	2.5%
Szenttamás község	Szenttamás	13091	7838	3715	1538	28.4%
Szenttamás község	Nádálja	2202	1794	163	245	7.4%
Temerin község	Temerin	19216	9660	8187	1369	42.6%
Temerin község	Szőreg	3010	2657	111	242	3.7%
Titel község	Titel	5894	4180	582	1132	9.9%
Titel község	Sajkáslak	1255	864	240	151	19.1%
Újvidék - város	Újvidék - város	191405	141475	11538	38392	6.0%
Újvidék - város	Budiszava	3825	2260	1204	361	31.5%
Újvidék - város	Piros	5729	4302	747	680	13.0%
Újvidék - város	Veternik	18626	15015	473	3138	2.5%
Újvidék - város	Káty	11166	10094	456	616	4.1%
Újvidék - város	Pétervárad	13973	9708	396	3869	2.8%
Újvidék - város	Futak	18582	16828	279	1475	1.5%
Újvidék - város	Kamenica	11205	8806	256	2143	2.3%
Újvidék - város	Kabol	5599	5056	140	403	2.5%
Verbász község	Verbász	25907	10670	2003	13234	7.7%
Verbász község	Kucora	4663	1808	352	2503	7.5%
Verbász község	Ókér	4361	3177	306	878	7.0%
Verbász község	Torzsá	3351	1211	161	1979	4.8%
Zsálya község	Csúrog	8882	8200	90	592	1.0%
				53988		

Kulturális szigetek fejlesztése ebben a térségben egyenkénti megfontolás tárgya kell, hogy legyen. Nincs olyan egységes elv, amely alapján a dél-bácskai térség jellemezhető.

A magyar lakosság és művelődési intézmények, egyesületek területi eloszlása a körzetben

Kiemelt jelentőségű intézmények Vajdaságban:

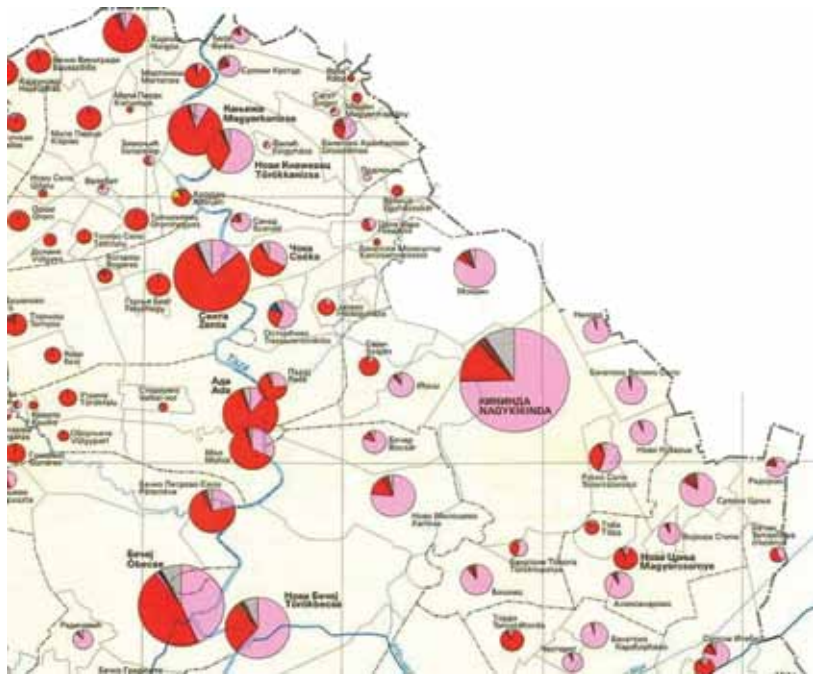

Az észak-bánati körzet bánati oldala (Tiszától keletre) az edigiektől eltérő egyedi sajátossággal bíró térség. Itt nem ritka a magyar többségű település, ellenben többnyire néhány száz lakosú kicsiny falvakról van szó. Az alábbi táblázatban csak a 10%-ot meghaladó magyar részarányú települések szerepelnek.

község	TELEPÜLÉS	ÖSSZ	SZERB	MAGYAR	TÖBBI	% MAGYAR
Csóka község	Csóka	4707	1541	2703	463	57.4%
Csóka község	Padé	2882	712	1920	250	66.6%
Csóka község	Hódegyháza	978	92	832	54	85.1%
Csóka község	Tizsaszentmiklós	2844	1597	754	493	26.5%
Csóka község	Egyházaskér	404	11	372	21	92.1%
Csóka község	Feketetó	568	235	267	66	47.0%
Csóka község	Szanád	1314	1011	157	146	11.9%
Csóka község	Kanizsamonostor	135	6	128	1	94.8%
Nagykikinda község	Nagykikinda	41935	31317	5290	5328	12.6%
Nagykikinda község	Szaján	1348	121	1195	32	88.6%
Nagykikinda község	Kisorosz	3328	1880	1181	267	35.5%
Nagykikinda község	Töröktoplya	1066	570	434	62	40.7%
Nagykikinda község	Mokrin	5918	4940	290	688	4.9%
Nagykikinda község	Basahíd	3503	3123	100	280	2.9%
Törökanizsa község	Törökanizsa	7581	4369	2657	555	35.0%
Törökanizsa község	Oroszlámos	1718	912	456	350	26.5%
Törökanizsa község	Majdány	292	16	251	25	86.0%
Törökanizsa község	Szerbkeresztúr	1620	1131	152	337	9.4%
Törökanizsa község	Rabé	135	4	123	8	91.1%
Törökanizsa község	Gyála	1004	804	99	101	9.9%
				19361		

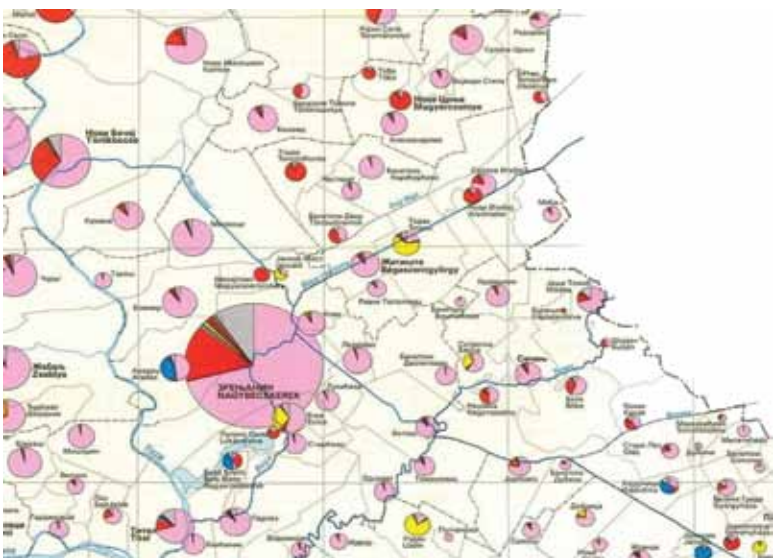
Ebben a térségben a Tisza-mellék vonzáskörétől távol eső legnagyobb magyar közösség Nagykikindán van, és hasonlóan Zomborhoz, itt is Nagykikinda, mint körzeti központ kulturális szigetként mindenképpen fejlesztésre érdemes.

A magyar lakosság és művelődési intézmények, egyesületek területi eloszlása a körzetben

A magyar lakosság, művelődési intézmények, egyesületek területi eloszlása a körzetben

Közép-Bánát térsége az Észak-Bánát körzet keleti oldalához hasonló helyzetet mutat, azzal a különbséggel, hogy Nagybecskerek a negyedik legnagyobb „magyar” város, 11605 magyar lakossal, ehhez mérten aránytalanul kis hatással van a Vajdasági magyar kultúréletre. Nagybecskerek a közép-bánáti és jórészt a dél-bánáti magyarság természetes központjaként, a legnagyobb területi vonzáskörrel a vajdasági magyar kulturális fejlesztés első számú jelöltje kell, hogy legyen.

KÖZSÉG	TELEPÜLÉS	ÖSSZ	SZERB	MAGYAR	TÖBBI	% MAGYAR
Begaszentgyörgy község	Torda	1771	46	1533	192	86.6%
Begaszentgyörgy község	Magyarittabé	1315	103	1077	135	81.9%
Begaszentgyörgy község	Udvarnok	1263	593	509	161	40.3%
Begaszentgyörgy község	Tamásfalva	763	306	406	51	53.2%
Begaszentgyörgy község	Szerbittabé	2405	1881	255	269	10.6%
Magyarcsernye község	Magyarcsernye	1861	112	1574	175	84.6%
Magyarcsernye község	Tóba	691	37	581	73	84.1%
Nagybecskerek község	Nagybecskerek	79773	56560	11605	11608	14.5%
Nagybecskerek község	Szentmihály	1004	37	944	23	94.0%
Nagybecskerek község	Erzsébetlak	1477	118	488	871	33.0%
Nagybecskerek község	Lukácsfalva	598	78	404	116	67.6%
Szécsány község	Nezsény	1371	680	488	203	35.6%
Szécsány község	Bóka	1734	994	482	258	27.8%
Szécsány község	Kanak	996	401	371	224	37.2%
Szécsány község	Surján	330	145	140	45	42.4%
Törökbecse község	Törökbecse	14452	8868	3849	1735	26.6%
Törökbecse község	Beodra	6763	5146	986	631	14.6%
Törökbecse község	Bocsár	1895	1521	215	159	11.3%
				25907		

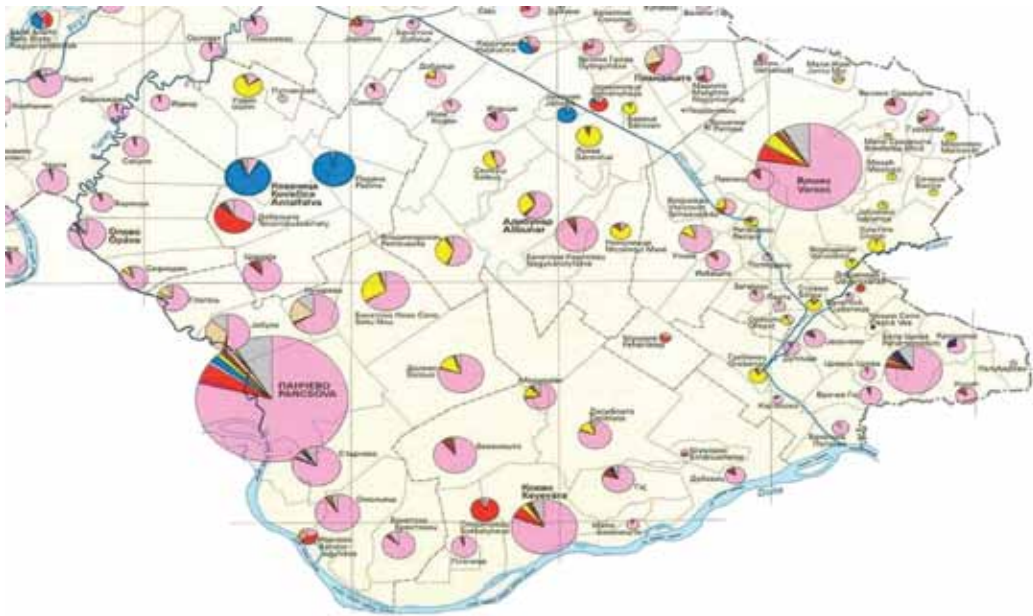
Nagybecskereken kívül Magyarcsernye, Torda, Szentmihály és Magyarittabé fejlesztése megfontolandó. Lukácsfalva és Erzsébetlak együttesen, valamint a dél-bánáti Székelykeve aktív egyesületi tevékenységük és földrajzi fekvésük, természeti adottságaik miatt a „kultúr turizmus” szempontjából (pl. osztálykirándulások) is figyelemre érdemesek.

A dél-bánati magyarság jellemzően szóróvány két jelentősebb szigettel: Torontálvásárhely és Székelykeve. Pancsován és Versecen alacsony arányszámban, de 1000-nél nagyobb magyar közösség él. Piciny szigetek még Udvarszállás, Ürményháza és Fejértelep.

KÖZSÉG	TELEPÜLÉS	ÖSSZ	SZERB	MAGYAR	TÖBBI	% MAGYAR
Antalfalva község	Torontálvásárhely	5325	1735	2836	754	53.3%
Fehértemplom község	Udvarszállás	226	16	200	10	88.5%
Kevevára község	Székelykeve	2574	141	2232	201	86.7%
Pancsova község	Pancsova	77087	60963	3279	12845	4.3%
Pancsova község	Sándoregyháza	1131	223	452	456	40.0%
Versec község	Versec	36623	28372	1800	6451	4.9%
Versec község	Fejértelep	376	82	241	53	64.1%
Versec község	Temesvajkóc	1178	656	182	340	15.4%
Zichyfalva község	Ürményháza	1033	113	714	206	69.1%
Zichyfalva község	Györgyháza	1374	960	169	245	12.3%
Zichyfalva község	Istvánvölgy	1375	419	159	797	11.6%
Zichyfalva község	Óléc	1094	791	156	147	14.3%
				12420		

A két sziget kulturális fejlesztése mindenképpen indokolt, annál is inkább, mivel mindkét közösség egyesületi tevékenysége igen aktív. Pancsova mint körzeti központ és Hertelendifalván kívül még Székelykeve és Sándoregyháza közelsége miatt fejlesztése indokolt.

A magyar lakosság, és művelődési intézmények, egyesületek területi eloszlása a körzetben

A vajdasági magyar szóróványt érintő kultúrpolitika két különböző szinten kell, hogy cselekedjen.

Legmagasabb szinten, széles politikai összefogással:

- Állampolgári jogon, a vajdasági magyarság adófizetői érdemeinek megfelelően vajdasági és/vagy országos szinten egyeztetve megcélozni az összvajdasági magyarság nevében 5 reprezentatív, teljes felszereltségű, állami fenntartású művelődési házat: Zomborban, Nagyikindán, Nagybecskerekben, Pancsován és Újvidéken (a saját magyarajkú lakosait és vonzáskörükbe tartozó környező települések szóróványmagyarságát összefogó körzeti központokban)
- Térségeken belül azokban az önkormányzatokban, ahol a magyarság száma jelentős, de nem döntőképes (szigetek), szorgalmazni, hogy az önkormányzat arányosan biztosítson funkcionális kulturális színtereket a művelődési egyesületek és az egyéb civil szerveződések számára.

Közvetlen egyeztetéssel:

- Azokban az önkormányzatokban, helyi közösségekben, ahol megvan a döntéshozatali lehetőség és tenni akarás – Magyar Nemzeti Tanács, a helyi közeleti képviselők és a művelődési egyesületek egyeztetve – gazdaságos, többfunkciós művelődési színterek kialakítását szorgalmazni.

Legnagyobb hiány a vajdasági magyarság színházi lefedettségében a bánási szórványokon mutatkozik.

A 2002-es népszámlálás adatai alapján Bánátban 121.837 magyar él. Azonban hivatásos magyar színház nincs, a színházi életet a helyi amatőr színházi csoportok előadásai jelentik.

A hivatásos színházak tájolási programjának jóvoltából van jelen az adott tájakon hivatásos színházi előadás, ami azonban nem pótolhatja az intézményes jelenlétet.

Ezen úr betöltésére tett kísérletet a vajdasági magyar közösség által 4. helyen lakott magyar városban (11.605 magyar lakossal), Nagybecskerekben a szakma és a vajdasági magyar politikum meghatározó része 2007-ben. A vállalkozás kudarcra élesen kirajzolta a nagybecskereki amatőr színjátszók elkötelezettségét abban a tekintetben, hogy a hivatásos társulatot mint betolakodót, konkurenciát kezelje. A helyi, nagy múlt-ra visszatekintő amatőr színjátszó egyesülettel több alkalommal folytatott egyeztetés ezért nem vezethetett eredményre, ugyanakkor tanulsággal szolgált a jövőre nézve.

Ebből a tanulságból építkezve a Bánati Magyar Színház életre hívását nem szabad mindenáron városi közeghez, kőszínházhoz kötni. Ugyanakkor semmiképpen sem volna hasznos egyetlen lendülettel létrehozni ezt a színházat, hiszen az negatív reakciót szülhet a bánati, valóban missziót teljesítő amatőr színjátszó egyesületek részéről. Azonban meg kell adni a lehetőséget arra, hogy a bánati, mintegy százezer magyarral számoló közösség is egyszer rendelkezzen hivatásos színházi intézménnyel.

Mert ahol nincs folyamatosan jelenlévő színház, amely szórakoztatna, nevelne, illetve szervesen kapcsolódna a területi egységen élő magyar közösség életéhez, problémáihoz, ott szűkösebbek a nemzeti önazonosság őrzésének és fejlesztésének a lehetőségei.

A színház közösségteremtő ereje meghatározó, hiszen a magyar helységek lakosai közösen, egy adott térben, színházteremben együtt néznek meg előadásokat, örömeiket, szomorúságait együtt élik meg.

A magyar nyelv használatának egyik fontos tényezője a színházi előadás, úgy nyelvművelő, mint a nyelvhasználat természetességét bizonyítandó szubjektum értelmében.

Mindezekből következően a Bánati Magyar Színház létrehozását két lépcsőben lehet elképzelni és megvalósítani, a tájolási programok intenzívebbé tételével, aminek szerves része a Tanyaszínház megújuló, Bánátra összepontosító turnéja, a „nyári színházi jelenlét”.

1. Lépcső: Színház mint produkciós iroda

- önálló társulattal nem rendelkező intézmény.
 - A bácskai hivatásos színházak és a Tanyaszínház tájolási tervét egyeztetni egész Bánát területére
 - A bánati és bácskai amatőr színjátszók egymás közti bemutatkozási lehetőségeit szervezi
 - Produkciókat hoz létre, menedzsel vendégművészek bevonásával.

2. Lépcső: hivatásos színház

- önálló társulattal rendelkező tájoló színház.
 - rendelkezik 5 tagú állandó jellegű, vagy kétéves időszakra szerződő társulattal, és ehhez a csapathoz hív folyamatosan alkalmazható vendégművészeket.

Nagyban hozzájárul egy adott térség, város, helység kulturális életéhez. Nem függ a pályázati támogatástól és a többi színháztól. Létrejöhet egy sajátos, művészi értékkel is bíró, biztonságos magyar színház, amely felmérve és együttélve az adott térség magyarajkú lakosságával, professzionális módon tudja feldolgozni helyi tapasztalatait. Nagyban hozzájárul a lakosság kulturális integrációjához, fontos szubjektumává válik a kultúra mindenfajta megnyilvánulásának.

A kultúra nem csak megőrzendő alkotások és javak, nem csak kánon és értékrend, hanem folyamat, gyakorlat is. Az ifjúsági és szubkultúra lényegénél fogva eltér a folklórtól és népművészettől, más világot jelent. Van viszont egy érintkezési pont, ami a felelős közösségi megítélés számára mindkettő esetében azonos.

A népművészet, a népi hagyomány emlékezete érték, nem csak a dallamok, a virágmotívumok és a lépéstechnikák esztétikuma miatt, hanem az emlékezés miatt, a valamikori önazonosságot formáló gyakorlatra való visszatekintés és reflexió fontossága miatt. Ezért a közösségformáló és közösségmegtartó hatása miatt társadalmi támogatásra érdemes.

Más okokból, de a támogatás szempontjából hasonló helyzetben van az **ifjúsági réteg- és szubkultúra. Ebben az esetben nem az emlékezet, hanem ellenkezőleg, az ismerttől való elrugaszkodás, a létező megkérdőjelezése és ártértelezése, kalandozás az értelmezések világában, röviden az identitáskeresés és a közösségformáló, önazonosságot érlelő folyamat, ami magában értékelendő.**

Az identitáskeresés mindenféleképpen zajlik, a közösség felelőssége is, hogy mindez a közzel való párbeszédben vagy attól elzárkózva, esetleg abból kiszorítva folyik. Az ifjúsági kultúra tartozéka, az útkeresés gyakorlatának velejárója a zsákutcák feltérképezése. Ami azonban innen zsákutcának tűnik, az a holnapból visszatekintve stílus- vagy paradigmaváltásnak mutatkozhat.

Az ifjúsági kultúra gondozásában benne van az alkotóinas, a tanonc iránti felelősség, ám a XXI. században néhány új körülménnyel is számolni kell. A technológiafüggő kultúraképzés egynéhány területén első sorban a fiatal korosztály a kompetens. Ezek a produkciók még a szürkületi zónában vannak, a konzervatív

esztétika nem tud velük mit kezdeni, így mellőzi őket. Ilyenkor a nyilvánossághoz való szervezett hozzáférés jelenti a támogatást, az értékítélet pedig az érdeklődő közönség, és a közvélemény ügye kell, hogy maradjon.

Az ifjúsági réteggal nem csapongó, állhatatlan, zajos, etikája öncélú és felelőtlen, termékei sok esetben minősíthetetlenek, mégis itt forrnak ki a holnap alkotói. A művelődési stratégia irányelve nem az ifjúsági réteggal, szubkultúra feloldása, nem is annak beemelése a „hivatalos” kultúrába, hanem az átjárás lehetőség akadálymentesítése. Főleg határátlépési torlaszok nélküli, értelmetlen beavatási szertartásoktól mentes pályát kell biztosítani a kulturális térben, a többség érdekében, akik kipróbálják magukat és valahol útközben pályát módosítanak, azok érdekében is, akik bejárják majd ezt a pályát, de főleg a közösség érdekében, hisz az alkotni akarók nyüzsgése és termékeny erjedése nélkül, pusztán az emlékezetre támaszkodva, nem tud megmaradni a közösség.

Az ifjúsági kultúra több irányból támogatandó:

1. Célzott Ifjúság rendezvények, a megmutatkozás lehetőségei (Pl.: KMV, MADT, Énekelt Versek Fesztiválja) A KMV vajdasági jelentőségű, intézményesült, megkerülhetetlen, vigyázni kell rá és „beoltani” vele, amit lehet.
2. Kreatív közeg, ahol profikkal együtt lehet dolgozni (Pl. TAKT és Tanyaszínház)
3. Sajátságos színtereken, elsősorban a középiskolás korosztály számára ifjúsági közéleti műhelyek biztosítása. Képes Ifjúság mellett teret kell biztosítani az elektronikus médiában is. Állandó kreatív műhelyek kellenek a fiataloknak – nem csak esetlegesen újra és újra kialakított helyek, hanem folyamatosan létezők – ahol előreláthatóan minden évben ugyanabban az időben toborzást tartanak, és ahol a kelleténél nagyobb számú fiatal kipróbálhatja magát.

Fiatalok és a művelődési háló:

Minden rendezvény vagy kulturális esemény alkalom lehet az ágazati átjárásra. Foto, videó, film, rajz, karikatúra, plakáttervezés, webdesign, promóciós és szlogen költészet (kommersz haiku) riport, esszé, portré stb. szinte bármilyen esemény kapcsán meghirdethető. A vajdasági magyar kultúrjavak dokumentálása a magas szakmai igény esetén költséges és lassú folyamat, időközben alulról szerveződve a hozzáférhető kultúremlékek fénykép, videó, rajz, grafika dokumentációja, akár versenyeztetve, akár mozgalmasszerűen a fiatalokkal megoldhatók. Ezt a folyamatot segíti majd a Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz webes megjelenésének Online Képes az Ifjúság projektje.

A művelődési egyesületekben a remélhető és szükséges modernizációs hullám a fiatalok tevékeny jelenlététől függ. Leginkább rajtuk múlik, hogy sikerül-e elterjeszteni a hálózatba kötődés fontosságát.

V.12.

VAJDASÁGI MAGYAR KÖNYVKIADÓK ÉS KÖNYVTERJESZTŐK EGYESÜLETE

A vajdasági magyar könyv (is) akkor létezik, ha megvásárolható. A könyvkiadók létjogosultságát, a szerzők előtti rangját és az olvasók előtti hitelességét az bizonyítja legjobban, ha az általuk kiadott könyvek eljuthatnak a potenciális olvasókhoz. A Forum boltlánc megszűnésével Vajdaság egész területén vált bizonytalanná a vajdasági magyar és a magyar könyv terjesztése, amire az elmúlt évek alatt nem sikerült megoldást találni.

A könyvkiadók működésének átláthatóságát is szolgálja egy olyan szakmai testület létrehozása, ami a vajdasági magyar könyvet számon tartja, számba veszi és eljuttatja Vajdaság magyar lakta településeire.

A XXI. század megváltozott vásárlási szokásai a könyvvásárlást is érintik, az interneten történő rendelés, majd az átvételkor történő fizetés már Vajdaságban is működik, a magyar nyelvű könyvekhez ezen a módon a legkönnyebb és legegyszerűbb, azonban semmiképpen sem a legolcsóbb hozzájutni.

Az internetes rendelés mellett újra lehetővé kell tenni a hagyományos vásárlást, a kapcsolat kialakulásának lehetőségét is megadva a könyv és a vásárló között, ha nem is könyvesbolti szemlélődést, de legalább az időhöz köthető könyvesbusz megjelenése, vagy más megoldások által, ami nem csak a vajdasági magyar könyvet, hanem a magyarországi kiadóknál megjelenő könyveket is eljuttatja a vásárlóhoz – gyermek- és ifjúsági könyvek, lexikonok, tankönyvek, ismeretterjesztő kiadványok, kertészeti, mezőgazdasági és egyéb szakirodalom.

Ezért párhuzamosan a vajdasági magyar könyv terjesztésének megoldásával, amire a Vajdasági Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének a létrehozása hivatott, megoldást kell találni a magyar könyvbehozatal megoldására.

A Vajdasági Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése melletti érvek:

- A vajdasági magyar könyvkiadóknak ezidáig még nincs érdekvédelmi szervezetük;
- E szakmai tömörülés hiányában minden vajdasági magyar kiadó magára van hagyatva és egymaga próbál megoldást találni a könyvkiadás és könyvterjesztés problémáira;
- Ebből adódóan a vajdasági magyar könyvkiadók egymás közötti összefogása és együttműködése csakis esetleges;
- Nincs egyeztetés a kiadók között a kiadói politika tekintetében, illetve egy-egy kiadó szakmai profiljának kialakítása vonatkozásában, ami esetenként ésszerűtlen eszközfelhasználást valamint a kiadványok duplázását jelenti;

- Szakmai érdekszerveződés hiányában nincs egységes hazai és külföldi fellépése sem a vajdasági magyar kiadóknak (sem prezentálás sem pedig könyvterjesztés vonatkozásában);

Ugyanakkor a Vajdasági Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének megalakításával megte-
remtődnének a feltételek:

- A vajdasági magyar könyvkiadók szorosabb együttműködésére;
- A könyvterjesztés és könyvkiadás évek óta húzódó problémáinak ésszerű megoldására;
- A vajdasági magyar könyvkiadók egységes Kárpát-medencei fellépésére és más magyar kiadókkal való szorosabb együttműködésre;
- Hazai és külföldi könyv- és olvasás-népszerűsítési rendezvények megszervezésére;
- Közös, évi vajdasági magyar könyvkatalógusok, illetve bibliográfiák kiadására; az évi vajdasági magyar könyvtermés egységes prezentálására;
- A legjobb vajdasági magyar könyv(ek) évi díjazására;
- Közös bemutatkozások, író-olvasó találkozók megszervezésére;
- Együttes médiafellépésre;
- Közös könyvkivitelre;
- Nem utolsó sorban a vajdasági magyar kiadók érdekeinek hatékonyabb érvényesítésére.

V.13.

A KULTÚRNEMZET GYAKORLATI LÉTE – VAJDASÁGI MAGYAR KIÁLLÍTÓTÉR BUDAPESTEN

A vajdasági magyar művészeti örökség szempontjából és a kortárs vajdasági magyar alkotók számára egyaránt meghatározó jelentőségű, a magyar–magyar kapcsolattartás felől nézve sem elhanyagolható az a tény, hogy a vajdasági magyar kulturális örökséget nem ismeri a magyarországi közönség, kevéssé ismeri a szakma és nincs is lehetősége arra, hogy behatóbban foglalkozzon vele, befogadói élményben részesüljön.

A kiállítóterek nem befogadóképesek, programjaik és lehetőségeik, csakúgy, mint a vajdasági intéz-
ményrendszerbe tagozódott kiállítótereké, számos más megkötöttségtől terhesek és terheltek.

A kultúrnemzet, az összetartozó magyar nemzet fogalma azonban magában foglalja azon örökséget is, ami a határon túlra került nemzetrészek számára jelenti a magyar önazonosság bizonyosságát, a nemzet-
hez tartozás tényét, az érzésben, szóban, emlékezetben is megnyilvánuló, azonban művészi alkotásban a legteljesebben kifejezhető értéket.

A Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018 közötti szándéka szerint és lehetőségei alapján feltér-
képezi, egységes egésszé szervezi a vajdasági magyar kulturális örökséget, kortárs művészeti tarral és más
módon számon tartja az alakuló, születő, létrejövő értéket. Ez utóbbi folyamatokat a magyar állam pályázati
és egyéb módokon segítette. A vajdasági magyar közösség kulturális megkapaszkodása, önazonosságának
erősödése annak is nagy mértékben függvénye, hogy kiváló szakemberei által a Stratégiában előlátott örök-
ség számbavételi munkáját – ehhez szorosan tartozó anyaországi közgyűjteményi kutatásait – elvégezze.
Ezen munka eredményeinek megmutatása, a nemzet összetartozásának felmutatása és az elmúlt évtizedek
negatív tapasztalatából kiindulva és okulva volna meghatározó fontosságú a vajdasági magyar kiállítóter
Budapesten, amely befogadná és a magyar közönséggel megismertetné a vajdasági magyar művészeti
örökséget és értéket.

I. BEVEZETŐ

**II. VAJDASÁGI MAGYAR KULTÚRA – KÖZÖSSÉGI-NEMZETI
ÉS KISEBBSÉGI IDENTITÁS**

III. HELYZETKÉP –TENDECIÁK

IV. STRATÉGIAI CÉLOK, ÉRTÉKELVEK, PRIORITÁSOK

**V. A STRATÉGIAI CÉLOK ÉS PRIORITÁSOK MEGVALÓSULÁSÁT
SEGÍTŐ (ÚJ) INTÉZMÉNYEK, PROGRAMOK**

VI. STRATÉGIAI CÉLOK TERÜLETI FELOSZTÁSA

**VII. STRATÉGIAI CÉLOK INTÉZMÉNYEKHEZ RENDELT
FELOSZTÁSA**

VIII. KULTURÁLIS HÁLÓ – IRÁNYVONAL ÉS CÉLKITŰZÉS

VI.

STRATÉGIAI CÉLOK TERÜLETI FELOSZTÁSA

VI.1.

KATASZTEREK, ADATBÁZISOK

- Kulturális örökség
 - Épületek és épületgyűjtemények
 - Köztéri szobrok
 - Emlékművek
 - Szakrális kisemlékek
- Helytörténeti és művelődéstörténeti gyűjtemények
- Múzeumi tárgyak
- Egyesületi irattárak
- Egyházi anyakönyvek
- Képzőművészeti alkotások magángyűjteményei
- Közgyűjtemények (be nem gyűjtöttek is) – *Vajdasági Magyar Közgyűjtemény*
- Történelmi anyagok (virtuális múzeum alapja)
- Vajdasági magyarlakta települések
- A vajdasági magyarság legújabb kori archívuma
- *Vajdasági Magyar Művelődéstörténeti Lexikon (VAMAMŰL)*
- *Vajdasági Magyar Mozgóképarchívum*

- *Vajdasági Magyar Elektronikus Katalógus*
- Képzőművészeti lektorátus

VI.2.

DIGITALIZÁLÁS

Kulturális örökségünk dokumentációja:

- Folyóiratok digitalizálása
- Dokumentumok digitalizálása
- Helyismereti anyag
- Periodikum
- Magyar nyelvű kéziratok, hagyatékok
- Múzeumi tárgyak
- Vajdasági Magyar Képtár (1830 – 1930)
- Levéltári anyag
- Közgyűjtemények
- Történelmi anyagok (virtuális múzeum alapja)
- Digitális dokumentumok, CD-ROM –ok, lemezek kiadása
- Vajdasági magyar szerzői filmek és mozgóképes dokumentumanyagok
- Vajdasági Magyar Digitális Irodalmi Arcképcsarnok (VMDIA)
- Vajdasági Magyar Képzőművészeti Tár (VMKT)
- Vajdasági Magyar Digitális Alapkönyvtár (VMDA)
- Vajdasági Magyar Elektronikus Katalógus (VMEK)
- Retrospektív adatrögzítés
 - *Bibliográfiák*
 - Periodikarepertóriumok és bibliográfiák
 - Sajtótörténet
 - Életmű –bibliográfiák
 - Tematikus bibliográfiák
 - *Egyes szakterületek és művészeti ágak szellemi öröksége*
 - Kismonográfiák
 - Gemma Könyvek

- Forum Kiskönyvtár
- Legjelentősebb íróink életműsorozata (1983-)
- Jugoszláviai Magyar Regénykönyvtár (1981 – 1989)
- Egyéb könyvsorozatok
- *Folyóiratok*
- *Napi és hetilapok*
- *Lexikonok*
- *Statisztikák*
- *Térképek*
- *Kronológiák*
- *Fotóarchívum*
- *Hangtár*
- *Mozgóképparchívum*
- *Szabadkai Városi Könyvtár – régi újságok*
- *Szabad Vajdaság / Magyar szó*

VI.3.

WEB ALAPÚ SZOLGÁLTATÁSOK

- Kulturális örökségünk internetes prezentálása
- Adattárak, adatbázisok webhelye – hatékony és gyors hozzáférés
- Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz – rendezvények, kortárs kiadványok prezentálása
 - „Online Képes az Ifjúság”
 - Mobil kommunikációs platform
 - Turisztikai kiadvány online verziója
 - Multimediális archívum – online nézhető
- Kortárs Magyar Művészeti Fórum
- Vajdasági Magyar Virtuális Múzeum
- Tematikus oldalak – néphagyományok (húsvét, karácsony)
- Forum honlap – fejlesztés, e-book, régebbi kiadványok elérhetősége
- Híd honlap
- Létünk honlap
- „A hónap könyve” és az „Új könyvek” rovat folyamatos feltöltése

I. BEVEZETŐ

II. VAJDASÁGI MAGYAR KULTÚRA – KÖZÖSSÉGI-NEMZETI ÉS KISEBBSÉGI IDENTITÁS

III. HELYZETKÉP –TENDECIÁK

IV. STRATÉGIAI CÉLOK, ÉRTÉKELVEK, PRIORITÁSOK

V. A STRATÉGIAI CÉLOK ÉS PRIORITÁSOK MEGVALÓSULÁSÁT SEGÍTŐ (ÚJ) INTÉZMÉNYEK, PROGRAMOK

VI. STRATÉGIAI CÉLOK TERÜLETI FELOSZTÁSA

VII. STRATÉGIAI CÉLOK INTÉZMÉNYEKHEZ RENDELT FELOSZTÁSA

VIII. KULTURÁLIS HÁLÓ – IRÁNYVONAL ÉS CÉLKITÚZÉS

STRATÉGIAI CÉLOK INTÉZMÉNYEKHEZ RENDELT FELOSZTÁSA

VAJDASÁGI MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET

- **KATASZTEREK, ADATBÁZISOK** – kidolgozásukat és a hozzájuk szükséges gyűjtőmunkát a szakintézmények végeznék el. A kataszterek, adatbázisok végleges formájukba való öntését az intézet vállalja magára a Vajdasági Magyar Kulturális Stratégia 2012–2018 részére az MNT munkacsoportja által kidolgozott standardok alapján, mely a Stratégiában szereplő kataszter alapját képezi, és amely alapján a Stratégiában látható adatok, grafikonok és kimutatások készültek.
 - Kulturális örökség
 - Épületek és épületegyüttesek
 - Tartományi Műemlékvédelmi Intézet és Tartományi Természetvédelmi Intézet
 - Tartományi Műemlékvédelmi Intézet
 - Pancsovai Műemlékvédelmi Intézet
 - Nagybecskerekai Műemlékvédelmi Intézet
 - Községek Műemlékvédelmi Intézet, Szabadka
 - Köztéri szobrok – műemlékvédelmi intézetek

- Emlékművek - műemlékvédelmi intézetek
- Szakrális kisemlékek - műemlékvédelmi intézetek
- Helytörténeti és művelődéstörténeti gyűjtemények- szakbizottság
- Múzeumi tárgyak – múzeumok
- Egyesületi irattárak – szaklevéltár mint begyűjtő központ kialakításával a levéltárak közreműködésével
- Egyházi anyakönyvek– szaklevéltár mint begyűjtő központ kialakításával a levéltárak közreműködésével
- Képzőművészeti alkotások magángyűjteményei
- Közgyűjtemények (be nem gyűjtöttek is) – *Vajdasági Magyar Közgyűjtemény*
- Történelmi anyagok (virtuális múzeum alapja)
- Vajdasági magyarlakta települések
- A vajdasági magyarság legújabb kori archívuma – Kiss Lajos Néprajzi Társaság
- *Vajdasági Magyar Művelődéstörténeti Lexikon* (VAMAMŰL)
- *Vajdasági Magyar Mozgóképarchívum*
- *Vajdasági Magyar Elektronikus Katalógus* (VMEK)
- Képzőművészeti lektorátus

- **DIGITALIZÁLÁS** – az intézmény és az adott szakintézmény szerződéses együttműködésével történne, az adott szakintézmény éves terve alapján valamint annak felügyelete és irányítása alatt. A szakintézmény éves elszámolással tartozik az intézmény és a MNT felé.

- Kulturális örökségünk dokumentációja – műemlékvédelmi intézetek
- Folyóiratok digitalizálása – Szabadkai Városi Könyvtár
- Dokumentumok és fotók digitalizálása
- Helyismereti anyag – Zentai Levéltár
- Magyar nyelvű kéziratok, hagyatékok - könyvtárak
- Múzeumi tárgyak– Szabadkai Városi Múzeum éves terve alapján
- Vajdasági Magyar Képtár (1830 – 1930) – Szabadkai Városi Múzeum
- Levéltári anyag – Zentai Levéltár és más levéltárak
- Közgyűjtemények
- Történelmi anyagok (virtuális múzeum alapja)
- Digitális dokumentumok, CD-ROM –ok, lemezek kiadása
- Vajdasági magyar szerzői filmek és mozgóképes dokumentumanyagok

- Vajdasági Magyar Digitális Irodalmi Arcképcsarnok (VMDIA) – Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz
- Vajdasági Magyar Képzőművészeti Tár (VMKT) – Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz
- Vajdasági Magyar Digitális Alapkönyvtár (VMDA) – Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz
- Vajdasági Magyar Elektronikus Katalógus (VMEK) – Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz
- Retrospektív adatrögzítés a Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz közreműködésével

– *Bibliográfiák*

- Periodikarepertóriumok és bibliográfiák
- Sajtótörténet
- Életmű –bibliográfiák
- Tematikus bibliográfiák

– *Egyes szakterületek és művészeti ágak szellemi öröksége*

- Kismonográfiák
- Gemma Könyvek
- Forum Kiskönyvtár
- Legjelentősebb íróink életműsorozata (1983-)
- Jugoszláviai Magyar Regénykönyvtár (1981 – 1989)
- Egyéb könyvsorozatok

– *Folyóiratok*

– *Napi és hetilapok*

– *Lexikonok*

– *Statisztikák*

– *Térképek*

– *Kronológiák*

– *Fotóarchívum*

– *Hangtár*

– *Mozgóképarchívum*

– *Szabadkai Városi Könyvtár – régi újságok*

– *Szabad Vajdaság / Magyar szó*

- **WEB ALAPÚ SZOLGÁLTATÁSOK** – a szakintézmények által kidolgozott standardok és struktúra alapján az intézmény dolgozza ki a következőket:

- Kulturális örökségünk internetes prezentálása – panorámaképek.
- Adattárak, adatbázisok webhelye – hatékony és gyors hozzáférés.
- Tematikus oldalak – néphagyományok (húsvét, karácsony)

VAJDASÁGI MAGYAR KULTURÁLIS KALAUZ

- **DIGITALIZÁLÁS** – a kalauz a Vajdasági Magyar Művelődési Intézettel közösen és az adott szakintézmény szerződéses együttműködésével történne, az adott szakintézmény éves terve alapján valamint annak felügyelete és irányítása alatt. A szakintézmény éves elszámolással tartozik a kalauz és a MNT felé.

- Vajdasági Magyar Digitális Irodalmi Arcképcsarnok (VMDIA)
- Vajdasági Magyar Képzőművészeti Tár (VMKT)
- Vajdasági Magyar Digitális Alapkönyvtár (VMDA)
- Vajdasági Magyar Elektronikus Katalógus (VMEK)
- Retrospektív adatrögzítésben való részvétel

- **WEB ALAPÚ SZOLGÁLTATÁSOK** – a szakintézmények által kidolgozott standardok és struktúra alapján a kalauz dolgozza ki a következőket:

- Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz – rendezvények, kortárs kiadványok prezentálása
 - Online Képes az Ifjúság
 - Mobil kommunikációs platform
 - Turisztikai kiadvány online verziója
 - Multimediális archívum – online nézhető
- Kortárs Magyar Művészeti Fórum
- Vajdasági Magyar Virtuális Múzeum (www.mama.hu) – Szabadkai Városi Múzeum

FORUM KÖNYVKIADÓ INTÉZET

- **WEB ALAPÚ SZOLGÁLTATÁSOK**
 - Forum honlap – fejlesztés, e-book, régebbi kiadványok elérhetősége
 - Híd honlap
 - Létünk honlap
 - „A hónap könyve” és az „Új könyvek” rovat folyamatos feltöltése – VMKK

I. BEVEZETŐ

II. VAJDASÁGI MAGYAR KULTÚRA – KÖZÖSSÉGI-NEMZETI ÉS KISEBBSÉGI IDENTITÁS

III. HELYZETKÉP –TENDECIÁK

IV. STRATÉGIAI CÉLOK, ÉRTÉKELVEK, PRIORITÁSOK

V. A STRATÉGIAI CÉLOK ÉS PRIORITÁSOK MEGVALÓSULÁSÁT SEGITŐ (ÚJ) INTÉZMÉNYEK, PROGRAMOK

VI. STRATÉGIAI CÉLOK TERÜLETI FELOSZTÁSA

VII. STRATÉGIAI CÉLOK INTÉZMÉNYEKHEZ RENDELT FELOSZTÁSA

VIII. KULTURÁLIS HÁLÓ – IRÁNYVONAL ÉS CÉLKITŰZÉS

KULTURÁLIS HÁLÓ – IRÁNYVONAL ÉS CÉLKITŰZÉS

A „kulturális fogyasztás” évtizedek óta gyorsulva módosul, úgy globálisan, mint lokálisan. Néhány évtizede a médiakínálat robbanásszerű fejlődése, a világháló térhódítása és egyéb életmódbeli változások nagy múltú és jelentős kultúrintézmények közönségét is elszippantották. Múzeum, képtár, mozi, könyvtár és színház mind válságos időszakot élnek, nem különben a nyomtatott sajtó és legújabban a sokáig egyeduralkodó televízió is. Világszerte a nagyvárosokban is egyre kevesebb kultúrintézmény marad, amelyet a közönsége tartana fenn, a kisvárosokban és falvakban viszont megmaradásuk csak a közösségi akarat függvénye. A „kultúrafogyasztó” polgár figyelme megoszlik és gyorsan áthelyeződik.

A hagyományos vajdasági magyar közművelődési intézményhálózat teljes újraélesztése kivitelezhetetlen. A megújulás reményt keltő irányait, a hatékonyan átalakított intézmények felismerhető megoldásait a vajdasági magyar közélet kénytelen tudomásul venni és alkalmazni. Észrevehető és tartós minőségi emelkedésre akkor számíthatunk, ha a megújulás modellje olyan hatékony, hogy a globális folyamatokon túl a vajdasági magyarság léthelyzetéből fakadó specifikus helyzeti hátrányokat is némileg kompenzálni tudja.

A vajdasági magyar kulturális háló a létező művelődési intézményekre, tevékeny egyesületekre és alkotókra támaszkodva az energiák összeadódását kell, hogy elérje. Ilyen szempontból nem jelenti az intézmények gyökeres átalakítást vagy új rendszer fölállítását, hanem minimális strukturális és funkcionális módosítással a kapcsolatok hatékonyabb rendszerét, a meglévő, de szegmentált erőforrások kritikus tömegének elérését célozza meg.

A vajdasági magyar kulturális háló olyan kell, hogy legyen, amilyen hagyományosan az intézményrendszer soha sem volt: a kölcsönösség és szolidaritás elvei alapján együttműködő, alkalmazkodó, mozgékony, közösségcsalogató és nem utolsó sorban költséghatékony. Hálózatba kötött (egymással és a közösséggel állandóan párbeszédben lévő, egymásra odafigyelő és egymást kiegészítő).

Három kivétel esetén el kell tekinteni ettől a követelménysortól:

1. Ami csúcsteljesítmény. Azok az alkotások, amelyek túlmutatnak a vajdasági magyar kultúrkör határain, az egyetemes kultúrában helyet követelő kultúrjavak esetében.
2. A nemzeti örökség „ereklyéi” esetében, vagyis az el nem évülő kultúremlékek, azon alkotások és kultúrjavak esetében, amelyek a vajdasági magyar vagy az egyetemes magyar önazonosság nélkülözhetetlen elemei, mindaz, amit mindenféleképpen meg kell őrizni. Ezeket viszont erőteljesen közkinccsé kell tenni.
3. A szigetmagyarság és szóránymagyarság kisszámú közösségeinek produkciója, ami megléte jogán, önmagában értéként kezelendő.

A szórány- és szigetmagyarság nagy területen eloszló kis lélekszámú közösségei között nincs professzionális kultúrintézmény fenntartására elegendő erő, közönség, szakember és pénz sem. A szórány és az alacsony arányú magyar közösségek esetében, az önkormányzat támogató szándéka híján, kevés reménnyel tervezhetőek magyar érdekeltségű intézmények. (Színházszerető és színházhiányt érző emberek például vannak Vajdaság szerte, de csak pár városban van esély állandó társulat folyamatos működtetésére.)

A fenntartott és működő művelődési intézmények a szórány- és szigetmagyarság jelentős részétől olyan távolra esnek, hogy a potenciális közönség kimarad az intézmény vonzásköréből, bárhol is lenne ez az intézmény.

Az említett szempontok a vajdasági magyar közművelődés lehetséges fejlődési irányvonalát döntően meghatározzák. A kisszámú magyar érdekeltségű hivatásos kultúrintézmény és a civil kezdeményezéssel alakult amatőr művelődési szervezetek képezik a vajdasági magyar kultúrélet két alappillérét, amire a művelődéspolitikát támaszkodhat. Ilyen körülmények között azonban mindkét pillér némileg átértelmezésre szorul.

1. Minden magyar művelődési intézménynek a rendes tevékenysége mellett a tájolást, vendégszereplést, nem csak a szórány- vagy szigetmagyarság időszakos látogatását és szervezett fogadását, hanem a más intézményekkel folytatott programcserét is gyakorolnia kell. Az alapítói jogok megléte esetén a Magyar Nemzeti Tanács ezt az intézményektől megkövetelheti, alapítói jogok híján viszont, egyéb intézményeknél közvetlenül vagy közvetve szorgalmazhatja. A döntően nem magyar jellegű intézmények esetén a befogadó készséget kell, hogy kialakítsa.
2. A Magyar Nemzeti Tanács szorgalmazza azon amatőr művelődési szervezeteket izmosodását, amelyek a hivatásos színvonalat megcélózva részben pótolni tudják az intézményes deficitet. A cselekvő és életképes művelődési szervezetek erősítése több döntéshozatali szinten is gyakorolható: közvet-

len működési támogatás, programtámogatás, a Magyar Nemzeti Tanács politikai tőkéjének használatával a szervezetek „alkupozíciójának” erősítése önkormányzati, tartományi, köztársasági és magyarországi támogatás érdekében. Ebben az esetben is a Magyar Nemzeti Tanács prioritásként szorgalmazza a vendégszereplő, kapcsolatteremtő és közösségépítő jelleg növelését.

3. Az amatőr és félhivatásos művelődési tevékenység szakmai támogatásának szervezett biztosítása. A szakmai kompetencia szétszórtsága és elaprózódása miatt – ennek ellensúlyozása érdekében – vajdasági szintű magyar szakmai testületek szervezése.
4. A művelődési háló sematikus szerkezete a tevékenység ciklusgyorsasága alapján sorba rakva.

KULTURÁLIS KALAUZ	– info (ad és fogad) – megjelenít – összeköt (web)	Hatás: – tájékozódás, közönség – kapcsolattartó és létrehozó felület – tartalombörze
VMMSZ	– kapcsolatot tart fenn egyesületekkel – szakmai támogatást szervez – szervez, lebonyolít (programot, rendezvényt)	*fejlesztés
INTÉZMÉNYEK	– rendszeres tevékenység – kapcsolatok (intézmények, egyesületek) – mobilis tartalomcsomagok	Hatás: jelenlét Vajdaság-szerte (valamilyen formában)
EGYESÜLETEK	– rendszeres tevékenység – fogadókészség fejlesztése – közösségi tér kialakítása	Hatás: – Kulturális Kalauz – művelődési háló – intézmények, más szervezetek (ha van igény)
KURATÓRIUMI + ÁGAZATI TANÁCS + MNT	– szakmai kontroll – prioritások, tennivalók – döntéshozatal	Hatás: – mindenkire a hálóban
VMMI	– rendszeres tevékenység – dokumentál, archivál (tartós) – tudományosan feldolgoz – szervez (tudomány, oktatás)	Hatás: – intézmények, egyesületek – kuratóriumok, ágazati tanács, MNT

A vajdasági magyar művelődés hálóba kötése néhány szegmensében strukturális módosításokat, fejlesztést jelent.

1. A Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz erőteljes megjelenítése a világhálón, a vajdasági magyar művelődés információs és aktuális kapcsolati csomópontjaként.
2. Vajdasági Magyar Művelődési Intézet szervezési és lebonyolítási teljesítőképességének fejlesztése, fokozatos „intézményesítése”. 3-5-7 fiatal szakember alkalmazása, akik Vajdaság-szerte, terepen a kultúrszervezői feladatot, valamint mindegyikük valamilyen ágazatban szaktanácsadói feladatot is el tudna látni. (legalább tiszteletdíjasként vagy részmunkaidőben)
3. A Magyar Nemzeti Tanács, az arra képes magyar pártok tisztségviselőinek és azok lobbikanálisainak kipróbálása/bejáratása az önkormányzatoknál, tartománynál elérendő egyesületi támogatás érdekében. (helyiség, fűtés + ami elérhető)

A vajdasági magyar művelődési háló hatékony működése céljából a hálózat tagjainak javasoljuk a következő irányelvek alapján a fokozatos összehangolódást:

- Világháló mint eszköz. A kapcsolat, a referencia, az aktuális események dokumentálása és a nyilvánosságra hozás nagyrészt megoldható olcsón és hatékonyan Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz, világháló fokozott alkalmazása. Minden szervezetnek, minden társulatnak és minden együttesnek megjelenési formát mintaként javasolni a világhálón. (Fotó, szöveg és you tube-töltelék a műsorokról és produkciókról. Legalább sound bite, részlet, kóstoló vagy promó legyen.)
- Hálózatba kötődés. Elvileg mindenki kapcsolatban legyen mindenkivel legalább információ szintjén, szinte mindenkivel legalább közvetve (Vajdasági Magyar Kulturális Kalauz) és elég sokkal közvetlenül, azaz személyesen. Szabvány kérdése – legalább konzultatív informatikai egységesítés.
- Moduláris és adaptív jelleg fejlesztése. (Legyen kész akaratban és szervezetileg, végül pedig – amennyire futja – felszereltségben is különböző jellegű produkciókat, tartalmakat fogadni és nyújtani.)
- Mozgékonyság javítása – területileg, fizikálisan: Nem lehet mindenhol, de el kell jutnia mindenhová! (Vendégszereplésre alkalmas tartalomcsomagok legyenek a tarsolyban.)
- Ágazatilag átjárható kulturális terek kialakítása ott, ahol megvan rá a lehetőség, szándék és tetterekészség. (Ágazatilag átjárhatóság művelődési tevékenységek között, ahol csak lehet és a művelődés – oktatás – média háromszögben, amennyire csak lehet)

- Ifjúság-kompatibilis kultúra. Kulturált helyet kell találni a fiataloknak és meg kell találni a fiatalok helyét a kultúrában. Minél több olyan szellemi műhelyre van szükség, amelyeket az ifjúság sajátjának érezhet és ahol a szakmai indokoltságot meghaladó számban, a kelleténél többen kipróbálhatják magukat.
- A hagyományos művelődési intézmények és a kultúrjavak közkinccsé tétele. Referencia (dokumentálás) → restaurálás (archiválás) → prezentálás → közkincs. Ezt a munkát a hivatásosok „felülről”, az önszerveződő műkedvelők, amatőrök pedig – „alulról” egy időben végezhetik. (Web, amatőrök, szociális média)
- Az intézményes feladatokat ellátó szervezetek, egyesületek hálózatának erősítése, fokozatos építése.
- A civil szerveződés és amatőrizmus keretei közötti „hivatásosság” támogatása.
- Tartalmak integrálása újonnan kialakított vagy átalakított, átnevezett kulturális terekben, gócokban (művelődési központ). Egyfunkciós terek, egyfunkciós szervezetek kivételes esetben, csak kiemelt jelentőség vagy reprezentatív jelleg esetén támogatandók.